

ספר חק לישראל

פרשת תרומה

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נוסחו על חמש מגלות עיד פירושם חדשים
להחליט אשר לא בא עוד כבושם חזק מלפני מגדולי
מפרשים וחוקרים בו יתקבץ סוגי. ולפי ס' העברי
העתיקו גם ס' ע"ש (עיתון) חזק וזקם ליישקען
וזקם נרדום מעדעעעקען האבון).

(א) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

(ב) על ספר רות נקוב בשם ירום דוד.

(ג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיה.

(ד) על ספר קהלת נקוב בשם הדלי העולם.

(ה) על ספר אסתר נקוב בשם מור ודעים.

(ו) לקושים יקרים על חים מגדולים אנשי שם.

(ז) משלים ערבים נעשים על כל הח"י.

(ח) תרגום שני על מגלת אסתר.

(ט) פירושן הכתב על תרגום שני בתקן נפלא.

(י) העתק ע"ס מהדורנו שני בחוספות ותקנים.

(יא) נדפס בסוף כל כך סדר החלטה וכו'.

(יב) גם המסגרת קצרה הדינים הנזכרים לחלטה.

(יג) נביאים עם פרש"י ומסורת רוח.

(יד) בחובנים עם פרש"י ומסורת רוח.

(טו) המשוות עם ברמנורא ועיקר תו"ש בנרפס.

(טז) ספר עם פרש"י והעתקה ע"ס ועם איור דבורי.

(יז) הדלכה פסוקה עם העתקה ע"ס.

(יח) המוסר עם העתקה ע"ס.

(יט) למחרתם ללמוד בכל יום דעריג מצות כאשר.

(כ) תקנו הקוסמים.

(כא) ארזות חיים ספרא"ש ז"ל.

(כב) הארזות חיים הכל בעתק גם ללשון ע"ס.

(כג) אגרת הרמב"ם ללבו וללשון בעתק גם בטהור ללשון.

(א) תו"ז נדפסה בשלמות עם המפורט וחמש מגלות.

(ב) ר"ט ג"ס על התורה.

(ג) ס' רש"י בשלמות ועם ס' רש"י יסון.

(ד) ס' שפתי חכמים תורגם ללשון תורה.

(ה) ס' הרשבים ז"ל נבר רש"י ז"ל.

(ו) ס' בעל המזורים מרכיבו בעל ארבעת מוסרים.

(ז) ס' דעת זקנים מבקלי התוספות ז"ל.

(ח) תולדות אדרן כראת מקום כל פסוק בש"ס.

(ט) מנין המצות למסור חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(י) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יא) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יב) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יג) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יד) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(טו) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(טז) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יז) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יח) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(יט) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(כ) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(כא) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(כב) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

(כג) מנין המצות ללמד חזקתו ז"ל נדפסו במנין.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע לייכטיגע אותיות
און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388'8812

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחר
מדבריה אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע
במהרה בימינו: ברוך אתה יי משלם ציון בבניה:

שמחנו יי אלהינו באלהיו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במהרה יבא ויגל לבנו. על כסאו
לא ישוב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשך נשבעת לו שלא יבזה נרו לעולם ועד: ברוך אתה
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך יתברך
שמוך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי
מקדש השבת:

דער עיקר יודישקייט איז סען זאל מורא האבן פאר הקב"ה, און סען מיינט גיט די מורא זאל זיין מאסער וועט אים הקב"ה שטראפן אז ער וועט גיט מאהן דיא סענה, אדער ער וועט גישטראפט ווערן אז ער וועט מאהן אעבירה, אפילו דאס איז אויף גוט סען זאל אזוי מורא האבן, דערנאך וועט ער גיט זיך דאס און וועט מאהן מזה, אבער נאך גיט דיא מורא מיינט סען, ווארום דאס הייסט גיט ער האט מורא פאר הקב"ה, נאר ער האט מורא פאר זיך, די סענה וואס ער טוהט איז וויא אהאנריל, אזוי וויא ער קופט סחורה ער זאל פארדינען מיינט ער גיט דעם עיקר דעם האנריל און די סחורה, ער מיינט נאר דאס פארדינסט, קופט ער אזעלכע סחורה וואס דער פארדינסט איז גרויס, און דיא סחורה וואס סען פארדינען ווייניג וויל ער גיט האנדלען, אזוי טוהט ער מזה ווייל ער ווייט הקב"ה וועט געבן שחר, און דריבער דיא סענה וואס ער מיינט דער שחר איז גרויס היט ער זיך אז סאהן, און די עבירה וואס ער ווייט דער שטראף איז גרויס היט ער זיך ער זאל זיך גיט סאהן, און דריבער די מזה וואס נאך זיין מיינט וועט סען געבן ווייניג שחר, היט ער זי גיט אזו שטארק, און די עבירות וואס ער דעכונט דער שטראף פון זיין וועט זיין קליין, היט ער זיך גיט פון זיין, גיט אזוי פארלאנגט הקב"ה פון דעם יוד, הקב"ה וויל דער יוד זאל אים דינען ווייל ער איז דער סענה פון די גאנצע וועלט און ער האט דיא גאנצע וועלט בשאפן, ווי דוד המלך האט גיזאנט ווען איך הייב אויף מיין קאפ אין דער הייך און זעה די הימלען מיט די זונן און דיא לכה און שטערן וואס הקב"ה האט בשאפן, זעה איך אז דער סענאש איז נאר גישט גירעכונט גענין זיין, און אז דער סענאש וואלט נאך גיקענט זעהן וואס אויף דיא הימלען איז בשאפן גיזאנען, מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, און אלע ציטערן צו דער-מאנען דעם גאנצען פון הקב"ה, וואלט ער גיזעהן ווי ער איז נאר גישט גענין זיין, און עס וואלט אויף אים פאלן אשערע צו מאהן אזאך גענין דעם ווילען פון הקב"ה, און צו מאהן דעם ווילען פון הקב"ה, סענען מיר זעהן לשל אקסיר איז גיזאנען אין גאס און אויף פיידע ווייטן גאס שטייען פיל סענאשין צו זעהן דעם קיסר און פארקריגן איז פון אים ארויס געפאלן זיין מאשין מיכאל, וועלן אנהערטער סענאשין צו לויפן אויפהייבן דאס מיכאל און דער קיסר זאל דאס מיכאל געסען פון זיין האנט, ווי גליקליך וואלט

ווי דער סענאש גירעכונט אז ער האט זוכה גיזעהן צו בעדינען זיין מנהג דעם סענה און דער סענה מיט זיין האנט האט גענומען פון אים דאס מיכאל, און אויב דער סענה האט אפייג גיזאנען דעם קאפ צו אים פאר אראנק, שעצט זיך שוין דער סענאש פאר אגליקליכען, אז דער זעלביגער סענאש זאל בערעכענען אז ביי מיר איז אזוי גרויס דער גליק וואס איך האב זיין מנהג בעדינען דעם סענה פון זיין מנהג וואס ער איז נאר אפענאש, און ער האט די מנהג און גיט בשאפן און גיט גיט פרנסה די מנהג און אז איינע ווערט קראנק קען ער אים גיט היילן, ווי גרויס דארף זיין בייא מיר דאס גליק אז איך האב זוכה גיזעהן צו בעדינען הקב"ה וואס ער איז דער סענה מלכי המלכים, דער סענה פון דיא גאנצע וועלט וואס ער האט די וועלט בשאפן און ער לעבט אייביג, און שפיט אלע בשעפעניש און היילם קראנקע, און נאך אלע זאכן וואס די מיר פון סענאש קען דאס נאר גיט ארויס ביידין און דיא פערער קען דאס נאר גיט בעשרייבען, ווי דער פישן זאגט אין אקדמות ווען די הימלען וואלדן גיזעהן פארשטעט און אלע וועלדער וואלדן גיזעהן פערעס און אלע זאכן וואלדן גיזעהן מנהג און אלע סענאשין וואלדן גיזעהן שרייבערס, פון דעסוועגען וואלט גיט בעגרייג גיזעהן צו בעשרייבן דיא גרויסקייט פון הקב"ה, דארף דאך דער סענאש בעטראכטן אז די מורא און דער כבוד פון אסלך בשר ודם איז אזוי גרויס, וואס דער סענה קען נאר שטראפן דעם סענאש ווען ער איז אין זיין מנהג, אבער אז ער אנטלויפט אין זיין אנדער מנהג, אדער דער סענאש שטארבט קען ער אים שוין נאר גיט סאהן, אבער פאר הקב"ה קען סען גיט אנטלויפן, וויא דוד המלך האט גיזאנט אויב איך וועל גיין אין היסעל, ביזנו אין היסעל, אין גרוס געפירנסטו מיר אויך, אויף דעם זיס און עק וועלט דארט איז אויך דא זיין האנט, פאר דיא גרויסקייט פון הקב"ה דארף דער סענאש מורא האבן, און עס דארף זיין ביי אים אפבד צו זאגן איך בין אקגעסט צו בעדינען הקב"ה, פון דעם כבוד דארף אריין קומען צו דעם סענאש אין האנדיגן אגרויסע ליבשאפט צו הקב"ה, ווי משה רבינו האב גיזאנט צו די יודן וואהבן את ה' אלהיך, די זאקסט ליב האבן הקב"ה מער וויא די האקסט ליב זיין לעבן, די זאקסט אונזעם געבן די ליבשאפט פון זיין לעבן פאר די ליבשאפט פון הקב"ה, און ווי וועט זיין סען זאל פרעגן ביי איד דו האקסט ליב הקב"ה,

נעם ער גענוים זאגן יא. אויב מען וועט אים
פרייגען וועמען האטו ליבער, הקב"ה, אדער
דיין ווייב און קינדער, אפילו אפראקטער
מענטש וועט אויף זאגן הקב"ה האב איך ליבער
מי מיין ווייב און קינדער, וועלען מיר אבער גיין
זעהן אויב ער זאגט זאגט, דאס ערשטע וועלען
מיר זעהן וואס ער מוהט זאגזאגן קאן און ביי
נאכט, אויב ער האנדלעט, ער האט אקראם,
עפנט ער דיא קראם גאנץ פרייה און איז אין
קראם ביז עלף דעם וויינער ביי נאכט, אויב ער
ארבעט איז אויף ויין ארבעט זאגזאגן קאן
אדער פון פארקאטן ביז שפעט ביי נאכט, אדער
ער האנדלעט אין נאס זאגזאגן קאן, אדער ער
פארט פון איין שטאט אין די אנדערע צו קויפן
סחורה אדער צו פארקויפן, און ער פארט אויף
ימים, אין אפערקע, אפריקא, און שטעלע
איין ויין לעבן, גאר צו פארדינען געלט, ער
זאל קענען געבן עסן ויין ווייב און קינדער,
און דינגען פאר וויא אזשיינע דירה און מאכין
פאר ווי שיינע קליידער מיט טייערע צירונג,
איז גאר אקאהל אפענטש גיפארין אפילו דרייט
מייר צו סבקר חולה ויין אקראנקען וואס ער איז
פרעמד מיט אים, אדער ער זאל דארט מאכין
שלום צווישען מענטשן, אויב מען זאל זאגן
אפענטש פאר אין אפערקע דארטן איז דא צו
מקנים ויין אזוי אסעז וואס דו קענטס יא דא
גוט מקנים ויין, וועט ער דען פארן ער זאל
קליין זאך גוט קיינען, גוט געלט פארדינען גוט
פאר גאר דיא ריינע מוזה צו מקנים ויין טייל
הקב"ה האט גיבאטן, אבער וועגן רייד מאכין
וין ווייב און קינדער לויפט ער אין אפערקע,
גאר וואס דארפן מיר גיין ווייט, מיר וועלען
שמועסן פון דעם מענטש וואס עס מוהט ויך
ביי אים אין ניו שטוב, און אין ויין שטאט, וויא
פיר מענטשן גייט גוט זאגזאגן וואך דאווענען
אין שוהל וועגן ווערע געשעפטן, ער זאגט

קליין אמן, ביין אמן וואו שטייה רבה, קליין פריי.
קליין קרושה, ווייט דען גיט יעדער יוד ווי טייער
עס איז דער ווארט אמן, אמן וואו שטייה רבה,
פריי, קרושה, גאר פאר יעדער גרינגע
וועלעליכע זאך ווערט אונזע געשמועסן דיא
ליבשאפט פון הקב"ה, און אפילו דען וואס
לערונט שוין אלע קאן, ווי לאנג לערונט ער,
אשעה אדער צוויי שעה, און אפילו ער גייט
דאווענען אין שוהל, וועלכע גישעפטן פראכט
ער אין שוהל עשה, דיא גמרא זאגט פאר-
צייטן איז גיטען ביי יודן דער עיקר הורה און
מדות און תפלה, און פרנסה אויף, האבן זייא
געמאט ביידע זאכן, און היינט אז דער עיקר
איז גיטארין פרנסה, האט מען ביידע גוט, דער
עגן הכוסות איז ווייט, פיל פון אים צו ריידן,
גאר איין זאך איז טייל די הצלחה פון די נשמות
אויף יעדע וועלט, אדער די יסורים פון די נשמות
אויף יעדע וועלט ווערט גיט דער מענטש, און די
עגנים פון גוף זעהט דער מענטש פאר זיינע
אויגן, דריבער האט איין סאהל הקב"ה געווינען
אויף דער וועלט אז דער מענטש קען גישפייט
ווערן אן ארבעט, האט מען גיגען קן און
וואסער פון שטיין, אין דעם קן איז גיטען אלע
מעמים פון עסן אין די וואסער איז גיטען אלע
מעמים פון טשקה, און מען האט געהייסן
מאכין אסשפן, ווען דער טשפן איז ווען
צווישען די יודן האבן אלע יודן געשפירט אין
זיך אהייליגקייט וואס עס זיגט זי צו הקב"ה,
גאדעס איז גיטען אבית הסקדש, אז דער
יזר הרע האט זיך געשטארקט און האט
אפגעצויגן דיא הייליגקייט פון דיא יודן איז
דער בית הסקדש קרוב גיטארין, גאר סקדש
פרייז האט האט צו גיטאט ער וועט אפמאכן
דעם יזר הרע פון דער וועלט און יודן
וועלען צוריק קוקען צו זייער הייליגקייט און
צום בית הסקדש:

אונקלעס

תרומה יום א תורה

לחם שני סתית דלא יהיה נפש י יה ידו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה חיה יחדית ר דמידי יודא
שם בין שבעשה בניקור חולם:

כה א יודבר יהוה אל משה לאמר: א ומליל י עם משה
דמסר: ב מליל עם
ב דבר אל בני ישראל
תרא דבר אל בני ישראל יסודותי לא פירי נ

פירוש לתורת אלהים

וא יודבר י אל משה האם גאט גירעט צו משה לאמר אזוי צו זאגן: (ב) דבר בידי אל צו

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת־
תְּרוּמָתִי׃ וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר

בעל המורים

(כ) ויקחו לי חרות. וזה דבר אל בני ישראל כלשון פיהם כמו דברו על לב יושלים בשביל שהיה בו מסורו

[illegible]

דעם

(ג) ויקחו לי תרומה. לי א לשמי: תרומה. הפרשה ב. יפרישו לי ממנוסם ג דבכה. ידבכנו לבו. לשון ג דבכה והוא ל' רעון מוב יפריש' בעל' (נעשעה): תקחו את תרומתם. ח'י' ג' תרומות ה אמורות כאן. אחת תרומת: תרומת: לנגלות נעששו

משמע שהתרומה יהיה מגוף האיש בדכתיב מאת כל איש וְאִם יִפְרִישׁוּ לִי מִמְנוֹסֵם יִדְבַּק וּמֵאֵת כָּל אִישׁ לֹא קָאִי אֶחָת תְּרוּמָה שְׂתִיבָה בְּחֵצֵי אֹרֶז שֶׁהִיא נִדְבָּה כִּירוֹם מֵאֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָנוּ. רָאִים רַמְחֵם וְלֹא פִי' בָּאוּ כִי אִם תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִיא נִדְבָּה כָּל אֶחָד

דעת וקנים מבעלי התוספות

[illegible]

ישראל במשכן וכנגדן מנה יחזקאל י"ג בגדים שעהיד
הקב"ה להלביש ישראל לעתיד. והב וכסף ונחשת וכנגדן י
לו כזהב. כשהוא חולה וגוהן מעכשיו נחשבת לו בכסף

לְקוֹפִים עַל הַתּוֹרָה

די יודין נקח'ט זי אונ זיי זאל'ן געקען פון מיינעם-
וועגן פרייע אונד אפ שווערונג זיין זאל'ן אפ שווערונג
(2) דער א"י בני ישראל נקח'ט זי תרופה. דער מדרש
זאגט דאס איז וואס דער פסוק זאגט איה האב

אײנע גיגעצין אָנוּסע נעמטן דאָס איז די תּוֹרָה, דעם מורש איז אַנאָשׂא איז פֿסק, עס באַרעך דאך שׂטײן ווײַזנען די תּוֹרָה, זײ וואָלן עָצבן צו מיר תּוֹרָה, פֿאַר וואָס שׂטײט זײ וואָלן נעמען צו מיר תּוֹרָה, נאָך איז אַנאָשׂא עס האָט געזאָגט שׂטײן אין פֿסק זײ וואָלן נעמען מן מיר תּוֹרָה, אַז עס שׂטײט דער וואָרעם נעמען, איז דאך גיט עס מיר נאָר מן מיר, דריבער וואָס דער מורש די תּוֹרָה שׂטײט אויף אַזוי, אָנוּסע נעמטן דאָס איז אײנע גיגעצין, דאָך דאך אויך שׂטײן אָנוּסע נעמטן דאָס איז אײנע גיגעצין, נאָר מיר וויסן שׂלמה המלך האָט גיוואָסן אויך ימים ביומיבם בשׂמלָה עײַז קבֿוד, דער וואָס לערנט תּוֹרָה נעמט ער מן הַקִּדוּשׁ דִּקְדוּה הַאֵל ער זאל לאַנג לעבן און נאָך אַזוי רײַכטײַם אונז פֿאַר, ער גיט עס נאָס נאָר גיט אַזוי אַז ער לערנט תּוֹרָה, דעמנט ער

והאלקבין שקל פון דעם געלט האט מען ג'קויפט
 ציבור צו מקריב זיין אויף דעם קובץ, און די דרייטע מרחקה איז נואם אימליכער האט
 זייערען צום משכן ווי פיל זיין הארץ האט מנדר גיווען. דיא דרייצעקן זאכן נואם ווייטער וועט
 זאגן דאס האט מען באראפמ האבן צו מלאכת המשכן אדער צו די בניי כהונה: (ג) וזאת חמורת

(ד) והולעת שני. צמר הצבוע בצבע אדום קרוי תולעת והצבע קרוי שני כרכתיב (נחום ב) אנשי חיל מתולעים. מלובשים בגדים צבועים. וכן האטונים עלי תולע. בגד צבוע. וכן מוכיח אם יהיו השטייטש כשיני כשכל ילדיו. אם יאדמו כתולע כצמר יהיו השני והשלש שם של צבעים אדום זה לבן. אבל תולע והצמר שניהם צמר אלא שהתולע צמר צבוע והצמר הוא לבן בלא צבע. ושם פשטן אבל שאר המינים הם צמר צבוע: ועצים. ממהו של שערי עזים:

רמז

[illegible]

דעת זקנים מבעלי התוספות

יו איד ישי ישראל וקרת קוראים בתורה מעשה קרת ובלעזש
 זאלן קורס מתקיימו. אידן קריק מעשה בתורה אעלזש י"ד ודברתם
 אלו כסעל וואז: בלז אלוטו ישינו גנור מלי ומיחזו. ומאכסר מעשה
 ידע מרחא גנור דעיו. וקרת ידע מרחא גנור דעיו איד שורב כלי
 לעשות מעשה ששעו ששחורב מנהל מנהל נהנה. כל זמן
 ידועתס מתדבר. ומחמת ישראל כל לעשות ישינור לעמי דא קיי
 ואריסו לעשות מלאה לקרב אל לעלם זאלן קארט ידע ידעיס"ה
 הברה. ע"ז אלו הק"ם לעשות משכן ולהעמיד בקרב הקדשו
 פארש אריס ישינו כסבורים ידעו עש משכן כל הבורח כדו
 מינו. ומאס אריס ישינו. לבני ישראל וחרותו ומחיותו כנחלת. ועל
 לחלל כל אדם ידענו לבני כקטן כגדול אלו ידענו לבני ישראל
 לעלם אריס לחת לנרעה פאלט. י"ק דבר דעה אל כל הכתר
 לחשק. דר מי ישראל לנרע ידעו להנבאליס ודעה ידעו יקחו
 אפלה דבריס שיעור אריס ממש בתרומה. אכל אלו ידענו יקחו
 יקחו מחמת ינו אל רעה א"י שינו אריס דבר שיעורן ויקחו י
 התשקן קולס אחת. והעסקנו דבר כתר דבר אריס"ה ע"פ הפסוק
 חזון אלוהי הבהב מנוחת ירושלים. והבטתו דבר ינו מה
 משכן ואלו אלו למחזיון לעשועו לו משכן מחזיון לעיונים
 קריס בעיני אלוהס מתהלך דבר הכהבס לו דעה אל כל הכתר
 חזר להקדוש ברוך הוא א"י אהבס ישראל והכסףקר אהבנות
 הקדש שיתן כל אריס ישראל חלק אהבנות א"י לעשות מחבת
 אריס אריס לבב עמוק. אלוהס אלו הקדש שיתן כל אריס דבריה
 אריס דבר אהבנות אלו חוקה מתן קדש ודבריה. נמלא
 וסוף מורה אהבנות י"ק דבריה אלו ודברתם עש אהבנות

פירוש לתורת אלהים

[illegible]

דְּכָרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכִּי
סִבְנוּנָא וְאַצִּי שִׁימִין
י מִשְׁחָא לְאַנְהִירוּתָא
בּוֹסְמִיָא לְמִשַּׁח דְּרִבּוּתָא
וְלִקְטוּרַת בּוֹסְמִיָא :
הִיא חֲמִישִׁי . שְׁנֵה כח :

רשבים

(ו) לשמן המשחה . מפורש בכי תשא : ולקטרת
הסמים . כלומר לצורך קטרת הביאור סמים
בקטרת קח לך סמים בכי תשא :

שהתנדו מורו להם יג :

בעל המורים

(ו) שמן לחצר . חסר ולא לאורה הוא לירק ויג דברים נמנו
כלן וכן יג ימיני מלכוסים ביוחאל ואנעלך תחש וגו'
ואנעלך עדי וגו' וכחשאלו ישראל כעגל חבדו יג מלכוסים
כדכתיב ויתגללו בני ישראל את עדים וזכות אלן יג מינים

רש"י

(ה) מאדמים . לזבעית היו אדום לאחר י עבודת
החשים . (שנת כח) מין חיה ולא הייתה אלה ב' לשפה
והרבה גוונים היו לה לך מתרגם סבנונא שיש ומתפאר
בגווניו שלו : ועצי ששים . ומלך היו להם ל במדבר
פרק יר תחומא ועקב אכינו לפה ברוח הקודש שעתידין
ישראל לבנות משכן במדבר והביאו ארויס למלרים ונטעם
ואה לבנו ליעלם עממם כאלו מוגרים : (ו) שמן
למאור . שכן וית וך נ להעלות מר תמיד : בשמים
לשמן המשחה . שפעה למשוח להם נ המשכן
והמשכן לקדש והלרכו לו בשמים כמו שמשפוט
בכי תשא : ולקטרת השמים . שהיו מקטירין
כלל ערב ובקר כמו שמשפוט בוארה תלוי

שפתי חכמים

ועורות מן עוים וכתב עוים במקום נוהל של עוים מפני שחז
לוחם מן העוים עמון : י דאלו מתחלת כרייתן הלי' אדומים :
ב ותחש דיוחאל מין מיה עממם הוא וקלא אינן שמו כחש
בממלך פרק כח : ז (מהר"ן) פי' מדכתיב כישיה' חתן במדבר
חרו שעה וגו' . שמשע דלעיתיד יהיה חלל עכשו לא : מ דק"ל
למאור ליל לך פי' שכן וית וך שסיה שמן זה משונה משאר
שמים כמו שמשפוט מברכנו בראש היות וע"ק ולמה היה זה
השמן שדליקין בו הנרות משונה משאר שמים ומתוך להעלות
בר תמיד שכול להעלות תמיד שלא יכנו : ג פירוש משום
שבשמים של שמן התחשף חיות סתם בשמים אלא בשמים
מיוחדים שהם מר דורו וכו' אלא שבכחור קלל וכתב לפעם
התחשף סתם והראים הארץ ע"ש : ד כלומר ששם מפורש
אנריוס להקטיר ערב ובקר כי בסמים עמון אינם מושפוט
בוארה תלוי אלא בכי תשא . בראש הארץ כפירוש ע"ש :
ס ולכן קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן :

עניני תרומת המשכן

השלוש בדרך שאלו ותשובה אחריו עשה לו המלך שלמה וגו' .
ולמה בחר בדברים פחותים כסף זהב אבן מלפס ותחבו נחשט
לו . ויחר היה לו לבחור בצורות עליונים לאלה ולמשכן .
ועל זה אמר אל בחר י' באלה בלא בעבור שחזר רלף אכנס
מנעט וירשלים . כלומר לא בחר י' באלה בלא בעבור שחזר רלף אכנס
כסף וזכר רק מתחת שהנריות חובכים לוחם . ובתחת מהם
נדבה האכבה עמם תחת : וזהו דבר אל בני ישראל ויחקו לי
תרומה מתחת כל איש אשר ידענו לכן תקחו את תרומתי . כלומר
עיקר התחשף זה שיש טורח יד לבנות משכן לבנונו י' הוא
רק נדבה הכל ודלן סובב של ישראל . אמת וזאת התרומה
אשר תקחו מתחת זכר וגו' . כלומר והתרומה היקרה הזאת
תוכלו לקחת מתת פי' אשר תקחו מתחת ענינים שבמים זכר
ובסף . אשר ע"כ הפליג הכותב כי ללספר כבשת המתנדבים
ומריתם כח"ס ויבואו האנשים על הגשים . כי איש את רעהו
ידלקון כלם מגוים מתחת כדלקה כלם עמח וברות נכון . ואשר
אשר כל יקרת המשכן ותכונותו כענין י' ה' . מתכת חובו רלף
אכנה . היה המלך שיתנדב רק הדברים הפחותים שהיו רלוים
למלאכת המשכן ולכל כלו ולא שיתנו משות לקנות אלה הדברים
הנדרים . יתן י' הדברים אלה שנתנו פיו נטלים אכנה השל
לחכים שבשמים כלי טהור בית ה' . ולכן ה' המלך אשר
הדברים בעלות המתנדב : ישראל כלם אכנסו ילוי וישיבו
לנועם נקב הכרבת המשכן . ולא שיתנו מין אחד להחליטו לקחת
תמורתו דבר אחר :

בבד ואף על גב דלאו לאור הוא צריך מלך סקום הוא כבוד
של מעלה :

פירוש לתורת אלהים

אין דער סגורה בשמים איר ואלט נעמען בשמים
צו געבין אין די אים וואס וועט זיין צו וואלדין די
פלים פון דעם משכן אונ דעם בשמים ארצין ער
ואל הייליג זיין ונקטרה אונ פון די בשמים ואל מען
רייבערין אין משכן אלע אבינות אונ אין דר פריה :

להבש :

דעת זקנים סבכלי התוספות

(פ) עצי שטים . נוטריקון "שלים" מרובה יושוע "מחילה
ובסדר היו שם יערים גדולים שנפלו משם אותן עצים
הקרוים שטים דכתיב וישב ישראל בשמים וכן וישלח
ידוע בן נון מן השמים וע"ש העיר בקרא המקום שטים
חש"ה וכן בסדר ארץ שמה והדם והוא עץ קל מאד
וחזק וזרע שחור פי' שהרי מ"ח קרשים ואדניהם לו
ותמרים ואדני שחור פי' עמודי העמודים וחמש של מ"ן
חי של פרכת ויחרותם ואדניהם כל זה מושכן של שמה
בקר שנחט לבני מורי כמו שפסוק בפרשה נשא ואע"פ
שהקדשים נבדלו עשר ורחק אמה וחצי ועינין אמה וא"א
ש"ס כי עץ קל מאד ודומה לצנ שקרין מדר"א ביע"ז
ורש"י ז"ל פירש שהקדשים היו מנסיעות שנמסע עקב
בבואו למצרים וכשיצאו נשאום עממם ועשו מהם קרשים
זה שיסד הפנים וכו' ועוד איתא בסדרש שהבית התיכון
היה מסקולו של יעקב כד"א כי בבקלי עברתי את הירדן
הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו :

(ו) שמן למאור . היטה שכל הפרשה בצרכי בנין חזק ספסוק
זה שהוא צורך שלח נבוא : ואינו אומר חסם נלחם
הפנים ובשמים לחמירין לעצם למערה ו"ל שישתחן צורך
בנין כל שכן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן
קטרת נמי שכן דרך מלכים ששפשוט להם הבית קודם
שיכנסו לחולה וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש
ברוך הוא וכן מצוינו שכל ידי הקפדת שכניה נראית דכתיב
וכסה ענן הקטרת וכתב כי בענן אראה ושכן למאור שכן
דרך המלכים להדליק בר לצניהם קודם שישכנסו לבית ואף על
של מעלה :

זענען רויט גיפארבך ויחיה אונ פער פון אזוי
אחיה וואס זיא האט אין זיך עמליכע ערליי
פארבן געצו שפים אונ מענען האלץ : (ו) שכן איר
נאלט נעמען קלארין אונ לויטערין אייל פון אייל .
פירט עם זאל זיין אויף גר המיד עם זאל ברענען

לחשך מליה דלא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דהד יתנה ויהי יחידה דנצח יתנה ויהי רוח דהד אל שם בן שבכשה :

א ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דברלו ויהי שם בין חירם ובין שלמה ויכתרו ברית שניהם : ב ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל ויהי הפס שרשים אלף איש : ג וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחודש חליפות חדש יהיו בכלבון שנים חדשים בביתו וארזים עליהם : ד ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בחר : ה לבד משרי הנצבים לשלמה אשר עליהמלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הודים בעם העשים במלאכה : ו ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית : זכרם לשלמה תלתא אלפין ותלת מאה דמפלחין בעמא דעברין בעבירסא : ו ופקר מלךא ועקרו אבנין דברבין אבנין וקרו לשקללא ביהא אבנין פסילון :

רשי

מצודת דוד

(א) ויהי שלום. בעבור רוח החכמה הנמלא בשלמה חזן חירם להיות עמו בשלום : (ב) מס מכל ישראל. המס היה שנתנו אנשים ללכת ללכונן לבנות טעלים עם עבדי חירם : (ג) בחודש. בכל חדש לא עבד כל עשרת אלפים חליפות. היו מתחלפים בכל חדש כי חדש אחד היו בכלבון ואחריו היו שני חדשים בביתם משך הזמן שגילו עשרת אלפים השנים והשלשים ואחריו חזרו הראשונים ללכת וכן חזרו חליה : על המס. להכרית לכל א' ללכת כחדשו : (ד) נושא סבל. היו עומדים על כף משא האבנים מתקום המחלכ אל המקום הבנין. וכלים לאמר שנואלי סבל והחולבין כחר היו גרים ויחזקו מהבנושים : (ה) לבד. המספר הזה היה לבד הפרים הממונים על המלאכה שנין שלש אלפים וב' מאות וכלים לאמר שש מאות ויחזקו כי ג' המאות הנוספים שם המה היו ממונים על הכמונים : הודים. כחל אבני גזית. כמו ולכני גזית וכלי תפוחות וסרות הספחים ונציתו חזית יקרות. על כי אבנים כלה עונות ליסוד הבנין : אבני גזית. כמו ולכני גזית וכלי תפוחות וסרות הספחים ונציתו חזית כחוסן היותר נאות לבעות מהן כוחלי הבית ממעל לו הוא כלה חסרון הויז ועל אבני היסוד יאמר שהיו גם הם אבני גזית עם שאין מהדרך להקפיד כאבני היסוד הנכסים מעין האדם אם יהיו נזוזות או עקומות ועקבות מ"מ שלמה נבוכס לכו הקפיד לה כענין בית ה' : דם מירוש עברי מייפס נפשינס מען בייא דער העפורה פון דער וואך :

תרנום

כתובים מילי טו

המשיך מיסוד וסלכות דלא שין דלת יוד נש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונה נשמה דיסוד א אר ארני ארני נש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יו דו דו חיה יחידה דיסוד יתנה ויהי יחידה דמלכות אל שם בן שבכשה :

א איש חכם יפתה רערו והוליכו בדרך לא טוב : ב עצה חכמה ומוכר ליהבאורחא עיניו לחשב תהפכות קרץ שפתיו כלה רעה : ג עשרת דלא שפירא : ד כסו בעיניו

והשיב הפיקתא גייה בשפוחתא וקמיר בישחא : ז בקילא

רשי

מצודת דוד

(א) יפתה רערו. לאחור גם הוא בדרכי חכם ומוליכו בדרך לא טוב לחטא כחר לעלמו : (ב) עצה. הכוונה עיניו לחשוב לבקש אמרים וכי דרך המפתח לחשוב מה יבואם לו עיניו לכל יבוללו אותו לכרס הנראים : קרץ. המהדר בשפתיו לומר לכי : כלה רעה. כנס זס גמר הרעה אשר חשב עליה כי רמוס ושפס מעש : (ג) עשרת יוג. סולך בדרך דקס חמלא פירוש ע"מ

(א) איש חכם יפתה רערו והוליכו בדרך לא טוב דער קענקש וואס איז אנזין רעמ ער מיט גוטע רייד צו זיין חכר ער זאל אויך טאהן ווי ער טוהט אונ ער פירט אים אין ניט גוטען טוב לחטא כחר לעלמו : (ב) עצה. עיניו לחשוב תהפכות דער קענקש וואס איז אנזין רעמ ער מיט גוטע רייד צו זיין חכר ער זאל אויך טאהן וואס איז אנזין רעמ ער מיט גוטע רייד צו זיין חכר ער זאל אויך טאהן

דשכחא סיבוקא באדחא דצוקתא טשפתא : ד טב גיד אפיה רוחא מן נקרא ידקבש נפשיה טב מן הוא ראור קרינתא : ה בעוקא דצוקתא נפלה פיצתא וכן אלהא נפק דיניה : י טבא היא לחמא שריבא ושלוקתא בה מן ביהא דמלי דבחי דדינא :

מצודת דור

רשי

לשול : (ג) בדרך צדקה. ע"י זדקס מאריכוני יעיה : (ד) ומושל ברוחו. כוכא את ירו : (ה) בחיק ימל. כיו לנן עמו חדס מטיל גורל : משפטו. לנחיר לכ"ל חלקו : (ו) טוב פת חרבה. טוב סיה להקריב כיוו להיות כשלוס מעבירותיו של יסרל : זבחי ריב. להיות מקריכוני ככיתו : נגור משפט סדכר פס' וזכא כל אחד כחלקו אשר חק לו אלהא חמטל : (ז) טוב. יותר טוב לכול פת חרבה כשלוס מסיפיה לו מלא ככיתו כזר וזכא ככירי וקעס :

פירוש ע"ט

ווי אזוי צו פארקערין אויף שלעקטס דיא גוטע רייד ופון שטענען וואס ער האט גירעט אויף לוי קינד שפתיי אונ ער נראובן ווינקט מיט די לעפצין צו לוי גיד דהא האט ער נראובן שוין געגרינגט די שלעקטס וואס ער האט גיוואלט מאהן. לוי מיט שלעקטס וועלן ווערן שונאים : (ג) גשרה תפארת ש"בה די אלטער וואס אפגעקטש ווערט אלט איז ווא אשיינע קרוין אויף זיין קאפ דורך צדקה תפארת אויב דער מענטש איז געאנגען אין פרומען וועג איז זיין אלטער ווי אשיינע קרוין אויף זיין קאפ : (ד) טיב ארץ אפס סגור דער מענטש וואס קען איין האלטן זיין פסם איז ער בעסער וויא דער שטארקער מענטש וואס דעוועקט זיין פסם. וויא מען וואגט מיט גוטען מאכט מען

ברטנורה

משנה רמאי פוק ב

עיקר תיריט

(6) לשון הר"מ בין כח"י בין שבת"ל. ו"ח פירות א"י שילא חל"ל מייבין כח"מ : (כ) ואין רלונו כאלו המינים כל סמין אלא חלק ידוע מאיתו סמין כל המשתמש ממנו פסור : שבוהזה לארץ כל המשתמש ממנו פסור. אס"י דמנכר טי ולא חתי לחלוט בבורז פס א"י חלל שר דברים הנזכרים כמתני' איכא מנייהו כח"י דדמי לחותן שנתון לארץ אלא דכנהו דחשני ערך לשאלא מתוך חשיכון למקומו שאין כיוולא ככן כפי פשרי דכידוע שח"י הן (כ) : ב להיות נאמן. על המשטרות ולא

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. והבילה וההמרים והחרובין האורז והכמון. האורז שבוהזה לארץ. ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר שבוהזה לארץ כל המשתמש ממנו פסור. אס"י דמנכר טי ולא חתי לחלוט בבורז פס א"י חלל שר דברים הנזכרים כמתני' איכא מנייהו כח"י דדמי לחותן שנתון לארץ אלא דכנהו דחשני ערך לשאלא מתוך חשיכון למקומו שאין כיוולא ככן כפי פשרי דכידוע שח"י הן (כ) : ב להיות נאמן. על המשטרות ולא

ל' יהא פרוץ בנדרים. שפוט לכה לדי מלו :
ובשחוק. דשחוק וקלות דאש מרגילין את האדם
ל' ח' כביהמ"ד : לא באו אילו
לפרוץ : ומשמש. ת"ח כביהמ"ד : לא באו אילו
לכלל. דאין ענינם נוגע לפרוץ. ואין הלכה כר"י :

ד הנחתומים. ומהם
חבר שלקח חנוכה מעם
האזן שהיה דמאי : לא
חייבו אותו חכמים
להפריש אלא כדי
תרומת מעשר. שאם לא
ממנה. אכל לא מעשר של
מחול ששערי המלך וטנא
מובטחים לאדם ככל שש
ואומרים להם מכרו כול לא
העריות עליהם חכמים

במס' שטרות מרובה שצריך לחלו בירושלים ודוקא כשמכור למכר שחלוקה ירמיה מע"ש אכל אם מוכר
(ו) לעם האזן חייב להפריש מע"ש קודם שימכור : החנוכים. שמוכרים מעט מעט כמות : אינן רשאי
למכור את הרמאי. והאילו הם שמכרים הרבה. עליהם מוטל לתקן ח"כ מפי שרגילין למכור לחנוכה שלא
יחלו חנוכה דבר שאינו מחוק : כל המשפיעין. שמוכרים בששע הרכה ביחוד : במדה גסה. לקמן מע"ש כמ
הוא מדה גסה : רשאי למכור את הרמאי. דרך המוכרים הרבה ביחוד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים
שטשין מדה גדולה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הוטלו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוואה
מהם : סימונות. הם הסופרים גדולים הקונים תבואה ומכילי התבואה ומוכרים אותה לחנוכה כמדה גסה :
זה את שררכו להמדר ברקה ומדרו בגסה. גמ' : מפלה דקה לגסה. ומסור כמדה מוכר

אוג נים דארפין פירען אין ירושלים דאם איז
נאר אז דער בעקער פארקויפט צו אחר נועם
דער חבר אפשיידן מעשר שני. אבער אז דער
בעקער פארקויפט צו איין עם הארץ מוז דער
בעקער אפשיידן מעשר שני הנתינים אין רשאי
לכבד את הרמאי דיא קרעמער וואס פארקויפט
עמינווארג און משקה ביסלאקוויין קארין נים
פארקויפט דמאי פון אעם הארץ נים נעמעשרת
ווייל זיי פאר דינען פיר מונוי ויזא נעבין מעשר
כי הכשפיעין בדה גסה רשאי לכבד את הרמאי אלע
קרעמער וואס פארקויפט מיט אגרוסקע קאס
ודאם הייטס אסאך מיט איין קאהל קענין פאר
קויפן דמאי נים נעמעשרת. ווארום דער
שטייגער איז די וואס פארקויפט פיר מיט איין
קאהל נעבין קער ווי די קאס איז. דריבער דער
וואס קויפט דארף נעבין מעשר און נים דער
וואס פארקויפט איז פון הכשפיעין בדה גסה און דאם
נענען די קענעשין וואס פארקויפט מיט אגרוסקע
קאס קען הפסולות ימכרן תבואה דהיינו היסטונות
די וואס האנדלען מיט נוייץ אדער מיט אנדערע
תבואה טייל קויפן צו זאכען פיר תבואה פון
בעלי בהים און פארקויפט מיט איין קאהל
זייער פיל : ד רבי באר אומר את שררכו להמדר בגסה
ומדרו ברקה מפלה דקה לגסה רבי טאיר זאגט די נאך
נוס קען מעמס אלע קאל מיט אגרוסקע קאס ואז
קען דאך פטור פון דמאי. אזוי וויא אין
נענער משנה איי גישטאנען און ער האט אבער
איצט די זאך פארקויפט מיט אקליינע קאס. איז
דיא גרויסע קאס אספל נויא נוערם בבל צו דער

שירומי לפני : (ו) : זה דתן לפני חכר רשאי למכור
לע"ה אספר לומר דחבר דכחל לאו דוקא אלא נאמן למעשרות
וסוד י"ל דחכר אליה דמ"ד דחומר לנרום טוחא כ"י :
[ד] החנוכים. ולק ברקם פ"ה מפ הכר דא במור' כמדה
דקה אסקין ומכרי עממי דמפרש כחננים הוא תוי"ט :
[כ] סימן. בגמ' יין חטין
דמסד דקונה הכרה חטין ביתר
קורא לו סימן רשאי נ"ו
נקרא כל חכר גדול סימן :
[ג] בגסה. פ"י כל הדברים
שדרך כ"י א"ס למכור בגסה
מותר לו למכור דמאי אף על פי
כמא מידר בדקה וי"ס טפלה
דקה לגסה. ואם הכר נמכר
כמה שדרך למכור כמדה דקה
א"ס מותר למכור דמאי אפי'
למכור כמ"ג ש"מ הולך אחר

במס' שטרות מרובה שצריך לחלו בירושלים ודוקא כשמכור למכר שחלוקה ירמיה מע"ש אכל אם מוכר
(ו) לעם האזן חייב להפריש מע"ש קודם שימכור : החנוכים. שמוכרים מעט מעט כמות : אינן רשאי
למכור את הרמאי. והאילו הם שמכרים הרבה. עליהם מוטל לתקן ח"כ מפי שרגילין למכור לחנוכה שלא
יחלו חנוכה דבר שאינו מחוק : כל המשפיעין. שמוכרים בששע הרכה ביחוד : במדה גסה. לקמן מע"ש כמ
הוא מדה גסה : רשאי למכור את הרמאי. דרך המוכרים הרבה ביחוד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים
שטשין מדה גדולה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הוטלו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוואה
מהם : סימונות. הם הסופרים גדולים הקונים תבואה ומכילי התבואה ומוכרים אותה לחנוכה כמדה גסה :
זה את שררכו להמדר ברקה ומדרו בגסה. גמ' : מפלה דקה לגסה. ומסור כמדה מוכר

קליינע קבמות אין ארץ ישראל ויזא זאלין נים
אויף עטין דיא תבואה פון דיא פעלדער ויא יהא
פריץ בנתיים און ער זאל נים זיין קוואלנאם אויף
זענער וואך אנדר פון קאהל. ווארום אז ער נועם
האבין אויף זיך פיר נדרים נועם זיין דער סוף
ער נועם נים קליינע זיין ויבשח ער זאל נים פיר
לאבין ויא יהא ספסא לנתיים און ער זאל נים נים
קטמא זיין צו קמים ויבשח בבית המדרש און ער
זאל בענינען די תלמידי חכמים אין בית המדרש
אזוי זאגט אלץ רבי יהודה אסור זי לא באו אלו נכנדי
האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה די אלע
זאכין גיהערין דאך נים צו טהרות. דיא משנה
שמועקט דאך נאר פון אעלעקין וואס וויל נוערין
אחר צו טהרות. דריבער וויא באר ער היט
זיך נאר אין טהרות אפילו אין די אלע זאכין וואס
רבי יהודה רעכניט היט ער זיך נים הייסט ער
אויף אחר צו טהרות : ד הנחתומים לא חייבו אותם
חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר ויהא אבעקער
וואס ער איז אחר און האט גיקויפט תבואה
פון איין עם הארץ האבין דיא חכמים אים נים
כחייב גיווען אפ צו שיידין פון דיא תבואה נאר
תרומת מעשר דאם איז איינס פון הונדערט. און
חלה דארף ער אויך נעבין דעם פלה. אבער
מעשר שני האבין אים דיא חכמים נים כחייב
גיווען אפ צו שיידין און פירין אין ירושלים.
ווייל קען פלעגט זיי גייטן פון קלה ויזא זאלין
פארקויפן וואלנטייל. האבין זיי ווייניג פאר דינס
דריבער האבין די חכמים אויף זיי גרינג נעמאקט
מיט דעם מעשר שני ויזא זאלין נים אפשיידן

דבר הנמכר כ"מ וס"ג מספר
ס"ל מי י"א: (ו) ד"מ סוף אחר
המדידה סוף סוף ואלא
סדר הנמכר מספר: (ז) ד"מ
שיטת מספר וזו מספר ומספר
כל זה מספר עשר עשרים
ועוד שכתב ר"ל מס:

את שדרכו להמדר (בדקה וסדרו בנסה).
מפלה נסה דקה. איזו היא מרה נסה כיבש
שלשת קבין. ובלח [ו] דינר. רבי יוסי אומר
סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל
זמן שהוא מוכרן אכסרה פמור:

בנסה ולא אמרי' כיון דלדכו
למוד בדקה חייב אף כשמודד
בנסה (י) ובלח דינר.
מדה שיש בה מה שהוא מדה
דער לפי שלא היתה מדה
ידוע ללח שהשער משתנה
חמיר לכן שיערו כדמים: אכסרה. לא כמדה ולא כמשקל אלא לפי האומד: פמור. דהוי כמוכר בנסה ולח
הלכה כר' יוסי:

פון רעכ' עס איז דא נאך אנקראט מיט איין
אנדער פשט שטייט אין תרי"ם איין מרה נסה
ביבש שלשת קבין וזנה ד"ר וואס ווערט גערופן
אנרויסקע קאס, בייא אפריקענע זאך הייסק
אנרויסקע קאס דרייא קבין. און פון נאכע זאכן
והיינו איין נויין די קאס וואס ווערט פארקויפט
פאר אנדליין דאס הייסק אנרויסקע קאס רבי יוסי
אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא
מוכרן אכסרה פמור רבי יוסי נאגמ קערפ מיט פיניג
און קערפ מיט נויין קרויבין און קערפ מיט
ירק גרינווארג און קען פארקויפט וי"א און אקאס
גאר אויפן בידיק וויא פיל קען גיט דער
פאר דער וואס פארקויפט דארף גיט געבן
מגשר ווארום געוויס האט דער קויפער קער
וויא פיל עס איז ווערט דריבער דארף דער
קויפער געבן די מגשר גיט דער פארקויפער:

קליינער קאס. דאס הייסק איך רעכין גיט וויא
ער פארקויפט אלע קאהל וואויר דער גרויסער
קאס גאר איך רעכין וויא ער האט איצט פאר
קויפט, אויף דער קליינער קאס איצט איז וויא
דער עיקר. און ער דארף געבן מגשר י"א שדכו
המדר בדקה וסדר בנסה ספלה נסה דקה אנדער פאר
קערפ און ער פארקויפט אלע קאהל מיט דער
קליינער קאס און איז חייב צו געבן מגשר און
איצט האט ער פארקויפט מיט דער גרויסער
קאס. איז די קליינע קאס אפטר ווי ווערט גמל
צו דער גרויסער קאס און איך רעכין גיט וויא
ער פארקויפט אלע קאהל מיט דער קליינער
קאס גאר אזוי ווי ער האט איצט פארקויפט מיט
דער גרויסער קאס און איז פמור פון מגשר.
ווארום רבי קארי גיט גאר נאך דער קאס וויא
ער פארקויפט איצט, ואזוי איז נאך דער גירקא

רש"י נמרא ברכות דף י' ע"ב

הרוצה ליהנות. משל
אחרים יהיה ואין
חסור בדבר: כאלישע.
כמו שמלוי בלוישע מנהג:
והרוצה שלא ליהנות.
משל אחרים: אל יהנה.

הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש קדוש הוא

אמר רבי יוסי ורבי יצחק אביהם גיזאגמ און
אנדערע זאכן רבי יצחק האט גיזאגמ הרוצה
יהנה דער מענטש וואס וויל הנאה האבן פון
פרעמדע מענטשן וואס געבן אים סתנות יהנה
קען ער הנאה האבן דאזישע אזוי וויא דער גביא
אלישע פלעגט הנאה האבן אים גינעבין סתנות און
מענטשן וואס האבן אים גינעבין סתנות און
עס איז קיין עבירה ושאט הרצה יהנה און דער
מענטש וואס וויל גיט הנאה האבן פון פרעמדע
מענטשן אל יהנה זאל ער גיט הנאה האבן. און
דאס הייסק גיט אנרויסקייט כשמואל הרמתי אזוי
ווי דער גביא שמואל הרמתי האט גיזאגמ. ער
האט אויך גיט גיזאגמ הנאה האבן פון פרעמדע
שטאט ווארום עס שטייט אין פסוק ויחביתו הרמתי
כי שם ביתי ער פלעגט צוריק קערן אין די שטאט
הרצה. ווארום דארט איז גינעבין ויין שטוב וספר

אלישע

שם ה' טאט כל כלי תשמיש
 ביתו עמו של ליהנות מן
 אחרים : בהוד יפיה .
 כדדיה : תפלה לעני . דרך
 ענית : יכוין את רגליו
 ו אלל ו : ורגליהם רגל
 ישרה . נראין כרגל אחד :

מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה
 זכוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של
 פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי
 עליו . קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא
 הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנאמר
 ויגש גחוי להרפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא
 ויגש גחוי להרפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא
 שאחזה בהוד יפיה . עובר עלינו תמיד אמר
 רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב

היה מדי שנה בשנה וסבב
 בית אל והאמסא וספט את
 ישראל וספיד ליה ותשכחו
 סמחה כי שם ביתו וכי איני
 יודע שם ביתו אלא אכלוהו
 מקומות דקרא לעלוי מיניה
 קאי שכל מקום שה' הולך

כל המארה ת"ח בתוך ביתו ומחנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב המידר' . ואמר
 ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויהפלה אלא במקום
 נמוך ויהפלה שנאמר ממעמקים קראתך ה' . תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא
 ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה ויהפלה אלא במקום נמוך ויהפלה לפי שאין נבהות לפני המקום
 שנאמר ממעמקים קראתך ה' וכתוב תפלה לעני כי יעשוף ואמר ר"י ברבי חנינא משום ר"א
 בן יעקב המתפלל צריך שיכוין רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה :

והיא ער וואלט מקריב גיווען קרפנות אין בית
 המקדש אלע טאט דאס רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי
 אליעזר בן יעקב נאך האם גיואגט רבי יוסי ברבי
 חנינא פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגן אל יעמוד
 אדם במקום גבוה ויהפלה אטענשט זאל גיט שטיין
 אויף אהויכין ארם ווען ער דאוויגט אלא במקום
 נמוך ויהפלה נאר ער זאל שטיין אויף אנדערניגען
 ארט און דאווענען שנאמר ווארום עם שטיים אין
 פסוק ספספס קראתך ה' פון דא ספספס האב
 איך דך נאט גערופן טיף נמי הכי כיר האבין
 אויף אזוי גילערנט לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא
 על גבי שרפרף ולא על גבי מקום גבוה ויהפלה אטענשט
 זאל גיט שטיין אויף אשכול און גיט אויף
 אקלינגעס ביינקעלע און גיט אויף אהויכין ארם
 ווען ער דאוויגט אלא במקום גבוה ויהפלה נאר ער
 זאל שטיין אויף אנדערניגען ארט און דאווענען
 לפי שאין נבהות לפני המקום וייל עם אין גיט דא
 קיין גרויסקייט פאר נאט שנאמר ווארום עם
 שטיים אין פסוק ספספס קראתך ה' פון דא
 ספספס האב איך דך נאט גערופן ויחיי נאך
 שטיים אין פסוק הפה דעני כי יעשוף עם אין
 אנדעמט צום ארעם מאן ווען ער וויקולט זיך איין
 אין ויין קלייד און שטיים מיט אונטערטעניגקייט
 פאר נאט און נאגט ויין תפלה ואמר רבי יוסי ברבי
 חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב נאך האם גיואגט
 רבי יוסי ברבי חנינא פון רבי אליעזר בן
 יעקב'ס וועגן תהפיל צדק שכינתו רגליו דער
 מענשט וואס דאוויגט שמונה עשרה זאל ער
 גליה מאכין זיינע פיס . ער זאל שטעלן איין
 פוס געבין אנדערין עם זאל אויסקעלן וויא
 איין פוס שנאמר ווארום עם שטיים אין פסוק
 ורגליהם רגל ישרה וייערע פיס ווענען גיווען וויא
 . איין פוס אנלייכע :

אלישע ער איז הייליג טאט ידעה פון וואנען האט
 זי געוואקסט אז ער איז הייליג רב ושמואל רב און
 שמואל קרינען דאס ש"א ראתה זכוב עובר על שלחנו
 איינער נאגט ווייל זי האט גיט געווען אפליג
 זאל גיין אויף ויין טיש וחד אמר סדין של פשתן הציעה
 על ספתו און איינער נאגט זי האט פארשפרייט
 אויף ויין כעס אלייגנאנדענעם ליליה ולא ראתה
 קרי גיט און זי האט גיט געווען קרי אויף דעם
 ליליה קדוש הוא ער איז הייליג אסר רבי יוסי ברבי
 חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיואגט זי האט
 געטייגט ווא קדוש נאר ער אריין איז הייליג ומשרתו
 אינו קדוש אבער ויין בעדערער איז גיט הייליג
 שנאמר ווארום עם שטיים אין פסוק ויגש גחוי
 להרפה גיחו דער בעדערער פון אלישע האט
 גענעמט צו די שונאית איר אפ צו שטויסן פון
 אלישע אסר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי
 חנינא האט גיואגט שאחז בהוד יפיה גיחו האט
 אנגענומען דא שונאית ביי איר שיינקייט נבי
 אירע בריסטא . עם שטיים אין פסוק דא שונאית
 האט גיואגט צו איר כאן עובר עלינו תמיד דער
 הייליגער מענשט אלישע גיט שטענדיג פאר ביי
 אונן גער קומט שטענדיג צו אונן דריבער וועלן
 מיר מאכין פון ווינקעלעניג אבער דער שטייבול
 און מיר וועלן דאךס אריין שטעלן אבעם
 אשמוהל אטיש אלייכער . ווען ער וועט קומען
 צו אונן וועט ער ווארנען אין דעם שטייבול אסר
 רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב רבי יוסי
 ברבי חנינא האט גיואגט פון רבי אליעזר בן
 יעקב'ס וועגן פי המארה תמיד חכם בהוד ביתו וסמחה
 סמכיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב המידר' דער
 מענשט וואס נעמט אריין אפליגיד חכם אין ויין
 שטוב און ער גיט אים הנאה צו האבן פון ויין
 פארקענין . רעכונט אויף אים דער פסוק גלייך

וזהר תרומה דף קלא ע"א תיב דחילוט יוד דא וואו דא

זכאה עמא קדישא דמאריהון כשי עלון וקרא לון לקרבא לון לגביה . כדין עמא קדישא כעאל לאתחברא ולאעלא
 גבי כעמא . וכל מאן דלקדים בקדמיתא לאתחבר כעמא כחבורא חדא . תא חוי הכוה קדמלא דלשתכס
 גבי

ובאלו כנה נפש ואפי' שיקנה להקדים שמים וארץ כלכרס
אכיל לא יקם מדילה של גינס וסופו מתעצב ונאסף מן
העולם שלא כזמנו ואפי' ירבעם שכל כמתי דורו היו לפניו
בעשתי שנים ולא היה בתורתו דופי והיו שנים ק"ג פנים בתור
לא נעם ונמרד מן העולם הזה והעולם ככל מלא מפני נפשו
הרוע :

כגון שקרא שמע שמע שמתקין אותו : (ב) קראה
סירוגין יצא אפי' שהיה בין סירוג לסירוג כדי לגמור
את כולת יצא ותוא שיקרא על הסדר . קראה מתגמגם
ותוא מי שאינו ער ולא נדרם בשניה יצא ובלבד
שיתהיה ער בפסוק ראשון :

אזכור עם איז גלייף ווי ער וואלט קונה גיווען מיט
אלע נויבער וואס זענען אסור צו אים וזאגן בנת
בנה אונ עם איז גלייף וויא ער וואלט גישמעלט
אשמיין צו מקריב ויין אויף אים קרזנות ואויסער
דעם בית המקדש ואפי' שיקנה להקדיש בידו הוא
שפי' ואין המקדש אבינו לא יקנה בדינה של גיהנם
אפילו ער איז אוי אצדק אז ער סאכט דער
קענען אויף דער וועלט אז גאט האט בשאפין
דיא היסעל אונ רי ער, אזוי וויא אברהם אבינו
האט גיטאהן. פון דעסמוועגן אויב ער איז
גרויס ביא ויה וועט ער גיט ריין ווערין פון צו
געמישט ווערין אין גיהנם ואיז סהשם גאט פון
העולם שלא נאפט דער סוף וייער וועט ויין ער
וועט אלע קאהל ווערין ווייניגער ביז ער וועט
פארלענדט ווערין פון דער וועלט פאר ויין צייט
ואפילו ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו בעשתי השנה אונ
אפילו ירבעם וואס אלע חכמים וואס זענען
גיווען אין ויין צייט זענען גיווען געגין אים וזאגן
דיא גראו פון פעלד וזא היה בתורתו דופי אונ אין
זיין לערנען איז קיין פעלער ויהיה שנה קיין פנים
בתורה אונ ער האט גילערונט אין דיא תורה
הוגרערט מיט פופציג מעשים אויף יעדער דין
לא נעם ונמרד מן העולם הזה והעולם ככל מלא מפני נפשו
הרוע וואס ער איז גישטראפט גיווארין אונ
פארווארפן גיווארין פון דיא וועלט אונ פון
דיא אנדערע וועלט איז גאר גיווען דורך ויין גרויסקייט :

אסאך איבערגינגט ביי שקרא שפע שפע שמתקין
אחי דהיינו ער האט גיאנט צווייא קאהל דעם
ווארט שמע. הייסט מען אים ער זאל שווייגן :
(ב) קראה סירוגין יצא ער האט גיליינקט אביסול
קריאת שמע אונ האט ויה אפגערוהט אין מיטען,
אונ האט געלייענט נאך אביסול אונ האט אויך
אפגערוהט אין מיטען אפילו שהה בין סירוג לסירוג
כדי לגמור את כולה יצא אפילו ביא יעדער קאהל
וואס ער האט אפגערוהט האט ער געווארט אזוי
לאנג וואס אין דיא צייט האט מען גיקענט
אפלייגען דיא נאנצע קריאת שמע. פון דעם
ארט וואס ער האט געהאלטן ביי צום סוף. פון
דעסמוועגן האט ער יוצא גיווען והוא שיקרא על
הפיר גאר ער זאל לייטען דיא פרושות אונ דיא
פסוקים בסדר קראת מתגמגם אז ער האט געלייענט
קריאת שמע שלעפענדיג והוא מי שאינו ער ולא
נדרם בשניה יצא דאס מיינט מען ער איז גיט
גיווען וואכעדיג אונ גיט שטארק גישלאפן וזאגן
ער האט געוואקסען האט ער יוצא גיווען ויגבר
שהיה ער בפסוק ראשון גאר ווען ער זאגט דעם
ערשטן פסוק דאס איז שמע ישראל. ראבאלס
מוז ער ויין וואכעדיג. אונ אויב ער איז גיווען
שלעפענדיג ביא דעם פסוק שמע ישראל. האט
ער גיט יוצא גיווען :

אונקלעס תרומה יום ב תורה

למשך סוף ד"א יהודה נפש י יה יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחיה ד' רמליו יוד אל שם
בין שבעשה בניקוד חולם :

אבני בורלא ואבני אבני שלהם ואבני מלאים
אשקמוחא ? שקאא

רשב"ם

(1) מלאים . שותאבן ממלא עומק המשבצות בעין אבני הטבעות :
רש"י

(1) אבני שהם . שהים הורכו שם לנודך האסוד האסוד
דעת זקנים סבעלי התוספות

(1) אבני שהם . צורך אסוד וחשן כיצד אבני שהם דאסוד
לחקות את שחי אבני שהם וכתוב ושם את שחי
ואבנים על כהפות האסוד ואבני מלאים לחשן כדכתיב
ושאלת בו מלואת אבן וז' וזי האי גנא סצינו הרבה סקראת סהרש"י
ובארץ ועד אתה כוצא אבני שהם לצורך החושן וכתוב והסדר הרביעי תרשים שהם :

(1) אבני איר ואלט געקען צווייא אבנים טובות וואס ווערן גערופען שוהם ואבני איר ואלט
נעמען

לאפד ולקישן : ויעשו לי מקדש

תרא ויבא לי מקדש. פירושיו ב ספרים סד : רשבים (ח) מקדש. לשון כועד שמחזקת ומזדמן אליהם לדבר מוכן בדכתיב ויגורעתי שמה לבני ישראל :

שפתי חכמים

ע שלא תאמר לפני שוקם ואכני מלואים לאפד וכן להשן כולד רש"י לפרש בן וכתב כהנ"ס שח"ס אכני שוקם גם כהנ"ס כיון שחל מלואים בולל לא לפני הששן והם גם כהנ"ס ככלל א"ס בן לא חזר לפני שוקם רק כעבור לוחם אכני שוקם שחלמוד לכד : פ דק"ל להם כתיב לא ה' בחלח' נמי על כהנ"ס הוא ומתקן וטעו וסמ"ח מלת בית לא חיות דבר מקדש שמים

עניני חושן ואפוד

אשתכח אמר סקדוש כרוך הוא ליחו נשאים ללכיוו גם ככ' וייתן אליו אכני דליתן משכחו על לבא וימכר עניויו מנכות לכיוו וכתיב והיה על לב אכני כנולו לפני כ' ועל דא וספ"ס אכני אה אכני ששם ואכני מלואים לכפר עניויו :

פירוש לתורת אלהים

נעמן ענועלף אנדערע אכנים טובות וואס זיין זענען אויס נירעכניג מיט וייערע נעמען אין פרשת ואתה הצוה די שטיינער רופט דער פסוק אכני מלואים ואפד דא אכני שוהם האט קען כדארפסט צו דעם אפוד ויהושע און דא אכני מלואים האט קען כדארפסט צו דעם חושן : (ח) ועשו לי און פון דער תרומה וואס זיין וועלן אפ שיידין זאלן זיי מאכין דעם משכן און איה נעמן ענועלף אנדערע אכנים טובות וואס זיין זענען אויס נירעכניג מיט וייערע נעמען אין פרשת ואתה הצוה די שטיינער רופט דער פסוק אכני מלואים ואפד דא אכני שוהם האט קען כדארפסט צו דעם אפוד ויהושע און דא אכני מלואים האט קען כדארפסט צו דעם חושן : (ח) ועשו לי און פון דער תרומה וואס זיין וועלן אפ שיידין זאלן זיי מאכין דעם משכן און איה נעמן ענועלף אנדערע אכנים טובות וואס זיין זענען אויס נירעכניג מיט וייערע נעמען אין פרשת ואתה הצוה די שטיינער רופט דער פסוק אכני מלואים ואפד דא אכני שוהם האט קען כדארפסט צו דעם אפוד ויהושע און דא אכני מלואים האט קען כדארפסט צו דעם חושן :

מסלות חכמים

עס איז אסאך געבליבען איהם אן פאסער און סופער, און זיינע עלטערן זענען געווען פון אשיינע פאסילע, דער וואס איז געקענט געווען זיין געווען וואס זענען אלץ געווען בעלי מלאכות, אפילו פון זיי זענען געווען שניירערס, גאלד ארבעטער, דער וואס האט אויפגעוואקסן אנדערער לעבן און זייער שיי, און פיל פיל פיערע און נוסע קבלות, ארדערער גביר האט אסאך געווען דעם בודר און ער אים געשלי, ער נאל אים געפן פאר א אידים, דער גביר האט אים צו געוואלט

מצות השם

לארץ מנחמה וטעו לי מקדש ושכנתי בתוכם : ברוך הוא וואס זיין קבדא איז פודל אויף די גאנצע וועלט, נאל זאגן אז ער וועט רוחען אין ששן דער אין בית המקדש, דריבער האט גאט געוואלט צו משה לשכנתי בתוכם, איה וועל רוחען אין זיי, אין די יידן וועל איה רוחען, און צו שלמה המלך האט איה גאט געוואלט איה וועל רוחען אין די יידן האט גאט געוואלט קען זאל מאכין אסאך, אין דעם מקדש וועלן אלע יידן קוקען און געפין ביי גאט אויף אלע זאכן וואס זיי וועלן באקומען, (ווי שלמה המלך האט געוואלט) אין ספר מלכים א כסיוול (ח) און אויב איינער וועט זיידען וועט ער בריינגען

אָמִין וּפִלְגָא אַרְפִּיָּה וְאִמְתָּא וּפִלְגָא פִּתְיִיָּה וְאִמְתָּא וּפִלְגָא רִמְיָה : וְחִצִּי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחִצִּי קִמְתּוֹ :

תורה אמתים ופילגא פתחיה רמיה : פתחיה רמיה : פתחיה רמיה :

בער המורים

רשבים

שאין משכן עשוי אלא בצווי הוצרך תחלה לפרש עשיית הארון והשלוחן שבשביל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן :

כל מדותיו היו שבורות כחלףי אמות ללמד שכל מי שזומד תורה כפשיית מחלילי כפשיית נכד שבורת מחללות שכן נכדו סעול :

ענין המורה והארון

ושל כרך . וברכ אס"ח כתב לך נאמר בלחן ארון ועשו לפון רבים לרמו כוס שופה של תורה אין יכול להתקיים חלף ככללות ישראל ואליה אחד נשרףי אין יכול בשום אופן לקיים כל התורה . כי יש כמה מלות כחורה שישלח אסור לעשותם . כמו אכילת תרומה והקרכת קרבנות ולא לכל אדם תבא מלות יבוס . ואף לכסן גדול אין שייכות בכל המלות כי אף אם יהיה לו נחלת שדה וברס פטור מלית תרומה ומעשר . ועוד כמו אלה . רק כל ישראל בכלל מקיימים כל בתורה . זה מקיים המלות שייכים לו חס מקיים המלות שייכים לו ובליחוס מקיימים כל הכריז מלות :

לקושים על התורה

מאבין . אלע זאלין מאבין דעם ארון , אבער ביי דעם פדעקין דעם ארון מיט גאלד פון אינזונייג און אינזונייג דאס האט גאט גיזאגט צו משה ונעליה . דו זאט מאבין ווייל דערנען תורה אויפזונייג , דעם פשט פון די תורה , און אינזונייג דאס מיינט קען די סודות פון די תורה , דאס קען שוין גיט נעדרע פקנשט דערנען , גאר איינציגע גאלד אינזונייג און אויפזונייג , דריבער זאגין ספרי מוסר איידער דער פקנשט הייבט אן דערנען תורה מוז ער פריער משהו , ער זאל קיין רשע זיין , ווארום צום רשע האט גאט גיזאגט ווי קוקסטו צו דערנען פון תורה , דריבער האט קען פקנשט דעם ארון מיט גאלד אינזונייג און אויפזונייג , און אויף דעם ארון האט קען געמאכט אדעק דאס איז דער פפורת , צו ווייזן אז די סודות פון די תורה זאלין זיין פדעקט , קען דאס גיט זאגין גאר דעם פקנשט וואס קען ווייס אז ער איז ארא שמיס , אויף דעם פפורת זענען גיווען גוויי ברובים , קינדער , צו ווייזן דער פקנשט זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקיד , און די ברובים האבין געווינען קען זאל זיין פרום צו גאט און גוט : צו קענשטין , דריבער האבין זיי פארשפרייט די קליגל אין דערתיקה , צו גאט , און מיט דעם פנים האבין זיי געקוקט איידער צום אנדערן ווי ברודער :

משלי חכמים

משה זאג צו די יידן זיי זאלין מאבין דעם משכן , מיט וייער ליבשאפט און מיט וייער דבקות וואס ווייזעלין געבין אויף דעם משכן ער זאל געמאכט ווערן , און דעם גרויסן חשק וואס זיט וועלן האבן אז איך זאל וואהנען ביי זיי , וועלן זיי פארדינען ביי מיר אז איך זאל ביי זיי וואהנען , דאס זאגט דער פסוק וועל לי מקדש : ווייל די יידן זעלין מאבין פאר מיר דעם מקדש , דריבער זעלענדי בתוכם , וועל איך וואהנען צווישען זיי :

מצות השם

בית הקדש , און זיי האבין גישווארן זיי זאלין אן וירשלים גיט פארקעטן , ביי גאט וועט אויף די יידן רחמנות האבן און וועט דערנעקווינענדיק האנדלען די תשובה , דאמאלס וועט דער ביהמ"ק גיבאקט ווערן און די יידן זעלין אויפגלייט ווערן פון גלות און וועלן צוריק קוקען אין ארץ ישראל :

שלח כחל בן חזן מורון : ארון . אמות ארון שיש כה ארון של ישראל ואמותיו טורא כי הוא אש אכולה : ארון כנותריה נור שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר וזכ ושלחן כתיב ועשית לו זמור שכתר תורה עולה על שאר פכתרים : אמתים וחלי ארכו ואמה וחלי רחבו ואמה וחלי קומתו . ארץ לשכר ולפסול עמלו : ועשו ארון . פ פשיית מחלילי כפשיית נכד שבורת מחללות שכן נכדו סעול :

אמר ולפיכ כי בכל יוכלו להחזיק ידי למדי החורה המדומ כען אכל אין בכל יוכלו לעמוד על הנגלה והנסתר שכתורה המדומ בלחמו מכות ומחון חלפנה וכן אין בכל חוכם ככרס ומה שנאמר אמתים וחלי ארכו וזו' וכו' כל אמות בלחון שבורת כדי שכל אדם ידמה כנפשו כללו הוא חסר ולא כל עד תכלית התכמה : ועוד מרמזים חלמות שבורות על לב שכר וזכרה . כח"ס חז"ל למה נמשלה תורה למים מה מים מניחים מקום נכוח ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה מנחים את גמי סודות ויורדים למי שרבות עמלו עליו כמי שחוט שייף על וזייף נטיק והוא עט שרבות עמלו עליו כמי שחוט שייף על וזייף נטיק והוא עט

פירוש לתורת אלהים

און ריא קאס פון דעם ארון זאך אזוי זיין אמתים וחי' ארבו צווייא איילין מיט אהאלקע זיין דענג ומה וחי' רחבו און אאיי מיט אהאלקע זיין בריות ואמה און אאיי מיט אהאלקע זיין הויף :

קענשטין , דריבער שמיים ונעליה , דו זאלסט דאס מאהן , אוי נעדרע ווייל לערנען תורה מוז ער זיין ריין ווי גאלד אינזונייג און אויפזונייג , דריבער זאגין ספרי מוסר איידער דער פקנשט הייבט אן דערנען תורה מוז ער פריער משהו , ער זאל קיין רשע זיין , ווארום צום רשע האט גאט גיזאגט ווי קוקסטו צו דערנען פון תורה , דריבער האט קען פקנשט דעם ארון מיט גאלד אינזונייג און אויפזונייג , און אויף דעם ארון האט קען געמאכט אדעק דאס איז דער פפורת , צו ווייזן אז די סודות פון די תורה זאלין זיין פדעקט , קען דאס גיט זאגין גאר דעם פקנשט וואס קען ווייס אז ער איז ארא שמיס , אויף דעם פפורת זענען גיווען גוויי ברובים , קינדער , צו ווייזן דער פקנשט זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקיד , און די ברובים האבין געווינען קען זאל זיין פרום צו גאט און גוט : צו קענשטין , דריבער האבין זיי פארשפרייט די קליגל אין דערתיקה , צו גאט , און מיט דעם פנים האבין זיי געקוקט איידער צום אנדערן ווי ברודער :

איר אראפגיין אויף דא ער , קען איך גיט זיין אן די תורה , גאר באלד ווי דו וועסט קוקען אויף די ערד זאל קען מאבין פאר מיר אקליינעם וואהנען : אסשקן , און אין דעם וואהנען וועל איך וואהנען מיט די תורה , די יידן זענען אבער דאמאלס גיווען אדעם אין סודות און האבין געווינען מיט דעם עגל , און האבין קיין פח נהאם צו פארקעטן דאס הייליגקייט פון גאט ער זאל וואהנען צווישען זיי , דריבער האט גאט גיזאגט צו

געזאגנען פון די יידן , זענען די יידן פארטריבען גינוארין פון ארץ ישראל , און ווייל די יידן זאלין זענען שווארציג אין דעם וואס דער בית הקדש איז חרוב גינוארין , און וואס זיי זענען פארטריבען גינוארין פון ארץ ישראל , דריבער מוזן די יידן שפענדיג פארטריבען אויף דעם חרוב

להמשיך מנה' היא צבאות נמש צ צב צבאו צבאות רוח יהודה נשמה רצח ארני נשמה דתוד יתה וחה
יתירה רצח יתה וחה יתירה דתוד אל שם ב'ן שבעשית :

א ויפסלו בני שלמה ובני חירום וחגבלים ויבנו העצים והאבנים לבנות הבית : ב ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה : ג והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה שלשים אמה ארפו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו : ד והאזנים על פני היכל הבית עשרים אמה ארפו על פני רחב הבית עשר באמה רחבו על פני הבית : רומיה : ד ואולקא על אפי היכלא רביקא עשרין אסין רביקא עשר אסין פותיא על אפי ביתא :

רשי

מצורת דוד

(א) ובני חירום : כי גם חירום שלח אלה לומדים מארלו וכמ"ס למטה ודנ"ה : (ב) בסדר נשמה : תודו הוא על שנה סרכיטית : ויבן : התחיל לבנות : (ג) והבית : כס כלול הכולל שם בית קדש הקדשים : ארכו : ממוחל למעמד : (ד) על פני היכל : למחורו של היכל : ארכו : מדס המוכנס בקהל אורח שם שהיה מלמון לנרוס : על פני רחוב : אורח : הכולל מול רוחב דעם פירוש עברי מיימש נעמיס סען ביא דער המסורת פון דער וואך

תרגום

כתובים משלי כא

לחשיך מידור ומלכות דמא שין דלת יור נמש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסוד א אר ארנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חת יחידה דיסוד יהוה חת יחידה דמלכות אל שם ב'ן שבעשית :

א עבד משכיל ימשל בכח מביש ובתוד אחים יחלק נחלה : א עבדא סוכלתנא וישלמס ב מצרף לפספ ובור לזהב ובהן לבות יהוה : ג מרע בברא סוכלתנא ובינת אטי גפלי ירוקתא : ב צרפא גמי לקאמא ובורא קרהקא ואלקהא בדיק לבנא : ג נבדא

רשי

מצורת דוד

(א) בכו מביש : כן הארון אשר הוא מלא מדברי נוסח : יחזק נחלה : העבר הוא יקח חלק נחלה בתוך האחים כללו היה אחד מהם : (ב) מצרף : הכסף והזהב כאחד מי יצלה לדעת כמה יש בהם מן הסוגים יקח ממנו כמשקל ידוע וישמור כבור והסוגים יספד ונשאר הכסף והזהב כקו ובוט יתן סכל : אכל לבות בני אדם יקחם ה' הטובים הוא אס דעה : (ג) מרע : איש רע מקשיב לשמוע דברי און וסקר וכן כהסוד פירוש ע"מ

אוג נאקד אויב וייא וענען נוסע אדער פאלשע וענען דא אנעקע פלים וואס יעדער מענטש קען מייא פרויבן ובוהן נבוח ה' אדער פרויבן דיא הארצער פון מענטשין אויב ויי וענען אקט אדער פאלש : דאס קען נאר גאט פרויבן : (ג) מרע : פספ : פקשיב : עי שפא און דער שלעקשער מענטש האט ליב צו הערין אלע אומרעכטע אונ פאלשע

בִּישָׁא צִייתָ לְסַפְנוּתָא מְקַשִּׁיב עַל־שֵׁשֶׁת־אָוֶן שְׁקָר מִיֵּן עַל־לִשׁוֹן הָזֶה: י דַּעַב
דַּעַתָּה שְׁקָרָא וְרַגְלוּתָא עַל
לִישָׁנָא דַּעַתָּה: י ד רַפְצִי

בְּמַסְכִּינָא מְרַגְזֵי לְבָרְיָה וְדַחְרֵי לְחִבְרָא דְחִבְרִיָּה לֹא מְרַפֵּי:

מצורת דוד

לִסָּה. וְיָלֵךְ הַזִּכּוּסִים הַמֵּה זֶה לָזֶה וְלֹא יִתְפָּדוּ: חֲרַף שִׁשְׁהוּ
כִּי בִלְעָזוּ כְּלָזוּ יִתְמַר שְׁלֹמֹהן דַּעְזוּ כַּעֲנֵי לֹא ה' סָעַל כֹּל
זֶה: י שִׁיבֵה דָאִיד. הַשְׁמַח מִלְּחַת תְּחִירוֹ לֹא יִקְרָה מִן
מַסְכֵּלָה הָיָה כִּי מְכֹחַ גַּם עָלָיו:

רשוי

דַּעַם: מְקַשִּׁיב דַּחְרֵי. מַקְבֵּל לִיִּם: מִיֵּן. מֵאִיֵּן וְשׁוּמַע:
(ד) לֹאִיד. לִצְחָה תְּחִירוֹ:

פירוש ע"מ

כִּיד שְׁקָר מִיֵּן דִּי לִשׁוֹן הָיָה דַּחְרֵי פֶּאֶלְשַׁעַר קַעֲנִישׁ
פֶּאֶרְנַעֲקָם צוֹ הָעֵרִין דִּי כִיד וְזֶה מִיֵּן וְיִנְעֵה
עַר קַעֲנִין צוֹבְרֵעֵבִין קַעֲנִישׁוֹן: (ו) יִנְעֵה לִישׁ חֲרַף
שִׁשְׁהוּ דַּחְרֵי קַעֲנִישׁ וְזֶה לֹאִבְּתָא פֶּאֶרְנַעֲקָם
פֶּאֶרְשַׁעֲקָם עַר הַקְבִּיָּה. וְזֶה אֲרַעֲקִיָּים נַעֲקָם
קַעֲנִין גַּם אֲלִיָּין. גֹּאֲרֵה הַקְבִּיָּה מִאֲבָת אֲמַעֲנִישׁוֹן

ברמנורא

מ'שנה שבת פרק יח

עיקר תו"מ

(א) וְקָלִי אֲחֵתִי' דְּלִקְטֵי מִיָּה וְכָל לִרְכִי מִיָּה שִׁשִּׁין בִּשְׁבֹּת:
(ב) מְכִירוֹ בִּשְׁבֹּת. וְזֶה וְיִתְּנוּ הַחֲטִיף חָלָל הַכֹּהֵן לְדֹלֶת
חִסּוֹר דַּחְרֵי טַעַם אִישׁ. וְיָלֵךְ דְּלִחְרֵי הַמִּלֵּה הֵי לִרְכִי לְהַחֲזִירוֹ
לְמִתּוֹ וְזֶה כֹּהֵן חֹמֶל וְזֶה כֹּהֵן דְּלִיט טַעַם עֲמִזּוֹ וְגַם אִתּוֹ
מְסֻכָּתָה וְזֶה חֹמֶל לֹכֵל חָלָל וְעַל מִיֵּן דְּכָל יִכּוֹל כְּלִי מְשִׁיבֵה
הַחֲטִיף שֶׁרִי רִאִי לְחֵרֵה הַמִּלֵּה
ח': (ג) עֵרִים. בְּנֵי־אִיכְסִיָּא
ח': עֵרִים שִׁשִּׁין אִלּוּ אִתּוֹ וְחֵרֵה
דְּלִיט לִיֵּתִי עַם אִלּוּ דְּלִיטֵרֵךְ
נִזְמָר שְׁבֹת וְחֵרֵה יִסּוֹ עֵרִים
כְּסִיִּים יִתְּנוּ כְּלִיִּים: (ג) עֵרִים
כִּי צִרְכִּי. לְחֵתִיִּי הֵן דְּחֵרֵה
כֹּהֵל כֹּל מִן שְׁבֹת שֶׁסֶךְ כְּמִלֵּה
חִסּוֹר כִּין מִלִּין הַתְּעַנְכֵּן כִּי
נִמְרָאֲשֵׁת דְּכַסִּים דְּלִיטֵי קִמְי
לֹא כֹהֵל עֵרֵךְ וְחֵרֵה חֵרֵה:

בִּשְׁבֹּת. מוֹהֲלִין וְפוֹרְעִין וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶן אֲסַפְלִינִית וְכַסּוֹן
לְעִשׂוֹתָם מְעַרְבֵי שְׁבֹת. כִּין מִיָּה עֲמִזָּה שֶׁאִלּוּ לֹא לְעִשׂוֹת דּוֹמֶנֶה כֹּה: דּוֹחָה שְׁבֹת. וְהַלֵּכָה
כְּרִי עֲקִיבָה: ב מוֹהֲלִין. חִסּוֹר אִתּוֹ הַעֲרִי: וְפוֹרְעִין. הַעֲרִי הַמְּכַסֶּה רֹאשׁ הַיֵּד: וְנוֹצִצִין. אִתּוֹ
הַדָּם וְחָף עַל פִּי שֶׁאִלּוּ עֲשֵׂה חֲזוֹרָה שְׁלִין הַדָּם צִתָּק מִחִינּוֹ חָלָל ע"י מִיָּה: אֲסַפְלִינִית. מְחַנְטָה:

פֶּרֶק י"א רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאַנְתּוֹן אִם יֵא
הֵבִיאוּ כִּי מְעַרְבֵי שְׁבֹת אוֹיֵב מִעַן דָּאֲרַף
כֹּל וְיִין אֲקִיבֵה אִם שְׁבֹת אִין מִעַן הָאֵם גַּם
גִּיבְרָאֲבָם דַּעַם מוֹהֵל מְעַרְבֵי עֲרֵב שְׁבֹת מְכִירוֹ
שְׁבֹת מִעַן קַעֲנִין אִם בְּרִינְגֵנָעִן אִם שְׁבֹת מְכִירוֹ אִם
גִּיבְרָאֲבָם אִין וְזֶה אִין עַר מְכִירוֹ אִם מוֹהֵל
מְעַרְבֵי אִין מִעַן קַעֲנִין פֶּאֶרְנַעֲקָם מְכִירוֹ חֵלְלֵי שְׁבֹת
וְיִין יִקְסִיָּה וְעַם אִין גִּינְעֵן אֲנִירָה מִעַן זֶה דַּחְרֵי
כֹּל וְיִין כְּסִיִּים גִּי. ח' עֵרִים מִעַן מִעַן מְכִירוֹ דַּעַם
מוֹהֵל מְעַרְבֵי צוֹ גִּיבְרָאֲבָם גֹּאֲרֵה עֲדוֹת וְזֶה אִין עַר
אִין עַר מְכִירוֹ אִם מְעַרְבֵי מִעַן זֶה אִין גַּם
חֹשֶׁר וְיִין אִין עַר מְכִירוֹ אִין אֲנִירָה וְזֶה וְזֶה
אִין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נֶאֱדָה הָאֵם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גִּינְאָנִת
מְכִירוֹ עֵרִים לְעִשׂוֹת פֶּחֲסִין מִעַן מִעַן הָאֲקִין הָאֲלֵךְ
אִין מְכִירוֹ קוֹלִין אִין שְׁבֹת לְעִשׂוֹת כִּי מְכִירוֹ אִין
מְכִירוֹ אִין אֲנִירָה מִעַן מְעַרְבֵי צוֹ מִלִּין אִין אִין

דעם בשנינו. דל מה דלמסר לשטת משנה: אם לא שרף יין ושמן. רגילים היו שהיו מורסין בקמרה אין חמין ומערבין אותן יחד לרפואה של המילה כדרך שטורסין בנים בקמרה: חלוק. מתיבה של בנך נקובה ומכניסין המילה בלחית הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה לח הנגיד: לא התקין. לא הומוי: כורך על אצבעו. דרך מלכות לשומו מדרך המלכה כחול: אפילו מחצר אחרת. לא מכניס מניח לנחית בלחית כחולת מלך חף על פי שלא ערכו אלא אפילו לחצר אחרת

שלושה מעורבת עומדת: **ג** מרחיצין את הקטן. האי מרחיצין ללו כדרכו הוא דחנא סיפא לפסושי רישא כילד מרחיצין כגון לולף ביד אכל ככלי אפילו לולף אסור וכו"ש לרסון כדרכו: רבי אלעזר בן עזריה וכו'. פליג אהא קמא וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו כיון לפני המילה בין לחצר המילה וביים השלישי דמילה

נמי בין חמין שהחמין נערכ שבת ובין בחמין שהחמין נעשה נפשות הוא. והלכה כר"א בן עזריה: ספק בן ח' הדשים ספק בן ט' דאי בן ח' כלבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: ורבי יהודה מתיר באנדרוניגוס. מרחיב המול לכם כל זכר לרבות אנדרוניגוס. ותנא קמא ערלתו כחייב מי שהוא כלו עלו ולא זה שחייב נקבה ומרחיב המול לכם כל זכר לרבות אנדרוניגוס. ותנא קמא ערלתו כחייב מי שהוא כלו עלו ולא זה שחייב נקבה ואין הלכה כרבי יהודה: ד' מי שהיו לו שתי הנקות וכו'. פליגי אמוראי בש"ס כניסתה משנה זו והנירסא שחמין דבתי עיקר כך הוא מי שהיו לו ב' תינות אחד לחל אחר שבת ואחד לחל בשבת ושבת וכל את של אחר

קיסמער אום שבת אם לא שחך מערב שבת אויב ער האם די קיסמער גיט צו שמויטן ערב שבת מיטש בשנינו ונחן צו קייט ער די קיסמער מיט די ציין אום שבת און ליינט ארויף אויף די מילה אם לא ספר וו לשון ספר שבת אויב ער האם גיט צו קישש וויין מיט אייר ערב שבת ארויף צו ניסען אויף די מילה אום שבת. ואל ער גיט צו קישש אום שבת. קאר יתן יה בעצמו ויה בעצמו ער ואל ארויף גיסען די טיין בונדער און די אייר בונדער ואין עינין לה חיוק ובהמה און מען טאר גיט מאכין אום שבת אזוי ווי אהעקדיל ארויף צו ציהען אויף די מילה די הויט ואל גיט צוריק ארויף וואקסין אגל כוד ציה פסלום אקער ער מען פארנויקלען אטיכול אויף די מילה אם לא התקין ערב שבת אויב ער האם גיט אן גיברייט די טיכול ערב שבת און אום שבת קאר מען גיט טראגין פון גאס אין שטוב כוד גי אקעט ואל ער ארום וויקלען דיא טיכול ארויף זיין פינגער פלי אפילו פסח אחרת און ער מען בריינגען דיא טיכול אפילו פון איין אנדער הויף: ג מרחיצין את הקטן מען ארום וואשין דאס קינד. אום שבת בין לפני המילה ובין לאחר המילה סאי פאר דעם מל זיין און סאי נאך דעם מל זיין ופוסין עלי גיד ווי אזוי ואל מען אים וואשין. ואגם די משנה מען מען אויף דעם קינד ארויף שפריצען וואסער מיט די הענט אגל יא גלי אקער גיט מיט אגלי. און וואשין אזוי וויא מען וואשט אום דער וואכין קאר מען נעוויס גישט אום שבת רבי אליעזר בן עזריה אומר רבי אליעזר בן עזריה ואגם מרחיצין את הקטן ביום השלישי שתי היות גשבת מען ארום וואשין דאס קינד אום שבת

ואזוי ווי דער שיינער איז צו וואשין פאר דעם מל זיין און נאך דעם מל זיין און אפילו דעם דריטען טאג נאך דעם מל זיין אפילו דאס איז אום שבת שגמיר ויה ביום השלישי בהיותם כואבים ווארום עם שמיים אין פסוק עם איז גייען דעם דריטען טאג ווי וייא האבין נעהאט שפעצין. ווייל מען האט דעם דריטען טאג אויף שפעצין דריבער מען מען דעם קינד ארום וואשין דעם דריטען טאג אפילו אום שבת פסח אויב עם איז אויף אקניד אספק צו ער איז גיבארין צו זייען חדשים וועט ער לעבין מען מען אים מל זיין אום שבת. אדער ער איז גיבארין צו אקם חדשים וועט ער גיט לעבין קאר מען אים גיט מל זיין אום שבת ואנדרוניגוס און אקניד וואס מען ווייס גיט צו ער איז אוקר צו אנקבה אין ספליה עניי את השבת קאר מען גיט מחלל שבת זיין פון זיינעטווענין מען ואל אים מל זיין אום שבת ויה יהודה פסיד באנדרוניגוס רבי יהודה ואגם מען מען מחלל שבת זיין צו מל זיין איין אנדרוניגוס: ד' מי שהיו לו שתי תינות רבי יהודה ואגם מען מען צוויי קינדער מל צו זיין אחר וסאי אחר השבת איין קינד האט מען גיבארפט מל זיין נאך שבת ואחר וסאי בשבת און איין קינד האט מען גיבארפט מל זיין אום שבת ושבת און ער האט פארנעסין וועלכין קינד ער דארף מל זיין נאך שבת און וועלכין קינד ער דארף מל זיין אום שבת וסאי את שי אחר השבת השבת חייב און ער האט גימלך אים שבת דעם קינד וואס ער האט גיבארפט מל זיין נאך שבת. האקסין אלע אז ער איז חייב. ווארום מיט דעם מל זיין האט ער קאר קיין מצוה גיטאנה

ואזוי ווי דער שיינער איז צו וואשין פאר דעם מל זיין און נאך דעם מל זיין און אפילו דעם דריטען טאג נאך דעם מל זיין אפילו דאס איז אום שבת שגמיר ויה ביום השלישי בהיותם כואבים ווארום עם שמיים אין פסוק עם איז גייען דעם דריטען טאג ווי וייא האבין נעהאט שפעצין. ווייל מען האט דעם דריטען טאג אויף שפעצין דריבער מען מען דעם קינד ארום וואשין דעם דריטען טאג אפילו אום שבת פסח אויב עם איז אויף אקניד אספק צו ער איז גיבארין צו זייען חדשים וועט ער לעבין מען מען אים מל זיין אום שבת. אדער ער איז גיבארין צו אקם חדשים וועט ער גיט לעבין קאר מען אים גיט מל זיין אום שבת ואנדרוניגוס און אקניד וואס מען ווייס גיט צו ער איז אוקר צו אנקבה אין ספליה עניי את השבת קאר מען גיט מחלל שבת זיין פון זיינעטווענין מען ואל אים מל זיין אום שבת ויה יהודה פסיד באנדרוניגוס רבי יהודה ואגם מען מען מחלל שבת זיין צו מל זיין איין אנדרוניגוס: ד' מי שהיו לו שתי תינות רבי יהודה ואגם מען מען צוויי קינדער מל צו זיין אחר וסאי אחר השבת איין קינד האט מען גיבארפט מל זיין נאך שבת ואחר וסאי בשבת און איין קינד האט מען גיבארפט מל זיין אום שבת ושבת און ער האט פארנעסין וועלכין קינד ער דארף מל זיין נאך שבת און וועלכין קינד ער דארף מל זיין אום שבת וסאי את שי אחר השבת השבת חייב און ער האט גימלך אים שבת דעם קינד וואס ער האט גיבארפט מל זיין נאך שבת. האקסין אלע אז ער איז חייב. ווארום מיט דעם מל זיין האט ער קאר קיין מצוה גיטאנה

שבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושבת ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חקלה ורבי יהושע פוקר וכדי פירוש שבת ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל שרי טעה בדבר פניה ולא עשה מלוא כהקדים ומל את של אחר השבת בשבת ובהא חסיליו רבי יהושע מודה אחד למול בשבת ואחד למול בערב ושבת ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חקלה דמילה שלא בזמנה

חייב דוחה שבת והע"ג דעשה בדבר מילה פטור כדכחו של שבת וממך כך טעה בזה ואף בזה עשה מלוא שרי ראו הוא למול אלא שאינו דוחה שבת סבירא ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מלוא ופשה מלוא שאינו דוחה את השבת חייב. ורבי יהושע פוקר דס"ל טעה בדבר מלוא ופשה מלוא שאינו דוחה את השבת פטור כיון דסברא דה

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חקלה ורבי יהושע פוקר: ה קמן נימול לשמונה ולתשעה ולעשרה ולאחר עשר ולשנים עשר. לא פחות ולא יותר. הא כיצד. דרבו רח'. נולד לבין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה. [ו] יום"ל לאחר השבת נימול לאחר עשר. שני ימים טובים של [ו] ראש השנה נימול לשנים

[ו] יום"ל רבי יוחנן וימילא שלא בזמנה חייב דוחה יום כי חמילא מ"ס ח"ט פסח וי"ט כי השם הוא ה"ט לטובת כוונתו אחר שבתו וכוונתו טו מן המלוא ופוקר אלול לא חתי עשה ודחי ל"ט ועשה כר"מ: [ו] ראש השנה. וכ"ד ס"י רמ"ו פסח כהר"ל דלפי י"ט שני של גלות חיה דוחה וסלי תמא כ"א ק"ל) וע"כ כ"ד

עשר. קמן החולה אין סוהליה אותו עד שיבריא: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החיפה את רוב העמרה ואינו אוכל בתרומה שנכנסות כ"ד הוא עשה והלכה כר"י: ה נולד בין השמשות נימול לתשעה. שרי יום ח' של מלך דאח מול ומל כיה"ט יום הוא ומל לט': היה היום ערב שבת. ח"ל למול בשבת. הכא דמלח חסיתי הוא והוא ל"ה מילה שלא בזמנה דוחה שבת וירך להמתין עד לאחר השבת שהיא י': חל י"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו וימול ל"ה: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת בן וזין מילה שלא בזמנה דוחה את י"ט הכ' של ר"ה נימול ל"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו י' ימים שלמים מעת לעת מיום שהכריז ואחר כך מלין אותו: ו ציצין. כמין נימול של כשר שנכחד מן הערלה: עמרה. היא טעה גבוה המקשה את הכיז סביב וממנה מתפשט ויורד לראשו, ובשר החיפה את רוב העמרה דקחני ממני' לא תימנא רוב הקיפה אלא חסיליו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. חס כהן הוא דכהן על חסור לחכול כתרומ' נלמד בפסח

קמן סלף אים קאנאקא, קאקער ווען ער איז גיבארין גינארין איז גינען קאג, איז ער דאך גיבארין גינארין וקאנאקא און אז קען סלף אים קאנאקא איז דאך דאס דער גינאקער קאג בין השמשות של ערב שבת נימול געשרה אויב ער איז גיבארין גינארין פרייטאג פארין נאכט צווישען קאג און נאכט און קען סלף אים קאנאקא קען ויין דאס איז דער דעקאקער קאג יום טוב קאנאקא שבת נימול דאך ער אויב וקאנאקא איז יום טוב סלף קען אים קאנאקא איז דער עלפקער קאג שני ימים טובים של ראש השנה אויב וקאנאקא און קאנאקא איז ראש השנה סלף קען אים דיקאקאקא נימול דעם דער ווערט ער גיטלף דעם צוועלפטן קאג קען החיפה אויב אקיד איז קאנאקא גינארין פאר דעם כל ויין אין סלף און ער שרייבא קאר קען אים גים כל ויין ביו ער ווערט געוונד. און דער נאך ווי ער איז געוונד גינארין זאל קען ווערטן ויבדען מעת לעת דער דאך קען אים כל ויין: ו איז דער ציצין המעכבין את המילה דאס זענען דיא שיקלאק היום אויב זייא זענען געקליבען פון דער ערלה. איז גלייך וויא קען וואלט גאר גים גיטלף בשר החיפה את רוב העמרה אויב קען האם גים אפגעשניטען די גאנצע ערלה וויא אריבער געוואקסענע היום) גאר עם איז געקליבען אשקיקול היום (וואס באקעמט דאס קען דערקסע טייל וויא דעם ארם ווא די ערלה איז געווען. איז גלייך וויא קען וואלט אים גים גיטלף וויא אריבער דאס און אויב ער איז אפגען קאר ער גים עסין

חרומה

גיבארין אחר למול בערב שבת ואחד למול בשבת אקער אז ער האט גיבארקט איין קינד מל ויין פאר שבת און איין קינד האט ער גיבארקט מל ויין אום שבת, און ער האט פאר שבת גים מל גינען דעם און אום שבת האט ער פארגעסן וועלכין קינד קען האט גיבארקט מל ויין פאר שבת און וועלכין קינד קען דאך היינט מל ויין ויין אה שבת שבת בשבת און ער האט מל גינען אום שבת דעם קינד וואס ער האט גיבארקט מל ויין פאר שבת רבי אליעזר חקלה רבי אליעזר וואגט ער איז חייב אחמא. ווייל דעם קינד וואס קען האט גיבארקט מל ויין פאר שבת האט קען גים גיבארקט מל ויין אום שבת רבי יהושע פוקר און רבי יהושע וואגט ער איז פטור פון אחמא ווייל דעם קינד וואס ער האט מל גינען אום שבת האט קען דאך אים גיבארקט מל ויין האט ער דאך גיבארקט אקידא: ה קמן נימול געשרה ווערט גיטלף אקאל דעם אקסין קאג פון ויין גיבארין ווערין ויהשע אקאל דעם גינען קאג וקאנאקא און אקאל דעם צוועלפטן קאג ויהשע דאס אקאל דעם עלפקסין קאג וישני גאר און אקאל דעם צוועלפטן קאג ויזר און גים קער וויא דעם צוועלפטן קאג ויזר ווי און דאס געטלף וויא דער שטייגער איז בייא אלע קינדער ווערט ער גיטלף דעם אקסין קאג גינד לבין השמשות נימול דעם אויב דער קינד איז גיבארין צווישען קאג און נאכט, דעם קען פון וקאנאקא צו קאנאקא און

ח"ח: (ב) דכח' ביה וכל ערל לא יאכל בו: [ח] מל ולא פרע.
 ח"ח: אחי' אישעיר' למחתי' מלי דכח' חני' דכשר' כחוס'
 כ' מעבד וכו' לא פרע ערין רוב השערה מטבס חו'. ולמדי'
 סל' ניתנה פריעה לזכרה' אכית' טובא' קמיל' דלית' כיון
 דל"א נקט' כמיה' לזכר' חף שאנח' כהנל"ח נקטונו' חף
 כפרית' ח"ח כ' מל ולא פרע
 לא היו כללו לא מל לגמרי קמיל'
 דכך נחמדס' סבלנס' דלס' לא
 פרע כללו לא מל לגמרי חו"ס
 וס"ח' מיכס' דמיל' דלף דקדורס' כרך' מכספ' פליס' דכחורס' לא
 נלמד' רק יחול' כיר' ערלתו' ומכלל"ח נלמד' לנו' הספרים':

חוסב' וסכיר' לא יאכל בו וגלמך' כתרומה' חוסב' כין' וסכיר'
 לא יאכל בו מה פסח' חסור' לערל' (ב) חף תרומה' חסורה'
 לערל': ואם היה בעל' בשר'. שהיה שמו' ונראה' כשר'
 שלמשה' מערלתו' לאחר' שניטלה' הערלה' כולה' כאלו' חזות'
 כשר' חזור' וסופה' את' האיד':
 מתקנו' ומשפט' כחוסל'
 מחזות' טוב': מפני' טריות'
 העין'. שלא יקרה' נראה' בערל': ולא פרע'. לא גילה':
 כאלו' לא מל'. וישוב' ויפרע' חס' סלק' ידו' ממנה' וכל'
 זמן' שהוא' מתמסך' כמילה' בשבת' חוסך' כין' יצין' המעכבין' כין' יצין' שאין' מעכבין'. לאחר' שסלק' ידו' על' יצין'
 המעכבין' חזור' על' יצין' שאין' מעכבין' אינו' חזור':

עם ואל גיט גיזעקו ווערין אז ער איז גיט גוט
 גיטלעך פ' לא פרע את הפילה אויב קען האט גיטלעך
 אונ קען האט גיט אריבער גיבויגין די הויט אויף
 די אנדערע זייט כאיז נא פ' איז גלייך וויא קען
 קאלט נאר גיט גיטלעך:

תרוקה ביו קען וועט דיא שטיקול הויט אראפ
 געקען וואס היה בעל בשר אונ אויב עם איז אין אקט
 קיין הויט געקליבען נאר ווייז דאס קינד איז
 פעט נעהט אויס וויא ריא הויט פייגט זיך ארויף
 סתקו: מפני פקאית העין דארף קען דאס פארריקטען

רשי

נמרא שבת דף קכ"ז ע"א

רשי

שמתקשה. ומתוך הקשו
 מחספס' כשר'. כדשנחל'
 דרמיון ונראה' מהל' כמתניתא'
 גרמי' ווארט' נראה' מהל':
 איכא בינייהו נראה'
 ואינו' נראה'. לשנחל'
 נראה' מהל' הוא' דלוי' לריר'
 נלמוד' הא' נראה' ואינו' נראה'

כלה כ' כלה כלי' כחיון' דנגוס' דמלסת' דכריס' אכרס'
 מל' ולא פרע' וכו' א"ר אבינא' א"ר ירמיה' בר'
 אבא' אמר' רב' בשר' החופה' את' רוב' גובהה'
 של' עשרה'. ואם היה בעל' בשר' וכו' אמר'
 שמואל' קמן' המסורבל' בבשר' רואין' אותו' כל'
 זמן' שמתקשה' ונראה' מהל' אינו' צריך' למול'
 ואם לאו' צריך' למול' במתניתא' תנא' רשב"ג'
 אומר' קמן' המסורבל' בבשר' רואין' אותו' כל'
 זמן' שמתקשה' ואינו' נראה' מהל' צריך'
 למול' ואם לאו' אינו' צריך' למול' מאי'

גיט אז ער איז געטלעך. דארף קען אים נאך
 אקאהל' סל' זיין' בפתיקא' תנא' זון' אבריקא' האבין'
 סיר' גילערוגס' רבן' שפען' זון' גפליאל' אויפ' רבן' שפען'
 זון' גפליאל' זאגט'. קמן' הספיק' דבשר' אקיד' וואס'
 איז' דערקט' מיט' פלייש' רואין' אותו' פ' זון' שמתקשה'
 ואינו' נראה' קמיל' נעהט' קען' ווען' דער' גליד' ווערט'
 הארט' דערקענט' קען' גיט' אז ער' איז' געטלעך'
 צריך' למול' דארף' קען' אים' סל' זיין' וואס' נא' אונ'
 אויב' ווען' דער' גליד' ווערט' הארט' דערקענט' קען'
 אז ער' איז' נא' געטלעך' אינו' צריך' למול' דארף' קען'
 אים' גיט' סל' זיין'. פ' דערקט' דיא' גמרא' פא' בינייהו'
 וואס' איז' דער' חילוק' צווישען' שמואל' אונ' רבן'
 שפען' זון' גפליאל'. ווי' זאגין' דאך' ביידע' גלייך'.
 עקפערט' דיא' גמרא' איכא' בינייהו' נראה' ואינו' נראה'
 שמואל' מיט' רבן' שפען' זון' גפליאל' קריגען' וויא'
 עם' ווערט' נא' גיזעקו' אונ' גיט' גיזעקו'. דאס'
 הייסט' פון' טייטש' נעהט' אויס' אז ער' איז' גיט'
 געטלעך' אז קען' וועט' גוט' נעהט' נעהט' קען' ער'
 איז' נא' געטלעך'. שמואל' האלט' אז קען' נעהט'
 פון' ווייטש' ער' איז' געטלעך'. דארף' קען' אים' גיט'
 סל' זיין'. אקער' אז פון' ווייטש' נעהט' קען' גיט' ער'
 איז' געטלעך'. נאר' אז קען' קוקט' גוט' נעהט' קען'

קל ולא פרע את הפילה כאיז נא פ' אז דער מוהל
 האט מל גיזען אקיד אונ ער האט גיט
 אריבער גיבויגין דאס הייטיל דיא סילה נאל
 גיזעקו ווערין. איז גלייך ווי ער נואלט אים נאר
 גיט געטלעך. ווארום די הויט וועט צוריק אריבער
 נואקסין אפר רבי אבינא אפר רבי ירמיה בר אבא אפר
 רב רבי אבינא האט גיזאגט רבי ירמיה בר אבא
 האט גיזאגט פון רבי'ס וועגין בשר החופה את רוב
 גובהה של עשרה דיא הויט וואס דערקט דאס
 סערקטע הייך פון דעם אויבערשטין ארם פון
 די סילה. דאס מוז קען אראפ געקען ווען קען
 איז מל דאס קינד וואס היה בעל בשר אונ אויב דאס
 קינד איז פעט. אונ נאכדעם ווי קען האט שוין
 סל גיזען נעהט נאך אויס אזוי וויא עם וואלט
 נאך גיזען הויט פון דיא ערלה. מוז קען דאס
 אויף אקאפ'שניידן אפר שטאט קמן' הספיק' דבשר
 שמואל זאגט אקיד וואס איז דערקט מיט
 פלייש. ער איז פעט וואין אותו פ' זון' שמתקשה'
 נראה' מהל' אינו' צריך' למול' נעהט' קען' אז דער' גליד'
 ווערט' הארט' דערקענט' קען' ער' איז' געטלעך'.
 דארף' קען' שוין' גיט' קער' סל' זיין' וואס' נא' אונ'
 אויב' ווען' דער' גליד' ווערט' הארט' דערקענט' קען'

בריתו אלו היוו מילה :
בשאר . כנשו : שם .
חוק של מילה : וצאצאיו .
ישראל : חתם בואות . וז' על
ברית קדש : צוה להציל
ידידות שארנו משחת .
מניחם דכתיב נס חת כדס
נריתך שלחתי אסירך מכור
אין מים בו :

ת"ד המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על
המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בכריתו
של אברהם אבינו העומד' אומר' כשם שנכנס
לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשי' טובים
והמברך אומר אשר קידש יידי מבטן וחוק
בשאר שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש
על כן בשכר זאת אל תי חלקינו צוה להציל
ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם
בבשרנו ברוך אתה ה' בורת הברית . המל
את הנרים אומר אקב"ו על המילה והמברך

ע"ד . ולמתיחה אלו נראה
הוא לנרץ ה' נראה ואלו
נראה אין נרץ : אשר
קידש יידי מבטן . יתק
קיי יידי על שם אשר
לכנס : מבטן . דקדס
שגול נתקדש למנוח וז'
דכתיב אלל שרה אשתך
וגו' וכתוב והקיימתי את

אומר אקב"ו למור את הגרים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים
וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' בורת
הברית . המל את העבדים אומר אשר קב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למור את
העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר
אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' בורת הברית :

והמברך אומר דער וואס נאנט די ברכה אויף דעם
פוס זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו סלק
העולם אשר קידש יידי מבטן ביו ברוך אהה ה'
פורת הברית המל את הנרים אומר דער וואס
מל אגר זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו סלק
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה
והמברך אומר און דער וואס זאגט ריא ברכה אוף
דעם פוס זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו
סלק העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למור
את הנרים ביו ברוך אהה ה' פורת הברית המל
את העבדים אומר דער וואס איז מל בנענישע קנעקט
זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו סלק העולם
אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה והמברך
אומר און דער וואס זאגט ריא ברכה אויף דעם
פוס זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו סלק
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למור את
העבדים ביו ברוך אהה ה' פורת הברית :

אז ער איז געמקל . מוז קען אים מל זיין . און
רפן שקען בן נפליאל האלט אז קען זעהט נאר
גוט אז ער איז געמקל . דארף קען אים מל
זיין . אבער אז קען זעהט ער איז געמקל . אפילו
פון ווייטן זעהט קען גוט אז ער איז געמקל .
אויב קען זעהט פון נאנטן אז ער איז געמקל
איז אויף גענוג דארף קען אים גוט מל זיין פון
רפן די רפן האבן גילערונגס המל אומר אשר קדשנו
במצותיו וצונו על המילה דער מוהל וואס סלק דאס
קינד זאל ער זאגן ברוך אהה ה' אלהינו סלק
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה
אזי פון אים דער פאטער פון דעם קינד זאגט
ברוך אהה ה' אלהינו סלק העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו להכניסו בכריתו של אברהם
אבינו הקדש אומר דאס קענען קען וואס זענען
גיבעטן אויף דעם ברית זאגן פשם שנקנס
לברית פה יקנס להורה ולחופה ולמעשים טובים

וודר תרומה דף קל"א ע"ב ח"ת דחילת יוד הא ואו הא

כד אתי אמר וזכורא אשתכחו כבי כנישתא בעי לאשתכחא בשירין ותושבנא דדוד וזה אוקימנא דסדורא איזה לאשתכחא
רחמינו לעילא ותחת לאשתכחא תקונין ולאשתכחא חסדא דהא בגין דא לויא מתערי לאשתכחא רחמינו וחדא לעילא
באיטן שירין ותושבנא . ומאן דתשחטי כבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דחויי סדורא ווי ליה דגרע מהימנותא .
ווי ליה דלית לי' חולקא באלהא דישראל דחויי דהא לית (ליה) אלהא ולא אשתכחא (תמן) ולית ליה חולקא (ביה) ולא
דחיל מניה ואלהיז קלנא בתקונא (ס"א בתקופא) עלאה דלעילא . דהא כשתחא דישראל מסדרי כבי כנישתא סדורא
דשירין ותושבנא וסדורא דלולתא . כדון מתכשני תלת משריין דמלאכי עלאי . משרייתא חדא איטן מלאכין קדישין
(עלאלין) דקא משכחין לקב"ה ביממא בגין דלית אחרין דקא משכחין לקב"ה בליילא . ואחרין (ס"א) ואלין) איטן
דקא משכחין לקב"ה ואחרין שירין ותושבנא כהדיין דישראל ביממא . משרייתא תנינא איטן מלאכין קדישין דמשכחין
בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לחתא ובשעטא דלחון כל איטן דמתערין בכל איטן קדישין (ס"א היכלין)
כהדיא ללחא דישראל (ס"א דמיסב) משרייתא תליתא איטן עלותמן עלאלין דקא מתחקי עס מסרונותא ומתקיי
לה לאשלא לה קמי מלכא : אלן איטן משריין עלאלין על כלאו . וכלאו מתחקי במדרי דישראל דמתחקי לחתא
באיטן שירין ותושבנא וכהדיא ללחא דקא מלג דישראל . כיון דאלין תלת משריין מומקן כדון ישראל פתחי שירתא
ומערי קמי מלכאיון והדיא משרייתא דהא די ממנא לשכחא למלכאיון ביממא אודמקן עלייה וומרי עמאן כחדא
באיטן שכי דדוד מלכא וזה אוקימנא מלי :

הלכה פסוקה

יוסף חק

מוסר

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

משער קדושה ח"ב שער ד'

(א) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חזור וקרא ומבכר לפניה ולאחריה אבל אם ידע שקר ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומבכר קרא וטעה וחזר למקום שמעו נעלם מסנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזו פרשה השלים ואיזו צריך להתחיל חזר לפרשה ראשונה שהוא ואחבת את ה' אלהיך ונר: (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן ספק חזר לראש הפרק היה קורא ובכתבתם ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמע או בכתבתם של והיה אם שמע

דגארה כלול דוחק רגלי סביבנו ומסתלקת מן השלם ואומרת אין אני יכולת לזכר יחד כעולם ומעור על מלכות שמים ומתעסק בעליהם של ממים הקב"ה עמלתי כו' ה' מלך גלות לבש ונכחם ויחלה הבלם והיותו מקיפם סרחה ויליחיו כדס נדח וכחיו טעם וסרחה ואלח מומו רמח ופולטת ולאחריה גופו בוש עטר ונפשו יורדת לנסינס אמנם סעטס ושפלות אין מדס בדלות הימנה כי משרע"ס רבן של כל ענבילוס כמורס וממלות ויורחת חטל לא נשתנה אלל כעטס והלסם משה עניו מלך אל וזלמר מן הקב"ה סביבם עמי מרוס יורד לשטן אלל השפלים עמי מרוס וקדוס אשטן ואל דלל ושפל רוח וכחסי קרוב ה' לנשכרי לל

(א) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אויב ער געדיינקט גיט צו ער האט געלייגעט קריאת שמע אדער גיין חזר וקרא נאל ער לייגען קריאת שמע נאך אקאהל וסבדד לפני' ונאחריה' אונ ער נאל זאגין די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ וואס נאך קריאת שמע זאגן אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפני' ולאחריה' או לא בירך זאגער או ער נוייס גענויס אז ער האט געלייגעט קריאת שמע נאל נאר אים איז אספק אויף די ברכות, וואס נוייס גיט צו ער האט געזאגט די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ נאך קריאת שמע אדער ער האט גיט געזאגט איז חזר וסבדד נאל ער גיט זאגין דיא ברכות קרא ופסח ער האט געלייגעט קריאת שמע אונ אין מיטען קריאת שמע איז ער געבליבען שטיל אונ נוייס גיט ווא ער האלט יחזור למקום שפעח נאל ער צוריק אנהייבן צו לייגען קריאת שמע פון דעם ארט וואס ער האט געהאט דעם מעות דהיינו געלס כסט בין פרשה לפרשה ואינו יודע איפה פרשה השלים ויפה צריך להתחיל ער האט אפגעזאגט אפרשה אונ איז שטיל געבליבען, אונ ער געדיינקט גיט וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט אונ וועלכע פרשה ער נארף אנהייבן חזר לפרשה ראשונה שהוא ואחבת את ה' אלהיך ואל ער אנהייבן פון דיא ערשטע פרשה פון ואחבת: (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן ספק חזר לראש הפרק והיה קורא ובכתבתם ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמע או בכתבתם של והיה אם שמע ער האט געזאגט דעם ווארט ובכתבתם אונ ער נוייס

הנאמנה באלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם דער מענקש וואס איז גרויס ביי יוה איז גלייך פונעם אונעם גלייכטויסן די פים פון דיא שכינה, אונ דיא שכינה ווערט אפגיטאקן פון דער וועלט וואסערט אין זיין ווארט דוד יחד בעלם אונ די שכינה זאגט איה אונ ער קענען מיר גיט וואהנען צו ואסען אויף דער וועלט וסודר על מכות שמים אונ ער איז אמורד ואפערברעכער אין די מלוכה פון נאם ויסעפסע בפניו של מלך מלך המלכים הקדוש בריך הוא אונ ער וויקולט יוה אין דיא קלייד פון הקדוש ברוך הוא שאנאס בו ה' מלך גאות נכס ביי הקדוש ברוך הוא שמיים פון פסוק נאם האט געקניגט האט ער יוה געקלייגט מיט גרויסקייט ופסח ונאם האט מיט וואס נאל דער מענקש יוה גרויס האלטי' והיותו ספיח סרחה אונ ער איז פון אפארשמונקענעם סראפין ויזיחיו בדם נדה אונ ער איז כשאפין פון די נדה בלום ויכחיו סנוף וסרחו ווען ער לעבט איז ער פארמיאוקט אונ פארשמונקען ויחזר סוחר ריפה ויזיחיו אונ נאך זיין שטארבן איז ער ווערט וואחריה גופו בוש עמר דער סוף פון זיין גוף ווערט אשמיך ערד ונמשו יורדת גיהנם אונ זיין נשמה גידערט אין גיהנם אסנס העני' והשפלות אין סדה גדולה היסבה באקת דאם גידערעניגט וואס דער מענקש איז ביי יוה, איז גיטא קיין געסקער מרה ווי דאס איז כי משה רבינו עליו השלום רבן של כל חנבאים בחורה ובמכות ויזיחיו חסא לא נשתבח אלא בענה ווארום משה רבינו וואס ער איז גיווען דער רבי פון אלע נביאים, אונ איז גיווען דער גרעסטער אין תורה אונ מצות אונ אין מורא האבין צו זינדיגען, פון דעסקווענין איז ער גאר געלויבט גיווארן מיט זיין גידערעניג קיים, ווי עס שטייט אין פסוק והאיש כשה ענו פאר אונ דער מענקש משה איז גיווען ביי יוה זייער

גידערעניג צא יסד מן הקדוש בריך הוא גיי לערין דיה פון הקדוש ברוך הוא שהיה שם ביום ער האט אונעם גילאזין די הויכע הימלען ויזר וישפן אלל השמים אונ ער האט אראפגעגידערט צו רוהען ביי די גידערעניג שאנאס ווי עס שטייט אין פסוק ביום הקדוש אשכנז איה מזה רוהען אין דער הייה אונ הייליג פון דעסקווענין ווא דא וישפן רוח בין איה מיט דעם צו שטייטענעם אונ מיט דעם גידערעניג, מיט דעם מענקש וואס איז ביי יוה צו שטויסן אונ האט אנגידערעניג מוהם ויחזי אונ עס שטייט אין פסוק קרוב ה' נשכרי נב נאם איז נאנט צו די מענקשין וואס האבין צו פראקענע הארצער

וכתיב מי יצור כאלהך וכו' נכנס בענינו נחמס :
למען ירבו ימיכם אינו חוזר שכל הרגל לשוננו הוא הולך :

חוזר לזכבתם של שמע ואם נחמס לו אחר שקרא

הארצער ויהיב אונ עם שמיים אין פסוק מי יצור
כאלהך ווער קען ווארגען אין דעם גיצאהלם פון
נאם נבזה בעניי נמסר דער מעקנש וואס איז פאר-
שעקט אונ פארמיאוקט ביי זיך אליין :

נים וועלכין וכתבתם ער האט גיזאנט. דעם
זכתבתם פון די ערשטע פרשה. פון שמע ישראל.
אדער דעם וכתבתם פון די אנדערע פרשה פון
והיה אם שמע חוזר וכתבתם של שמע זאל ער
אנהייבן פון דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה

ואם נחמס לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם איוב נאכדעם ווי ער האט שוין אנגעהויבן למען ירבו ימיכם.
אין אים גיזארין אספק וועלכע פרשה ער האט אפגיזאנט. די ערשטע פרשה אדער די אנדערע
פרשה אינו חוזר זאל ער נישט צוריק אנהייבן. נאר ער נאמט ווייטער פון וואו ער האלט ביי צום
סוף קריאת שמע שני הרגל לשוננו הוא הולך ונארום ער גייט נאך די געוואהנהיים פון זיין צונג. אונ
דער צונג איז געוואהנט אן צו-הייבן ויאמר נאך די אנדערע פרשה. נישט נאך די ערשטע פרשה :

תרומה יום ג תורה

אונקלדס

לחשיך מל"ח ד"א יהודה נפשי י יה יהו יהודה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה היה יהודה. ה' רמילי היה אל
שם ב"ן שבצליה בנקוד חליל :

י' ותחפ' יתיה דהב דכי י' וצפית אתו זהב טהור מבית
מנו ומכרם תחפיהו ותעביד עלוהי דיר דהב
סחור סחור : י' ותחיד
ליה ארבע עיזין דהב
תרא זר יוסף עב :

רשבים

י' (יא) זהב טהור. מוקק : (יב) ויצקת לו. בולטין מנוף הארון ולא מחוברות : רשתי טבעות. מן הארבע טבעות :

שפתי חכמים

רש"י

ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא לא סייק רק אחד וכו' מטפס
מכית ומחוק כזכב כדרך שטורפים עושים (תהרין) וי"ל דכ"ז
של עשית הארון סהי מונחין בו פלומות יס בו כל אחיות של
חל"ף בית לוי שכלומות יס כל התורה ולכן רומז כ"ז וז' האלף
בית שהוא כל התורה לכך מן הנימ"ל שאין בו ומ"ע אין בו בית
אלא ודל"ל לא לר"ך לרמז ה' : ופי' שהארון עליו ה' א"ל
לכן נכתב הקהל תלפס ויתירה שאל"כ תלפס שמה העליונים

(יא) מבית ומחוץ הצפנו. (יוסף עב) קשה לרונות
עשה בגלגל ב' של זהב וא' של עץ ד' כתלים וסולים לכל
אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ כחור של זהב וזכ
זהב כחור של עץ וזפה שפתו העליונה ק כזכב נמלא
מזהב מכית ומחוק. (שם תחומות שנות רכב) : זר זהב.
במין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו עשה הארון
החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכסופת
עולה הור למעלה מכל עובי הכסופת כל שהוא והוא סימן לכתר תורה :

רעת זקנים טבעלי הרוספות

שאינו אלא דגוי כסין כתר והוא רכס לכתר תורה וכן
טמטע בימים פרק בא לו שלש זרין וכן זר ארון שהוא
מ"ו לכתר תהיה חר השלשן סימן לשלשן אונ דר זאלקס
הסובב רכס לכתר כהנה כתר כהנה בא ארון ונשלה
כתר מלכות בא דוד ונשלה כתר תורה סובב וטעם וכל
פי שרצה ליסול יבא ויסול :

(יא) וצפית. ראי היה הארון להיות זהב כולו אלא לוי
שיריה נשא ככתף ויכבד יותר מראי ואע"י דאמר'
נושאיו נושא לוי שעה היה וקשיא לי איך נחם נגשם נחמ
נצ"ע וכן מצינו בסובב תורה שצוה הקב"ה לעשות מצני
שמים ולחפות כהוב וכן סובב הנחשת לפי שהיו נושאין
בכתף ולא יכבד על הנשאים : וצפית עליו זר זהב. גראה

פירוש לתורה אלהים

אונ הויפין האט מען צו גירעקט מיט נאלד איז
דער היצענער ארון גיזען דערקט אויסין ווייניג
אונ אין ווייניג מיט נאלד ושיש אונ דר זאלקס
מאכין ארום דעם ארון איגלדען קריינערעל
דרייזנו דער גירענער ארון וואס איז גיזען
אויסין ווייניג איז גיזען העקער פון דיא צווייא
קאסענס וואס אין ווייניג איז דאס גיזען אויז
וויא אקריינערעל ארום דעם ארון : (יב) ויצקת אונ
דר זאלקס גיסין פון דעם ארון וועגין פיר רינגען

י' וצפית אונ זאלקס דערקין דעם ארון מיט
דיין נאלד מבית ומחוץ פון אונגיזינג אונ פון אויסין
ווייניג הצפנו זאלקסו אים דערקין אונ דער ארון
קודש איז אויז גיטאקט גיזארין איין ארון איז
גיזען פון מעקען האלץ אונ צוויי ארונות ונענען
גיזען פון נאלד האט מען דעם היצענעם
ארון אריין גיטאקט אין דעם גירענעם ארון
הקודש אונ גירענעם ארון הקודש האט מען
אריין גיזינגט אין דעם היצענעם ארון קודש

ותתן על ארבע זינותיה
ותרתין עזקן על סמריה
חד ותרתין עזקן על
סימריה תנזנא :
י ותעביד ארתי דאמי
שימין ותחפי יתחזן
דבבא : י ותעדי ית
ארימא בעזקתא על
סמרי ארונא למיטל
ית ארונא בחזן :
טו בעזקת ארונא יהון
ארימא דא יעידון מניה :
תו"א בעצמם . יומא טכ : לא יסרו .
טז מנפס טכ :

וְהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתַי
וְשִׁתִּי מִבְּעַת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת
וְשִׁתִּי מִבְּעַת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית :
י וְעָשִׂיתָ בְּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית
אֹתָם זָהָב : יי וְהִבֵּאתָ אֶת־הַבָּדִים
בַּמִּבְּעַת עַל צִלְעַת הָאָרֶן לְשֹׂאת
אֶת־הָאָרֶן בָּהֶם : טו בַּמִּבְּעַת
הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ :

רשבים

על צלעו האחת . מצד רחבו שהרי בולטין היו הבדים לצד ההיכל . ובע"כ ארכו של ארון מצפון לדרום והבדים כמזרח למערב :

רש"י

שפתי חכמים

פעמתי . כתרנומו זייתה . וכזיות העלויות סמוך
לכפרת היו נחושים שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של
ר ארון והבדים נחושים בהם וארכו של ארון מספיק בין
הבדים אחרים ותלי בין בד לבד שהיו שני כ"א העשאים
את הארון מהלכין כיניהם וכן מפורש במנחות כפ' שמי
האלם : ושתי מבעות על צלעו האחת . הן הן הד'

כל' ב' ארוטת היו וכו' נוחן זה ומחילה היו מלפס
מנית ומחזקן לבד ספה העלויות ואחר כך היה מלפס את
ספתו : ר חבל זה ספה ב' מכלול וכו' מכלול לארכו של ארון לא
היו יכולין שני בני חכם . הטעמין חילוק זה כדל זה לפי שלא
היו בנייהם אלא אחת ותלי : של מדכתיב כחתלת בעכבות
סלחון יהיו הבדים למה ליה למכתב אחר כך לא יסרו ממנו :

טככות שכתחלת המקרא ופירש לך . היכן היו והו"ו זו יחידה היא ופתרונו כמו שתי טככות ויש לך לישבה כן ושתי מן
הטככות האלו על גללו האחת : צלעו . גדו : (יג) בדי . מועות : (טו) לא יסרו ממנו . (יומא טס) של לעולם :

דעת וקנים מעבלי התוספות

(טו) לא יסרו ממנו . ספני קדושת הארון לא רצה הקב"ה
שימשמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם במבעות אבל
כשבאין לנשוא סחוקין בראשי הבדים ונשואין וכשסנתיין

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד נחתה אונ זאלקס נעפין די רינגען אויף
זיינע פיר ווינקלען איז דער פסוק ספורש וישי
פגשתי צוויי רינגען פון דיא פיר זאלקס סאקאן
אויף איין נייט דהיינו אין דער ברייט פון דעם
ארון זאל זיין איין רינג אין איין ווינקלעל אונ
דעם אנדערין רינג אין דעם אנדערין ווינקלעל
וישי אונ די אנדערע צוויי רינגען זאלן זיין זי
ציע אויף דער אנדערער נייט אין דער ברייט
פון דעם ארון אין אייסקלען ווינקלעל זאל זיין
איין רינג אונ דיא לענג פון דעם ארון איז גיווען
צווישען די רינגען בדי אז צוויי סענקשין זאלן
זיך קענען שפעלן אין דער לענג פון דעם ארון

מצות השם

(טו) [לאו נת] שלא להוליך כדי הארון (כשלת אותו)
(טז) בְּטָבָעוֹת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים וכו' . תהדוש פירוק
הוא האם יונאמס צו משה די שפעקים
פון ארון זאלן זיין אייביג אין ארון . קען נא"י קיין
קאמל פון ארון גיט ארויס נעמען די בדים פון דעם ארון :
קאמל פון ארון גיט ארויס נעמען . אונ אז קען נעמט
יא ארויס די שפעקים פון ארון קימט קען זאל דעם
קענקש שפאגין סלקות :

לחשף מנה דמא צבאות נמש צ צב צבא צבאות רח יהוה נשמת דנחא ארני נשמת דתר י'הוה ויהי יחידה דנחא י'הוה תיה יחידה דהדר אל שם ב'ן שבשח :

א ויעש לפית חלוני שקפים אטמים : ג ויבן ער-
קיר הבית יצוע סביב את-קירות הבית סביב
להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב : ג היצוע
התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש
באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה
פי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחו
בקירות הבית : ד והבית בהפנתו אבן שלמה
מסע נבנה ומקבות והגרון כל-כלי ברזל
לא-נשמע בבית בהפנתו : ה פתח הצלע
התיכנה אל-פתח הבית הימנית וברזלים
יערו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלישים :

היציצ קרי

היציצ קרי

אבנין שלמין סקסס אהבני וארובין וחוליון כל קורבנול לא אשהמע בביתא באתבניניה :
ה פרעא דמחיצתא ארעיתא פהיח לעבר ביתא מימינא ובקסכתא סלקין מן ארעיתא
לעיליתא באורח מציציתא :

מצודת דוד

רשי

(ה) שקופים. לשון רחיה שקופים פתוחים כחזק :
אשומים. קגרים מכפנים להדלות שחיו לרד-
לאורה : (כ) יציע. חדר' עשה סביב לג' רוחות וכלל
רוח ג' זה על זה : (ג) מנרע'. עשה לבית סביב חוצה
כשעלה כותל ההיכל ה' אמות לגובה החל גרע חל עוביו
וכנס אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות
עלויות החל וכן לחת האמנעית : לבלתי אחוז בקירות .
דרך נקבים בקירות הבית שמקלקל החומה : (ד) מסע .
כמו שהשיעוה מהר : (ה) התיכונה . התחתונה :
וברזלים . כל"א שוויכדיל עטי : על התיכונה .
האמנעית :

תקרות השלישים וז"ש כי מנרעות נתן לבית סביב חוצה ור"ל לכותלי הבית חלז החזן היה מנרע מן העזי מול כלות נכחי כל שורה
משורות היציע' בכדי להניח קורות חקרת היציעים על כניסת האמה האמור : דבלתי אחוז . ר"ל לכל עשות כדרך הכנאים הכונים
בנין נמוך נשען לגובה מחט אשר דרכם לעשות חורים ונקבים בבנין הגבוה להכניס ולחזו בו קורות חקרת בנין הנמוך :
(ז) והבית בהבניו . כל ילין עשע אמה עשה המנרעות ולא כנה כדרך הכנאים ואחר שהבית במקום שבה נבנה מחלן גלמה
כמו שהסבסע והניחא מהרה כי לא חפץ להביא במקום הכניס דבר בלתי נשלם ולזה נחלז כל אבן כהר בשלימותם ובמדה הנרלה ולא
נעשה בהם עוד מלאכה במקום הכניס ולא כי אם כן נשמע שם קול מקצות וגורן כי לא נעשה שם דבר כי אם הנחה לבדם ואם
כיו טובים כדרך הכנאים לעשות נקבים ה' אם כן כהכרח לעשות מלאכה כמקום הכניס : (ה) פתח הצלע התיכונה . אשר עלו
דרך זה אליה מן התחתונה עמדה לרוח הדרומי מהבית ר"ל כהלל אשר עמדה בעבר הדרומי : וברזלים . כדרך מדגרות עמוד
אבר עמדה כחלל התחתונה עלו להפתח ההוא : וכן התיכונה . כדרך זה עלו מן התיכונה אל השלישים כי עמדה עמוד כחלל
התיכונה ובה עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה להשלישים :

דעם שירוש דברי הייסח נעשינא מען ביא דער השמורה פון דער וואך :

להשליך מיסוד וסלכות ו'א שין דלת יור נפש שין דלת שין דלת יור רוח יאהרונה נשמה דיסור א אר
ארג אדני נפש אדני רוח ארץ דלת גון יור נשמה דסלכות י' דו ו' הו חיה יחידה דיסור יתלה חיה יחידה
דסלכות אל שם ב'ן שבטשה

א עשרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: ב לא-
נאוה דנבל שפת יתר אף פירדניב שפת שקר: ג אבן
חן השחר בעיני בעליו ארצה אשר יפנה ישפיר: ד מכסה
פשע מבקש אהבה ושנה בדבר מפריד אלוף: ה תחת
גערה במבין מהבות כסיל מאה:
אתר דמתפני שיכולא: ו דמבסי חוכה בעי רחמנותא ודשני מלקא ספרק נחמא:
ה עאלא בעתא בסאן דמתבנין שב מן דמסמחי לסכלא סאה חוסרין:

רשי

מצורת דוד

(א) בני בנים. אף בני בכרים יבואם עשרה לראשם להפאסר
בהם אס הנשים הם אב: הבנים און דכרם על אס להפאסר
כאבותם כי יותר מחויבים בכבוד אבותם מכבוד אביו אבותם
זלזל עיקר התפארת כלבים: (ב) לא נאוה. לא נאה בעיני
הנבל דכרי מעלה ויתרון ולא יתפאסר בהם וישל שלח נאה שפת
שקר בעיני מי שנדבה לנו כחמתה כי יותר יתאסר החכם בשקר
משיתאסר הנבל בדברי מעלה: (ג) אבן חן וגו'. השומר הוא
בעיני בעליו המקבל כלכן המכונה להנכות חן. הנשוא כי כמו
כי יאסר הנשוא חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ויכול
למנוח עסס ורחמיה להדריק את הכתון: (ד) מכסה. אס יתחפר
אס לזיב ויהוה מכסה על פשעיו ולא יזכירם בהם כזה תכנס
דבר. המתפרק שפסע וזכרה כה לסכמה מפריד מלך ישכמה שנים
(ה) תחת. גערה המוכיח היא מעלת אימה בלב המכין יותר ממח שיחמד הכסיל אס יוכה מאס מכות:

פירוש ע"ט

(א) עשרת זקנים בני בנים דער קענטש וואס האט
איינגעקליק פרוקע אונ גוטע קעשייגען
זייא אים וואס עס וואלט גיווען אקרוין אויף זיין
קאפ ויפארה בנים אבותם אונ די פרוקע אונ גוטע
אלטערין קעשייגען וויינערע קינדער: (ב) לא נאוה
הייבט שפה יתר אפילו דעם שלעכטמין קענטש
גיפקלט נישט אז מען דעם איבעריגע רייד אף כי
גנדיב שפה שקר דעם ארענטליקען אונ גוטען
קענטש פאסט געוויס נישט ער נאל הערין פאלשע
רייד: (ג) אבן חן השחר בעיני בעליו עס איז דא אזוי
אשמיין דער קענטש וואס קראנט ביי זיך דעם
שמיין האט ער חן ביי אלע קענטשין. אונ דער
קענטש וואס נישט שוחד האט אויף חן ביי דעם
קענטש וואס האט דעם שוחד גענוקט: א' ג' אשר
יפנה ישפיר ווארין דער קענטש וועט זיך קערין
וועט ער גענליקען. ווארום דער קענטש וואס
האט גענוקט פון אים דעם שוחד וועט שוין
זעהן אים צו סאהו מוכות: (ד) מכסה פשע כסיל
אהבה אויב ראובן האט געווינדעט צו שקען. אונ

ברטנורא משנה כתובות פרק י עיקר תוויט

פרק ג א אלו נערות. כל אשה דתיה דמלכות דיליה צבאות (ה) דרכין להו מקראי כנחלא:
ש"ע פ"ט שכן פרק ג א אלו נערות שיש להם קנס. הבא על הממורת
סלכות (ה) ישרה קנס. כימי זיי מונה גיווען דארף ער געבין קנס פופציג
פרק ג א אלו נערות שיש להן קנס דא נערות אויב
איינער האט זייא גענייט אונ האט
קאלער האב על הפסוק אויב ער האט גענייט
אממורת

(ב) כלומר וכן כשרות: (ג) והיממה דאם כן עכ"ם נתי
והנתי לה דכתיב רבותא עפי כו' אללא אף ע"נ דגריי אחת הן
אליבא דרבי' דמדי' דלפניסיהו שלא יבא להם קנס שלא יעשו
כפי ישרא' לכל עכ"ם חין לקנוס. חוס': (ד) משום אשת
אחי' לריר' של' ונתגרשה דלי' נתלמדה בימיה לו וזקוקה

ועל הנתינה ועל הכסף
ועל השבוייה ועל השם
ושנסתהדרו פחורות
אחור הבא ועל אחרות
אחרות אמו ועל אחרות
ועל אשת אחי אביו ועל
אע"פ שהן בהכרת אין
שאיין להם קנס . [6]
השבוייה ועל השם
ושנסתהדרו יתירות על
אחר . ר' יהודה אומר
שבוייה שנפדית הרי היא ככ

התשלומין. וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה
 בשהתרו בהן לוקין ואין חסם לוקה ומשלם (ה): ב יתיר
 בזהות הפקר הן ונבעלות בגיזתן והשבייה בשבייתה (ו)

[illegible]

דיא: [ב] על כח אשה. ס"מ למחני אשת אביו וכלתו דבא חסיד
כמי עריות דכ"י קידושין אלא תלך וס"מ. (ו) עיקר דרשנא
ממנה נפש כהמה ושלמנה ומכה אדם וימת (ויקרא כד) הקיפו הכי
מה מכה כהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כ"י נמחה דל"ס
ועת"י: (ח) פירש מלקות כלל כרת חלל כרת כלל מלקות לא

מחשבת דכל מימי כריתות
לוקין: [ג] ונתגרשה. דל"ס לא
נתגרשה מימי מיתה ואין שם
קנס רש"י ודוקא נחלש: הכל
נשאל שנגנס לחוסה ה"ע ס"ל
נכפל' אין לה קנס טור. ונתגרשה
לאו דוקא וס"מ נחלש: (ד)
אין כ"י. ובר"ס דקמט
אשת אחיו כ"י. לא קנס.
ר"ע ס"ל רש"י: [ה] העצמה.
משמע הכל צער ובש"ס ופנס
לאכ"ס בר"ס וטעמא דברקא לא
כבוד כבודא אלא קנס. ועת"י: (ט)
ס"ק שמיני דומה כ"י

האונס נותן את הצער. האונס נותן
יש לה קנס והנסה לעצמה. דרש"י אחר לא אורסה לאכ"ס
לעצמה והלכה ככ"י עקיבא: ד' האונס נותן את הצער. דומה
המפתה. אין לה צער (ט) שרי נאמר שמיני כבודא אלא מחשבה: האונס נותן

שנפית כשהיא גדולה ואין הלכה כר' יהודה: ולא
יהיה אסון עונש יענש. הא אס יהיה אסון כח'
מנ' אלו המהסין המריבין שנגרס אחד מהן לא יענש
האונס כמחזן שרי הוא חייב מיתה בית דין כיון

שהרנו לזה. ואין הפרס
בעבירה שחייבין עליה מיתה
בית דין בין כשנגב למזיד
לעולם כסור מחשלותין (ו)
אכל בעבירה שחייבין עליה
כרת או מלקות (ח) אינו
כסור מן החשלותין עד
שיהיה סס עדים והתראה
וילקה ולא אינו משלם:
ג' רבי יוסי הגלילי
אומר אין לה קנס. דלמחר
קרא אחר לא אורסה הא
אורסה ס"ל שוב אין לה
קנס: ר' עקיבא אומר
לעצמה והלכה ככ"י עקיבא: ד' האונס נותן את הצער. דומה
המפתה. אין לה צער (ט) שרי נאמר שמיני כבודא אלא מחשבה: האונס נותן

האם מיט איר קונה גינען כ"י יוסי הגלילי אומר
רבי יוסי הגלילי נאנס אין לה קנס עם קוקס איר גיט
צו בצאהלין קנס רבי עקיבא אומר רבי עקיבא נאנס
יש לה קנס עם קוקס איר צו בצאהלין קנס וקנס
העצמה אונ דער קנס גינער צו איר אצ"ן גיט
צום פאקטער: ד' הפסחה און קען רעם איבער
אנצעה אונ קען איז מיט איר קונה מיט איר
וויילען טיפן ש"ש רבי' דארף ער געבין דרייא
זאכין האונס און ער גייט אנצעה אונ איז מיט איר
קונה גיט מיט איר וויילען ארבעה דארף ער געבין
פיר זאכין הפסחה און ער רעם איבער אנצעה אונ
איז מיט איר קונה טיפן דארף ער געבין בושט
פאר וואס ער האט איר פארשעקט ופנס אונ ער
דארף געבין פאר וואס זיא איז איצם ווייניגער
נוערס וויא פריער ווען זיא איז געווען אבנהלה
יקנס אונ ער דארף געבין קנס פופציג סאלער
מוסיף עליו אונס דער ווס האט גענייט אבנהלה אונ
האט מיט איר קונה גינען גיט קער וויא דער
וואס האט איר איבער גירעם שטחן את הצער ער
דארף בצאהלין פאר וואס ער האט איר קיצער
גינען ווען ער האט איר בוצעל גינען פה בין אונס
הפסחה וואס איז דער חילוק צו ער גייט צו ער
רעם איבער האונס און ער האט איר גענייט טיפן
את הצער דארף ער בצאהלין פאר דעם צער וואס
זיא געהערט האט גיהאט ביי דעם ערשטין קאהל
וואס ער האט איר בוצעל גינען והפסחה אונ דער
וואס רעם איבער אבנהלה אונ איז מיט איר
קונה איז טיפן את הצער דארף גיט בצאהלין פאר
דעם צער. ווארום ווייל זיא האט גינעאלט קונת
זיין איז דאס בייא איר קיין שמוקעצין האונס דער
וואס גייט אבנהלה אונ איז מיט איר קונה טיפן

איז אקרויסקע דריבער און איינער האט איר גענייט
אונ האט מיט איר קונה גינען דארף ער צאהלין
קנס פופציג סאלער האט ער גיט און ער האט קונה
גינען מיט זיין סאקטער וואס איז גינען אנצעה
אבנהלה אונ ער האט איר גענייט על בה בנה
אדער ער האט זיין סאקטערס סאקטער
אנצעה אונ האט מיט איר קונה גינען על בה בנה
אדער ער האט גענייט זיין ווהגס סאקטער
אנצעה אונ האט מיט איר קונה גינען על בה אשתו
אדער ער האט גענייט זיין ווייבס סאקטער
וואס זיא האט פון איין אנדער מאן אונ ער האט
מיט איר קונה גינען על בה בנה אדער ער האט
גענייט זיין ווייבס ווהגס סאקטער אונ האט
מיט איר קונה גינען על בה בנה אדער ער האט
גענייט זיין ווייבס סאקטערס סאקטער אונ
האט מיט איר קונה גינען. ביי ריא אלע איז קנס
קנס דארף קען גיט געבין קנס ס"מ שמתחייב בנפשו
ווייז ער האט פארשולדיגט זיין לעבין שמתחייב בידי
בית דין ווארום אים קוקט מיתה דרך בית דין
וקל הפתחייב בנפשו אונ ווער עם האט פארשולדיגט
זיין לעבין וועקען עם קוקט מיתה אין שמש סמוך
צאהלם קיין געלט שגאפ ווא יתה אסון ווארום עם
שמיט אין דער הורה אויב אין דעם קענטש
וועם גיט זיין קיין קאדער ער האט דעם קענטש
גיט געהרגה גיט ענש זאל ער גישקראפט ווערין
צו בצאהלין. אדער און ער האט דעם קענטש
געברגט. ווייז עם קוקט אים מיתה. דארף ער
גיט בצאהלין: ג' געה שמתחייב אנצעה וואס קען
האט איר קבדש גינען והתגרשה אונ זיא איז
גיט גינעארין נאך די קידושין פאר די חתונה.
דער נאך האט קען איר גענייט אונ קען

מיר. לתמידי אש"ס שנסבה: לשוויצא. כמור כאלא יכנסו כלם יכנסו אינו נותן קום (ו) כדכתיב מיר יתהרנה ואלס מלן ימלן כסף יסקול לכל גבי חונם כתיב ונתן לו כסף ולו תהיה לנאסה: שותה בעציצו. ככלי

מאוס שנתן בו כלומר טל כדחשאלה (ו): דה מוכת שחין. מלורעת: ויתומה שנתארסה ונתגרשה האונם חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה עליה הוא הא חמילת' גביה דמדעתה נתפתחה לו פטור. ולא יתומה כלכד אלל כל עברה שנתארסה ונתגרש' חונם חייב ומפתה פטור כי תומה (יב) דהל:

קנסה לעמיה כדקלמר ר' חלדס לפי שטעם כשנתן הכל לפי המכיריש. וכן' החולל מלחתי לאלס קל עניני כשנתן מרובה וכן חולל' המכיריש. לפי חשיבותו כשנתן: כאלו היא שפחה. חולדס כמה חלס ליתן בין שפחה (יג) בחולה לשפחה כשנלה להשפלה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימט (יד) ובגמ' סריך מללן דמון כזבת ופנס ושער חיומל' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתוך אמר קרל

גיווארין נאך די קידושין פאר דיא חתונה נוען זיא איז נאך גיווען אנערה בערלה. רבי אליעזר זאגט המפתה אוב קען האט איר איקר נעמט אונ קען האט מיט איר קונה גיווען. ווייל זיא איז איתוקה גיהער דאך דער קנס צו איר. אונ זיא האט דאך קונה גיווען מיט איר ווילען האט זיא מוחל גיווען דעם קנס. דריבער פאר דארף ער גיט נעבין דעם קנס האט זיא אקער און ער האט איר גענייט אונ האט מיט איר קונה גיווען דארף ער נעבין קנס וועיין בהרעבו: ז איז וויש ווי בעאהלעם קען פאר וואס ער האט איר פאר שיעט הכל לפי הכניס והפחית דאס דארף בית דין זעהן וואס פאר אקענטש ער איז אונ ווער זיא איז. אוי ואלין ווי שאצין. ווארום גיט אלע מענקשין זענען גלייך ביי דעם פארשעמונג פנס וויא צאהלעם קען וואס זיא איז ווייניגער ווערעם וואן איהר קען זעהט איר כאיני היא שפחה גלייך וויא זיא וואלט גיווען אשפחה פגענית נכניה וואס זיא דארף פארקויפט ווערן צו אבעל הבית בשה קיהה יפה ווי פיל זיא איז ווערש גיווען ווען זיא איז גיווען אבתולה נכסה היא טה אונ ווי פיל זיא איז איצט ווערש או זיא איז שוין גיט אבתולה וויא פיל זיא איז איצט ווערש ווייניגער ווי פריער דאס זאל ער בעאהלען ונאר וואס איז דעם בעל הבית די נפקא מינה צו די שפחה איז אבתולה צו זיא איז גיט אבתולה. נאר קען מיינט אונ דער בעל הבית קויפט דיא שפחה ער זאל איר נעבין פאר אנווייב צו זייענעם אקענטש וואס ער האט איר ליב. אונ ער וויל אים נעבין אבתולה פאר אנווייב. וויא פיל ער בעל הבית

והמפתה אין לה נאך. והכי חיומל בעתה לין דומה כי נפי שפחה עבדן חומרות מפות' לין לה נאך: (ו) כאלו כושת ופנס שחין מיר גמרה: (ז) כדכתיב לא יוכל לשלח. רש"י: (ח) נמצא כר. אחר שנסבה הר"מ דללו זמנה קודם שנסבה עינין אשה שפחה לו היא שפחה כל שאל נכסה ללו אשתו היא: (יב) ומלן חומות הר"מ דלל כרמ' שפחה כמ"ד דקנסה דוקא לעמיה פל כושת ופנס ואלו' דלס לא בלילא חמיה דמפת' פטור כסת' כיון דחייב כושת ופנס ופחית' (יג) חתמה דמה שותא וזי אשה חסידה מתפתה: חסידה חסידה נכסדה כשנתה חלל שזה אינה נכסדה כשנתה חלל שזה שפחה השפחה עבדו וי"ל דכל אשה שחין לפי מה שהיא כשנתה וזו כמה חלס רואה ליתן בין בחולה כשנלה להשפלה לעבדו אשה כושת הנכסדה וכה דנקט שפחה ורובחא דמלתא נקט דלן דרך להשפלה לעבדו כה מלכיס חו': (יד) פירש רש"י שזכיר בעתה ואלף הוא חלס

קשה וחלס כיון ומחלס שחב כך מלחתי כפירושי רבותי. עיקר: והמתכיריש. לפי חשיבותו כשנתן: כאלו היא שפחה. חולדס כמה חלס ליתן בין שפחה (יג) בחולה לשפחה כשנלה להשפלה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימט (יד) ובגמ' סריך מללן דמון כזבת ופנס ושער חיומל' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתוך אמר קרל

מיד מוז פאלר בעאהלען דעם קנס והמפתה אונ דער וואס קעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר קונה לשוויצא או ער ציהט איר אויס פון וך. ער וויל זיא גיט נעמען פאר אנווייב בעאהלעם ער דעם קנס. אקער או ער נעקט זיא פאר אנווייב דארף ער גיט נעבין דעם קנס האט דער וואס גייט אבתולה אונ איז מיט איר קונה שותה בעציצו קרינקט פון ויין מיואקט פלי וואס ער האט אויס גיקליבען. אפילו זיא איז מיואס מוז ער איר אירע נעמען פאר אנווייב והמפתה אונ דער וואס קעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר קונה אס דעה להציא אויב ער וויל איר אויס ציהען פון וך. ער וויל איר גיט נעמען פאר אנווייב מציא קען איר אויס ציהען. נעקט ער זיא גיט פאר אנווייב: דה ביצר שותה בעציצו ווי מיינט קען ער מרינקט אין ויין מיואקט פלי אפילו היא חתנה אפילו זיא איז אפילו היא סומא אפילו זיא איז קלינקר אפילו היתה מינה שחין אפילו זיא איז כסודע מוז ער איר אויך נעמען פאר אנווייב. אקער נכסה בה דבר שיה או זיא האט קונה גיווען נאך דעם ווי ער האט מיט איר חתונה געהאט או שאינה דארהי לבוא ישראל אדער זיא טאר גיט נענקען ווערן פאר אנווייב צו א איר איז רשאי לקיימה טאר ער איר גיט האלמין פאר אנווייב שגאט ווארום עם שמיים אין דער תורה וזו היתה ראשה צו אים צו דעם מענקש וואס האט איר גענייט אונ האט מיט איר קונה גיווען זאל זיא ויין אנווייב אשה הראיה לו נאר אוי אנווייב וואס זיא קען ויין אנווייב צו אים וצו אשאראלו: ויתבה שנתארסה איתוקה וואס קען האט איר מקבל גיווען והתגרשה אונ זיא איז גיט

אינו משלם ע"פ עצמו זה [ט] הכלל כל פמור דקנס ניהא שאפי' המשלם [י] יתר על מה שהזיק אינו משלם אינו סוה סלע טומ' ל' : ע"פ עצמו :

דלפי' דכנלל הכלל יס בו קרן וס"ל דלכך דחייב בקרן יס"ס גם כן דקנס קמ"ל דל"ה ויכ"ה למחשבת דל"ה חישוקין להחוקק לעו דה"ל אפי' מתקן ליסטר : [ט] הכנ"ה . מילא' ס"ס רע ויולא' כסן ועין דל"ה חני' אינא' לחומר דלחתי' כזה הכלל תו' : [י] יתר בר' . סתות נמי משכחת לט דקיימא לן פלגא נוקא קנסא ועיין בגמרא :

קענטש אינו משלם על פי עצמו דארף ער נישט בציאהלן דורך ויך אליין . ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלש נישט קנס זה הדבר דאס איז דער קלל כי המשלם יותר על מה שהזיק ווער עס דארף בציאהלן מער ווי ער האט

שאדיון ניקאכט . איז דאך דאס קנס איז קנס על פי עצמו צאהלש ער נישט דורך ויך אליין אז ער איז אליין מודה נאר דורך עדות אז ער האט אליין נישט מודה גינען נאר עדות האבין אים בעשולריגט דארף ער בציאהלן :

קענטש אינו משלם על פי עצמו דארף ער נישט בציאהלן דורך ויך אליין . ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלש נישט קנס זה הדבר דאס איז דער קלל כי המשלם יותר על מה שהזיק ווער עס דארף בציאהלן מער ווי ער האט

רש"י

גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב

רש"י

אשתו הוא . וכי אשתו האונס נותן מיר המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנסו תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנסו כושת ופגם נותן מיר ואחר האונס וא' המפתה בין היא ובין האונס נותן מיר המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנסו תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנסו כושת ופגם נותן

מיר ואחר האונס וא' המפתה בין היא ובין האונס נותן מיר המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנסו תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנסו כושת ופגם נותן

קען אויך זאגן ער וויל נישט דער מענטש זאל חתונה האבין מיט זיין סאקטערן , פרעגט דא נקרא בשלמא ספקא כתיב אם כן יסאן אביה אויב ער האט איבערגעניעט אבתולה אונז האט מיט איר מונה גינען , שטייט אין פסוק אויב דער פאטער נועט נישט וועלן ער זאל זיא אים געבן פאר אנווייב אונז ער איר געבן פופציג סאלער אין זיא אביה ווייסן מיר נאר אז דער פאטער קען שטענדיג זיין מאקטער זאל נישט חתונה האבין מיט אים היא מצד פגם פון וואנען ווייסן מיר אז זיא קען אויך זאגן איה וויל נישט חתונה האבין מיט אים אונז ער מוז איר געבן פופציג סאלער פלסיד יסר יסאן סל' פקוס שטייט אין פסוק אם כן יסאן . צו וואס שטייט צוויי סאלער דער ווארט נישט וועלן , נאר איין סאלער ווייסן מיר אויב דער פאטער נועט נישט וועלן , דאס אנדערע סאלער ווייסן מיר אויב זיא וועט נישט וועלן , דארף ער געבן די פופציג סאלער זיא אונס אבער אז ער האט גענייט אבתולה אונז האט מיט איר מונה גינען בשלמא איהי כתיב וכו' חתיה פדקתה אויב זיא וויל נישט זיין זינע אנווייב שטייט אין דא חתונה , אז ער קען זיא נישט גייטן , ווארום עס שטייט אין פסוק צו אים וצו דעם קענטש וואס האט זיא גענייט זאל זיא זיין אנווייב , אויב זיא וויל נועט זיא , זענען זיין טייב , אבער אז זיא וויל נישט ווערן זיין ווייב , קען ער זיא נישט גייטן זיא אביה פגם אבער פון וואנען ווייסן מיר אז דער פאטער , קען אויך זאגן ער וויל נישט זיא זאל ווערן זיין ווייב אפר אביי שלא יהא חוסא נשכר אביי

שכרי לאכילה נותן מיד חלה
כסף קנסה היא כחובתה וכן
אם מת יאלו כסף קנסה
כחובתה: מי מצי ספיק
לה. לא יוכל לשלמה כתיב:
כשתצא היא. אם יתנה
מחלה ותכנה הימנו נט:
מעמא מאי תקינו רבנן
כתובה. לשלם נסי:

רבא אמר ק"ו ומה ספחה שלא עבר אלא על
רעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולים
לעכב אונם שעבר על דעת אביה ועל דעת
עצמה לא כ"ש רבא לא אמר כאביי כיון דקא
משלם קנס לא חומא נשכר הוא אביי לא אמר
כרבא ספחה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי
מעכב אונם דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי
לא מצי מעכב. תניא אידר אע"פ שאמרו
אונם נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום
כשיוציא מי מצי ספיק לה אימא כשתוציא היא

אח עמה לו: מצי מעכב.
שאלה חלו כונס כדלחמי'
לקמן ימחקה לו חדשו:
אביה נמילא מצי מעכב.
אי לא שלא חוסא נשכר:
אף על פי שאמרו אונם
נותן מיד כשיוציא אין
לה עליו כלום. ולא לחמי'
אין קנסה תחת כתובהה

אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכחובתה רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה
במאי קמפלגי רבנן סברי מעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא. תהא קלה בעיניו להוציאה

דעם פאטער ער זאל זיין אים געבן פאר אונז
אונם דאיהו לא מצי ספיק אקער אז איינער האט
געניט אבתולה אונ האט מיט איר קונה גיטען.
וואס ער קען זיין זאגן ער וויל זיין גיט געקען
פאר אונז. נאר ער מוז זיין געקען פאר אונז
אזיך נמי לא מצי ספיק דער פאטער קען אויך גיט
זאגן ער וויל גיט זיין זאל ווערן זיין ווייב. נאר
ער מוז זיין געבן פאר אונז. אזוי גוט ווי דער
פאטער קען אים גייטן ער זאל זיין געקען פאר
אונז. אזוי קען ער גייטן דעם פאטער ער זאל
זיין אים געבן פאר אונז פאטער פאטער אף אין
אפריהא האבן מיר גילערונט אף על פי שאמרו
אונם גיטן מיד אפילו קען האט גיטען אז איינער
גיט אבתולה אונ איז מיט איר קונה מוז ער איר
באלד געבן די פופציג טאלער כשיוציא הוא אין זה
עליו כלום אז ער האט זיין גענוקען פאר אונז אונ
האט זיין גיט האט זיין נאר גיט צו קאנען ביי
אום. זיין האט גיט צו קאנען די כתובה. פערענט
די גמרא כשיוציא אז ער וועט זיין גיטן מיט ספי
זה קען ער זיין דען גיטן. ענפערט דא גמרא
אימא כשתוציא היא קען גייטן אז זיין גיט אונז
פון אים. זיין וויל ער זאל איר גיטן. קען ער
זיין גיטן אין זה עליו כלום נאר זיין האט אויך אים
נאר גישט. כתובה דארף ער איר גיט געבן סת
אויב ער איז גישטארבן נאך דער כתובה. דא
כסף קנסה בכתובה איז אפגערעכנט דאס געלט
פון די כתובה אויף דעם קנס וואס זיין האט
גענוקען ווי פופציג טאלער קנס וואס זיין האט
גענוקען. דאס איז איר כתובה רבי יוסי בבי יתיה
אמר יש לה כתובה סנה כדי יוסי בבבי יתיה
זיין געלט פון זיין פאטערען הינדערש גילן
פאר איר כתובה בפי גמרא אין וואס קריינען די
רבנן מיט כדי יוסי רבנן סברי מעמא מאי תקינו רבנן
כתובה די רבנן האלטן פאר וואס האט קען גיטען
קען זאל געבן אונז כתובה כדי שלא תהא קלה
בעיניו להוציאה עס זאל אים גיט גיטן זיין איר צו
גיטן. אז דער מאן וועט אסאך ביי ווערן אויף
זיין ווייב אונ וועט איר וועלן גיטן וועט ער גיט

אביי זאגט דער וינדירער זאל גיט פארדינען
ווייב ער האט געווינדען אונ האט זיין געניט
אונ האט מיט איר קונה גיטען. זאל ער זיין נאך
געקען פאר אונז אויך. דאס זאל גיט זיין.
דריבער אויב זיין וויל גיט אקער דער פאטער
ווייל גיט. קען ער זיין גיט געקען פאר אונז.
סידורן ביינע ווילען דאס אפילו נאך ווייב דאס זאגט
עס איז אפילו צו לערנען מיט אקער נאך ווייב ומה ספחה
שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד סאכאך אז איינער
האט איבערגעניט אבתולה אונ ער האט מיט
איר קונה גיטען. האט ער דאך נאר געווינדען
צום פאטער אלזיין. ווארום זיין האט דאך אייגן-
געווינדען. פון דעקאנענען איז דער דין בן היא
יבין אביה יבין געבן סיי זיין אלזיין אונ סיי איר
פאטער אלזיין קענען זאגן זיין ווילען גיט זיין
זאל ווערן זיין ווייב אונם שפיר על דעת אביה ועל דעת
עצמה אקער אז ער האט געניט אבתולה אונ
האט מיט איר קונה גיטען האט ער דאך
געווינדען צום פאטער אונ צו איר לא גיט שוין
דען גיט געוויס אז סיי זיין אלזיין אונ סיי דער
פאטער אלזיין זאגן קענען זאגן זיין ווילען גיט
זיין זאל ווערן זיין ווייב אונם שפיר נאך ווייב
ווייב גיט זאגן ווי אביי דריבער זאל דער פאטער
אלזיין קענען זאגן ער וויל גיט זיין זאל ווערן
זיין ווייב ווייב דער וינדירער זאל גיט פארדינען
בין דאס שפיר קנס לא חומא נשכר הוא ווייב ער מוז
בצאהלן דא פופציג טאלער פארדינען ער דאך
שוין גיט פון די געבירא אביי לא אמר דאס אביי וויל
גיט זאגן ווייב דא. מיר זאלן אפגערענען אונם
פון ספחה. ווייב עס איז גיט גלייך אונם צו
ספחה ספחה דאיהו מצי ספיק אז איינער רעט
אקער אבתולה אונ איז מיט איר קונה אונ ער
זאגט נאכדעם ער וויל זיין גיט געקען פאר
אונז. קען קען אים גיט גייטן ער זאל זיין
געקען אביי נמי ספי ספיק קען דער פאטער אויך
זאגן ער וויל זיין אים גיט געבן פאר אונז
אזוי ווי דער פאטער קען אים גיט גייטן ער זאל
זיין געקען פאר אונז. אזוי קען ער גיט גייטן

וב' היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומהחיל לשאול אלא בשלום מי שהיה מתירא בכנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבוד כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמעו בין והיה אם שמוע ליואמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין יואמר לאמת ויציב הרי זה כאמצע הפרק ולא יפסיק

ומי שרעו שמה עליו כאלו הקריב כל הכרנות שנה' וכו' חללים רוח נשכרה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת וכו' ואין תפלתו של אדם נשמתה אלא אי' משיב עליו כבשר שנאמר ויסי מדי חרש כחרשו ונומר יבא כל כשר להשתחות וגו' וכתוב ואל זה אנוכי אל עמי ונסכ רוח וכל מי שהיה עמי נוסכ להפנות שכינה על פסוק בלתי ונאמר ותהי נפש אל הערפל ונומר מי גרם לו על ענותו שאלמר ופליט מהפ' עמי מלך וחללי רבי עקיבא בן יאיר חומר וסורות מביא לידי זריזות חריזות מביא לידי נקיזות ונקיזות מביא לידי עקרה וטערה מביא לידי פרישות ופרישות לידי קדושה וקדושה לידי עטה כי

אים פריער גינעבין שלום: (ב) היה קורא באמצע הפרשה אויב ער האט געלייגט אין מיטען פרשה אינו פוסק ופתחיל לשאול אלא בשלום מי שהיה מתירא כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבוד כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמעו בין והיה אם שמוע ליואמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין יואמר לאמת ויציב הרי זה כאמצע הפרק ולא יפסיק

ווי דער פסוק זאגט דער פריער פון עגוה איז ריא מורא פאר גאט, פריער איז עגוה, פון עגוה קומט קען צו די מורא פאר גאט ווי שרעטו שפעה עליו אונ דער מענטש וואס איז ביא ויה גידערגי באי הקריב כי הקרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיווען אלע קרבנות שגאמר ויחי אלהים רוח ישירה ווארום עס שטייט אין פסוק דער צו בראבענער מוהט פון דעם מענטש דאס זענען די קרבנות פון גאט ווא ער אלא שאין תפלתו נמאסת נאך מער איז דא ביי אים וין תפלה ווערט גיט פארמיאוקט ביי גאט וואין תפלתו של אדם נשמתה די תפלה פון מענטש ווערט אנדערש גיט גיהערט אין הימל אלא אס בן פלייש נעמט ביי שיידי ער איז ביי ויה וויא פלייש שגאמר ויהי מידי חדש בחדשו וגו' ויבא כי בשר להשתחות וגו' ווארום עס שטייט אין פסוק וישעיה סו' אין יעדער חדש וועט קומען יעדער מענטש וואס איז ביא ויה וויא ווי פלייש ער נאל ויה איינגינג פאר גאט ויחביא נאך שטייט ווארטו אין פסוק גאט זאגט ויה אדם אל עמי ויבא רוח צו דעם מענטש וועל איה קוקען, צו דעם מענטש וואס איז ביי ויה ארעם אונ האט אצוראקענעם מוהט וכן מי שהיה עמי נוסכ להפנות שכינה על האדם בארץ אונ דער מענטש וואס איז ביי ויה גידערגי וועט ער בריינגען די שכינה ואל ריהען אויף דעם מענטש ווען ער איז דא אויף די ערר ונאמר ופשה נפש אל הערפל אונ עס שטייט אין פסוק משה האט גינהגט צום וואלקין ערפל וואס דארט איז גיווען גאט מי גרם לו זה ווער האט געבריינגט משה צו אוי אנרויקייט ענותו ווין גידערגי שגאמר ויהי משה עני מלך ווארום עס שטייט אין פסוק אונ דער מענטש משה איז ביא ויה גיווען ויער גידערגי ויהי רבי פנחס בן יאיר אומר אונ מיר האבין גילערונט רבי פנחס בן יאיר זאגט ויהיית פביא לידי זריזות וואס

דער מענטש איז אפגעהיט פון אעבירה דאס בריינגט אים צו די געשווינקייט צו מאהן מצות אים ער זאל ווין ריין פון שלעכטע מצות וינקיית פביא לידי פתיה אונ דער מענטש וואס איז ריין פון שלעכטע מצות דאס בריינגט אים ער זאל ווין ריין פון שוואה אויף ויהיה פביא לידי פרישות אונ דער מענטש וואס היט ויה ער זאל ווין אייביג ריין פון שוואה, דאס וועט אים בריינגען ער זאל ווין אפגעשיידט פון דעם גענוגס פון די פגענוגס פון דיא וועלט ופרישות לידי קדושה אונ ער וועט ווין אפגעשיידט פון פער-גענוגס וועט דאס אים בריינגען צו הייליגקייט וקדושה לידי עגוה אונ הייליגקייט וועט אים

אלא לשאול ספני תיראה ולהשיב ספני הכבוד : ועטו גדולה מכולן שמכילה לידו דה"ק שנאמר רוח ה' אליהם עלי ימן משח ה' אותי לכשר עטו :

אזא לשאול ספני תיראה ולהשיב ספני הכבוד נאר צו פרענין שלום צו אזוי אפענקש וואס ער האט מורא פאר אים ער נאר אים גיט ברענגן, אונג ענקערין שלום וואויב קען האט צו אים פריער גיזאנקט פאר אים אפענקש וואס ער נארף אים נעבן פבור, דאס קען קען :

האט סוף געזאגט אן-צו-אנאן אנוסע פשוטה צו דאס קענקשין וואס זענען בייא זיך נידעריג :

תרומה יום ד תורה

אונקלרס

לחשיך סת' ורא יהוה נפשי י יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמת ילודה היה יתירה ו' רמזי ו' אל שם ב'ן שבעשיה בניקר חולם :

וַיִּתֵּן בְּאַרְזָא יִתְּ מִן וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת־הַעֲדֹת אֲשֶׁר אָתֶּן אֲלֶיךָ : שְׁנֵי וְעָשִׂיתְּ כַּפֶּרֶת זֶהב מְהוּר אֲמָתִים וְחֲצִי אַרְכָּה וְאִמָּה וְחֲצִי רַחֲבָה : יִי וְעָשִׂיתְּ שְׁנֵים

בעל המורים (יח) שנים כחשים, ופניהם איש אל אחיו כמו שני חכמים לישראל ולכן נקראו לחות הברית : (יז) כפרת, לשון כיסוי : אמתים וחצי ארכה וגו' . כפרת ארכו ששתי חכמים

ר' הקשה הראש' דהא כפיסור הקצת המשכן כפרת פקודי כחיס וימן את העדות אל הארון ושם פ' את פסדות כלוחות ועוד והלא לא נכתב ספר תורה אלא עד סוף הכרובים שנה וכו' . וכל מזהבית אשר אמן אלך שיהא לשון פסיד וסא עשרת

ענין הכפרות (יז) ועשית כפרות זהב משהד וגו' . כפרת כס כסוי על הארון לכסות התורה ופסלות כסוניהם כחוס ולרמוז עליון לכסות סודות התורה שלא לגלותם דברים כי דברים שגם פתוק יומין אל חננה לוחם וכח' רוח מכסה דבר ובתיב כבוד אלהים הכבוד דבר . והיה זר וזכר על הכפרת להניד הכבוד

והענין הראש' היה כחכר חס האל תשם על כללם . וכוונתו על הארון שני הכרובים לרמוז כסותם האלפים נחזק מה' ית' כלמלכות השכלים הנכללים כי הכלליות משפ' רכיוס' . ולכן היה פורש' כנסים מרכבות קדש מיימין אל דת לתו' . והיו פניהם איש אל אחיו וללמד שכל איש ואשה אשר מכני ישראל הם אחי ויחידים יתחייב ויכלו יתחייב על תורה כלורת זכר וכו' כלורת נקבה . לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מכני ישראל הם אחי ויחידים יתחייב ויכלו יתחייב על תורה כללית ויחיד כס יוסם אלהים אל בקריאתה ואם בקיום מלותיה כי כוס יקנו שלמות ואשרם . וכוס אמר התאשר כמה ויכס נפר את ארצו לשמור פדרכי כי לאשר יסיו מילדותם נקיים מעון דברים כחורת ה' יהי פורש' כניס למעלה משני שמהם סוכנים כנסיהם על כפרת ר"ל דברים ומעיינים כחורת אשר תחתיו וידברו בעליונים היושבים ראשונה בתלכות טעלה . והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שכל אשר נכס יכנס ראוי יכנס ראוי וימנעו כנסיו ומשכמו פרושות למעלה כלומר לעבוד את

פירוש לתורה אלהים (יח) ונחת אונ דו נאלקט נעבין אין רעם ארון את העדות די תורה וואס איך וועל צו דיר געבין אונ פאר וואס הייבט דא תורה עדות ווייל נא איז איין עדות צווישען מיר אונ צווישען אייך אז איך נאך אייך גיבאמין דא סודות וואס אין איר

שניים : (יז) ועשית אונ דו נאלקט כואבין אעק צום ארון אפתיים צוויי איילין טיט האהלבין נאל ויין איר קעגן ופיה אונ אקדער האלבין איילין נאל ויין איר כריים אונ ד' נרעב נאל ויין אפסח : (יח) נעשית אונ דו נאלקט כואבין אונ ויין פוילין

תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֹּרֶבִּים עַל־שְׁנֵי
קַצוֹתָיו : וְהָיוּ הַכֹּרֶבִּים פְּרָשֵׁי
כִנָּפִים לְמַעַלָּה סִבְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפָנִיהֶם אִישׁ אֶל־
אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכֹּרֶבִּים : כֹּא וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶן
תִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֲתָן אֶלְיָךְ :

כַּפּוֹרֶתָא תַּעֲבִידוּן יֵת
כְּרֹבִיָּא עַל תְּרִין
סִיטְרוֹהִי : כְּוִיחֹן כְּרֹבִיָּא
פְּרִישִׁן גְּדִפִּיחֹן לְעִילָא
מִטְלִין בְּגְדִפִּיחֹן עַל
כַּפּוֹרֶתָא וְאִפִּיחֹן חֶד
לְקַבִּיל חֶד לְקַבִּיל
כַּפּוֹרֶתָא יִהְיוּ אִפִּי
כְּרֹבִיָּא : כֹּא וְנָתַתְּ יֵת
כַּפּוֹרֶתָא עַל אֶרְוֶנָא
מִלְּעִילָא וּבְאֶרְוֶנָא תִּתֵּן
יֵת סִיטְרוֹתָא דִּי אֲתָן קִדְ :

תורה כרובים . חניניה יג : והיו הכרובים .
סוכה ב : ופניהם איש . כפרא טז :
אל הכפופים . סוכה ה :

רשבים

בעל המורים

כפורת שיהיו פני שכניה הנראה אליו לצד ההיכל :
(ב) למעלה . לצד ראשיהם : ופניהם איש אל אחיו . שזה הוא אל אמצעות הכפורת יהיו פני הכרובים :

שפתי חכמים

רש"י

כאלה : ד' ויהיו פרושי כמו פרושי כי אינם בעלי חיים והיו די
ל' פרושי כמו פרושי אלא חפני שפי' פרושי שב אל הכרובים ופי'
פרושי שב אל הכנפים לסיק הולך לומר שלא יעשה כנפיים
סוכים שישבו אל הכנפים : ד' לפי שהיו עשין המשכן כשלים
המקדש ומקדש די גבול ל' אמות והכרובים מנישו' עד שלש שהוא
ל' אמות והמשכן גובה ל' אמות שכן ששים עשמים לכן לריבון
הכרובים להגיע עד שלש המשכן שהוא עשמים עשמים וארון
גובהו אמה וחצי שהוא תשעה עשמים ועשמה של כפורת הרי ל' :

(כ) פרשי כנפים . שלא תעשה כנפיהם סוככים אלא
ד פרושים וגבוהים למעלה אלא ראשיהם שיהא ל' עשמים
ה כחלל ענין הכנפים לכפרת כדליתא בסוכה (דף ה') :
(כא) ואל הארץ תתן את העדוּת . לא ידעתי למה
נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות . ויום
לומר שכל ללמד שבעדו ארון לבדו בלא כפרת יתן חמלה
העדוּת לתוכו ואח"כ יתן את הכפרת עליו וכן מלינו
בשהקים את המשכן נאמר (שמות מ) ויתן את העדות

אל הארון ואח"כ יתן את הכפרת על הארון מלפניה :

ענין הכפורת

דעת זקנים טבעלי התוספות

(כ) פרושי כנפים לשלמה . מראשיהם דרך ענה ויראת :
אל הכפרת שפניהם היו כפופין למטה לצד הכפרת :
ביום היום הכפרת כהכנסו לקודש הקדשים מכאן שם הקטרת ומניחו לפני הארון והכרובים כלומר שובי נפשי למטותי . ופי'
הקטרת עולר המנפה כי השאלות הנפשי הנלתי יכזה המיתה הגופנית ויעזור לעזרה ולזה היה הכפ"ג מתקטר קטרת בבקר
ובערב כמזבח זה ונאמר כי קטרת תמיד לפני ה' קדש קדשים הוא לה' . כי הכקר והעבר הם רמז למים ולמזבח . והיה קדש
קדשים להיותו דבר אלהים רוחני ושכר עבוד ועליון כשכלים הנבדלים . ולכן לא נאמר כוב לא בשלחן ולא במזבח . והנה
היה מוכח זה וזה להורות על מעלתו ולמחותו . והיה מופשט על כך לרמז בשאלות המשמים הגשמיים שם דברו נפשיים כעין
יגיע האדם אל ההשאלות הנלתייהם כובכ . והיה אחרים המסך כדי להכדיל את היכל הקדש מהחצר . ובהחצר היה רק
שני כלים המוכח החשק הוא מוכח העולה . והכור וכו' . והמוכח הים נחשת ולא וכו' . לפי שעיניו השתהה וכליון . והיה
לו מוכח מעשה רשע לפי שהמות הוא רשע פרוש על כל המינים . ולא היו עולים כמעלות על המזבח . לפי שאין שלטון
ולא מעלה ביום המות :

פירוש לתורת אלהים

די כרובים אויף ביינע עקין אָפּער גיט בּוּגְדֶער :
(כ) וְהָיוּ אֹנֶן דִּי פְּלִיגִי פֿון דִּיא כְּרֹבִים וְאִקִּין וְיִין
פֿאר שְׁפָרִיט אִין דֶּער הויך גְּלִייה מיט וַיִּיעָרע
קֶעפּ סוכים וַיִּיא וְאִקִּין בְּדֶעקֶן מיט דִּיא פְּלִיגִי
אִיבֶער דֶּעם כַּפּוֹרֶת וּפָנִיהֶם אֹנֶן וַיִּיעָר פֿנים וְאִל
וְיִין אִינֶער אָקֶענען אָנְדֶערען אִי הַכַּפֹּרֶת צום
כַּפּוֹרֶת וְאִל וְנָתַתְּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה אֹנֶן דִּיא כְּרֹבִים :
(כא) וְנָתַתְּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה אֹנֶן דִּיא וְאִקִּסְט
גֶּעבִין דֶּעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶּעם אָרֶן פֿון אויבִין וְאִי
גֶּאר אִיידֶער דו וועקסט אַרױף לִיגִין דֶּעם כַּפּוֹרֶת
אויף דֶּעם אָרֶן וְאִקִּסְט פֿרִיעֶר אַרױף לִיגִין אִין
דֶּעם אָרֶן דִּי תוֹכֶה וְאִם אִיךְ נועל צוֹדִיר גֶּעבִין :

לחשיך מנ"ח דא צבאות נש צ צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצא אדני נשמה דודר (הנ"ל) וחת יחידה רנצא (הנ"ל) חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשה :

א ויבן את־הבית ויכלהו ויספן את־הבית גבים
ושררת בארזים : ב ויבן את־היצוע על־כל־הבית
חמש אמות קומתו ויאחו את־הבית בעצי ארזים :
ג ויהי דבר־יהוה אל־שלמה לאמר : ד הבית הזה
אשר־אתה בנה אס־תלך בחקתי ואת־משפטי
תעשה ושמרת את־כל־מצותי ללכת בהם
והקמתי את־דברי אתך אשר דברתי אל־דוד
אביך : ה ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את־עמי ישראל : ו ויבן שלמה את־הבית ויכלהו :
העיצוץ קר

א ובנא ית ביתא ושקלליה
ושליל ית ביתא קהנתוכין
ועילא מנהון סדרא דריקפת
רשוי שירתא ארנא : ב ובנא
ית פיקא על כל ביתא חסש
אמין רוסיא ושליל ית ביתא
באעי ארנא : ג ויהוה פתגם
קבואה סן קרם יי עם שלמה
למסר : ד ביתא קרין די את
קני אם תהב בקניטי ונת דיני
תעביר ותסר ית כל פקודי
לסקה קהון ואקים ית פקנטי
עקה די סלילית עם דוד
ובנא ישראל : ו ובנא שרמה
ית ביתא ושקלליה :

רשוי

מצורת דוד

(א) את חבית . את קירות הכיל : ויספן . כסה את הבית
כתקרת . חקוקה ותלויית גבים לטי ולסלר ומתעל לה עשה
סוד תקרה תחריט סדורות להיות מחוץ לנדרים דגלים העולים
לרלות נדקי הבית : (ב) על פי הבית . נשן חליט ככל שלם
הקומה : קומתו . קומתו על כל אחד ואחד : ויאחו את הבית .
היוצאים הסם אחו עם הבית כעלי ארזים והם קורות הכקרות
בזמן אותם הכיסה שבהבנינים מ"ח (א) ויכלהו . למעלה אמר שכל קורות הבית וכלן אמר שכל הכקרות :
לשקרות כס השכינה : (ו) ויבנהו . למעלה אמר שכל קורות הבית וכלן אמר שכל הכקרות :
דעם פירוש עברי מייסד נעשיגמ בייא דער חפסורה פון דער וואך :

תרנום

כתובים משלי יו

לחשיך מנ"ח דא צבאות נש צ צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצא אדני נשמה דודר (הנ"ל) וחת יחידה רנצא (הנ"ל) חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשה :

א אך מרי יבקשדע ומלאך אכזרי ישלחבו : ב פגוש רב
שכור באיש ואל־פמיר בארלהו : ג משיב רעה תחת
טובה לא־תמיש רעה מביתו : ד פומר מים ראשית קדון
סחבוש קר

א קרם נקרא קריא קעי
בישחא וסלאקא נוקריא
ישפודר עליה : ב פגיש רוב
ורתיקא קנברא חפיקא לא
מתינע וסבלא קשמיניה
ביתיה : ד אשיר קמא היק
רשוי

מצורת דוד

(א) אך מרי . מי שכל דבריו אך למרות כס' הוא מבקש רעה
לעשות כעו"ס : וסלאך אכזרי ישלח בו . לדורו אמר
מחו : (ב) פגוש . מושק פגוש כלש דוב שכל מבניו אשר
דברו לברוך אשר יפגוש כעבור מרי' הלא וסל' ויחור טוב
שפגוש הוא כי משיפגוש כי איש כסיל כעת יזכר חולתו להסית
לעקבה : (ג) תחת טובה . במקום סבוכה עשה לו לא חמוש וגו' כי לא ימלא מי משתלל לסלולו בהרעם סולל וליט משלם
כמו כגמול : (ד) פומר מים וגו' . תחלת המריב הוא כמות מור כנדר . אחת סמים וסמים ויאלץ דרך בו וסומר סולך ומתסב
פירוש ע"ם

א אך מרי יבקש רע דער קענטש וואס איז מורד
אין הקביה און זינדקט . פארלאנגט ער
דאס שלעכטס ואל אויף אים קומען ויפגא אכזרי
ישלח בו און עם וועט אויף אים געשיקט ווערן
פון הקביה און און קערבארעקער שליח ואל
אין שפראמין : (ב) פגוש רוב שני באיש עם איז
קעסער צו בגעגענען אכער וואס קען האט
אונעם גענוקען פון אים זיינע קינדער וואס ער
מקנטשין

למחשיו לוי. גמרא: [ד] כשם בר. ליתא אלא בקבלתי דלי
 כחכרתי לא שייכא חלוקה. רש"י: [א] בתבן ובקש או
 שנקלן עם השכול קרוי חכן והשגלר בתבן קרוי קש.
 ועתו"ט: (ה) כלומר שנמשך גם מן הכהן הנדול דלוי יבש
 הכהן הנדול היו מנת מדיו' דמוכין ממסכדי' דקמץ כמ"ו.
 גמ': (ב) רש"י ומשום דתתקל
 כחכרתי. נקטי לכו נמי בקבלת
 חכרתי חכן אכל כדכתיב איחא
 כחכרתי דתתקל' בין כחכרתי בין
 כקבלתי (ועתו"ט דלכא) ו
 ועתו"ט: (ג) רש"י. ולישנא
 דגמרא פכי הוא מדקאמר וס'
 מכלל דקא' כתיב עסקי' בית
 השלחין ללוי דקא' בית השלחין
 דקיימאם השתא משמע דלשנא
 יתירא דכית השלחין דייק דלוי' ו
 זכר' ממשע דתורה דייק:
 (ד) אכל כחכרתי לא שייך דלמי'
 שמי' אוכל. כחכרתי יתן רש"י:
 [ו] שכן בר'. דלכא פטור.
 וכלומר שכן גרולים לכתוב ולסידק
 חס"פ שלא כחכ כמו שכתב דמי
 לו לקיים כמו שהתנה דלא לא
 גזים. אלא חס"פ כמכילתא תחלה חז' [ו] ולא בר'. ופי' כמקום

בקנים. המעמידים את הנפשים: ושניהם מספקים
 את הקנים. מ"ע קאמר מ"ע חולקים בקנים לפי ששניהם
 מספקים את הקנים המדשים בכל מה: ב בית השלחין.
 קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן.
 ובכילוי האילן היא חביבה על
 הארים שנטול חלק בפירות
 בלא טורח: ויבש המעין.
 שנה (ה) שמתו מספקין
 אותה: מן חבורו. אם
 קבלה כחכרתי כן וכן כרית
 לשנה (ב) דמעיקרא לא גלי
 דמתי' דמשום מעין או אילן
 קפי ליה כחכרתי: חבור
 לי בית השלחין וזו. בלי
 דעמיה דכשילי שיהא גלי
 השלחין קפי ליה וזכרה ממנו
 (ג): ב המקבל שרה.
 למחלה לשנים ולרביע (ד): והובירה. שלא חרש בה
 ולא ורעה: אוביר. אשנה בורה: ולא אעביר.
 ולא אשנה בה פטולה הרלויה לה: אשלם במיטבא.

דער חופר אויף טאקען קש שחלקין קטבואה אזוי ווי
 דער בעל הבית טיילט זיך מיט דעם ארים מיט
 די תבואה פון חלקין פתן ובקש אזוי זאלן זיי זיך
 טיילן מיט דיא שטרוי אויף קש שחלקין פתן אזוי
 וויא דער בעל הבית מיט דעם ארים טיילן זיך
 מיט די וויין פון חלקין פתווחות ובקנים אזוי זאלן זיי
 זיך טיילן מיט די צווייגן און מיט די שטעקלאך
 וואס קען שטעקט אונקער די ווייגשטאקן וויא
 זאלן גיט ליגען אויף דיא ערד. פאר וואס זאלן
 זייא זיך טיילן מיט די שטעקלאך וישיהם מספקין
 את הקנים ווייב ביידע ודער בעל הבית און דער
 ארים מוזן געבן דיא שטעקלאך אויף צו הייבן
 די ווייגשטאקן זיי זאלן גיט ליגען אויף די ערד
 דריבער נאכדעם ווי קען נעמט אראפ דיא ווייג-
 פרויבן נעמט דער בעל הבית וויינע שטעקלאך
 וואס ער האט גיגעבן און דער ארים נעמט וויינע
 שטעקלאך וואס ער האט גיגעבן: ב הקבלי שרה
 כחכרתי ראובן האט אנגענומען אפעלר פון שמעון.
 ער זאל אין איר אקערין דיא וויינע און די תבואה
 זאל ער אראפ נעמען פון פעלר פאר זיך און ער
 זאל געבן צו שמעון צעהן קארץ תבואה איאקאר
 והיא בית השלחין און די פעלר איז שרוקענע ערד
 וואס רעגניגטאסער איז פאר איר ווייניג. קען מוז
 איר בניסין מיט וואסער. און ווען ער האט
 אנגענומען די פעלר איז אין איר גינען אקטואל
 וואסער. איז גרינג גינען צו בניסין דיא פעלר
 או בית האילן אדער אין דיא פעלר איז געשטאנען
 אבוים וואס דער חופר האט פון אים גענומען
 פירות אן ארבעט נישט מספקין און דער קטואל איז
 אויסגעטריקענע גינארין וקצץ האילן און דער
 בוים איז אפ געהאקט גינארין איז ספקה די מן חבור
 פון דעסן וועטן קאר גיט ראובן אפ רעבענען צו
 ערל

ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים
שמתיסבים בה הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה
איכפת לך. אם יחסר חלקי. שעשבים מכחישי טבליה
חזן לך מחורבן כך וכך כורים שספקתי עמך: זה המקבץ
שרה מחבירו. למטה
לשלים ולרעוע כלרים (ה):
ולא עשיתה. תבואה חלה
מעט ובה לו הארים למטע
מלהתעסק בה עוד שאין בה
כדי ערמו: אם יש בה
כדי. לעשות מתבואה:
כדי. שיש בו כדי לכסות
הרחת שזורים בה התבואה
והוא קרוב לסלסלי: חייב
לשפץ בה. כעיס: מה
לעצבה בכרי. אין קלבה

שאין עם מנהג ידוע שלא לנכש חבל אם נהנו שלא לנכש הכל הולך
אחר המנהג: [ת] נוחן בר. וסא ליה חלה במכירתה דלא בקבלות
פשיטא מי מילי חלי אכפת לך רשי: [ט] ובעצה כרי. כלומר
אפי' חלי כחלונה איני חורש אותה מלי חלי שעתה לפני עשין
פי' הורע טעול מן חלקי ויחמלו לשנה הבאה ולו לא חוסי

חרישה: (ה) דלא
בחרות' מה לו לנכש הכרה חס
יחול לו. סוף סוף חטור הוא
עומד לו. רשי: [ו] חייב בר.
מפרש בכחיותא שכן כוח' לו.
חלה חיקוס וחטור ויזיל דלכוי
לא חני ליה חלה דיון לאחמשי
דלמי' לא כתב ומה' שיש
[כמ"ג]: (ו) ולמי פירש' ורע
שמיטין כמסולת יד: (ו) דלא
בקבלות מלי מוכה חלה מלי
שמיט' ויחולק
[אין] גשרפה. לשון ערמו:
[וכ] מוכה. הכל לפי הפסד
שארשו הרמ' ור"ל דלמי' נכר
ערס שלו פין להקל בין להחמיר

ד המקבץ שרה מחבירו. ולא רצה לנכש
ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני [ח] נוחן
לך חיבורך אין שומעין לו. מפני שכול
לומר לו. למחר אתה יוצא ממנה.
[ט] ומעלה לפני עשבים: אם יש בה כדי להעמיד
מחבירו ולא עשיתה. אם יש בה כדי להעמיד
כרי. [י] חייב לשפץ בה. אלא אם יש בה כדי נפילה:
קצבה בכרי. מחבירו ואכלה חוב או
המקבץ שרה מחבירו הוא [יג] מנכה
[יא] נשדפה. אם מכת מדינה הוא [יג] מנכה
לו מן חיבורו. אם אינה מכת מדינה.

וז' ראים שחסידי שדה גדולה כשעור כרי ושדה קטנה כשעור
כרי ואינו דומה עטולה של שדה גדולה לעטולה של שדה
שורה בה (ו) חייב לשפץ בה ואין ה' כרי: [ו] המקבץ
שחלה מנח לו נשדפה רוב שדות של אותה מדינה או

קטנה: אלא אם יש בה כדי נפילה. כלי כשעור מה
שרה. נחמדות כך וכך כורין (ו): מכת מדינה.

נותן נים ארבעטין אין איר, ואם איר דיר בצאחלין
דיין חלק מיט דיא בעקטע תבואה: ד המקבץ שרה
מחבירו ראובן האם אנגענומען אפעלד פון שמעון
אויף חפירות ויא דעה נכש אונ ראובן האם נים
געוואקט אויס רייסין די שלעקטע גראו וואס
נואקסט צווישען דיא תבואה וואס די מ' אקטע ד'
אונ ראובן זאגט צו שמעון וואס הארמ' דיר וואס
איר כיים נים אויס די שלעקטע גראו וואס זאג
טו ד' חפיר' איר נים דאך דיר דיינע חפירות
אין שטיין די פאלקט קען נים דעם ארים גאר ער
מוז אויס רייסין דיא גראו ספ' שייך דער די ווייל
שמעון קען זאגן צו ראובן דער אה' יוצא ספ'ה
ומעלה לפני עשבים מארגין ואדער איין אנדער סאג
וועקטו ארויס גיין פון די פעלד די וועקט נים
וועלן זיין אין איר אחורב וועט דיא גראו אויף
נואקסין פאר מיר. איר נאל יא כוויין אויס רייסין:
ה המקבץ שרה מחבירו ראובן האם אנגענומען
אפעלד פון שמעון. ער נאל זיין אין איר ארים
ווא שותף אונ עם האם נים געוואקסין גאר אביסול
תבואה. זאגט ראובן פאר דעם ביסול תבואה
דיוקט אים נים צו ארבעטין אין דיא פעלד אס' ש
בה כדי העפיד ד' אויב עם איז דיא אויף פיל תבואה
אז קען קען פון די תבואה אויף שייטען אפארג.
אז קען וועט אריין שפעלן די שופלע וואס קען
שופלעוועט מיט איר דיא תבואה וואס דעם בארג
תבואה וועט קען זא נים ארויס זעהן. דאס איז
זאגט פון צוויי סאך תבואה חייב לשפץ בה מוז דער
ארים זיך מסריח זיין צו ארבעטין ביי די תבואה
אדער אז עם איז ניקא אין פעלד צווייטא סאך
תבואה איז דער ארים נים מחוב זיך מסריח צו
זיין אין דיא פעלד אס' רבי יהודה האם רבי יהודה

ג' זאגט מה קצבה בכרי וויא אזוי קען קען זאגן
א אויסקינעצטע קאס ביי אלע פעלדער גלייך.
אויב עם איז דא אבארג תבואה פון צוויי סאך
מוז דער ארים ארבעטין ביא דיא תבואה. אונ
אויב עם איז ניקא צוויי סאך תבואה דאך נים
דער ארים ארבעטין אין פעלד. עם איז דא
אגרויסע פעלד אונ אקליינע פעלד. ביי אקליינע
פעלד קען דויען צו ארבעטין ביא דיא נאנצע
פעלד פאר די צוויי סאך. אדער ביי אגרויסע
פעלד קען דויען נים דויען צו ארבעטין ביא
דיא נאנצע פעלד פאר דיא צוויי סאך תבואה
אזא אם יש בו כדי נפילה גאר אויב עם איז דא אראפ
צו נעמען פון פעלד אזוי פיל תבואה ווי פיל קען
האם פארנויט. מוז דער ארים ארבעטין אין די
פעלד. אונ אויב עם איז דא ווייניגער וויא קען
האם פארנויט. קען קען נים גייטן דעם ארים
ער זאל ארבעטין אין דיא פעלד: [ו] המקבץ שרה
מחבירו ראובן האם אנגענומען אפעלד פון שמעון
אויף חפירות ויא דעה נכש אונ אהיישעריק האם
אויף גינעסין דיא תבואה פון פעלד או לשדה
אדער דיא תבואה איז אויסגעקלאפט גיטוארין
פון אהאגיל אדער פון אנויט אס סבת מדינה היא
אויב די סבה איז גיטוין אין דיא מדינה ביי פיל
קענטשין. די היישעריקען האבין אויף גינעסין
תבואה פון נאך אנדערע פעלדער אויף אדער
דיא תבואה פון אנדערע פעלדער זענען אויף
אויסגעקלאפט גיטוארין נכש לו כ' חטור נאל ער
גינעסין פון דיא חפירות. זאל ער אים געבן
ווייניגער וויא ער האט. אים צו גיזאגט אס איז
סבת מדינה אויב די סבה איז נים גיטוין אין דיא
מדינה. דיא היישעריקען האבין גאר גינעסין די
תבואה

תרומה יום ד

עיקר תרי"ט

סמ"ט: [יג] בעשרה כו'. דלי בקבלות פסיקא דכל אחד וזכט ומחתיב בחלקו רש"י: (ח) דלי בקבלות הא אחריו חתום ארע' ולא חתום מרע וסרי הוא נהנה בשניו של זה רש"י מפני שספק יסיה מפתח כניסו והוא סוב לו משפחל אחר שבה עומד בקרקע לו והמגיד כסס הרמז' כח דלדרכם בקבלו' לא יסיה ש"כול

לומר דו' חזי רזא ופשוט' : (ט) ה"נ פסק עמו חזין סמח הוא וזע חזין כשהו עכרה וזא יורעה זה שצוים כחלא זה מקלקל. רש"י: (יד) לא כו'. פרס"י שהקצית מכת' הקרקע יותר מן התבואה ועט"ע: (י) והא לא מתקמא

אין מנכה לו מן חיבורו. רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחיבורו: ז המקבל שדה מחבירו [יג] בעשרה כור חמים לשנה לזאת נותן לו מתוכה, היו חימיה יפות, לא יאמר לו הריני לוקח לך מן השוק, אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים, לא יורענה חמים חמים יורענה שעורים, רשב"ג אומר, תבואה [יד] לא יורענה קמנית, קמנית יורענה תבואה, (נ"א בהיפך). רשב"ג אומר: ז המקבל שדה מחבירו לשנים מועמות לא יורענה פשתן ואין לו בקורת שקמה, קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יורענה פשתן, ויש לו בקורת שקמה:

(ט) ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום אם התנה עמו כדבר שמכחם הקרקע מעט אינו יכול לזכות ולזרוע דבר שמכחם הרבה ואיפכא שרי: ז לשנים מועמות, פחות מ' שנים: לא יורענה פשתן, שרע פשתן מכחם הארץ הרבה (י) ורש"י נשארם בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה, ען תלנה של יער

התבואה פון די פעלד, אונ גיט פון אנדערע פעלדער, אדער דער האגל האט גאר אויפגעקלאפט דיא תבואה פון די פעלד אליין אונ גיט פון דיא אנדערע פעלדער אין מנכה לו מן חיבורו זאך ער גיט מינערין פון די חבירות, ווארום קען זעהט אז דאס איז גאר דער שלעכטער סוג פון ראובן, פאר וואס זאל שמעון שאדין האבן דורך ראובן רבי יהודה אומר אם קבלה היסט בקעת רבי יהודה זאגט אויב ראובן האט גענוגן די פעלד פון שמעון ער זאל אים בצאהלין נעלם בן כך ויזן דז סיי אויז אונ סיי אויז סיי דער הייטערק האט ער האט גאר גינעסין די תבואה פון אפע פעלדער אונ סיי אינו מנכה לו מן חיבורו קאר ער אים גיט אפ דעקענען פון דיא חבירות: ז המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חמים לשנה לזאת נותן לו מתוכה פון שמעון, ער זאל אים נעבין צעהן פור טייץ אימאר גיטש נעלם פון די פעלד ונקמה אונ דיא תבואה איז אויפגעקלאפט גיווארין, דיא קערנער זענען דין אונ קליין נותן לו מתוכה גיט ער אים צעהן פור טייץ פון דיא ווייץ וואס האט געטאקסין אין דיא פעלד היי חמים געטאקסין נוטש חמים, ווי אין אנדערע פעלדער נא יאמר הריני לזקם מן השוק קאר גיט ראובן זאגן צו שמעון איה וועל קויפן צעהן פור טייץ פון גאס אונ וועל דיר נעבין זאג נותן לו מתוכה קאר ער מוז אים נעבין צעהן פור טייץ פון די ווייץ וואס האט געטאקסין אין דיא פעלד: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים, רשב"ג אומר, תבואה פון שמעון ער זאל ויין אדחור גענומען אפעלד פון שמעון צעהן פור תבואה פון די ער זאל נעבין צו שמעון צעהן פור תבואה פון די תבואה נאם ער וועט אראפ נעמען פון די פעלד

אונ ער האט גיזאגט צו שמעון לזרעה שעורים ער וועט זיינען אין די פעלד גערשמיין נא ווערנען חמים קאר ער גיט זיינען אין דיא פעלד ווייץ חמים אז ראובן האט אויס גירעם מיט שמעון ער זאל אין די פעלד זיינען ווערנען שעורים מעג ער אין איר זיינען גערשמיין, ווארום ווייץ מאכט קער קאנער די ערד ווי גערשמיין רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן שמעון בן גמליאל זאגט ער קאר גיט זיינען גערשמיין אויב ער האט אויס גירעם ער זאל ווייץ ווייץ תבואה אז ער האט אויס גירעם ער זאל ווייץ אין די פעלד תבואה נא יורענה קמנית קאר ער גיט זיינען אין דיא פעלד ארבעס קמנית אז ער האט אויס גירעם ער זאל ווייץ אין די פעלד ארבעס ווערנען תבואה מעג ער אין דיא פעלד זיינען תבואה רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן שמעון בן גמליאל זאגט אויב ער האט אויס גירעם ער זאל ווייץ ארבעס קאר ער גיט זיינען תבואה: ז המקבל שדה מחבירו לשנים מועמות אז ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף טייגין יאהרין ווייניגער ווי זיבען יאהרן נא ווערנען פשתן קאר ער גיט זיינען אין די פעלד גלאקס וואו לו בקורת שקמה אונ אויב אין דיא פעלד שמיים אבנים וואס אויף אים טאקסט ווירדע פייגין קאר ער גיט אפ האקין פון אים די צווייגין, ווארום די ווארעלין פון די פלאקס בלייבן אין די ערד ביו זיבען יאהר אונ סאבין קאנער דיא ערד אונ די צווייגין פון דיא שקמה דאערט אויף זיבען יאהר ביו ווי וואקסין אויף צוריק ווי זייא זענען גיווען קבלה היסט לשבע שנים אז ער האט אנגענומען די פעלד אויף זיבען יאהר שנה הראשונה יורענה פשתן ויש לו בקורת שקמה דעם גערשמיין יאהר מעג ער זיינען אין די פעלד פלאקס אונ מעג אפ האקין די צווייגין פון דעם

הילול וכו' מיטא אהאן לר"ס וס"ל ס"ג כשכיר עשות דרישא ורישא אהאן כ"ר ולדודין קתני (ומנו שפי' כר"ב) וס"ל נמו הכי כמיסא ור"ס על הרב ובר"מ דס"ל לפ' כ"ז ודמיסא אינא חל' וסוד דלא חקשי רישא למיסא וסתויט' : [ספ] ביומרו . כלומר משום כולם קרא דכיומו דלית כיום עסה דתתן ור"ל דלא חל' ונ' : (ד) ור"ל כסות מ"ל ומת' על כך פ' כנרס

דס' חספי שערני כניס : (ט) נמחל ואלו דוקא וספולו דלחמין אין לו חלל סופל וז' דינא דכסא חלל עורר כמסקין קאמרי' : ר"י : (סו) פ' ח' מי מודה מקלח כוא דחייב שוכנה מדלוריתא : ואח"י כינא דטופר הכל ספי ה"ל לחסדי לכסח"ב שכליו נאסם שפרי חס מודס מקלח הוא כסעט וספי ססיתא רמיו להיות על כסח"ב כסיתא : כנמחל וסא חק תכס ל"ס

אמלר דסקולו . ח' : [י] עדים כ"ר . כנמחל וסא חק תכס ל"ס

על כל תלין : נר תושב שקבל טלו שלא לעבוד מ"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

כנאה וכלים : לא תבעו אינו עובר עליו . דכתיב אחר לדעתך ולא מדעתו : המחזיר . נתקו (יד) מחללו והעמידו חלל חנוני ואמר לו חן למעט זה כדברי פירות ואני חלסל . או אמר לשולחני חן לו כדברי משות : אינו

עובר עליו . דכתיב אחר זלזל שהמחה חלל חנוני : שכיר בזמנו נשבע ונוסל . משום דכפל הבית סרוד כסועליו (סו) ולפעמים סכר שנתן הוא לא נתן שקלול לשוכנה מבע"ה (סו) ושדיה חשכיר : שלא

בזמנו . ואפ"ר דכפל הבית סרוד כסועליו כי משא ומתן חיובא רמי חנפיה ומדבר ולא חסד כפי' שהוא עובר על כל תלין : נר תושב שקבל טלו שלא לעבוד מ"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

נאכט יש בו משום ביומו חתן שכיר מוז ער בצאהלין פאר וייער ארבעטס קארענדיגען סאג . אונ אויב עס איז שוין גינווארין נאכט אונ ער האט נים בצאהלט איז ער עובר אסצונה . ביומו חתן שכיר אין דעם ועלדיגען סאג נאלקסו נעבין וייער שפירות . ועתויט . אונ אויב ער האט וייער געדונגען וייער נאלין ארבעטסין ביי סאג . מוז ער בצאהלין פאר וייער ארבעטס רי נאכט וואס נאך דעם סאג ביז אין דער פריה . אונ אויב עס איז שוין גינווארין סאג אונ ער האט נים בצאהלט יש בו משום לא תלין פעולת שכיר אחר עד בוקר איז ער עובר אויף אלאו דיא געלט פון ריין ארבעטער סאר נים נעכטיגען ביא דיר ביז אין דער פריה אייפ' ווען איז ער עובר אויף אלאו אז ער צאהלט נים דעם ארבעטער צו דיא צייט גיבן שפיקע אז דער ארבעטער האט אים גימאהנט . אבער יא תת' אז דער ארבעטער האט אים נים גימאהנט . אונ ער האט נים גימאהנט אינו עובר עדי און ער נים עובר אויף דעם לאו הפסוקי אז תנני אז דער בעל הבית איז גענאנגען מיט דעם ארבעטער צו אקעסער . אונ האט גימאנט צום קרעטער גיב דעם ארבעטער כחורה נאדער אנדערע זאכין פאר וייער שפירות . אונ איה וועל דיר בצאהלין . אונ דער ארבעטער האט אזוי גימאנט אז איז שיתני אדער דער בעל הבית איז גענאנגען מיט דעם ארבעטער צו אנטעבין וואס סאקשט געלט אונ ער האט גימאנט אז אים גיב דעם ארבעטער קליין געלט פאר וייער שפירות . אונ איה וועל דיר בצאהלין . אונ דער ארבעטער האט אזוי גימאנט . אפילו דער קרעטער אונ דער וואס סאקשט דיא געלט האבין גיב גינעבין דעם ארבעטער פאר וייער שפירות צו דיא צייט . פון דעקסונגען איז ער עדי און דער בעל הבית נים עובר אויף אלאו ווארום ויזא באקד דער ארבעטער האט איין געוויילט צו נעקסן ויין

ברישא דקרא רען. רען וואו נר תושב: יג. המלוה את חבריו. ונאעו זמן ולא פרעו: לא ימשכנו. לוקח ממנו משכון בעל כרחו אפי' בשוק (יו) חלה ע"י שליח ב"ד שיקח ממנו כרשות ב"ד: ולא יכנס לביתו. אפי' שליח ב"ד (יח) לא יכנס לביתו ויכ"ש כ"ח עמנו (יע) דעו לו בו כלים. ויחזיק בו עיניו ומשכנו כשאינס: נוסל אחד ומחזיר אחד. כשהשטן אלוה לזר יחזירט ויעכב השני אללו כדמפרש ואולי מחזיר את הכר כלילה וזאת התורה: כיום: מת. הלוי אין משכון העבטו הלוים שזין מלך מלות השבת העבטו להשיב תשיב לו את העבטו כתיב לו ולא לירש: עד ל' יום. זמן ב"ד. ואין הלכה כר"ם דגמליא: בין שהיא עניה בין שהיא עשירה וכו'. משום דליכא למ"ד עניה הוא

קמן ומסוק דיש עדים שחשב כל זמנו ופי' סוף' כגון שכיב יום בסוף הלילה וספיקו לילה בסוף היום וספיקו לעולם בו ובי שכיב משנה שכו' כי' זמן ארוך ומסוק אינו נשכח וטעם! אלא למחר כלכד כגד אחר יום של תשיבא חלל מכלן ואיך המעשה: (יז) אפי' ר"י דמדרבנן היל' כדלמח' בגמרא תו' וז"ל וסמית' כח' דה"ל וסמית' כ"ל דין התורה שוכר אפי' כחן. עתוירט: (יח) דמיא תמשת עמלח' כחן תמזר ונר' אינו יודע שהלש' חסר חלש' נוסע בו וזילא חלל מה ח"ל והלש' לרבות שליח ב"ד: (יט) וחזילא חלל לא חלל בידו הילך יכסורו לפרוט מלתו ור"ת מפרש דלא מיידי כמסכתו למרעון חלל שרולא לזיתו כסות כמסותו (כ) כ"ח כסות. ודוק (כז) חלל כסותו לפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו מפרש דלא (יח) ובסוף אחד. כלומר חסר שטול' עינים למסות מניח את

שהא לר' לו והדר מפרש חסרו מניח ונקט ליה ב"ל חסרה וספיקו העיקר ומחזיר ונפיק עפי' [יט] המחזירט. הקשה המ"ו וכלל' ב"ל ששעין בו חולל נפש הוא ואין ממסכנין אותו. ויחזילו כמסכנין כלילה שליח זמן מלכת החרישה ואל' חסרה חסרה חלל' שלא למסכת כשהשטן רחוי' חלל' דמיידי כלס' פער ומכל' ועתוירט: [כ] אינו כו'. חלל' ומכרנו וינסה

אנועק געאנגען דער טאג און מען האט נים בצאהלם וייגע שכירות יש בו משום ביומו תמן שכרו איז דער בעל הבית עובר אויף דיא סצות עשה וואס עשיתי אין די תורה. גימור תמן שכרו אין דעם עלציגען טאג. וואס נאך די נאכט פון ויין ארבעט וואס צא האלן וייגע שכירות, און אויב מען האט אים געוונגען ער ואל ארבעטין ביי טאג. דארף מען אים בצאהלן וייגע שכירות דיא נאכט וואס נאך דעם טאג, אויב עס איז אנועק געאנגען די נאכט און מען האט אים נים בצאהלם וייגע שכירות איז דער בעל הבית נים עובר אויף דעם דאו פון. לא תלין פעולת שכיר אהך עד בוקר' דיא ארבעט געלט פון דעם ארבעטער וואס האט ביי דיר געארבעט ביא טאג ואל נים געבטיגען ביא דיר ביי אין דער פריה. ווייל אין דעם פסק' שטייט דער ווארט רעה, אויב דער פועל איז אזוי איד ווי דו ביזט, קאר נים דאס געלט פון ויין ארבעט וואס ער האט ביי דיר געארבעט ביי טאג געבטיגען ביא דיר ביי אין דער פריה נאר ביי נאכט מונמו אים בצאהלן ויין ארבעט געלט, אבער אז ער איז גיווען אפגעני און איצט איז ער אגר תושב, מעגסטו אים שפעטער בצאהלן: יג המלוה את חבריו ואברך האמר פאר באקאנען געלט צו שקען, און עס איז געקומען די צייט שקען ואל בצאהלן און ער האט נים בצאהלם דא נישכנין אלא בבית דין קאר נים ראבן געקען אמשפון ביי שקען, נאר דורך בית דין, בית דין שיקען וייער שליח צו שקען און דער שליח געקט ביי שקען אמשפון ווא יכנס לביתו ליטול משכנו און דער שליח פון בית דין קאר נים אריין גיין צו שקען אין שמוב

געקען ביי אים אמשפון שגאט נוארום עס שטייט אין פסק' בחן תמזר דו וואסם שטיין אויפער די שמוב. און דער וואס איז שולדיג דאס געלט ואל דיר ארויס פראגן דעם משפון הי' שגן פליס אויב שקען האט דעם געמאט צוויי פליס, און דער חוב איז אזוי פיל ווי די ביידע פליס גענען ווערט, קאר מען נים געקען ביידע פליס נופי אחד ויפני אחד איין פלי געקט ער ביי שקען און איין פלי לאזט ער ביי שקען. ווען שקען דארף די ערשטע פלי נים ער דעם סל'ה די אנדערע פלי. און געקט ביי אים די ערשטע פלי און ווען שקען דארף די אנדערע פלי, נים ער דעם סל'ה די ערשטע פלי און געקט ביי אים די אנדערע פלי ויפסור יא חסר בניה אויב דער סל'ה האט גענומען ביי שקען אקישין מוה ער אנועק געבין די קישין צו שקען ביי נאכט, און דעם אקער האלט דער סל'ה ביי ויך אנאנצע נאכט ווא המחרישה ביום און דעם אקער נים דער סל'ה אנועק צו שקען ביי טאג, און די קישין געקט דער סל'ה צו ויך אויף דעם גאנצין טאג וואס מת אחד אויב דער לזה לשקען איז נישטא אריין אינו כחור יורשיו דארף נים דער סל'ה צוריק געבין דעם משפון ביי ויך ביו מען בצאהלם אים יין חוב דבי שקען בן גמליא אופר דבי שקען בן גמליא וואקט אף עצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום אפילו צו דעם לזה אלזין דארף דער סל'ה צוריק געבין דעם משפון נאר ביו דרייסיג טעג ויפשלשים יום ויחזקו און פון דרייסיג טעג און ווייטער מוכן בבית דין פארקויפט דער סל'ה די משפנות דורך בית דין און געקט אפ ויין חוב אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין משכנ'ן אותה א אלמנה

חוכו ר"י. אכל בחייו ולשם הס. כחורח חורח כו' ומשכנין מעיקר שאל תהא שניעית משתתו ולא יעשה מתקלפין אלא כפי גמרא. וכפסא אחד די וחורין ומשכנין כדי שלא יוכל לבסור ועוד כדי שיתבייש ויחמר נפרוש חר' : (כ) דאל ואם איש עני טוף לא תשכב בעצמו טוף דכתיב : [כח] ולא בר' . אפי' לאלס אחר הוא אסור למשכון מיתו אלא לעבור עליה עני לאוין ודעת סר"מ דתלמודא אפילו בתוך ובכ"ד אסור . ועמ"ס : [כג] החובל כו' . דעת סר"מ שאפי' בשעת כוונה אסור (וכן דעתו באלמנה) ואינו מחזור נ"י : [כג] דרימ . פ"ט של די שסוף מתקלפין ופיך בים משכון . אכל כח רחיים של מים . פרי סם כקרקע ולא שייך בים משכון אלא ברכייה כשאר קרקעות דלא שייך בים משכון אלא כמעטותים שאין מתקלפין לקח קרקע למשכון טור : [כד] משום ב' . פ"ט נסתראה אחת אם חתל כפעס א' רחיים ורכב לוקם שמים דלי כחתי הסתראות אפילו רחיים ורכב חייב . פתוי"ט : [כח] שנאמר כו' . כלומר וכו' דקרא פ"ט תרומותיו וכל אחר שם שם שם סוף הסתראותיו תלוקים לא סוף לאו שכללו : [כט] ולא כו' אסור וסוף וסוף שם למלכא א' לא כו' . ועמ"ס :

לומר מה שאמר חכמים דחייב משום כ' כלים וסוף שם למלכא א' לא כו' . ועמ"ס :

אאלקנה או יוא איז שולדיו נעלם אונ בצאהלם גים . סאיי יוא איז ארעם אונ סאיי יוא איז רייה . קאר קען גים נעקען ביא איר אמשפון שטאנר ווארעם עם שטיים אין פסוק ויא תחבול בני אלמנה די קלייד פון אאלקנה נאלקסו גים נעקען פאר אמשפון . אונ גים נאר די קלייד קאר קען גים נעקען ביא די אלמנה . נאר איין אנדער שמשפון קאר קען אויך גים נעקען ביא איר החובל את הדיים או דער קנה נעקם אמשפון אמהל שטיין עובר בלא תעשה איז ער עובר אויף אלא ותיב שם שני בלים אונ אים קוקט צווייא קאהל סלקות . אויף ריא ביידע שטיינער פון דעם מיהל שטיין וואס ער האט גענוקען שטאנר ווארעם עם שטיים אין פסוק (דברים קפ"ט) דר פסוק וי' לא תחבול רחם ורכב קען נאל גים נעקען אמשפון אמהל שטיין גים דעם אנקערשטיין שטיין אונ גים דעם

אויבערשטיין שטיין . אונ אז ער נעקם ביידע שטיינער קוקט אים צווייא קאהל סלקות ויא רחיים ורכב בידד אקרו אונ גים נאר אמהל שטיין אלזיין האט קען גינאגם אז קען קאר גים נעקען פאר אמשפון אפי' די דער שטיין וי אפי' נאך יעדער נאך וואס דער קנה פארדינקט מים דער נאך צום שטיין . אונ אז קען נועם די נאך ביי אים צו נעקען פאר אמשפון נועם ער גים האבן פון וואנען צו לעבן . קאר קען גים נעקען די פלי פאר אמשפון שטאנר ווארעם עם שטיים אין פסוק אמשם פאר וואס קאר קען גים נעקען דעם מיהל שטיין כי נפש הוא חובל ווארעם ער נעקם ביי אים דעם נפש . ער נועם גים האבן פון וואנען צו לעבן נועם ער שטארפן פאר הונגער . אזוי יעדער נאך וואס דער קעקש לעבט דער פון קאר קען דאס גים נעקען ביי אים פאר אמשפון :

לא תזבין . לא חקנה שדה כלס כ' כלס כל החלק דלא דמלט דנראה במ חלס שולטת כה תמיד : הסמוכה לעיר שטן בני אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אמר לאדם וכו' . שאל אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא

דא"ר אבהו אמר רב דאנא אמר רב אסור לו לארס שיעמוד על שדה חבריו בשעה שעומדת בקמותיה . איני והא אשכחניה ר' אבא לתלמידיו דרב אמר להו סאי אמר רב בהני קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה אמר רבי יהודה קבין די רב נחמן רב יהודה האט גינאגם צו רבין דער וזהו פון רב נחמן רבין אחי רבין מין קרודער לא תזבין ארעא דסמיכא למתא נאלקם גים קויפן אפעלד וואס יוא איז נאגם צו אשטאמט . ריא מעקששין פון שטאמט ואלזין גים קענען קוקען אויף ריא תבואה פון דיין פעלד וועלזין ויאי דיר קיין עין הרע נעבין . פון וואנען ווייסן מיר אז קען קען נעבין אעין הרע דאסר רבי אבהו אפי' רב דאנא אפי' רב ווארעם רבי אבהו האט גינאגם רב הווא האט גינאגם פון רבים נועגין אסור לו לארס שיעמוד על שדה חבריו בשעה ששטתה בקמותיה אפעקשש קאר גים שטיין נעבין

וועקט ויין ווען רב וועקט ארום גיין וואסר נח

סעמים שהעמוד תור וכל
לידי הדדוקן לכל בית
הכנסת סמוך לביתו לרי'
יוחנן לאו מעליהם הוא רבי
יוחנן לעמיה דלחמ כמסכת
פסוקי שער פסיעות יש דלחמ
למדנו ירמיה חטא מכתלה
וקבל שער פסיעות שלמה
לו ולא שער פסיעות יש אם
יש בית הכנסת בשכונה
ואזי בלא לבית מדרש
להתפלל: משולשין שיש
שנה שלוקה בנפנים וכוהים
ואין לוקה בתבולה ויש שנה
שלוקה כזו ולא כזו ותקני לו

הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך
לביהכ"ז ברוך אתה בשרה שיהא נכסין קרובים
לעיר ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך
ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה
בצאתך שיהיו צאצאי מעין כמותך ואמר אתה
רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר
שיהא ביתו הכסא סמוך לשולחןך אבל בהכ"ז
לא ורבי יוחנן למעמיה דאמר שכר פסיעות
יש ברוך אתה בשרה שיהיו נכסין משולשים
שליש בתבואה שלישי בותים בנפנים.
ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא
יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך
לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא
חטא ליק הא דמתדר ר"י שורא ורחקא. הא דלא

יפסידנה בעין הרע :
קרובין לעיר. שלא יחא
סורח להכניס פירות : ספק
נדה. וכל שכן ודאי : ואמר
לח. רבי אבה ר' יוחנן לא
אמר הכי : סמוך
לשולחןך. כלומר סמוך
לבייתא שלחן המדק
בשדות והא דנקט שולחן
שחולל לבדוק עומן לפני
אכילה ולחמ אכילה
כדלמירין בשבת כדמתיא
הגלך לנקדיו ולאכל דומ'
לחמ' כדמתיא על גבי
דחמ' ואמר אכילה שהחמץ

דומ' ומוליח חמ המשוכל ואם יחא נריך להרמיק

מליטה : לא קשיא. דרב אדרב : שורא ורחקא
ג'ט אורי ג'טאנט אלא נאר אורי האם רבי יוחנן
ג'טאנט ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך
לביהכ"ז ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך
ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה
בצאתך שיהיו צאצאי מעין כמותך ואמר אתה
רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר
שיהא ביתו הכסא סמוך לשולחןך אבל בהכ"ז
לא ורבי יוחנן למעמיה דאמר שכר פסיעות
יש ברוך אתה בשרה שיהיו נכסין משולשים
שליש בתבואה שלישי בותים בנפנים.
ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא
יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך
לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא
חטא ליק הא דמתדר ר"י שורא ורחקא. הא דלא

האבין די פקמירין ג'טאנט צו רבי אבא אפי' אפי'
רב אורי האם רב ג'טאנט ברוך אתה בעיר דו וועקסט
וין ג'טענמאשט אין שטאט שיהא ביהק סמוך לבית
הכנסת דין שטוב וועט וין נאנט צו ריא שוהל
ברוך אתה בשרה דו וועקסט וין ג'טענמאשט אין
פערל שיהא נכסין קרובים בעיר דיינע פערלדער
וועלן וין נאנט צו ריא שטאט. וועקסט קענען
אויף וי אכטונג נעבין ברוך אתה בבואך דו וועקסט
וין ג'טענמאשט ווען דו וועקסט קוקען אהיים שיהא
תבואה אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו
וועקסט קוקען פון וועג צו ריא אהיים וועקסטו ג'ט
קרעפין פון דין ווייב או ביי איר וועט וין אספק
צו ניא איז אנדה אדער ג'ין. נאר דו וועקסט
איר סקעפין ניא איז געווען אנדה. אדער געווען
ג'ין נדה. ווארום אויב ער וועט איר סקעפין
געווען ג'ין נדה. איז געווען ג'ט. אונ אפילו ער
וועט איר סקעפין געווען אנדה. וועט ער אויך
ג'ין ער האבן אונ וועט אויך איר ג'ט וין
ג'ין. ווארום ער ווייב או יעדער אשה וועקט דם
ג'ט. אונ ער ווייב או אנדה האט דיא תורה
געאקט צום מאן. אבער או ער סקעפט ניא
איז אספק נדה. ערשטונס וועט ער וין ג'ין אויף
וין ווייב פאר וואס האט ניא ג'ט אכטונג ג'טעפין
ניא נאל וויסען געווען אויב ניא איז מודה אבער
ג'ין. צווייטנס טאקער וועט ער אנהייבן קלערן
ער זאל איר קענען טהור טאכין. נויט די תאנה
וועט אים פארקלערן דיא אויגן. קען וין ער
וועט לערנען אפאלשין דין אונ וועט זאגן ניא
איז טהור אונ אין אקט האט ער אכטונג אין דין.
ניא איז טהור ברוך אתה בבואך דו וועקסט וין
ג'טענמאשט מיט דיא וואס וועלן ארום ג'ין פון
דיר שיהיו צאצאי ספק נדה. דיא קינדער וואס
וועלן ארום ג'ין פון דיינע גינדערס וועלן וין
ניא דו קינט וואס ר'י האט רבי אבא ג'טאנט צו
די פקמירין רבי יוחנן נא אפי' הכי רבי יוחנן האט

חומה ורחוקת גדר של גדרים
כמו חיל וחומה: כל חולי.
דבר שכל התלמים תלויים בו
ויו עין רעה: עבר מה
דעבר. יודע היה ללחוק
על הקברות ולהבין על כל
קבר וקבר כאלו מתה מת
אם מת כזו או כעין רעה:
הכל ברוח. על התולאים
פלוני קשה לו ובשעה פלוני:
עכרי שמה: סמא וחיו. סם המוכר

מהדר ליה שורא ורתקא. והסיר ה' ממך
כל חולי אמר רב וזו עין רעה רב למעמיה
דרב סליק לבי קברי עבר מאי דעבר אמר
תשעים ותשע בעין רעה ואחר בדרך ארץ
ושמואל אמר זה הרוח שמואל למעמיה
דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איבא
הרוגי מלכות הנך נמי אי לא ויקא עברו
להו סמא וחיי:

תשעין וט' מתו בעין הרע וא'
בדרך ארץ. וא"ת איכ'
כני ויפך. שלא שטתה כפן עין
הרע היה נכון לחיות הכנה מכל
השטנים וי"ל שמתו בדרך ארץ
יותר מאחרי' כשהקדוש ברוך
טוב היה רוצה להמיתן ברוך
שלה להם תלמים אחרים:

וחולאות מתה על נשיבת הרוח באים הכל לם השעה והאדם יש לך חדש שרוח
והאיבא הרוגי מלכות. הרוגי מרכ: אי לאו ויקא. שכתב במכה: עכרי שמה: סמא וחיו. סם המוכר
בשר מחוכה ומין העשנים הוא כדלמך בהמוכר את הספיעה:

מהדר ליה שורא ורתקא. ארבע קיט זיין ערשער ושמואל אמר זה
איו ניקא עקאדער אונ גיט אפארקאן אונ
יעדער קען זעהן די קברא פון פערד. איו גיט
גוט אז דא פערד איו געבין שטאם. עם שטייט
אין פוסק וחסיד ה' ספק נזי חזי גאט נועם אפסאקאן
פון דיר אלע קראנקייט אפר רב וזי האט רב
גינאקס דאס מיינט קען דא קראנקייט פון צין
הרע נועם גאט אפסאקאן רב נפשיה רב זאגט נאך
זיין מיינונג דרב פיק זיב קבר פא איו אקאהל
גינען אויף אביה הקברות גיט פא דער ער האט
דארט גיטאקאן וואס ער האט גיטאקאן. רב האט
געקענט וויסען אויף יעדער קבר דורך וועלכע
קראנקייט דער קענשט איו גיטאקאן אפר גיט
בזון גיט ואחר בדרך ארץ האט רב גינאקס זיין אונ
גינאקס קענשטין זענען גיטאקאן פון צין הרע
אונ איינער איו גיטאקאן פון אגעוויינליכע

קראנקייט. אדער קיט זיין ערשער ושמואל אמר זה
היה שמואל זאגט די אלע קראנקייט וואס גאט
נועם אפסאקאן מיינט קען ער נועם אפסאקאן דא
שלעכטע ווינטען שמואל נפשיה שמואל זאגט
נאך זיין מיינונג דאס שמואל הכל ברוח ווארום
שמואל האט גינאקס אלע קראנקייט וואס אלע
קענשטין וואס שטארבין קענען פון שלעכטע
ווינטען. פערענט די נקרא ושמואל הא איבא הרוגי
מלכות וזי און קען שמואל זאגן אז אלע שטארבין
גאר פון ווינט. עם זענען דאך דא קענשטין וואס
ווערן געדרוקט זיין וואס האבן פארזינדיגט צום
קלך. הם שמואל גינאקס הנך נזי די שטארבין און
פון ווינט אי לא ויקא ווארום נוען גיט דער ווינט
וואס גיט אריין אין די ספה עבדי זהו סמא וחיי
וואלט קען געקענט מאכין ארפואה ער נאך
בלייבן לעבין:

וזהו תרומה דף ק"ב ע"ב ת"ת דאלינות יוד הא ואו הא

אל כרך דא סדורן דאחיון ושירין כנסת ישראל בכל יומא כללותא. ובגין דאזינן אחרון ושירין לית רוחא
ביעריה ואזינן תקוין עלימתן דאחיון עם משרותיה לנבי מלכא עלאה. קדושה דא דא מקדשי מלכא עלאי
לא איז ביחיד וזא איקומא כל קדושה דאזיז בלשון הקודש יחיד אסור ליה לחימר. תרגום לעולם ביחיד ולא
בכגיאין ויחיד איז תקוה דליה ודאי ולא כגיאין. וסימן לרוא דא שנים מקרא ואחד תרגום. שנים לישאל דסגיאין
איז דודאי קדושה בלשון הקדש אסור איז ביחיד. קדושה תרגום אסור איז כגיאין אלא ביחיד לעולם. אחד
תרגום חנין ולא חרין. ותרגום מורדין ולא מעלין. אחד חנין ולא יחיד ולא מעלין כלל. קדושה דא
קדושה דאחשבת כגינתא וכל אינן רחיקין דליה לאחשבת לנבי מלכא עלאה. ובגין דאזיז קדושה עלמא תחא
איז מיושב ולא בעמידה. קדושה אחרא דאדודור ללותא איז קדושה דעלמא עלאה ובגין כך איז בעמידה בגין
לאחשבת לה לחתא וכל מלוי דעלמא עלאה איז בעמידה ולא מיושב. ובכל הני קדושי ישראל מתקדשי בהו לחתא.
וע"ד ישראל מתקדשי בקדושה דרתיכא מיושב ובקדושה דרתיכא עלאה משומד. קדושה אחרא איז תוספת
קדושה בגיני כך איז בחר ללותא. ובגין דאזיז תוספת קדושה על קדושה אחרת איז לבחר ללותא. ובגין דכל חד
חד כשי לאחשבת עליה מהאז תוספת אחתקן לכל יחיד ויחיד קדושה תרגום. ואי תימא הא אית בה קדושה לשון
הקדש. הווא לנביר לאחשבת כלוה בכלל כהוא תוספת קדושה. ובגין דאזיז לית ליה רשות לאומרה בלשון הקדש
ולאחשבת יחידאי אחקינו לה בלשון תרגום ואיז ביחיד לאחשבת כל חד וחד כהוא תוספת לאחשבת עליה קדושה
יחיד. וזאח חולקיון דישראל דא מתקדשי בקדושה עלאי בגין דאזינן דקען לעילא דכתיב (דברים ד) ואחם
בדקנים בה' אלהים חיים כלכם היום:

כרכל הכניז ממספחת רס וכו' ואחרי כתיבתו וכל מה נמשל
 התורה למים מה המים אין הולכין חלף לחקים נמוך כך אין
 התורה שורה חלף כתי שרונה נמוכה :
 מוזמנין ואין קורין בהם . חצור המרחק והוא המקום

זיה קליין געהאלטן . אונ ווערט גערופן רם ,
 נוייז ביי גאט איז ער גרויס גיטען נאכדרייט
 זכרונם לברכה אונ די רבנן האבן גיזאגט זעה נמשלה
 התורה זשים פאר וואס איז די תורה געגריבען צו
 וואסער פה המים אין הויזן איז פסקם נמוך אזוי ווי
 וואסער גייט גאר אין אנדערעניגען ארט ביי איין
 התורה שורה איז ביי שררה נמוכה אזוי די תורה רוקם
 גאר ביי דעם מענטש וואס איז ביי יפה גייעריג :

אם קרא יצא אונ אויב ער האט געלייגעט קריאת שמע אין די אנדערע שטוב , איז אויך גוט אפר
 גם זה אקער אז ער האט גיזאגט אונ דיא שטוב אויך די שנים פונקט זענען ביידע שטובין אג-
 געברייט גיזאגט צו אביה הפסא וואו קראין דאס אונ מען קאר נים לייגען קריאת שמע אין
 גיידע שטובין חצר המרחק דער הויף פון מרחק והוא הפסק שני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו
 קריאת שמע דאס איז דער ארט וואס די מענטשן שטייען דארט אנגעקלייד אין דיא קליידער
 דארט מען קען לייגען קריאת שמע :

תרומה יום ה תורה

אונקלוס

לחשוד סת' ח'א יהודה נפש י' יה יהוה יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יחידה וז' דמילי יהוה אל
 שם ב"ן שבעשית בניקור חולם :

כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וּדְבַרְתִּי אֵתְךָ
 מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים
 אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־
 אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

כב ואנימן מימרי לך תמן
 ואמלי עמך מעיני
 פפורתא מבין תרין
 פרובאי די על ארונא
 דסדודתא ית כל די
 אפקיד יתך לות בני
 תנא וטעמיה לך . רחא פשה לא סגורדי
 ז' סודות די :

בעל המורים

(כב) וטעמיה . די כמסורה וועדתי לך . וועדתי שמה לבני
 ישראל . וזו שדרט אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ויהיו
 דבר ונקדש ככדור אחר משה לאהלן ודע סייתי שיתקדש השקן

שפתי חכמים

ו אט"ס שאין כתיב ואלו בוא"ו בפי"ת של רש"י היה כתיב בוא"ו : (כב) ונועדתי . כשאקבע מועד לך לדבר עמך אזתו
 מקום אקבע למועד שאבא סם לדבר אליך : ודברתי אתך מעל הכפרת . ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא
 א) וידבר ה' אליו מאלה מועד לאחר זה המשכן מחוץ למחנה שני כתובים מכחשים זה את זה כל הכתוב
 השלישי והכרע ביניהם (במדבר ז) ובכא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וכו' משה
 היה נכנס למשכן וכיון שכל כותף הפסח קול יורד מן השמים לבני הכרובים ומשם חלף וכשמע למשה כהאל
 מועד : ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל . הרי וי"ו זו ז' יתירה וטעלה וכמהו הכנה במקרא וכה

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונועדתי אז איך וועל בעשטיקען אציית לך צו
 ביידין מיט דיר שם דאקטין וועט גיין דאס ארט
 איך נאל מיט דיר דארט ביידין ודברתי אונ איך
 וועל מיט דיר ביידין פון דעם פפורת מבין שני פון
 צווישען די צוויי קרובים אשר וואס דער פפורת
 ליגט אויף דעם ארון וואס דיא תורה ליגט אין
 אים וואס וועל איך מיט דיר ביידין את ארונג
 וואס איך וועל דיה געביטען צו דיא ישראל :

פ ב ועשית שלחן עצי שטים
אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה
וחצי קמתו: כי וצפית אתו זהב
טהור ועשית לו זר זהב סביב:
כה ועשית לו מסגרת טפח סביב
ועשית ורזהב למסגרתו סביב:
ב ועשית לו ארבע טבעות זהב

ישראל: כג ותעבד
פתורא דאעי שטיין
הרתין אמין אורפיה
ואמתא פותיה ואמתא
ופלגא רומיה: כד ותחכי
יתיה דהב דכי ותעבד
ליה דיר דדהב סחור
סחור: כה ותעבד ליה
גדנפא רומיה פושקא
סחור סחור ותעבד
לגדנפיה דיר דדהב סחור
סחור: כו ותעבד ליה
ארבע עיזין דדהב ותתן

תורא ועשית לו טבס ס :

רשבים

בעל הטורים

(כד) ועשית לו זר זכס. וזכס נג' דוד שחול זכס לור של מלכים: (כה) מסגרת בעין לבזובין שעושין לשלחנות ויחברותיהן שאוברים מסגרתו למטה היתה:

רש"י

חפזר וזה אשר לזכר עמך שם את כל אשר אלה אותך אל בני ישראל הוא: (כג) קמתו. נוכח רגליו עם שוב השלח (ספחם קט): (כד) זר זהב. סימן לזכר מלכות שהשלחן שם עומד וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתרונמו גדנפא ומחלוק חכמי ישראל בדבר י"א למטה סביב השלחן כמו לבזובין ששטח שלחן שרים וי"א למטה הרגל נקודת הרגל כחצו השלחן ודף השלחן שוכב על אחת מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למטה ועירש לך כלא של המסגרת היתה:

עני השלחן

(כג) ועשית שלחן זה. כתב הרב כמ"ם מפעם השלחן ותמונתו הכל רומז על שלחן של אדם כמ"ם אכילתו כחוסן ישי' כזה השלחן אשר לפניו. ושלחן יכפר עליו כמו המזבח כחומר ח"ל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרתייכו בזמן שהיה הבית במקדש קיים היה המזבח מכפר ועבשו שלחן של אדם מכפר עליו. ולפיכך היה השלחן מלפני זכ"ס ע"ס בלדק לפניהם של אדם צריך ליתן קודם אכילתו וכעט אכילתו ובאורחיה שעל שלחן. כחומר י"א אחר רב יהודה אחר רב שלמה דברים מאריכין יתנו ושתתיו של אדם ואחר מהם הוא במחיר על שלחן. ופי' רש"י וז' שחור כך עייס בלוי ומתפרנסים והוא נחשב כהקדש קרן כחוסן ואלך כחוסן שיתן להבני משלנו לכל לכו כההכה ושמחה בפנים שחוקות יפה ומסכירות ויתן לו מנה מהמזבח והכוס והיפה ששלחן כמ"ם כזה המכס' וז' ח"ל בכל דבר שחול לשם הכל הכוס יכא מן הכלל והכוס שיש לו. כזה בית המלך יהיה נאה מבית ישיבתו. סאכיל רעב ויחילנו מן המזון ויקדש ששלחן. כס ערס ויכסו מן היפה ששכסו. הקדש דבר יקדש מן היפה שגבסו. וכן הוא אומר כל חלב לך. וכן הוא דכרבי הכהן גדול המחזק בכל מועלת עיגל וז' ח"ל ששלחן משלל לפניהם של שלחן הנה קרנט וכן שלמים ל' לפיכך נרדף להאכלים המטוה של השלחן שכן חלב דהו קרב

פירוש לתורת אלהים

(כג) ועשית און דו נאלקס סאכין שלחן אמיש עצי שטים פון שענען האלק אפיהם ענטיא איילין ארבו ויין לענג ואסא ויחי און איילי אסא אהאלקע דהבו ויין ברייט ואסא ויחי און איילי מיט אהאלקע ק'סיו ויין הויך: (כד) וצפית אותו און דו נאלקס בדעקין אים וזה סחור מיט ביינ נאלד ועשית מ און דו נאלקס סאכין צום טיש זר וזה אגילקען קריינגעל סביב ארום: (כה) ועשית לו און דו נאלקס סאכין צום טיש מסגרת אלייסקעל מופה דיא הויך ויין פון נאלקס סאכין ואל ויין קריינגעל פון נאלקס סאכין זר וזה אגילקען רש"י שרייבט דאס איז דאס אייגענע קריינגעל וואס פריער איז נישטאנען ביים שלחן נאר איצט נאנט מען ווא נאל ויין דאס קריינגעל אויף דיא לייקס ואל עם ויין: (כז) ועשית לו און דו נאלקס סאכין צום טיש איבער פסגות פיר רינגען וצו יעדר ויין פון טיש ואל ויין איין רינג וזה פון נאלד

להשקיע מיסוד ומלכות דלא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה ריסוד א אר
ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יד הו וז חיה יחיה דיסוד יתנה חיה יחיה
דמלכות אל שם בין שבעשה:

א בקר ערן נקרא רחים הוא א פכלעת אהב הרע ואח לצרה יולד: ב אדם חסרלב
ואחא לעקתא סתיליד: חקע כף ערב ערפה לפני רעד: ג אהב פשע אהב
ב בר נש חסיד רעניא מצה מנביה פתחו מבקש שבר: ד עקש לב לא יכצא
משרים יריה ועירב ערבותא טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה: ה יד כמיל לתונה לו
על חברה: ג דרחים ולא ישמח אבי נבל:

חובא רחים מצותא וטורים פרעיה בשי חבא: ד סאן
דעקים לביה לא משכיה סבתא ודמחפיה קלישניה נפיל בבישתא: ח דמוליד סיב א
תימוצא דיריה ולא חדי אבוי דמפשא:

מצודה דוד

(א) אוהב הרע. ר"ל אהבת הרעים הוא בכל פת בין גיוס
(ב) אוהב הרע. ר"ל אהבת הרעים הוא בכל פת בין גיוס
עונה בין כעת לזמן אכל אהבת הלא אינה תורה לכי וכן
כטוב לזה של אחיו אז יסוב להשתדל בו כי פלמו וכשר הוא ולי
כדי הוא כאלו הלא תולד לחושלת לזה: (ג) חוקע כף. יד
חסר לב לחקוע כף בערכות מחון: לפני רעד. ר"ל כשכל
חסר לב לחקוע כף בערכות מחון: לפני רעד. ר"ל כשכל
רעשו: (ד) אוהב. מי שאוהב להשוע כחכיו הלא יאהב חס
הרוח הוא חכקע שבר כי תפחדת לזה עליו כעבור כגלוס:
כחכקע עקשות: ונהפך בלשונו ויכריזו ימים חרבו הוא עליו כעבור כגלוס:
גמר חשכ לולת: (ה) לחונת לו. יולד דבר להסות לו לחונת:

פירוש ע"ט

והבט ארצין עם זאל אויף אים קוקען אברקא:
(ד) עקש לב לא יכצא טוב דער קענקש וואס ריא
קראמיונג פון זיין הארצין זענען קרום. גים
מים דעם גלייכין פאר שטאנד. ער וועט קיין
נוסם זעפניגען ונהפך בלשונו יפול ברעה אונד דער
קענקש וואס רעם מים ניין צונג פארקערט וויא
עם איז אין זיין הארץ. וועט ער ארצין פאלין אין
אשעקעס: (ה) יולד כסיר יתנה לו דער קענקש
וואס גיבארט אקיר וואס איז אנאר. וועט דער
קינד זיין צו אקרוינען פאר אים. דער קינד
וועט אים אקרוינען זיין לעבן ווא יסמח אבי
גיבא אונד דער פאטער וואס האט אקיר
ארשע וועט קיין קאהל קיין גחל אונ קיין
פרייד האבין. גים אויף ריא וועלט אונ גים
אויף יענע וועלט:

ברמגורא

משנה מנחות פרק ח

עיקר תוירי

כלי תמידי דאור דמלכות דלירה א יל אלה אלהים פרק ה א כל המנחות
באות מצה חוץ
פרק ה א כל המנחות באות מצה [א] חוץ מחמץ
שבתורה ושתי הלחם שהן באות מחמץ.
רמ"א שאור [ב] בורה דהן מותכין ומחמצין.
שאור היה בורה להם מותכין. מחוץ עשרין דמורה
לחם עמוד וקמנו ככלל ומחמצין מחלי וממנו מחמץ האור
חמץ גיבא אויף רבי סאיר זאגט שאור בורה דהן
פחיון וסחמץ פריער האט קען אפ גיבאקסין ריא
קאם מעקל וואס קען דארף צו ריא זעהן הלוח
חמץ פון אהורה. אונ קען האט אפ גיבאקסין רי
קאם מעקל וואס קען דארף צו רי צווייא חלנת
פון

[א] חוץ כר. שתי הלחם יתח
דכיל כסדי שאר מנחות
דלקרו מנהס ענאמר כסדיכוס
מנהס חדש. ל. אכל לחמי
תורה אמרין כנחל דלא אקרי
מנהס ו"מ יתח לאשמועי דיל.
מי: [ב] בורה. כדלית גר וסי' ה' הולא כמו כחוס אשר
ותי לחם היה מוליד שאור עדיה לשמן הכולת מעט
לחם גיבא אויף רבי סאיר זאגט שאור בורה דהן
פחיון וסחמץ פריער האט קען אפ גיבאקסין ריא
קאם מעקל וואס קען דארף צו ריא זעהן הלוח
חמץ פון אהורה. אונ קען האט אפ גיבאקסין רי
קאם מעקל וואס קען דארף צו רי צווייא חלנת
פון

צייג

סתיר מפני שהוא קרבן אחד :

מפני שהוא קרבן א' שמינה כתובים נמחה א'

הלך יכול להביא מחלה ממין זה ומחלה ממין זה. ואין הלכה כר"ט :

פתי רבי שמעון ואנט קען קען בריינגען העקלפט אקאהל אין איין מנחה. צעהן קיבלאך אונ צעהן פנין חלות אונ העקלפט ופינף קיבלאך ספני חלות. קען קען בריינגען אין איין מנחה פינף שהוא קרבן אחד גוייל קיבלאך מיט חלות קומען קיבלאך אונ פינף חלות אויך :

רש"י

במרא מנחות דף מ"ג ע"ב

תוספות

שקולה מצוה זו. מלכותי. אה כל המלות ועוד דלית בנתי' ת"ר ומחש קשרים וס' טעין כרי תרי"ג ראיית. לית מביאה לירי זכירת מלות : כתיב הכא וכו'. ובתיב הכא חת' חת' כו' מה להלן שכינה אף כהן שכינה : הכל בחזוק. מכל וכל עומד בחזקה על יתחא : המשולש. תפילין וליית ומזוה : סביב ליראיו. העושים מלות ויחלס מחשא : מה נשתנה תכלת. שיהיו הקב"ה למטה זו : דומה לים. ומלות התכלת וזכיר היובל על כסא ועוד נלה לישראל יסחא כסאו עליהם שנחמח רגלי וגומר. דכילי פניא אידך נאך אין אבריהא האבין מיר גילערונט עם שטייט אין פסוק וראיתם אותו ויברכתם את כל פסות ה' איר וועט ועהן דעם פאדים תכלת וועט איר געדיינגען אלע מצות פון גאט שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כגון דיא מצוה ציצית אין געוואגן געגין אלע מצות ופניא אידך נאך אין אבריהא האבין מיר גילערונט וראיתם אותו ויברכתם ויששים איר וועט אים ועהן אונ איר וועט געדייך. קען אונ איר וועט שוהען דאך קביא לירי זכירה דאס ועהן וועט בריינגען צום געדיינגען ופינף קביא לירי גישה דאס געדיינגען וועט בריינגען צום טאהן דכי שטען בן יוחאי אסר אונ רבי שמעון בן יוחאי זאגט כל הורין בסנה ודער קענטש וואס איז געהיט צו טאהן די מצוה ציצית וזכה ומקבל פני שכינה וועט ער וזכה ויין צו ועהן דיא שכינה פניב הכא וראיתם אותו ויברכתם דא בייא דיא מצוה ציצית שטייט איר וועט אים ועהן. אונ עם שטייט גיט וועסען קען וועט ועהן ומחש תהם אונ דארטין שטייט את ה' אלהיך תירא ואלוהו פסבד פאר גאט זאלקסטו מורא האבין אונ אים זאלקסטו דינען. אזוי ווי אים זאלקסטו דינען. דאס ווארט אותו. אים. מיינט קען דאך גאט. אזוי וראיתם אותו. אים וועט איר ועהן מיינט קען אויך גאט וועט קען ועהן רבי אליעזר בן יעקב אסר רבי אליעזר בן יעקב זאגט כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין ברגלו וציצית בכגדו ומזוה בפתחו דער קענטש וואס האט תפילין אויך ויין קאפ אונ תפילין אויך ויין האנט אונ

שעשה בו נסים לישראל : ורקיע לכסא הכבוד. וועט עליהם שנחמח רגלי וגומר. דכילי ציצית אויף זיין קלייד אונ אקוזה אויף זיין סיר הכל בחזק שלא יחטא דאס אלץ גיט שטארקייט דעם קענטש ער זאל גיט זינדיגען שגאך ווארם עם שטייט אין פסוק וראיתם השמש לא בפתח יצא דער פאדים וואס איז גיפלאקט אין דרייען וועט גיט געשווינט צו ריטען ווערן וואו עם איז דא דריי מצות צו זאמען תפילין ציצית מזוה וועט דאס גיט אפגערטען ווערן פון דעם קענטש ער זאל זינדיגען ואסר נאך זאגט דער פסוק חונה פלאך מ' סביב ליראיו ותחלס אסלך פון גאט ויהם ארום די קענטשין וואס האבין מורא פאר גאט. אונ דעסעל וי ווי זאלין גיט זינדיגען פניא מיר האבין גילערונט היה רבי פאיר אסר רבי מאיר האט גיזאגט פה נשתנה תכלת סביב מיני צבענין מיט וואס איז געגנערט דיא פארב תכלת פון אלע ערלייא פארבין. דיא גאט האט אויסגעקליבען צו ציצית נאך דאס פארב תכלת. ענפערט רבי מאיר פני תתכלת דיהם גיט ווייל די פארב תכלת איז גלייך צום ים וים דאס דעם דער קאליער פון ים איז גלייך פון היקעל ורקיע גאט תכלת אונ דער קאליער פון היקעל איז גלייך צו דעם קאליער פון פסא תכלת שגאך ווארם עם שטייט אין פסוק ויחמיר רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים למזרח וכתוב וינע ער איז ריין פון וואלקנים ויחמיר אונ עם

חומר של טעם מה שמדמה
חומר של טעם ללית
שכן עשין לעבדים והלית
מפנין על ישראל שהם עבדי
הקב"ה כדלית פקד כמה אדם
(דף נו) ככלל דעבדא תני:
שואל סעף. פ"י ר"ת דהוי
מלא ויש מלא איתות
כפסוק וי"מ דמה עולה בל"ט
כ"ש מלא ונקונטרס פירש אל
תקרי מה אלא מלא כלומר
סתיב ק' ברכות וי"מ כדי
לפסול מלא כלותיותה וכי
קרי מלא הרי כולן:

כמראה אכן ספיר דמות כמא הניא היה ר"מ
אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של
תכלת משל למה הרבה דומה למלך בשר ודם
שאמר לשני עבדיו לא אמר הבא לי חותם
של מים ולאחר אמר הבא לי חותם של זהב
ופשעו שניהם ולא הביאו איוה מהן עונשו
מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם
של מים ולא הביא הני' היה ר"מ אומר חייב
אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנא' ועתה
ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי
מה אלא מאה רבי חייא בריה דרבא אויא
בשבתא וביומא מבא מרח וממלא דהו
באיספרקמי ומגדי:

רקיע. וכתיב ספיר רקיע
כתיב ספיר חלמא רקיע
כמחזה כמא ותכלת לים יום
לרקיע ואכן חזקין: גדול
עונשו של לבן. למי שאינו
מחיל צליט מתכלת חותם.
הוי עושין לכהמה ולעבד
כשקוין אותו לשם סימן
עבדות: זה שאמר לו
המלך הבא לי חותם
של מים. שמלי הוא ולא
הביא עונשו מרובה: מה ה'
אלהיך. קרי ב' מלא:
בשבתות וי"מ. ללא

מללו שמונה עשרה: מרח וממלא להו. למאה ברכות: איספרקמי. מיני בשמים: ומגדי. מיני מגדים
שעשויים ברכה:

שמיים אין פסוק כמראה אכן ספיר דמות כמא דער
קאליער פון כמא הכבוד איז וויא דער קאליער
פון דעם שמיין ספיר. נעהן מיר אז דער הימל
און דער כמא הכבוד האבין ביידע איין קאליער
תניא היה רבי פאיר אסר מיר האבין גילעוונט רבי
מאיר פלעגט זאגן גדול עונשו של לבן מעונשו של
תכלת דער מענטש וואס גיט אן ציצית. ווערט
גיטמראפט פאר די ווייסק פערדס דער פאר
דעם פארים תכלת. ווייט אויף דעם פארים תכלת
קען ער זאגן אמירונג עס קאסט מיינער איז אים
גייווען אשאר געלט. אדער ער האט קיין געלט
געהאט צו קויפן דעם פארים תכלת. אדער די
ווייסק פערדס קאסטן דאך וואלדויל טייל דמה
הרבה דומה לקשור צו וואס איז די זאך גלייך נסד
בשר דה שאמר לשני עבדיו צו אמלך וואס האט
גיזאגט צו וי"נע צוויי קענקט לאחר אמר צו איין
קענקט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של מים
בריינג מיר אהתיקה פון ליים ויגאד אחר צום
אנדערין קענקט האט ער גיזאגט הבא לי חותם של
זהב בריינג מיר אהתיקה פון גאלד ופשעו שניהם
ולא הביאו און ביידע האבין געזינדיגט צום סלף
און האבן גיט געבריינגט דיא חתימות איהו פון
עיניו מרובה וועלכער קענקט האט אנערקערין
שטראף הוי אסר זה שאמר לו הבא לי חותם של מים ולא

הביא דער קענקט וואס דער מלך האט גיזאגט
צו אים בריינג מיר אהתיקה פון ליים און ער
האט גיט געבריינגט. דער ווערט שטארקער
גיטמראפט. ווארום אהתיקה פון ליים קאסט
דאך וואלדויל. האט ער דאך געוויס גיקענט
בריינגען תניא היה רבי פאיר אסר מיר האבין
גיטמראפט רבי מאיר קענקט זאגן חייב אדם לברך
מאה ברכות בכל יום יעדער מענטש דארף זאגן
יעדער מאן הונדערט ברכות שאלץ ווארום עס
שמיים אין פסוק מאה ברכות האט גיזאגט צו די
יודין ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך איצט יודין
נאט פארלאנגט פון דיר מה אי תקרי מה זאלסט
גיט ליינענען מה אלא מאה נאר זאלסט ליינענען
מאה. הונדערט. נאט פארלאנגט פון דיר דו
זאלסט זאגן יעדער מאן הונדערט ברכות רבי
חייא בריה דרבא אויא בשבתא וביומא מבא מרח וממלא דהו
באיספרקמי וכדי שקב און יום טוב וואס אין דיא
שמונה עשרה איז נאר דא יעדען ברכות. פערט
דאך צו הונדערט ברכות. פלעגט רבי חייא דער
זעהן פון רב אריא זוף טעריח ניין און קויפן ערב
שבת און ערב יום טוב פיר מינים פירות און פיר
מינים בשמים קען זאל דארפן זאגן פיר ערליי
ברכות אויף די פירות און אויף די בשמים. עס
זאל ווערן ביו הונדערט ברכות:

וזהו תרומה יום קט"ו ע"ב ת"ת דלילות יוד דא ואו דא

פתח ההוא רכיו בברכת מוזהר ואמר כתוב ח' אומר ואכלת לפני ה' אלהיך וכתוב ח' אומר ושמתה לפני ה'
אלהיך. הני קראי כד ישראל הו שראן בארעא קדישא ואחר קמי קב"ה כבי מקדשא הוו מתקיימי השתא איך
מתקיימי. מחן ויכל למיכל לפני ה' ולמדתי לפני ה' אלה ודאי הכי הוא בקדמותא כד ותיב ב"ג על פתוריה
למיכל מכרך על נהמא המוילא מלי טעמא המוילא ולא מוילא דהא כתיב בורא השמים ולא כתיב הבורא עשה ארץ
ולא כתיב העושה ארץ מלי טעמא הכא המוילא אלא כל מלין דאינון מרוח דעלמא עלאה סתירא אסתתרה ה' מתקן
לחתמא דהא מעלמא גיגא וסתירא איהו וכל מלין דאינון מעלמא תתאה דלתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב
המוילא במספר גמאס הקורא למי הים כולו מרוי דעלמא תתאה איהו ולי אכתיב בשמא איהו בה' כגון הכל
הגדול והכל דאיהו בחרט סתי' (נ"ל כחתגליא) מרוח דעלמא תתאה איהו כיון דמכרך דה גס שכינתא תתאה קמיה
ומה דלמור ואכלת לפני ה' אלהיך הכא תחבילי להלל במלי דאורייתא דהכי אשטריך האילן וקב"ה קיימא לקמיה
דכתיב זה השלמן אשר לפני ה' וכתיב ואכלת עס לפני ה' אלהיך האילן והקנים ב"ג קמי מתריה אשטריך נמי למיתן
למסכני למיתן ליה כמה דחיוו יחב ליה למיכל כמחן דאכלי קמי מלכא קדישא ואשטריך דלא יתשתב בלען על פתוריה דהא
בלעט

מזמר

הלכה פסוקה

שער קדושה ח"ב שער ד'

(ח) לא קיש בלבד אמרו אלא כל ענין 'הוא' מרבי הקדש אשר לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא ואפי' אמרו בלשון חול, ולא יאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבד בלשון תורה כבה"ב ובבית המרחץ ובמקום השטונות והוא הקבוקם שיש בו ציאה ומיגרילת אסור: (ה) (דברים טז) ש חול מותר לאמרו בלשון קדש בבה"ב וכן (הגה"מ) כגון רחם ונאמן וכיוצא בהן מותר לאמרו בבה"ב

והמשבר כלים בחמתו יסיה כעיניך כעובד ע"ז שנאמר לא יהיה ב

(א) לא קריאה שפע בלבד אמר נים כיי קריאה שפע
אליין האם מען גיזאנט מען סאר נים
לייענען אין אבית הפסא אונ אין אבאד אלס די ענין
שהוא מדברי הקדש נאר יעדער ואך וואס איז פון די
הייליגע זאכן אסור לאיסרו בבית המרחץ ובבית הפסא
סאר מען נים זאגין אין אבאד אונ נים אין אבית
הפסא ואפילו אמרו בלשון חול אונ אפילו צו זאגין די
הייביגע ואך אויף איין אנדער לשון נים אויף
לשון קדש סאר מען אויף נים אין אבאד אונ נים
אין אבית הפסא ווא לאסרו בלבד אונ נים נאר זאגין
אליין סאר מען נים אהריליגע ואך אין אבאד אונ
אין אבית הפסא אלס אפילו להקריב בלבד בדברי תורה
בבית הפסא ובבית המרחץ ובמקום הסנופת והוא המקום
שש בו צואה ופי רבנים אסור נאר אפילו קראכטין
אך די רייד פון די תורה סאר מען אויף נים אין
אבית הפסא אונ נים אין אמרחץ אונ נים אין
אמיואסין ארם וואס דארט איז לא צואה אדער
השתנה : (ב) דברים של חול מותר לאסרו בלשון קדש
בבית הפסא פראקטע זאכן מען מען זאגין אויף
לשון קדש אין אבית הפסא וכן בהגנים בנין רחם
ונאמן וניצא בתו מותר לאסרו בבית הפסא אונ אזוי די
בין נאמן פון נאמן , להינינו רחום , נאמן . אדער
נאה אנעלעכע ווערטער מען מען זייא זאגין אין

אשר מי שאתי קוצץ ודחל: מוכה וספלה הרבה וואלף
דעם מענטש וואס ווערט גיט ביין אונ
צערניגט גיט און איז ביי זיך גינדעריג וכן הוא אופר
וכח אלהים רוח נשברה און אזוי האט דור הסלף
גיאנט די קרבנות פון גאט זענען די צובראכענע
הערצער. גישט דעם קרבן ווייל גאט. גאר עה
ווייל דאס הארץ פון דעם מענטש גאר ווערן
פרועט און צובראכן וועגן די זינד וואס ער
האט גימאקט. און דאס איז גוט אפילו אז אקרבן
אויף אשכנז מי שסאדקו הלא ונאשח: דעצון בוראו
וואלף דעם מענטש וואס ער האט איין ויין פסם
אויף אלץ. און ער טראגט און לייגט אלץ. ווייל
ער ווייל מאקן דעם ווילען פון גאט. עושה עצם
כשרים און ער רעכנט זיך וויא אזאך וואס איז
איבעריג. וואס קיין מענטש רעכנט דאס און
שאצט דאס וכן הוא אופר און אזוי נאנט דער נביא
ומיכה וז נאשח עון ועובר על פשע לשארות נחלת גאט
אין מוחל די עונות און פשעים צו די געבליבענע
יודין מי שפשים עצמו כשרים דאס מיינט מען צו די
מענטשן וואס רעכענען זיך ווי מעבליבענע. ווי
איבעריג אשכנז אדם עצמו עמי שפלה ירמסיה
וואלף דעם מענטש וואס ער איז ביי זיך אזוי ווי
די עדר וואס אלע פרעטן אויף איר ויהיה באקפיה
התחלטה שהכל רשין בה און ער וועט זיין אזוי ווי רי

היחיד הנמוכה שהלך נהלך בה און ער העט זיין אויף ווי
גידעדיג וואס אלע הענגען אויף איך וואס זיין
גרייטקייט און איז גלייך אעפער
די רעגן האבן גיזאנט ביי הכנסת ביי מיין שוועריות של
וועלן אויף אים קומען אלע שטראפן און יסורים
רבנן זיינען הפקר גלייך וואס פאר און וואס פאר
אזאס זיינען קליידער אדער ער וועלן פאר
דער ערד, אדער ער צוברעכט פאר ווען ער
לייף ווי ער וואלט געדינט עכטן שטאט לא ידע
זיין אפערמער גאט, וועלכע עבודה זרה איז
ער בריינגט דעם סעקס צו פארש וואס רבנות
אין שבת חשבה גענוי דער סעקס וואס איז אין

אונטערשטע שווער וואס אלע טרעטן אויף איר
אפשוואק וואס איז אריין גישראל'גן אין אונז
דארפן העכט וואס עפ' הנה'ה וישי' במו'ה בעס' איז
אזוי נוי גרויסקייט וואס רב'הט וכו'ונס דבר'ה א
ביה'ם שיק'ן בו דער מענטש וואס איז אפגעק
פון גיה'ם וואס רב'הט וכו'ונס דבר'ה נאך האב'ן
בחס'ה היה' בני'ד בעב'ד עב'ה וזה' דער מענטש
אונזע ויין געלט אונ' וי' ווער'ן פארשפ'רייט
טערט אן בעס, ואל דער מענטש איז דיר
דא א' ד ווארעם עס שטייט אין פסוק אין דיר וי' ו
אין דעם מענטש דאס איז דער יצר' הרע וואס
זינעם דבר'ה נאך האב'ן די רב'ן גיאנט גי' ה'ן

ומשנה תלמודו ומוסיף טעמות ובידוע שעותו מרובין מוכותיו וכו' שנאמר ובעל חמם רב פסע : להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או

פגם אפילו די שכינה וואלט געשטאנען נעגן אים וואלט זיך אויך גינען ביי אים ווי גאר נישט ויספח תלמודו ומוסיף פשוט אונז ער פארנעמט זיין לערנען אונז נוערם אלע סאך נארעשער ובריע שיעוריו מרובים מוכותיו אונז מען זאל וויסען אז זיינע גבירות זענען מער פון זיינע מצות שנאמר ובעל חמם רב פסע ווארעם עס שמיים אין פסוק דער וואס איז אפגען איז אסיקן אז ער האט פיר זיך :

נחמקס דאס זענען די געשען וואס מען מאר וויא גיט אפגעקען אסור לחזקתו בבית הכסא ובבית המרחץ ושוואר מען זיי גיט דערמאנען אין אבית הכסא אונז גיט אין אאלטע באר וואס גיטן ו' להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבית הכסא אויב ער איז גינען אין אבית הכסא אונז עס האט אים גיטראפן צו זעהן וויא איינער מוזט אעבירה. אונז ער קען זענעם אפשיידן פון ריא עבירה מפרש ואילו בלשון תלמוד ובענין קדש זאל ער דעם מענטש אפשיידן פון אעבירה. אפילו ער דארף ריידן צו אים מיט לשון קדש אונז דארף אים זאגן הייליגע זאכן. מען ער אלץ זאגן אין באר אונז אין בית הכסא נאר ער זאל אים אפשיידן פון אעבירה :

תְּרוּמַה לִי ו תּוֹרָה

אונקלוס

כִּי לֹאֲכִי שְׂמֹרֶת נָגַד מִלִּי בִן דָּוִד ה' ה' וְתַעֲשֶׂה מִסְנו צִירָף וְהָיָה בְּנִיכּוֹד שִׁשִּׁי

כִּי לְקַבֵּל גִּדְּפָא תְּהִינן
עִי זְקָמָא לְאַתְרָא
לְאַרְחִיָא לְמִיטְלָא יֵת
פְּתוּרָא : כִּי וְתַעֲבִיד יֵת
אַרְחִיָא דְאֵעִי שִׁמְיִן
וְתַחֲפִי יִתְהִלן דְּהִבָּא וְהִלן
נְמִלִין בְּרוּן יֵת פְּתוּרָא :
כִּי וְתַעֲבִיד מְגִיסִי

תְּרִיא וְשִׁמְיִן קְדוּמִי . פְּתוּרָא : 15

השבים

(כו) לעמת המסגרת. בשלחן למטה מן המסגרת יהיו דפוס כעין תיבה פרוצה לעשות בה הלחם : וכפתוי - תמכעות קבועות ולא במסגרת עצמה : (כז) קערותיו . רש"י

ז כלומר שם יהיו ללורך בתים גדלים : ח ראש פ"י עזין סכנות בעבור בתים וזדים אלה הסכנות בעבור בתים וכפתוי סכנות יהיו בתים להכניס בהן הדלים : ז ללורך בתים : ח כתבנום לאחרא ח לאחרא : (כח) ונשא בהם . לטון נפעל יהיה נשא בהם את השלחן : (כט) ועשית קערותיו וכפתוי . קערותיו זה הדפוס פירוש לתורת אלהים

(כח) ועשית המסגרת אקענען דעם ווינקעל וואס די לייקמלעך הייבן זיך דארט אן הייבן. זאלין ויין די רינגען להמים מען זאל אריין קאן די שטאנגען אין די רינגען לשאת צו שטאנגן מיט די שטאנגען דעם מיש : (כח) ועשית אונז דו זאלקט מאכין את

מען

וּבְזִיכוֹהִי וּבְסוֹנוֹתֶיהָ וּבְמִלְחָתֶיהָ דִּי יִתְנַסֵּךְ בָּהּ
וְהִב דְּכִי תַעֲבִיד יִתְחַן:
לֹא וְתַתָּן עַל פְּתוּרָא לַחֵם
אִפְיָא קְדָמִי תְּדִירָא:
עַל־הַשִּׁלְחָן לַחֵם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד:
וְהִב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אִתָּם: לֹא וְתַתָּת:
עַל־הַשִּׁלְחָן לַחֵם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד:

תורא יוסק על, מנחם לו: לחם פנים: שם עז:

רשבים

(ל) לחם פנים. לפי משומו לחם הראוי לפני שרים לחם נאה ברכיב ולקחת סלת ואפית אותה וגו' וכתוב וישיא משאת מאת פניו אליהם. וכתוב ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק יפה מקצרה שלפני אלקנה החשובה שנותנת לפני בעל הבית כי לא חנה אהב לכך אפים חשוב. וה' סגר רחמה. לכך מנה אחת ולא שותם ולא מנות הרבה כמו לפנינה שהיו לה

לבונה זכה: וקשותיו ומנקיותיו. מפורשים במנחות לפי שהיה הלחם שותם מערכות שש המערכת זה על גב זה והיו מולגות כמאן ומאכן לשלחן. וקשותיו שהיו רחויין לבחן ולבחן ללדי הבית מזה ומזה נותן וכן בין לחם ללחם ששה זה על זה ולפיכך נקראים במקום אחר קשות הנסך שמסבכין על הלחם בין לחם ללחם: אשר יסך. בקשות. כמו שפירשתי:

רש"י

גמור בדים: מ פירוש הלל היה זקוף מלאן ומלאן כחלים ובאמצע היה חור כניסה והוא כעין מ' השכם: י כלו היה נותן לחם הפנים כשפת השלחן ומש כדי שיהא שכי השלחן נמשך כסוד למעלה עם לחם הפנים וכן כשפת הכניסה נמשך לגדי הכניסה ומלאן ומלאן דלורף של שלחן עומד כרוכב של משכן שהוא אהל מועד מחוץ למדבר: כ מדכתיב קטרוחיו שמעט עי קטרו וכן כוולו ולרף למר שכי יותר ממלח: ל' מ' חוץ חלא קים שכי מונחם בין לחם ללחם היו כמין סכך על הלחם ואף שאין נוכח לחם כאל ור"ל שפירושו אשר יוספה בהן

שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין חיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקיפל מלאן ומלאן כלפי מ מעלה כמין כיתלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רחויין לבחן ולבחן ללדי הבית מזה ומזה נותן ארכו לרחבו של שלחן וכתליו וקופים כנגד שפת השלחן והיה עשוי לו דפוס וזכ דפוס כרול. בשל ב כרול הוא נאפה וכמונולו מן התור נותן בשל וזכ עד למחר כשנת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה:

ובפתויו. הן בזיכין שנותנין בהם לכוונה ושמים היו לשני קומי לכוונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר (ויקרא כה) ונתת על המערכת לכוונה זכה: וקשותיו. הן כמין חלאי קים חלילים הנמדקין לחרץ ונחמין עשה של זכב ומסדר ג' על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אחרון הקנים ומכילין בין לחם ללחם כדי שהנכם הרוח בניהם ולא יתפשו וכאן ערבי כל דבר חלו קרוי קסוי"ל: וסנקיתיו. תרומיו ומכילתיה הן מפיסם כמין יתדות וזכ עומדיו בחרץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוללים שזה (הר"ם גורם חמשה) פוליס זה למעלה מזה ורשאי הקנים שכן לחם ללחם שמוכין על חוץ פולין כדי שלא יכחד מלא הלחם העליונים על החתומים וישבו ולשון מכילתיה מוכלתיו כמו ללחתי הכל. אבל לשון מנקות חיי יודע חיד נופל על סיפין ויש מחכמי ישראל חומרים (ממחית לו) קשותיו חלו סיפין שמקין אותו ומחזיקים אותו שלא יסכר. ומנקותיו חלו הקנים שמקין אותו שלא יתפשו אבל חונקולם שתרנס מכילתיה היה שניה כדכרי האומר מנקות הן סיפין: אשר יסך בהן. (אשר יוספה בהן) ואלת קשות האסך זה וזה אשר יוסך כהן שכי עליו כמין סכך לו וכמו וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד) ואלת קשות האסך זה וזה יוסך והנסך ל' סכך וכמו הם: (ל) לחם פנים. שהיה לו פנים כמו שפירשתי וממין הלחם וסדר מערכתיו

פירוש להנחת אלהים

ואלקם דאם אלקי סאכין פון ריין נאלדר: (ו) ונתת אוה דר ואלקם געבין עי השלחן אוף דעם מיש לחם פנים דער לחם הפנים נאל הכיר רינען אוף דעם שבת פון איין שבת צום אנדערען ווארום אוף אימליקען שבת האם קען גבאקין אנדער לחם הפנים וויא באלד קען האם דאם אראפ

מצות השם

ה' בכל שנת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני חמיר: גילעגין ביי שבת ביי טאג, שבת ביי טאג האם קען אריין גיפראגין די תלית אין בית המקדש און קען האם אראפ גענומען די אלטע תלית פון מיש, און קען האם געלייגט די פרישע תלית און ווי זענען גילעגין אוף דעם מיש ביי איבער אפטיאג שבת, און אזוי איז גיווען אייביג די גאנצע צייט וואס דער בית המקדש איז געשטאנען. ווייל די ברכה פון גאט קומט גיט אוף אליידיגען מיש, דריבער האם דער מיש גיט געדראפט גיין איין מונט אן די תלית, און פון די ברכה וואס איז גיווען אוף די תלית פון בית המקדש איז געקוקט די ברכה צו אלע יידן ווערע עסיגיוואג ואל גיבעמאשט ווערין איז ווערע גיבערם:

ועשית

(א) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולכוונה זכה לפני (ו) ונתת על השלחן וגו'. די תורה האם גיבאמין אלע שבת ואל קען לייגן צוועלף תלית אוף דעם מיש וואס אין בית המקדש, און די תלית וואס זענען גילעגין אוף דעם מיש דיא באגנצע וואך ביי קען דארף לייגן די נייג תלית, האם קען אראפ גענומען און דיא באגנים האבן די תלית געפילט צווישען זיך יעדער פון האם גענומען אשטיק'ל תלה און גיבעסין, ואון אזוי איז גיווען דער דין פון די תלית, פרייטאג האם קען וויא געבאקט און ווען קען האם ווי אזויס גענומען פון הויכן האם קען ווי געלייגט אין צוועלף גאנצערען שיקלען, יעדער שעה אין אפגינגער שיעור, און אזוי זענען ווי

לא ותעבד מנרתא דהב
דכי נניד תתעבד
מנרתא שידה וקנה
פלד הא חוורא
ושושנא מנה יהו:
לב ושיטא קניו נפון
מסמרהא תלתא קני
מנרתא מסמרה חד
ותלתא קני מנרתא
מסמרה תנינא:

פ שלישי לא ועשית מנרת זהב מהור
מקנשה תיעשה המנורה ירכה
וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה
ממנה יהיו: לב וששה קנים יצאים
מצדיה שלשה קני מנרה מצדה
האחד ושלושה קני מנרה מצדה

תרא ושיט מנרת . סוכה נ מנרת כה עקרה עבר א' . מקשה . מנרת פת : ושם . מנרת כה :

רשבים

(לא) ועשית מנרת . ו'ס כתיב מנרת בלשון כננד ו' רשבים
ו' ארלות ואין כפרש מנרת ארת פמ' וכן כמשה כלאש
לומר כמקום כל אין שטן ואין מוק וכוונת נר מלש וטורה אור
סותם פיו של שטן מלהשטין :

המנורה : וקנה . הוא הקנה האמצעי שיוצאים ומתפצלים ממנה שלשה קנים מכאן ושלושה מכאן : גביעיה
כפתריה ופרחיה כמנה יהיו . בקנה האמצעי שבכל כפתור יוצאים שני קנים ככתיב ובפתור תחת שני הקנים

שפתי חכמים

מי שדרך לביטוי והיינו הלשם : כ והקשה כלאש שנתקשם
בה הראשו מנרת אש ואש' נתקשה בה אמר לו השלך את
הכבר לאור וזה היה על ידי כללל והיה נעשית מלאה כפועל
אלל לא אמר הקלה למשה בפירוש שמישה מלאה ודרשו כן
מדכתיב תיעשה כויד ולא תעשה הראש' סהרין כלן ואני

תרגמו נניד לשון המשכה שממשיך את האברים מן
קורנם בעדיין כלנו (נעשהממערט) כמו (דניאל ה) דא לרא נקא:
לפי שהיה משה מ מתקשה בה . אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הכבר לאור והוא נעשית מלאה לכך לא
נכתב תעשה (מחמת כט) : ירכה . הוא הרגל של משה העשוי כמין חיבה ואלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה:
וקנה . הקנה האמצעי שלה העולה כאלמנע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין נד לאור
השמן לחבו ולתת הפחילה : גביעיה . הן כמין כוסות שטועין מוכות ארוכים וקצרים וקורין להם מדיר'ס
ואלו עשויין מזהב ובילטין יוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכתוב ולא היו בה אלא לניו : כפתריה .
כמין תפוחים היו בעלגין סביב בעלגין סביב הקנה האמצעי כדרך שטועין למנרות שלפני השרים וקורין להם
סימיל'ס ומנין שלהם כחזב בפרשה כמה כפתורים בלעגין וכמה חלק שנין כפתור לכפתור : ופרחיה .
לורין עשויין בה כמין פרחים : ממנה יהיו . הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת הפשת ולא יעשה לבדס וידקס:
(לב) יצאים מצדיה . לאמר ולכאן באלכטון נמשכין ועלגין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין
מתוך קנה האמצעי ולה מעלה מזה התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעלגין קצר הימנו לפי שהיה גובה

מעשה המנורה

דעת וקנים מכללי התוספות

(לא) היעשה המנורה . מלא י'רד רמז לעשר מנורות שעתיד
שלמה לעשות : ירכה . זה ירך שלמשה שהוא עשוי
כמין סרן של שן סבוב'ס כלב'ו ארוך ורחב קצת עוב ויוצאין
ממנו שלש רגלים ואסרו י'ר גובהה של מנורה י'ס פסחים
ורמז לדבר כדכתיב ב' בהעלתך ב' מעשה המנורת וזה
(מעשה) בני י'ח :

(לא) ועשית מנורת זהב מהור . ידוע כי הנעשה נעשה
מהדלקת הנרות והיא מהלכת בעדוני הכור והשפתה
ומחשפת ומתרחבת מתוך כנאל האורה מפני שהיא חתיכת אור
מנונה כלאר השכל . וכן העשם כזה נמשכת אחר האור שהוא
מיה . א'ס שאלור היה הוא אור גופני והשקמה היה אור
רמזי נד נשקט . וע'כ המעילה שלמה המלך ע'כ לור הוא
שאלור נר ה' נשמת אדם . וע'כ כשעה שאלור גופס מדליקין
נרות נשעת יוצאת נשמה . וכל השבעה ימים אחר פטירתו נר
הנשמה תחיל א' הכית נלקס את המקום שאלה משם . וכל

דולקת בלוחו בית שמת שם . מחמת שכלל אופן הכשעה ימים
שנה ושנה על פטירת אביו ואמו או אחר קרובים מדליקין נר

פירוש לתורת אלהים

גינזמ' האם קען תיפף אנדערס ארויף גלייגט :
(א) ושיט אור דו ואלקס מאכין מנרת אונגורה
פון דין נאלד מקשה גישלאגין תעשה ואל גיטאון
נוערין הפנייה דיא מנורה פלוקר דו ואלקס
גיס מאכין שטיקלעך אונ דער נאך צו נאמען
שרויפין נאר פון איין שטיק ואלקסו אויס
שלינגין איין נאנצין דיא מנורה יידיק איר דיק
מייגט קען די פיס וקנה אונ איר דער גביעיה אירע
געקערען כפתריה אירע עפיר ופרחיה אירע בלומען
מקנה ואלין זיין פון דעם אייגענעם שטיק נאלד :
(ב) וששה קנים אונ זעקס ערקען יוצאים יוצאין
ארויס גיין פון אירע זייטן שיש דרייא רעקען
פון דער מנורה מצדה פון איר איין ויט שיש אונ
די אנדערע דרייא רעקען פון דער מנורה מצדה

הַשְּׁנִי: לֹא שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מִשְׁקָדִים
בִּקְנֵה הָאֶחָד כִּפְתָר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה
גִבְעִים מִשְׁקָדִים בִּקְנֵה הָאֶחָד
כִּפְתָר וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים
הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה: לו' וּבַמִּנְרָה
אַרְבָּעָה גִבְעִים מִשְׁקָדִים כִּפְתָרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ: יא' וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־

לֹא תִלְתָּא בְּדִידִין מְצִיירִין
בִּקְנֵיָא חָד חֲזוֹר וְשׁוֹשָׁן
וְתִלְתָּא בְּדִידִין מְצִיירִין
בִּקְנֵיָא חָד חֲזוֹר וְשׁוֹשָׁן
כֹּן לְשִׁתָּא קִנִּין דְּנִפְתְּחוּ מִן
מִנְרָתָא: לו' וּבַמִּנְרָתָא
אַרְבָּעָא בְּלִידִין מְצִיירִין
חֲזוֹרָתָא וְשׁוֹשְׁנָתָא:
יא' וְחֲזוֹר תַּחְתּוֹת תְּרִין קִנִּין
דְּמִנָּה וְחֲזוֹר תַּחְתּוֹת תְּרִין
קִנִּין דְּמִנָּה וְחֲזוֹר תַּחְתּוֹת
תְּרִין קִנִּין דְּמִנָּה לְשִׁתָּא

תולדות אהרן

ששה גבעים: טס: ארבעה גבעים.
יפחל נכ מנחות טס:

רשבים

מטנה: (לג) שלשה גבעים. חלולים כמין כוסות גומות גומות בקנה: משקדים. כעין שקדים של בליטות כותלי
הגביעים כעין שעושים כלי כסף מצויירם בליטות כעין כפות או כעין תפוחים שקורין קוליר"ץ בלעז. ושוב
שמעתי שכן כפרשים בגרבונו. אמוניר"ץ בלעז: לצון שקדים: כפתור ופרח. באמצע כל קנה לנו:
(לה) וכפתור תחת שני הקנים מטנה. היוצאים ממנה כמנה האמצעי שהוא עיקר המנורה: לששת הקנים.
רש"י

ראשיהן שה לנוכה של קנה האמצעי השניעי שממנו
יוצאים הששה קנים: (לג) משקדים. כהרגלנו
מציירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין
גיא"ר: ושלשה גבעים. כלטין מכל קנה וקנה:
וכפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנורה
ארבעה גבעים. כנופה של מנורה היו ארבעה גבעים
אחד בולט בה למטה מן הקנים והב' למעלה מן יציאת
הקנים היוצאים מלמטה: משקדים כפתוריה ופרחיה.
(יזחל נכ) זה אחד מהמטה מקראות שאין להם הכרע
אין ידוע אם גבעים משוקדים או משוקדים כפתוריה
כעשה

המנורה
לשולשם. והששה נרות היו דולקים בלילה מחמת שכליה
הדינים נותנים וכוונת ה' פנים אשר יעברו על האדם מעת
פסירתו עד שיבא על מקומו בנ"ע. וכיום היה די כנר אחד.
יש עוד רמזים וסודות כעניני הנזירות כאשר המפרשים האחרים
בזה עיין עליהם:

פירוש להורות אלהים

השני פון איר אנדערער זייט: (וג) שיש דרייא
גביעים בעקער משקדים געמאלטע בקנה אין איין
דער כפתור אעפיר ופח און אבלום ושלשה און
רבי גביעים בעקער משקדים געמאלטע בקנה האחר
אין איין דער כפתור אעפיר ופח און אבלום
פלוקר אויף אימליקען דער זאל זיין דרייא
גביעים און איין כפתור און איין פרח בן אוי
זאל זיין נישט צו אלע זעקס רערען היצאים וואס
זיין גייען ארויס פון הקנורה פון דער מנורה:
(יד) ובמנורה און אין דער קיטעלשטע דער וואס
רענען

קניו דנפקין מן מנרתא:
 לו חזיריהון וקנייהון מנה
 ידון פלה נגידא חדא
 דהב דכי: לו תעביד ית
 פוצינהא שבועא ותדליק
 ית פוצינהא ויהון
 מנרתין לקביל אפהא:
 לה וצביתיהא ומחיתיהא
 דהב דכי: לא כפרא
 דהב דכי יעביד יתה ית

המנרה: לו כפתריהם וקנתם ממנה
 יהיו פלה מקשה אחת זהב שהור:
 לו ועשית את נרתיה שבועה והעלה
 את נרתיה והאיר על עבר פניה:
 לה ומלקחיה ומחתתיה זהב שהור:
 לא כפר זהב שהור יעשה אתה את

תר"א ושנים אל. מנחות פה: ככר זכר. שם סה: אל סה סה. שם פה:

רש"י

שכנגדו כדכתיב ואת המנורה נוכח השלחן וכן כתוב
 אל מול פני המנורה ואירו שבעה הנרות שכל שבועתן
 כאירין לצד השלחן שכנגדו לפניו: (לה) ומלקחיה:
 שלוקחין בהן הפתילות ונותנין בגרות: ומחתתיה:
 כהשיבולתא הנרות בבקר חותה בהן גמלי הנרות וסותר
 השמן שכנגדו:

רש"י

כפתור ושי קנים יולאים ממנו אילן וחלקי מנשכים ועולים
 כנגד גובהה של מנורה עשה חלק וספח כפתור ושי קנים
 יולאים ממנו וספח חלק וספח כפתור ושי קנים יולאים
 ממנו ומנשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה וספחיהם
 חלק כפתוריהם שם ג' טפחים שבהם ג' גבישים וכפתור
 וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד טפח
 כפתוריהם ו' בששת הקנים ו' בגופה של מנורה שהקנים יולאים
 כפתוריה ומיעוט כפתורים שנים האחד למטה אלל הירך והאחד
 כנ"ע העליונים עם ג' הגבישים וששה פרחים
 היו לה ו' לששת הקנים שאלמר בקנה האחד כפתור ופרח
 ו' למנורה שאלמר כפתור ופרח ו' למנורה שאלמר משוקדים
 כפתוריה ומיעוט פרחים שנים האחד האחר כפרסא
 כעלותן עד ירכה עד פרסה ואם חזקתה במטה זו הכתובה
 למעלה תמלאם כמנים איש איש כמנות: (לו) את נרתיה
 והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הארות שבראשי הקנים
 היואלים מלדיה מנשכים כלפי האמזנים כדי שיאירו
 הנרות כשתלוקם מאחריהם אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני
 הקנה ג האמזני שהוא גוף המנורה: (לז) ומלקחיה:
 הם האמזנים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן
 לישבן ולמושכן כפי הנרות ועל שם שלוקחים
 בהם קרויים מלקחים וכיתהא ש"ל ל' לכת עוליי"ש
 כלעו (לאנגען): הם כמין בזיונים קטנים שחמה
 בהן את האפר שכבר בכרך בכרך כשהוא מטיב את
 הנרות מאפר הפתילות שלקו הלילה וכבר ו' מחתה
 פייסד"ל כלעו (שעפלטעפעל) כמו (יעשה ל) לחחות
 אש מיקוד: (לט) כבר זהב שהור. שלא יאח משקלה
 עם כל כליה אלא כבר לא סחוט ולא יותר והכבר
 של חיל ששים מנה ועל קדש היה כפול ק"ף מנה
 והמנה הוא לימאד ששקלין בה כסף למשקל קלוגי"א
 והם ק' וזכרים כ"ה סלעים והסלע ארבעה וזכרים:

דעה וקנים מבעלי התוספות

היתה מנורה דאז יכל להיות דכל פיות של נרות פותח
 לצד השלחן אבל למ"ד שספחין לררם היתה מנורה
 צ"ל שהאמצעי פונה למערב והאחרים פונים לאמצעי
 נראה כל כך שהאיר על השלחן היתה נעשית ולא תוכל
 למשך והאיר כפשוטו דרש"י:

(לו) והאיר. פי' והאירה המנורה אל השלחן שכנגד פניה
 של מנורה כדכתיב ב' וחלל וישם המנורה באהל
 אשור נבח השלחן כסלל דלהאיר על השלחן היתה המנורה
 וכן כתיב ב' כהעלותך אל מול פני המנורה הרינו שלחן
 יאירו שבעת הנרות והפסוק הולך כס"ד מנורות נסעבר

פירוש לתורת אלהים

אירע לעקב ואיר ער ואל מאכין לייקבין פי צו
 דער זייט פון איר פנים. פלומר צו דער
 מיטולקסער רער: (יח) ופלקחיה אונג אירע
 צווענגלאה וספתותיה אונג אירע פוענדלאה וזה שהור
 ריין נאלך: (יט) כבר אצענמין וזה שהור ריין נאלך
 פלומר דאס גאנצע נאלך פון דער מנורה ואל ויין
 אפער יעשה ואל ער מאכין ויא את מים פי אלע

רעקען היצאים וואס זיי גיין ארום. פי פון דער
 מנורה: (יח) כפתריהם וייערע עפיל וקנים אונג
 וייערע רעקען ספנה פון דער מנורה פלומר
 פון זיין שביק נאלך יחי נוי נאלין ויין מיה נאר
 סקשה גישלאגין אחת פון איין שטיק וזה שהור ריין
 נאלך: (יח) וקשית אונג דו ואלקם מאכין את אירע
 רערלאה שבעה ויקען והעלה אונג ער ואל אציקדען

אירע

כָּל־הַבָּלִים הָאֵלֶּה: ׀ וְרָאָה וַעֲשֵׂה
בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מְרָאֶה
בָּהֶר: ׀ כּו ׀ וְאַתְּ־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֵׂה
עֵשָׂר יָרִיעֹת שֵׁשׁ מִשׁוֹר וְתַכְלֶת
וְאַרְבָּעֹן וְתַלְעֵת שְׁנֵי פָרָבִים מַעֲשֵׂה
חֹשֶׁב תַּעֲשֵׂה אֹתָם: ׀ ב אֶרֶץ
הַיַּרְדֵּה הָאֶחָת שְׂמֹנֶה וָעֶשְׂרִים
בָּאֵמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֵמָּה
הַיַּרְדֵּה הָאֶחָת מִדָּה אֶתֶת לְכָל־

כָּל מִנְיָא הָאֵלִין: ׀ וְחִי
וְעָבִיד בְּדִמְיוֹתָיו דִּי אֵת
מִתְחִי מְסֹרָא: ׀ וְיֵת
מִשְׁכְּנָא תַּעֲבִיד עֵשָׂר
יָרִיעֵן דְּכֹנֵן שְׁוִיר וְתַכְלָא
וְאַרְבָּעֹנָא וְצַבֵּעַ זָהָרִי
צִוְרָת דְּרֹבִין עֹבֵד אוֹפֵן
תַּעֲבִיד יִתְהוֹן: ׀ ב אֶרֶץ
דִּירֵיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין
וְחִמְנֵי אִמִּין וּפּוֹתֵיָא
אַרְבַּע אִמִּין דִּירֵיעָתָא
חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא כָּבֵד

תולדות אהרן

זכר ונשיא מנחות כט: וזאת המשכן.
שפז נח: משכן השב: ויחזק עב: חזק
כיריב: שפז נח:

בעל המורים

(מ) וראה. ג' ר"פ הכא ואידך וראה אם דרך עולם כי. ואידך
וראה בניס לנכין. פ"א אם דרך עולם כי וראה ונשיא מנחות
שפז נח: משכן השב: ויחזק עב: חזק כיריב: שפז נח:
כיריב: שפז נח:

רש"י

(מ) וראה ועשה. ראה כאן בבר תבנית שאני מראה
ם אותך. מניד שנתקשה משה במעשה המעורה עד שהראה
לו הקב"ה ע מורה של אש: אשר אתה מראה.
בתרגומו דלת מתחיו בטורה אלו היה נקוד מראה כפח"ח
היה תחרומו אהה מראה לאחרים עכשו שנקוד חקף קח"ץ
סתרומו דלת מתחיו שאחרים מראים לך. (שהנקוד"ה מפריד
צין עשה לנעשה): (ח) ואת המשכן תעשה עשר
יריעות. להיות לו לגג ולמחילות מחוץ לקרשים שהיריעות
תלויות מחלוקיהן לכסותן: שש משור ותכלת וארבע
ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד ככל חוט פ וחוט
א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי
ד' מינין בשבן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייחא
מזוירין ביה כזורגותן ולא ברקיעים שהוא מעשה צ מחט

(מ) מראה. מלשון ופעל על ירי אחרים. אמושטרי"ן
בלע"ז: אשר אחת מראה. ממש הראו לו תבנית
המורה אמושטרי"ן בלע"ז. אבל לא. הגרמא
אלוי (אליך) מעצמו מובדיל בלע"ז: (ח) ואת
המשכן תעשה עשר יריעות. חמש תחתונות קרוי משכן כי

שפתי חכמים

הכ"א: ׀ פירוש מקרא קצר הוא שהיה לו לומר וראה התבנית
אשר אני מראה אותך ונשיא מנחות וגו' דלכ"ז מלי ועשו
בתבניתם אשר אתה מראה וגו'. והלא לא בניד לנו כמכונן בשום
מקום שהראו את תבניתם וכוונתם בבר ואמר כאן בבר כי אין
שיך לומר וראה בבר ששיר הים עומד בו ולא ראה כאן משני
שלו היה מורה על מקום מיוחד מן הכר וא"כ לא היה לו ל'י
אשר אתה מראה בבר שהוא דרך כליות אלא במקום מיוחד
ממנו הרמז במלת כאן: ׀ על כן משמע שמהם עשה את המעורה
וא"ת והא לעיל מירש"י חגיגה מ"א: ויש לומר דזה לא
היה מורה עד שנעשית מחילה וכדפרישית לעיל: פ"א שכל
היו שזורין יחד כדכתיב משור. וא"ו ותכלת במקום ב' כאלו אמר
שש משור בתכלת וארבעה וכו' כאלו (שפתי חכ) ה' שלתי ורוע
כמו כרומו (שפז יג) ה' כלי ועמו כמו כלי ועמו: צ' שפז נח

דמלאכת המשכן: כרבים מעשה חשב. כרבים היו
אלה בארבעה בני כותלים פרטק אחד מכאן ופרטק אחד

ענין המשכן

ירכי החיות כנגד כולם. גופי החיות כנגד כולם. זוארי החיות
כנגד כולם. ראשי החיות כנגד כולם. קרני החיות כנגד כולם.
למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כולם. כסא
הכבוד כנגד כולם. מלך אל חי וקוים רם ושם שוכן עליהם.
והנחת אל כולם ואמרת להם עשו לי יריעות מים ותאזן לשבן
אלהם ואמר רבי יוחנן על לוי אלו היו אומות העולם יודעים

פירוש לחזרת אלהים

פְּעֻרָפִיל (וואל ותלעצ שני אונ ארויטין פארים עס
נאל זיין גיברייט אלע פיר מינין צו זאקען
ברבים קען זאל אויס ווערן צורות פאר
מיינסטערלאפט פֿעשע נאלקטע מאכין זיי: (ב) אידך
דיא ליינג היריעה פון איין יריעה שמונה אקם
אונ צוואנציג איילין ויריח אונ דיא ברייט ארבע
פיר איילין היריעה איין יריעה נאל אויז זיין כרת

הִירִיעַת : ג חֲמֵשׁ הִירִיעַת תְּהִיִּין
חִבְרַת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמֵשׁ
יִרְיעַת חִבְרַת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ :
וְעָשִׂיתָ לָּלֶאֱת תִּכְלֶת עַל שַׁפַּת
הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּחֲבֵרַת וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בַשַּׁפַּת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחֲבֵרַת הַשְּׁנִית : ה חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת
תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בְּקֵצֵה הִירִיעָה
אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֵרַת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת
הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ :

רש"ם
תחתיהם תארונו מקום שהשיכנת שורה : (ג) חוברת . (א) חמש וגו' מוכות . כנגד ה' דורות על לוח אחד וכנגד ס' פעל
נחפרות יחד במחש : (ד) מקצה בחוברת . בשפת יריעה חמישה :
רש"י

שפתי חכמים
סוף מנ' דרין זה דומה לזה : ק כחכ הלא' ה' דקק
ארי וכסר ל'ר אלא לורות בעלמא וכו' אכל לא ירעה ח'ך
כנס הכחוכ שאר לורות כנס כרובים אס פירוש כרובים
סוף לורות ילדים שתרבות כרבים וכו' שנת רש"י ו'ל כנו
שהוא מלאך כפרק ח'ן דורשין ע"ל ו'ל של ה' מלויין
כירשית משקן שום לורות רק לורות המוכנס 'סח' ד' אדם
אריה שור גסר ודוקא נקט ארי וכסר : ר' רש"י ל' כנגד לילות
(ד) ללאת . ללז"ש בלעז (שליפען) וכן ח"א עונבין ל' עניבה : מקצה בחברת . בלוחה יריעה שנסוף החבור .
קבולת מחשת היריעות קרוי' חוברת : וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית . בלוחה יריעה
שהיא קיונה ל' קנה כלומר לסוף החיברת : (ה) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה . שמור שפעשה
הלולאות במדה אחת מכוונת הכדלתן וזו מן וכמתן כיריעה זו כן יהא בחברתה כשחפרוש חוברת חלל חוברת
יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד הלולאות של זו וזו לשון מקבילות זו כנגד של זו חריתו של כנגד
לקבל . היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע וכסחצר חמש יריעות יחד ממלא רחבן כ' וכן החוברת השנית . והמשכן

ענין המשכן
מה היה המשכן וזית המקדש יפין להם באלילות וקטעיות היו
מקיפין אותן לעומדן . למה עמד שלל הוקם המשכן ה' הדבור
יואל ונכנס לתוך בתיים של אומות העולם והיו נחרים שנלמד
כי מי כל כסר אשר שמת קול אלהים חיים מדבר מתוך האש
כמו יו"י . אחת היית שומע קולו וקוית אכל האומות שומעים
ונחרים מתוך אלהים ומתו . ולא חלמד במשכן אלא חילוי בית
פירוש פתורת אלהים
פון דעם בהעפסונג יבן תעשה אונ אווי נאלקסמו
סאכין בשפה אין דעם ברעג פון די יריעה הקיצונה
די עקססע בבחברת אין דעם אנדערין בהעפסונג :
(ה) חמישים נקאות פירציג שליפעלעך תעשה נאלקסמו
סאכין וגו' בקצה אין דער יריעה אשר נואם פון
דעם אנדערין בהעפסונג מקבילות אקענין הניקאות
די שליפעלעך אשה איין שליפעל אקענין אנדערין
בר

וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קָרְסִי זָהָב וְחִבְרָתָהּ
אֶת־הִירִיעַת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ
בְּקָרְסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃
וְעָשִׂיתָ יְרִיעַת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־
הַמִּשְ�כָּן עֲשֶׂת־עֶשְׂרֵה יְרִיעַת
תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ח אֶרְךָ הִירִיעָה
הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרָחֵב אַרְבַּע
בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה

תָּרָא: וְיִתְעַבֵּיד חֲמִשִּׁין
פּוּרְפִין דְּזָהָב וְחִבְרָתָהּ יִתְ
יְרִיעַתָא תָּרָא עִם תָּרָא
בְּפּוּרְפִיא וְיִיָּה מִשְׁכָּנָא
חַד: וְיִתְעַבֵּיד יְרִיעֹן
דְּמַעְזִי דְּפָרְסָא עַל
מִשְׁכָּנָא תָּרָא עֲשָׂרִי
יְרִיעֹן פְּעַבֵּיד יִתְהִין׃
ח אֶרְכָּא דִּירִיעַתָא תָּרָא
תַּתְּהִין בָּאֲמִין וּפּוּרְפִיא
אַרְבַּע בָּאֲמִין דִּירִיעַתָא

תולדות אהרן

אֲמִין יְרִיעַת: שֵׁס: פְּעַבֵּי עֲשָׂרִי: סְבָדִין
ס: אֶרְךָ הִירִיעַת: שְׁלֹשִׁים חָ: סְבָדִין

בעל המורים

לוח השני: (1) חמשים קרסים. כנגד ל' עשרי בינה: חמש.
בגמטריא שש גוים:

רש"י

רשבים
(ו) וחברת, ע"י קרסי ב' זולאות תחבר שתי המחברות.
והיה המשכן אחד, עשר היריעות הקרוים משכן יהיה

שפתי חכמים

של זו והקרסים מחבין יחד: ש פירוש הפירות מספיק בין
קדשי קדשים לחלל מועד ומושך מן המערכ י' אמות אורך של
קדשי קדשים נמלא מפרוכת עד מורה בים עוד י' אמות ואי
אמרת שפירושם היו מכסות את עמודי המורה שבי שובין
אמה ואח"כ מכסין היריעות עוד י' אמות עד הפרוכת שכן
קדשי קדשים נמלא פרוכת משוכה מן הקרסים ולמעלה אמה דמא
ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן לשוכי ראשי הקרסים שוביים
אמה שתיירו י"ז אמה ח' ללפון וחי' לדרום מכסות קומות הקרסים שבהן עשר נמלאו שתי אמות התחתונות מגולות.
רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד
עובי ראשי הקרסים שבהם אמה לכסות עובי העמודים שבמורה שלא היו קרסים במורה אלא ד' (ברש"י ין חמשה)
עמודים שהמסך פרוש ותלוי בוויין שבהן כמין וילון שתיירו ח' אמות תלויין על אחורי המשכן שבמערכ ושתי אמות
התחתונות מגולות, זו נמלאה בדבריהם דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פ' הורק) אין היריעות מכסות את עמודי
המורה וט' אמות תלויות אחורי המשכן והכחוב בפרשה זו מסייענו ונחת את הפרוכת תחת הקרסים ואם דכדרי הדבריהם
הואת נמלאה פרוכת משוכה מן ש הקרסים ולמערכ אמה: (1) קרסי דהב, פירמיל"ח בלע"ז (שפאלעגן) ומכניסין
רשן אחד בלולאות שבחוברת זו ורשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחבין בהן: (2) יריעות עזים, מנוה
של עזים: לאלה על המשכן. לפרש אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה, שכמותן ארכן לרוחב
המשכן כמו שנתן את הראשונות נמלאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות א' מהשתי אמות שבאחורי מגולות
מן הקרסים והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה

ענין המשכן

האין, אמר להם הקב"ה מה אהם תמהים על זאת ראו מה אני
מחבין את התחתונים ויורד וסוכן תחת יריעות עזים שאל' ועשית
יריעות עזים, ר' יהודה אומר מה גדולה עובדה גדלה היתה במדבר
וממנה עשה היריעות, ור' נחמי' אמר מעשה נסים ה' ולעשה היתה
נבדלת ונגזרה, מדע ק' שכתבי אורח יריעות החלח, מי מכיל
כל כזה יריעות ש שלשים אמה (כאן אמה למד כד' חמשים הים
מעשה נסים, ולא תאמר כיצ"ל אלא אף בקרשים כד' מעשה נסים:

פירוש לתורת אהיה

פון דיא אנדערע צו בינדען איינע פינף
ער ויאי בהעפם ויהי המשכן נועם ויין דער משכן
פלוקר דיא צעהן יריעות אהר אוזי וויא איינס:
(1) ועשית אויג דו זאלסט מאכין יריעות פון האר
פון ציגין, זאגיי וועגין אנציעלסט אויף דעם משכן
עשית עשרה עקף יריעות תפשה זאלקסטו מאכין וי:
(ח) אויך דיא לענג היריעה פון איין יריעה שנישם
דרייסיג אויילין ורובב אויג די ברייט ארבע פיר אויילין
היריעה

ואם יודע שיהיו מכושין לפניה אל תחת לו, וכן אם חובע
נכסים ואחרי יודע שחית לבוע בהן אל תחת לו, אבל הנכרי
כל מה שהוא חובע תן לו לנעוץ וישו כל עמי הארץ את שמך
הגדול) כשמשע מלאכי השרת אמר הקב"ה לחשם שעה לו משכן
שלי ממהלך לנעוץ אלא כני, התחילו אומרים כדונו של עולם
למה אתה יורד לתחתונים שכך הוא שחשם כשמים, אמר להם
הקב"ה פייסם שאני עושה כשם שאמרתם אלא תהלין מלאה
פרי עם זאך ויך קענען צו בינדען איינע פינף
יריעות צו דיא אנדערע פינף יריעות: (א) ועשית
אויג דו זאלסט מאכין חששים פיפציג העקלעך פון
גאלד ותרבה וועסטו ביים וי בהעפמין את היריעות
דיא יריעות איש איינע פינף צו די אנדערע פינף
בקרים ליש דיא העקלעך ער האט אריין גיטאהן
אין וייט העקלעך אין די שלייפלעך פון די פינף
יריעות אויג די אנדערע וייט אין דיא שלייפלעך

חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא
 לְחֲדָא עֲשִׂי רִיעָן :
 וּתְלָפִיף יָת חֲמִשׁ יִרְעָן
 לְחֹד וְיָת שִׁית יִרְעָן
 לְחֹד וְתַעֲיָף יָת יִרְעָתָא
 שְׁתִּיתָתָא לְקָבִיד אִפִּי
 מִשְׁכָּנָא : וְתַעֲבִיד
 חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל שִׁפְתָא
 דִּירְעָתָא חֲדָא בְּסִימָא
 דְּבִית לְזִפִּי וְחֲמִשִּׁין
 עֲנוּבִין עַל שִׁפְתָא
 דִּירְעָתָא דְּבִית לְזִפִּי
 תְּנִינָא : יִי וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין
 דְּנִחְשָׂא חֲמִשִּׁין וְתַעֲיָ
 יָת פּוֹרְפִיא בְּעֲנוּבִיא
 וְתַלְפִּיף יָת מִשְׁכָּנָא
 וְיָהִי חֹד : יִב וְסִירָא
 דִּיתִיר בִּירְעָתָא מִשְׁכָּנָא
 פְּלִגְנָת יִרְעָתָא דִּיתִירָא

ת"א וכתב את . שם : ח' ה' ה' ה' . שם :

אֶחָת לַעֲשִׂיתִי עֲשִׂיָה יִרְעָתָא :
 וְחִבְרָתָא אֶת־חֲמִשׁ הִירְעָתָא לְבָד
 וְאֶת־שֵׁשׁ הִירְעָתָא לְבָד וְכַפְלָתָא
 אֶת־הִירְעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מֹול פְּנֵי
 הָאֹהֶל : וְעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלֹאֶת עַל
 שִׁפְתַּת הִירְעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה
 בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֶת עַל שִׁפְתַּת
 הִירְעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית : וְעֲשִׂיתָ
 קָרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־
 הַקָּרְסִים בְּלֹלֶאתָ וְחִבְרָתָא אֶת־
 הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד : יִב וְסִרָח הָעֹדֶף
 בִּירְעָתָא הָאֹהֶל חֲצִי הִירְעָה

בעל המורים

(ט) השפית . ב' כחורס היריעה השפית וזוהי אח כרכתי כלס
 כשם השפית כזות השולחן שהם כמשך נשלחה כרכס ככל
 השולחן :

והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים
 קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה כי רוחב הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכו
 לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחריו המשכן ולצד צפון ולצד דרום כן העשרים
 רש"י

(ט) וכפלת את היריעה הששית . העודפת כאלו
 העלויות יותר מן התחתונות : אל מול פני האהל .
 ח'י רחבה היה תלוי וכפול על ת המסך שנמזרח כנגד
 על יריעות

(יב) וסרח העדף ביריעת האהל . על יריעות
 אלה לא לזון נג שמאלות ומסכות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות ח'י היריעה למערב שהח'י
 על יריעה אחת עשרה היתירה היה כפול אל מול פני האהל כאלו שתי אמות רוחב ח'יה עודף על רוחב
 פירוש לתורת אלהים

היריעה פון איין יריעה מדה אחת איין קאם לעשתי
 צו אלע עקף יריעות : (ט) וחברת אונ דו זאלקט
 בהעפסין את חמש די פינף יריעות קבד בזונדער
 ואת שש אונ די זעקס יריעות קבד בזונדער וקפלת
 אונ דו זאלקט צו גוף ליינין את היריעה די האלב
 פון דער זעקסער יריעה ויא זאל קומען א' מי צו
 קענין פ'י האלה דאס פנים פון דעם גיצעלק פלוקר
 אין סורה ויית פון דעם משכן . ויארזס סורה
 וערש גערופין פנים : (י) ונשית אונ דו זאלקט
 מאכין חמשים פוקציג שליפלאך זי שש אויף דעם
 בקרע פון דער איינער יריעה הקיצנה די זעקסער
 בחברה ביי דעם בהעפסונג פון די פינף יריעות
 חמשים אונ פוקציג שליפלאך זי שש אויף דעם
 בקרע פון דער יריעה היתירה פון דעם אנדערין
 בהעפסונג פלוקר פון די זעקס יריעות : (יא) ונשית
 אונ דו זאלקט מאכין קרסי העקלאך פון קיפער
 וחבית אונ זאלקט אריין בריינגען את הקרסים דיא
 העקלאך בינאאות אין די שליפלאך והפרג אונ דו
 זאלקט בהעפסין את האוהד דעם גיצעלק פלוקר
 דיא עקף יריעות והיה נועם ויין דיא עקף יריעות
 גלייה נוי איינים : (יב) וסרח אונ דאס נאך גיצעלפונג
 העדף דאס איבעריגע ביריעה פון די יריעות פון
 דעם

רשבים

עוהא אחד : (ט) וכפלת את היריעה הששית . לומר חצי
 תולה למטה אל מול פני האהל וחצי של אחרונה
 תפורה על אחורי המשכן יותר מיריעה המשכן שהי אמות.
 כיצד עשר התחתונות כשנתחברו יחד ארכן מ' ורוחבן עשרים ושמונה . והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים
 קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה כי רוחב הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכו
 לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחריו המשכן ולצד צפון ולצד דרום כן העשרים
 רש"י

שפתי חכמים
 הקרסים היו כאלו שפתי חכמים כסוף על מחברת וכל מחברת לא
 היה רחבו כי חס פשרים אמות ועשה מכסין היריעות כ"א
 אמות : ר' כיון דכתיב ח'י היריעה וגו' תפרס על אחריו המשכן

הפתח דומה לכלה כזוהי המוכסה בזעף על פניה : (יב) וסרח העדף ביריעת האהל . על יריעות
 המשכן . יריעות האהל הן העלויות על עוים שקרוים אהל כמו שג' בקן לאל על המשכן וכל אהל האמור בקן
 אינו אלא לזון נג שמאלות ומסכות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות ח'י היריעה למערב שהח'י
 על יריעה אחת עשרה היתירה היה כפול אל מול פני האהל כאלו שתי אמות רוחב ח'יה עודף על רוחב
 פירוש לתורת אלהים

היריעה פון איין יריעה מדה אחת איין קאם לעשתי
 צו אלע עקף יריעות : (ט) וחברת אונ דו זאלקט
 בהעפסין את חמש די פינף יריעות קבד בזונדער
 ואת שש אונ די זעקס יריעות קבד בזונדער וקפלת
 אונ דו זאלקט צו גוף ליינין את היריעה די האלב
 פון דער זעקסער יריעה ויא זאל קומען א' מי צו
 קענין פ'י האלה דאס פנים פון דעם גיצעלק פלוקר
 אין סורה ויית פון דעם משכן . ויארזס סורה
 וערש גערופין פנים : (י) ונשית אונ דו זאלקט
 מאכין חמשים פוקציג שליפלאך זי שש אויף דעם
 בקרע פון דער איינער יריעה הקיצנה די זעקסער

תַּסְרַת עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא : הַעֲדַפְתָּ תַּסְרַת עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן :

יום ו כדי לחשים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו חלום כל הסדרה ותרגום והספירה

יג וַאֲמַתָּא מִכָּא וַאֲמַתָּא
מִכָּא כְּדִיתִיר בְּאִזְרָא
יִרְעָתָא דְּמִשְׁכָּנָא יְהִי
סְרִיחַ עַד סִמְרֵי מִשְׁכָּנָא
מִכָּא וּמִכָּא לְכִסְיוֹתֶיהּ
י וַתַּעֲבִיד חוּפָאָה
לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּדִכְרִי
מִסְמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי
סִסְנֹנָא מְדַעֲלָא :
טו וַתַּעֲבִיד יֵת דְּפִיא

תו"א והאמה פסא : שט : ועשית אה : יומא עב :

בצל המזרחים

(יג) בלורכ . ג' במסורה דין ואיך ויף בגלל בלורכ לליתיו .
בלורכ אפיס וסותה קלין פי' בלורכ אפיס תמשכן שאל' כיו בלורכ
ירישות האלה וסותה קלין שנסתפה הקב"ה ונתגלה לשראל וכפר
לכס על שון סעגל ונתייחס ישראל ונתגל על כל שהסרה שכינתו
בשורה ליריעות התחתונות וי"כ הנתורה העשר סוף
היריעה העורפת שהן שתי אמות יותר מן התחתונות . ועשר אמות
או כל רחבו של המשכן כתר עשר אמות . והוא שכתוב ואלו
מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן בגדרות ט' מכאן ומכאן ואלו י'
וגו' : (יג) על צדי המשכן . לכסות האמה של האדנים עד הקרקע .
האדנים : (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה . מלמעלה של עורות
אילים וכן פשוטו משמע . ויש מפרשים

רשבים
ושמונה אמות עשר על המשכן ולצדדים חללים תשעה
מכאן בכורה צפוני ותשעה בכורה דרומי וכשפי' עליה
יריעות עזים שהן ארצן ארבעים וארבעה חצי היריעה
שהן שתי אמות נכפלות למטה והשלשים על המשכן
חלליות אחורי המשכן בשורה ליריעות התחתונות וחצי
וכשפירש רחבן שהוא שלשים אמה (לאחר שנתחברו)
תליות אמות יותר מן התחתונות . ועשר אמות
מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן בגדרות ט' מכאן ומכאן ואלו י'
וגו' : (יג) על צדי המשכן . לכסות האמה של האדנים עד הקרקע .
האדנים : (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה . מלמעלה של עורות
אילים וכן פשוטו משמע . ויש מפרשים

שפתי חכמים

נחל שפתי האחר תסרה על פני המשכן : א לאו דוקא מנולות
קרקשים שברי אמה אחת נכנס בלדנים אלא ר"ל שתי אמות שתי
מנולות אמה של קרקשים ואמה של אדנים וז"ל נמי דהא דפירש"י
שתי אמות הינו אליה דנרייתא דמסכת מרות לכל אליה
דנחל דמסכת שבת כל היו מנולות למסכת אלה אמה של
האדנים ואליה דכ"ס יריעות הקיום מכסות גם האדנים ואליה
דמסכת שבת לריסא חנו נמי לומר שיהיה אמה של יריעות כללו
מכסות האמה של הפגומים ושתי אמות היו נכפלים על מסך
פחת האהל כל נמי שיהיה אמה אחת כפול על מסך פחת האהל
ואמה א' היה סרוח על אחורי המשכן וממנו ומשגב על הארץ
וק"ל : ב' כל' על הנג ולא על הדפנות ומלני נמי שיהיה יריעות
עזים נקראו אמה דכתיבי וספתי יריעות עזים לאלה על המשכן :

נחמה
ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסות לא היו מכסין אלא את הנג ארצן ל' ורחבן י' אלו דברי רבי נחמיה
ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה חליו של עורות חללים מאלדנים וחליו של עורות תחשים : (טו) ועשית את

ענין המשכן

כיד יעקב אבינו לתלמים שיהיה משמש מן הקלע אל הקלע והאדנים
אמרו שיהיה הוא שדור אחר או ירינו כל עני יער . אין כל אלה
פירש . שנאמר לו יסיר . יסירתי כשנעסם המשכן ואחר הקב"ה
למשה ושפתי אלה הקרקשים (כח) . היה לו לומר ועשית קרקשים
ולמה נכתב הקרקשים ככ' אלא הוא ס' פירוש . אותם קרקשים
שכתבין לכם אביסם :

פירוש לתורה אלהים

דעם ניצעלם חצי די האלקע יריעה השדפת וואס
זיא פלייבט איבער תסרת ואל זיה נאה שלעפין זי
אויף אינטער דעם משכן פלוקר אין מערב זייט :
(יג) והאמה אונ איין אייל פון דער זייט אין דרום
זייט והאמה אונ איין אייל פון דער זייט אין צפון
זייט בעדף וואס אזו קער בלוקר אין דער ליינג פון
די יריעות ויהי ואל זיה נאה שלעפין זי אויף דיא

למשכנא דאעי שימין
קיימין: מו עשר אמין
אורכא דדפא ואמתא
ופלגות אמתא פותיא
דדפא חד: יי תרין צירין
דדפא חד משכבין חד
לקביל חד בן תעביד
לכל דפי משכנא:
יח ותעביד ית דפא
למשכנא עשרין דפין
דרום עיבר דרומא:

תולדות אהרן

פני שמים: סוכה מה: פסח אמות: שם
ה מרים לח כטופס עד:

הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֲמֻדִים: מו עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶךְ הַקֶּרֶשׁ
וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֻמָּה רָחֵב הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: יי שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מִשְׁלֶבֶת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ בֵּן
תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:
יח וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֲשָׂרִים קֶרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימְנָה:

רשבים

בעל הטורים
כתובה וזכו ויין כנולד באורך שמיים ומתגלל בלחן כמסכן
שכתוב בו באורך: (טו) למשכן על שמים עמדים. כמסכר
לכפר למעשה שמים. כ"ד עמדים שמים כפרה וחן לנפוש
ודעשיה ללויכו לנפוש) כנגד כ"ד אלף שפלו בשמים: מ"ח
קרשים כנגד מ"ח נביאים ומ"ח משמרות ככונה וזוים: ו' ו'
נרימים כנגד ו' דורות מאברהם עד משה ושכנה רועים:

רש"י

הקרשים. ה"ל ועשית קרשים כמו שאל' ככל דבר ודבר
מהו הקרשים מאותן העומדין ומיהדין לכך. יעקב אבינו
נעט ארזים במדבר' וכשמת אור לבניו להעלותם עמהם כשאלו
ממלרים ואמר להם שעתיד הקב"ה להיות אותן לעשות משכן
במדבר מעשי שמים ראו שיהיו מוזהרים ב' בידכם הוא שיעד
שעמדו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים
הכחלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכחלים קרש על קרש: (טו) עשר אמות אורך הקרש.
למדנו חכמינו של משכן לבי קרשים שיהיו בנפשו ודברם
מן המורה למשכן ל' אמה: (יז) שתי ידות לקרש האחד. היה חורק את הקרש מלמעלה במלמעלה בגובה אמה
ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן וכן ה' ידות והחריץ חצי רוחב הקרש במלמעלה (ה"ל קרש הקדש) מה ששאל
לאחר שחרך מכאן ומכאן. ולא נשאר רוחב אמה. נמצא חצי רוחב הקרש שנמצא הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י
בהדיא בספר הזרק ל"ח שהחריץ במלמעלה רחב חצי אמה. והיה חורק רביעית אמה מכל לך. וכל יד היה רוחב
רביעית אמה. וכן כל שפת אמה יד רוחב רביעית אמה. ודוק היטב. ולא סרה חלונה הרמב"ן ותמיהתו משולקת
ואותן הידות מכנים בחדשים שהיו חלולים והחדשים נבנה אמה ויושבים רזופים מ' זה אלל זה וידות הקרש הנכנסים
בחלל החדשים חרות משלשה ד' לדין רחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש אח כל ראש האדן שאם לא בן
נמצא רוחב בין קרש לקרש כעובי שפת שני החדשים שיפסיקו ביניהם וזהו שנאמר ויהיו חלומים מלמעלה שיחרוץ את
לדי הידות כדי שיחמכרו הקרשים על אלל זה: משלבות. עשויות כמין שלישית כולם כמחלות וזו ומשפון ראשיהם
ליכנס בתוך חלל האדן כשלישית הנכנסת בנקב בתוך עמודי הסולם: אשה אל ארוחתה. מכונות וזו כנגד וזו שיהיו ראשיהם
שים וזו כמדת וזו ה' כדי שלא יהיו שתי ידות וזו משוכה ללד פנים וזו משוכה ללד וזו חורן בשכי הקרש שהוא אמה
ומתנוס. של ידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחזירי המפתח: (יח) לפאת נגבה תימנה. חין פאה

דעת זקנים במעלי התוספות

(טו) עצי שטים עומדים. פשוטה שלא תחק מן הגומלים בקוטחם. דא' עומדים שהן עומדים לעולם ועדיין הם
והנקצין מיסים רבים שכבר נרקבו אלל מן העומדים קיימים ונגזרים:

פירוש לתורת אלהים

דיא ברעפער צום משכן עצי שטים פון קענען
האלץ עופדים זיי ואלצין שטיין בלוקר נים זאל
ליגען איינס אפין אנדערין גאר זיי ואלצין זיין אויף
גישעפעלט: (טו) עשר צעהן איילין אנה דיא ליינג
פון דעם ברעם ואמה אונ אאייל מיט אהאלב אייל
וחת די בריים פון איין ברעם: (יז) שתי ידות צוויי

וארבעים

יט וארבעים אדני כסף תעשה
תחת עשרים הקרש שני אדנים
תחת הקרש האחד לשתי ידתיו
ושני אדנים תחת הקרש האחד
לשתי ידתיו : כ ולצלע המשכן
השנית לפאת צפון עשרים קרש :
כא וארבעים אדניהם כסף שני
אדנים תחת הקרש האחד ושני
אדנים תחת הקרש האחד :
כב ולירכתי המשכן ימה תעשה
ששה קרשים : כג ושני קרשים
תעשה למקצעת המשכן בירכתיים :
כד ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו

יט וארבעין סמכין דכסף
תעביד תחת עשרין דפין
תרין סמכין תחת דפא
חד לתרין צירוהי ותרין
סמכין תחת דפא חד
לתרין צירוהי : כ ולצלע
משכנא הנינא לרוח
ציפונא עשרין דפין :
כא וארבעין סמכיהון
דכסף תרין סמכין תחת
דפא חד ותרין סמכין
תחת דפא חד :
כב ולסיפוי משכנא
מערכא תעביד שיטא
דפין : כג ותרין דפין
תעביד צוית משכנא
בסופיהון : כד ויהיו
מכוונין מדרע ובחדא

תרא ולידתי . שבת נח : ושני קרשים .
שס : ויהיו חמשים . שס :

בעל הטורים

(כד) ויחדו . ב' במסורה הכל ויחדו
נוקדה ולידך ויחדו כלם יכליו לומר
שהיו הקרשים כלם זה עם זה שלא

רשבים

כל קרש וקרש בתוך שני אדנים שתחת הקרש האחד .
וגם האדנים היו חלולים להכניס בהן הידות :
(כב) ולירכתי המשכן תעשה ששה קרשים . שהן

שפתי חכמים

לא היה יכול לטון הקרשים יחד אלא עומדים בשפוע : א דלפנין
מבית עולמים שהיה רחבו כשנים ארבע ארבעה היה ב' אמות
ורחבו כ' אמות היה כמשכן רחבו כשנים ארבע ארבעה היה ב' :
ח ואע"ג דכל הקרשים היו חרוטים מב' לדין מ"מ עם היה

זהו סוף שהפנים הוא הראש : תעשה ששה קרשים
הרי ב' אמות רוחב : (כג) ושני קרשים תעשה למקצעת . אחד למקצוע פנימית ונערכית ואחד למערכית
דרומית כל שמונה קרשים בסדר אחד הן . אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה
נראות בחלל המשכן להשלים רחבו לעשר ז והאמה מזה ואמה מזה בליות כנגד אמות עובי קרשי המשכן האפסין והדרום
כדי ביהא המתקשר' מתחן שזה : (כד) ויהיו תאמים מלמטה . כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק
עובי שפת שני האדנים בנייהם להרחיק זו מזה כמו שפירשתי שהיו צרי הידות הרוצים מלדיהן שיא' רוחב הקרש
בולט לגדיו חץ לירי הקרש לכסות את שפת הארון וכן הקרש שאלו ומלאו תואמים זה לזה וקרש המקצוע שבסדר
המערכת חרוץ לרחבו בעובי כנגד חרוץ של קרש הפנימי ח והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים בנייהם : ויחדו יהיו

פירוש לתורה אלהים

(יט) וארבעים אדני כסף תעשה וילבצרנע שוועלין שני צווייא
ואלקטו מאכין פחת אונקטער דיא צוואנציג
קרעטער שני אדנים שוועלין פחת אונקטער איין
קרעט ישיב צו צוויי צאפניגן ושני אונקטער שוועלין
אונקטער איין קרעט ישיב צו צוויי יודתי וינע
צאפניג : (כ) ויצנע אונ צו די אנדערע ויזם פון
דעם משכן נפאח צו דער ויזם פון צפון קרשים קרש
צוואנציג קרעטער : (כא) וארבעים אונ פערציג
ואלקטו מאכין פחת אונקטער דיא צוואנציג
קרעטער שני אדנים שוועלין פחת אונקטער איין
קרעט ישיב צו צוויי צאפניגן ושני אונקטער שוועלין
אונקטער איין קרעט ישיב צו צוויי יודתי וינע
צאפניג : (כ) ויצנע אונ צו די אנדערע ויזם פון
דעם משכן נפאח צו דער ויזם פון צפון קרשים קרש
צוואנציג קרעטער : (כא) וארבעים אונ פערציג
ואלקטו מאכין פחת אונקטער דיא צוואנציג
קרעטער שני אדנים שוועלין פחת אונקטער איין
קרעט ישיב צו צוויי צאפניגן ושני אונקטער שוועלין
אונקטער איין קרעט ישיב צו צוויי יודתי וינע
צאפניג : (כ) ויצנע אונ צו די אנדערע ויזם פון
דעם משכן נפאח צו דער ויזם פון צפון קרשים קרש
צוואנציג קרעטער : (כא) וארבעים אונ פערציג

יהוה כבודו על רשעה
לעזבתה חדא בן יחי
לחוריהו לתרין ויין
יהוה: בה יהוה תמנא
דפין וסמכיהו דכסף
שתא עשר סמכין תרין
סמכין תחת דפא חד
ותרין סמכין תחת דפא
חד: כי ותעפיד עברי
בעל השורים

היו זה כנסם וזה ואלא ח"כ רחמ' למד
שהיו כלים עד כללע וזהו ויחדו כלם
יכלין שהיו כלים והולכין:

תמים על ראשו אל המבעת
האחת בן יהיה לשניהם לשני
המקצעת יהיו: בה והיו שמנה
קרשים ואדניהם כסף ששה עשר
אדנים שני אדנים תחת הקרש
האחד ושני אדנים תחת הקרש
האחר: כועשית בריהם עצי שמים

רשבים

וברית התיכון. הרי חזק התיכון בתיכם בתוך חלל
נקבי הקרשים גדול. למי פשומו של מקרא שלשה
בריתים תיכונים היו א' בצפון ואחר בדרום וא' במערב
מן הקצה אל הקצה. מקצה כותל צפוני לקצהו השני
וכן בדרום וכן במערב וע' המקצעות נחשבו כל המשכן
כל שלש כוחליו יחד שהיו בריחי הצפון והדרום
בכנסו גם במקצעות שהיו אמה מן המקצוע מכסה
עובי קרש של מקצוע השני והיו קבועים ראשי הבריתים
של צפון ודרום במקצעות. ולפי דברי רבותינו בית
התיכון מחגגל בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל

רש"י

המים. כמו תלומים: על ראשו. על קרש: אל
המבעת האחת. כל קרש וקרש היה כרוך למלמה
ברצו שני חרילין בשני לזיו כמו עובי ענבת ומכניסו
בעננת אחת נמלא תחלים לקרש שאלו. חלל אותן
עננות לא ידעתי אם קבועות הן אם משולטות
ובקרש שנמקעות היתה עננת קבועה. הקרש (גראה כי
מלות הדרומי והצפוני אלמטה שני). ורואה לומר שהדרומי
והצפוני וראש קרש כו' כנסם לחסו ומה שכתב היתה עננת
בעובי הקרש ר"ל בעובי קרש המערבי (דוק) הדרומי והצפוני
וראש קרש המקיף שכסדר מערב נכנס לחסו נמלא
י שני הכתלים ממוכרים: כן יהיה לשניהם. לשני
הקרשים שנמקעות לקרש שכסוף לפון ולקרש ב המערבי
וכן לשני המקצועות: (כה) והיו שמנה קרשים. כן
עטיה

האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות נמלאו שמה קרשים כסדר מערבי. כן עטיה
במשה מעשה סדר הקרשים במלכת המשכן. היה עשה את האדנים חלולים וחרץ את הקרש למעלה רבים מאלו
ורביע מאלו והחרץ חלוי באלמל ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין. (ולי נראה שהנראה כמין שני חמוקין)
כמין שני שליכות סולם המוכלת זו מזו ומצופות להכנס בחלל החלן כשליכה הכנסת כנאק עמודי הסולם והוא
לשון משולבות עשויות כמין שליכה ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר שני אדנים וחורן את הקרש המלמה
אלכס מאלו ואלכס מאלו וחרץ לתוך עננת אחת של והכ כדן עננת אחת של אדנים וחורן את הקרש המלמה
וגו' כך היה המעשה והפי' שלה הענתי למעלה כסדר המקראות: (כו) בריהם. כתרומתו עברין וכלע"ז אשפרי"ש

פירוש לתורת אלהים

ואליו ויין חואפים ווי אצוילרונג כנספה פון אונקלען
יחדו אונג זאלין ויין בואקען עי ראשו ביא דעם
שפין אי הפכעת צו דיא איינע רינג פדומר ביא
דעם שפין פון דיא ברעשער ענען גיווען אויף
צוויי ברעשער ארינג קען האט ארום גענומען
סיס איר צוויי ברעשער בן יהיה אזוי זאל ויין
גשנה צו צוויי ברעשער גשני הפקציות צו צוויי
לקרש

שפתי חכמים

רק לנו שהיו שטחי האדנים ושפתי הקרשים שום אכל כאלו
קרשים חויב לפשות ברחבן משום על ויהיו חלולים מלמעלה.
סדלים: מ ר"ל אם היה עננת קבוע בתוך מן הקרשים
שמתכרים הקרשים וסעננות ידוך. (נח"ל) לאפוקי העננות
המתכרים נסוף הפרשה שהבדלים נכנסות בהן היו קבועות
כלותא כענת דף י"ח: י פירוש לנאה מוז ואמה מוז כלות
כנגד עובי הקרש לפון והדרום הלך היה עננת בתוך עובי
הקרש שכלפון ושכדורם ונכנס בתוך הקרש המלע שגסר
המערכ: כ מלכתוב יהיה יחורא על כדוך כן יהיה לשניהם
דבור לפלפלו. ור"ל כמו שכל הקרשים היו חלולים למע' ברחבן
שני חלולים מפני העננות כן יהיה לשניהם לקרש שכסוף לז
לפון והקרש המערבי הדבוק לו וכן לשני המקצועות שהם מקצוע
לפנות מערבית ומקצוע דרומית מערבית ובהם היו כל הקרשים
קשורים זה בזה: ל פ' חורץ את הקרש למעלה בלופן וס
שניתי רביע הקרש מאלו ורביע הקרש מאלו והחרץ היה בדי
חל' הקרש בלמטה ודל"כ לא ישאר כלום מכל רוחב הקרש ומל'

האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות נמלאו שמה קרשים כסדר מערבי. כן עטיה
במשה מעשה סדר הקרשים במלכת המשכן. היה עשה את האדנים חלולים וחרץ את הקרש למעלה רבים מאלו
ורביע מאלו והחרץ חלוי באלמל ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין. (ולי נראה שהנראה כמין שני חמוקין)
כמין שני שליכות סולם המוכלת זו מזו ומצופות להכנס בחלל החלן כשליכה הכנסת כנאק עמודי הסולם והוא
לשון משולבות עשויות כמין שליכה ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר שני אדנים וחורן את הקרש המלמה
אלכס מאלו ואלכס מאלו וחרץ לתוך עננת אחת של והכ כדן עננת אחת של אדנים וחורן את הקרש המלמה
וגו' כך היה המעשה והפי' שלה הענתי למעלה כסדר המקראות: (כו) בריהם. כתרומתו עברין וכלע"ז אשפרי"ש

ואליו ויין חואפים ווי אצוילרונג כנספה פון אונקלען
יחדו אונג זאלין ויין בואקען עי ראשו ביא דעם
שפין אי הפכעת צו דיא איינע רינג פדומר ביא
דעם שפין פון דיא ברעשער ענען גיווען אויף
צוויי ברעשער ארינג קען האט ארום גענומען
סיס איר צוויי ברעשער בן יהיה אזוי זאל ויין
גשנה צו צוויי ברעשער גשני הפקציות צו צוויי
לקרש

חַמִּשָּׁה לְקָרְשִׁי צַלַּע הַמִּשְׁכָּן
הָאֶחָד: כִּי וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחַם לְקָרְשִׁי
צַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וַחֲמִשָּׁה
בְּרִיחַם לְקָרְשִׁי צַלַּע הַמִּשְׁכָּן
לִירְכָתִים יָמָה: כִּי וַהֲבָרִית הַתִּיכֹן
בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה
אֶל־הַקֶּצֶה: כִּי וְאֶת־הַקָּרָשִׁים
תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה
זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחַם וְצִפִּיתָ אֶת־

רָאִעִי שִׁמְיֹן חֲמִשָּׁה לְדָפִי
סָמֵר מִשְׁכָּנָא חֵד:
כִּי וַחֲמִשָּׁה עֶבְרִין לְדָפִי
סָמֵר מִשְׁכָּנָא הַנִּינָא
וַחֲמִשָּׁה עֶבְרִין לְדָפִי
סָמֵר מִשְׁכָּנָא לְמַפְהוֹן
מַעֲרָבָא: כִּי וְעֶבְרָא
מַצִּיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיא
מַעֲבָר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:
כִּי וְיִית דְּפִיא תַּחֲפֵי דְהִבָּא
וְיִת עִזְקַהֲדוֹן תַּעֲבִיד
דְּהִבָּא אַתְרָא לְעֶבְרָא
תִּרְא וּבְכִרְיִת: כס

בעל הטורים

(כח) והכרית התיכון . הוא דוד
שוכרית הע"ל מן הקלה:

רש"י

ועש לו שתי ידות כחין ב' חוקים דלחר רא"ס: כס והא
לדקו החילוק הזה שבו היו משולשים לא החילוק שמלאש הקרש
עד הכרית כמכרית ראשון עד השני לו ומכרית השני עד כג'
כמשלש' עד סוף הקרש שהיה נחלק לר' חלקים הוא מפני שהשני
לדדיון של כרית הפליין שלר אחד הוא מלאש הקרש עד הכרית
הראשון והלך השני מכרית הכהא עד כרית התיכון כס חלקים
שנים מ' לדדיו והחלקים כסם נקראים של כרית הפליין וכן
הכרית התיכון מ' לדדיו עד כרית החתומן והפליין כס שנים
ונקראים שלו וכן כשני לדדיו של כרית החתומן מכרית התיכון
ומכרית החתומן עד סוף הקרש כס שנים ונקראים שלו לכן חלק
אחון לנ' ולא לר' כרית' : כ פ' הסדר קרית לא היו מכסים
העכשת אלא מנישין מעכשת לעכשת הינך לכל קרש לר' שני

רביע אורך הקרש ושני חלקים בין עכשת לעכשת כ כד
שהיו כל העכשות נכונות זו כנגד זו אכל לכרית התיכון חין עכשות אלא הקרשים נקביון בעובין והוא נכנס בדרם
אורך הקבקים שהם נכונותיו או חל זה וזה שנלחר בחוך הקרשים העליונים והעליונים שגלפון ובכרית
דורך כל החת ע"י חמה והתיכון חרכי ל' חמה וזהו מן הקלה אל הקלה מן המורח ועד המערב ור' כריתים שנמערב
אורך העליונים והחתומים ו' חמות והתיכון חרכי י"ב כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת כמלאכת המשכן
(שכח לח): (כט) בתים לבריתם . העכשות שחשה כהן יהיו בתים להכניס כהן הכריתים: כצפית את

לכריתם על התורה

(כח) והכרית התיכון בתוך הקרשים . דער מיטעלסטער
רינגל האט פאררינגעל'ט אַלע דריי וועגס
פון איין עק ביי צום אנדערן עק, דער ילקוט ראובני
ש"יב' דער מיטעלסטער רינגל איז געשאכט געווארן
פון דעם בוים וואס איז געשאטען ביי אַבֶּרֶה אַבֶּינו.
וואס די סלאכים זענען אונזער אים געזעסן, און ווען
די יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים און זענען
געגאנגען איבער דעם ים האבן די סלאכים אפגעקאפט
דעם בוים און האבן אים אריין געווארפן אין ים, און די
סלאכים האבן אויפגערויפן פאר רי יודין דאס איז דער
בוים וואס אַבֶּרֶה האט אים געשלאגט צו אַס, פאר שבע
און ער האט דאָרט תפלה געטאן צו אַס, האבן דיא
יודין גענומען דעם בוים און האבן פון אים געמאכט דעם
רינגל צום משכן, די ליינג פון דעם רינגל איז געווען
ויבעציג אילין, און גרויסע כסם זענען געטאן געווארן

וואס פארמאכט און וויסער רינגען תעשה וזה
די רינגען פלוסר קען ואל אריין טאהן די רינגען אין דיא רינגען וצפית און ואלקס פדעקין אים
הבריחים

(קוטרעגל): חמשה לקרשי צלע המשכן . חלו ה'
ג' הן אלא שבכרית העליון והחתומן עשוי משתי חתיכות
זה מכרית עד חלי הכותל וזה מכרית עד חלי הכותל זה
נכנס בעכשת מ' זה וזה נכנס בעכשת מלך זה עד
שמניעין זה לזה נמלא פעליין ותחתין שנים שכן ארבע אכל
החמשה חרכי כנגד, כל הכותל מכרית מקלה הכותל
ועד קלבו כמלאש והכרית התיכון ו' מכרית מן הקלה אל
הקלה שהעליונים והחתומים היו לכן עכשות בקרשים
להכנס לחוכן שהי עכשות לכל קרש משולשים בחוך עשר
חמות של גביה הקרש חלק אחד מן העכשת העליונה
ולמעלה וחלק אחד מן החתומה ולמטה וכל חלק הוא רביע
אורך הקרש ושני חלקים בין עכשות לעכשות כ כד
שהיו כל העכשות נכונות זו כנגד זו אכל לכרית התיכון חין עכשות אלא הקרשים נקביון בעובין והוא נכנס בדרם
אורך הקבקים שהם נכונותיו או חל זה וזה שנלחר בחוך הקרשים העליונים והעליונים שגלפון ובכרית
דורך כל החת ע"י חמה והתיכון חרכי ל' חמה וזהו מן הקלה אל הקלה מן המורח ועד המערב ור' כריתים שנמערב
אורך העליונים והחתומים ו' חמות והתיכון חרכי י"ב כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת כמלאכת המשכן
(שכח לח): (כט) בתים לבריתם . העכשות שחשה כהן יהיו בתים להכניס כהן הכריתים: כצפית את

פירוש לתורת אלהים

קָרְשִׁי צו דיא ברעטער צלע הכשון האחד צו איין
זייט פון דיא ברעטער: (כו) והבשה בריחים און פינף
רינגלען קרשי צו די ברעטער צלע הששון השנית צו
דער אנדערער זייט פון דעם משכן והבשה בריחים
און פינף רינגלען קרשי צו די ברעטער צלע הששון
וואס אין די זייט פון דעם משכן גיריהם יפה אין
מערב וזיט: (כח) והכרית און דער רינגל התיכון דער
מיטעלסטער בחוך הקרשים ואל פאררינגלען אין די
ברעטער פלוסר קען ואל מאכין לעקער אין דער
קעב פון די ברעטער און קען ואל אריין טאהן
דעם רינגל פקדים ער ואל פאררינגלען בן הקצה פון
אין עק אל הקצה צום אנדערין עק: (כס) ואת הקרשים
און די ברעטער הצפה וזה ואלקסום בדעקין מיט
גאָד וזה פשוטותם און וויסער רינגען תעשה וזה
די רינגען פלוסר קען ואל אריין טאהן די רינגען אין דיא רינגען וצפית און ואלקס פדעקין אים
הבריחים

וְתַחֲפִיתָ עֲבָרִיא דְּהָבָא:
 וְתַקִּים יִתְּ מִשְׁבָּגָא
 בְּהִילָכְתָּהּ דִּי אִיתְחִילָא
 בְּמִדְרָא: לֹא וְתַעֲבֵד
 פְּרוּכְתָא תַּכְלָא וְאַרְנוּנָא
 וְצִבְעָא וְדִרְיָ וּבִזְיָ שְׁזִיר
 עֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה
 צוּרַת פְּרוּכִין: לֹא וְתַתֵּן
 יְתָה עַל אֲרַבְעָה עַמּוּדֵי
 שִׁמְיִן מִתְּחַן דְּהָבָא וְוִידִין
 דְּהָבָא עַל אֲרַבְעָא
 סַמְכִין דְּכֶסֶף: לֹא וְתַתֵּן יְתָה
 פְּרוּכְתָא תַּחַת פּוֹרְפִיא
 וְתַעֲבִיד תַּתֵּן מִגֹּ

תְּרִיא וְהַקְסָם חֶסֶם מִתְּחַן כֵּט עִידוֹס
 עֲבָרָא:

בַּעַר הַמִּדְרָשׁ

(ג) הַרְאִית: כִּי בַּמִּסְכָּה הָכָא וְהִירָדְךָ חָתָה הַרְאִית לְדַעַת פִּי כֹהֵן
 הַרְאִית לְדַעַת פִּי כִּי הוּא סְלִיחָה אֵין עוֹד שְׁהִרְבִּין שְׁמִי עֲמִים
 עַל הַכֹּהֵן וְסִרְכָן סָטוּא לְכַדוֹ תַּשֵּׁל רִבְיוֹנוֹס וּבְתַחֲמוּסִים:

כַּחַט מִבְּחוּץ: (לד) וְוִידִים: כַּעֲיִן מוֹלֵד קְבוּעִים בַּעֲמֻדִים לְהַכְנִים בְּחַט שֶׁחַת הַפְּרוּכִת מִלְּמַעַל: (לז) וְנִתְּתָה
 אֶת הַפְּרוּכִת תַּחַת הַקְּרָסִים: שֶׁל וְחַב שֶׁחַט לְסוֹף עֲשָׂרִים

רִשְׁוִי

הַבְּרִיתִים זָהָב: לֹא שְׂחִיָּה הוֹחֵב מְדוּבַּע עַל הַבְּרִיתִים
 שְׁאִין עֲלִיהֶם שׁוֹם נָסוּי אֵלֶּה בְּקֶרֶשׁ הִיָּה קְבוּעַ כַּמִּין שֶׁ
 מִיִּסּוּיֹת שֶׁל זָהָב כַּמִּין שֶׁיִּסְדְּקִי קֶה מָלֹל וְקוֹבֵטֵן אֵלֶּה
 הַעֲבֻדוֹת לְכַלֵּן וְלַכַּחֵן בְּזָהָב מִמֶּלֶךְ אֶת רוֹשֵׁה הַקְּרֶשׁ מִן
 הַטְּכֶסֶת לְכַלֵּן וּמִמֶּנָּה לְכַלֵּן וְהַבְּרִיתִים נִכְנַם לַחֲבוּץ וּמִמֶּנָּה
 לְטַכְכֶּת וּמִן הַטְּכֻכֶּת לִפְנֵי הַשִּׁי נִמְלָא הַבְּרִיתִים מִלּוּסִים זָהָב כֶּשֶׁף
 תַּחֲבוּיִן בְּקֶרֶשׁ הַבְּרִיתִים הָלֹו מִבְּחוּץ הִיוּ בְּלִטּוֹת
 הַעֲבֻדוֹת וְהַיִּסּוּיֹת לֹא הִיוּ נִרְאוֹת בְּחוּץ הַמִּשְׁכָּן אֵלֶּה כֹּל הַבִּיטוֹל חֶלֶק מִכַּפְּטִים: (לז) וְהַקְּסָמָה אֶת הַמִּשְׁכָּן: לְאַחַר
 שִׁנְתוֹם סֶה הַקְּסִימָה: הַרְאִית בְּדֶרֶךְ עֲשִׂי תַּעֲבִיד לְלַמֵּד לְהַרְאִית כֹּהֵן הַקְּסָמָה: (לח) פְּרוּכִת: לֵאמֹר
 מִחִילָה הוּא וְכֹל חֲכָמִים פְּרוּדִים דְּבֶר הַמְּכַבֵּד לִבִּין הַמֶּלֶךְ וְיִבִּין הַעֵם: תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן: כֹּל מִין וּמִין הִיָּה כְּטוֹל
 כָּל חֵט וְחֵט וְחֵט וְחֵט: מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: כֹּהֵן סִירְשִׁי שׁוּ הוּא אֲרִיגָה שֶׁל שְׁמִי קִירוֹת וְהַלְוִיִּין שְׁמִי עֲבָרִיָּה
 אֵין דּוּמִין זֶה לָזֶה: כְּרִבִּים: צִוְרִין שֶׁל כִּירוֹת יַעֲשֶׂה בֵּה.

עֵינִן

יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמִי הַשְׂרַת שְׁנִקְרָא כְּרוּסִים כִּי בַּעֲלִים הִיוֹם הַסָּא
 הַחֹמֶר מִשּׁוֹם וְכֹלֹא אֵינִי וְלֹא נִשְׁאֵר כִּי אֵם הִכָּה הַסְּכִיל
 הַמִּשְׁכָּבִי שְׁנִקְרָא מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: עֵלֶּה הִים סְפֻדוֹת סְהֹא מַעֲשֵׂה
 חֹשֶׁב כְּרוּסִים כִּדִּי סְהֹאֵם כְּפֻרֹת זֶה וְשִׁיֵּל וְיִבִּין שְׁאִין לֹא רְשׁוֹת
 לִיכְנַם שֶׁחַט כִּי אֵם כּוֹמֵן סְהֹא דּוּמֵה לְכְרוּסִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: זֶה
 קִרְאֵה הַמֶּלֶךְ לְכַנֵּם הַכְּרוּסִים כִּדְרָךְ הַכֶּלֶךְ בִּיּוֹם כְּכֻסִּים
 לְכַנֵּם כִּדִּים וְכַנְדִּי לֵבֵן: וְעֵלֶּה הִים עַל אֲדִי כֶּסֶף כִּי בִל כֶּסֶף לֵבֵן

פִּירוּשׁ לְתוֹרַת אֱלֹהִים

הַבְּרִיתִים דִּי רִיגְלֵעֵן וְהִב מִיִּם נֶאֱלָד: (י) וְהַקְּסִימָה אֹנֵן
 דִּי זֶאֱלֶקְטָא אִירִי שְׁמִעְרִין אֶת הַשִּׁשְׁן דְּעֵם מִשְׁכָּן
 בְּמִשְׁכָּסֹו אֹנֵן וְוִיא זִיין רַעֲבָם אֲשֵׁר וְהִירָדְךָ קֹאֵם דִּי
 בִּיּוֹם גִּיּוּרָאֵרִין גְּעוּוֹיָעֵן גִּבֵּר אִירִי דְּעֵם בֶּאֲרָג:
 (יא) וְעִשִּׂתָּ אֹנֵן דִּי זֶאֱלֶקְטָא סִמְכִין שִׁירָבִי אֲפֻרְקָתָא
 פּוֹן בְּרָאֶהָ וְוִאל חֹשֶׁב מִיִּנְקִסְעֵר שֶׁאֲפֵם יַעֲשֶׂה זֶאֱלֵן

עַר מִאֲכִין אִירִיָּה זִיא כְּרוּסִים צוּרֹת: (יב) וְתַתְּחָה אֹנֵן דִּי זֶאֱלֶקְטָא עֵבֶרִין אִירִיָּה זִיא אִירִיָּה פִיר צִירִין פּוֹן
 שְׁעִנֵּן הָאֲלֵין מִצּוּסִים זָהָב וְוִיא אֲלֵין זִיין בְּדַעֲקָם מִיִּם גִּבֵּרִיָּה וְהִירָדְךָ הַעֲקָלָהָ זָהָב פּוֹן נֶאֱלָד שֶׁ
 אִירִיָּה פִיר אֲדִי שְׁעוּעֵרֶךְ כֶּסֶף פּוֹן זִירְבָּעֶר: (יג) וְתַתְּחָה אֹנֵן דִּי זֶאֱלֶקְטָא עֵבֶרִין אֶת דָּאֵם פְּרוּכִת פִּתְחֵי אֲנֻקְסֵר

הַבְּרִיתִים זָהָב: לְוִהֲקָמָתָא אֶת הַמִּשְׁכָּן
 כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בָּהֶר: ס
 חֲמִישִׁי לֹא וְעִשִּׂיתָ פְּרוּכִת תַּכְלָת
 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר
 מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֶתְּה כְּרִבִּים:
 לֹא וְנִתְּתָה אֶתְּה עַל־אֲרַבְעָה עַמּוּדֵי
 שִׁמְיִים מִצָּפִים זָהָב וְוִידִים זָהָב עַל־
 אֲרַבְעָה אֲדִנִּי־כֶסֶף: לֹא וְנִתְּתָה אֶת־
 הַפְּרוּכִת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבְאִיתָ

רִשְׁבִּים

הַקְּסָה עִי גֵם: (לא) פְּרוּכִת: לִפִּי עֵינֵינוּ לְשׁוֹן מִחִיצָה
 וְהַבְּדִלָה בֵּין בֵּית לְבִית: מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: אוֹמֵן כַּעֲיִן
 מַעֲשֵׂה צִוְרִיָּה מַעֲשֵׂה אֹרֵךְ אֲבֵל רִקְס צִוְרִי מִסְּהָה
 כַּחַט מִבְּחוּץ: (לד) וְוִידִים: כַּעֲיִן מוֹלֵד קְבוּעִים בַּעֲמֻדִים לְהַכְנִים בְּחַט שֶׁחַת הַפְּרוּכִת מִלְּמַעַל: (לז) וְנִתְּתָה
 אֶת הַפְּרוּכִת תַּחַת הַקְּרָסִים: שֶׁל וְחַב שֶׁחַט לְסוֹף עֲשָׂרִים

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

הָאֵלִי קִיִּים לְכָל קֶרֶשׁ הִיָּה כְּאִמְלָטוֹ עֲנַתָּ חֶלֶת: ס פִּי וְוִי
 לְמַעַשׂ שִׁקְיָמֹו הִיָּה כְּעִלְמוֹ (נח"י) כְּסַפְרִי: הִים אֲחֵר שִׁנְתוֹ
 כֹּל מִלְחָמָה הַמִּשְׁכָּן וְכֹל כִּלּוֹ חֹז קִימּוֹ כְּפֶסֶס חֶלֶת וְלֹא שְׁחִקִימָו
 לְפִרְקִים כֹּל אֲחֵר כְּשִׁיכִים נִמְכָּר אֵלֶּה דִּיקָא טוֹלָא כְּאֵחֵר: עַל פִּי
 קוֹדֶם הַקְּסָמָה שְׁאִיִּם עֲשִׂיִּין לֹא הִרָאֵה לוֹ וְסִיָּה רִאִי לֹא
 כַּחַטֵּטוֹ אֲשֶׁר תִּרְאֶה כֹהֵן כִּלְשׁוֹן שְׁחִיד מִכֹּל מִקּוֹם הַכּוֹחַ מְדַכֵּר
 לְטַכְכֶּת וּמִן הַטְּכֻכֶּת לִפְנֵי הַשִּׁי נִמְלָא הַבְּרִיתִים מִלּוּסִים זָהָב כֶּשֶׁף
 תַּחֲבוּיִן בְּקֶרֶשׁ הַבְּרִיתִים הָלֹו מִבְּחוּץ הִיוּ בְּלִטּוֹת
 הַעֲבֻדוֹת וְהַיִּסּוּיֹת לֹא הִיוּ נִרְאוֹת בְּחוּץ הַמִּשְׁכָּן אֵלֶּה כֹּל הַבִּיטוֹל חֶלֶק מִכַּפְּטִים: (לז) וְהַקְּסָמָה אֶת הַמִּשְׁכָּן: לְאַחַר
 שִׁנְתוֹם סֶה הַקְּסִימָה: הַרְאִית בְּדֶרֶךְ עֲשִׂי תַּעֲבִיד לְלַמֵּד לְהַרְאִית כֹּהֵן הַקְּסָמָה: (לח) פְּרוּכִת: לֵאמֹר
 מִחִילָה הוּא וְכֹל חֲכָמִים פְּרוּדִים דְּבֶר הַמְּכַבֵּד לִבִּין הַמֶּלֶךְ וְיִבִּין הַעֵם: תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן: כֹּל מִין וּמִין הִיָּה כְּטוֹל
 כָּל חֵט וְחֵט וְחֵט וְחֵט: מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: כֹּהֵן סִירְשִׁי שׁוּ הוּא אֲרִיגָה שֶׁל שְׁמִי קִירוֹת וְהַלְוִיִּין שְׁמִי עֲבָרִיָּה
 אֵין דּוּמִין זֶה לָזֶה: כְּרִבִּים: צִוְרִין שֶׁל כִּירוֹת יַעֲשֶׂה בֵּה.

(לא) וְעִשִּׂיתָ פְּרוּכִת תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְוִיא: כֶּסֶף הִרָב כִּי כְּשִׁלְשֵׁם
 דְּכִרִים נִבְדַּל פְּרוּכִת זֶה הַמְּכַבֵּד בֵּין קֶדֶשׁ לְקֶדֶשׁ קִדְשִׁים מִן
 הַמִּשְׁכָּן הַמְּכַבֵּד בֵּין אֵלֶּה מוֹשֵׁד לְאַחַר הַמִּשְׁכָּן: כִּי הַפְּרוּכִת הִיָּה
 מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּרוּסִים וְהַמִּשְׁכָּן הִיָּה מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: סְפֻדוֹת הִים
 עַל אֲרַבְעָה עַמּוּדִים וְהַמִּשְׁכָּן עַל חֲמִשָּׁה עַמּוּדִים: הַפְּרוּכִת הִיָּה
 פִּתְחֵי כֶּסֶף וְהַמִּשְׁכָּן עַל אֲדִי מַעֲשֵׂה: לִפִּי כְּכֻסִּים קֶדֶשׁ סְפֻדִים
 לֹא הִים הַכֶּסֶן רִשְׁוִי לִיכְנַם שֶׁסִּי כִּי אֵם בִּיּוֹם הַבְּרִיתִים שְׁמִי נִמְלָא

קְבוּסִים: עַל הַתְּחִירָה

מִיִּם דְּעֵם רִיגְלֵעֵן: וְוִעֵן מִעַן הָאֵם דְּעֵם מִשְׁכָּן אִירִיָּה גִישְׁעֵלֶם
 קְלַעֲנִים מִעַן דְּעֵם רִיגְלֵעֵן אֲרִיין שְׁמִעְרִין אֶת הַשִּׁשְׁן אֹנֵן עַר
 הָאֵם זִיָּה מִיִּנְקִסְעֵרִין וְוִי אֲשִׁלְאֲנָג אֹנֵן אִירִיָּה גְעִנְאֲנָגֵן
 אֲעֵר כְּרִי וְעֵנֶם מִן מִשְׁכָּן: אֹנֵן אֹן מִעַן הָאֵם דְּעֵם מִשְׁכָּן
 צוּרִיָּעֵן אֹנֵן מִעַן הָאֵם דְּעֵם רִיגְלֵעֵן אֲרִיין גְּעִנְאֲנָגֵן פּוֹן דִּי
 וְעֵנֶם אִיָּה עַר גִּיּוּרָאֵרִין צִירִיָּה וְוִי אֲשִׁלְעֵקִין:

שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶת אֲרוֹן
הָעֵדוּת וְהַבְדִּילָהּ הַפָּרֶכֶת לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים :
לֵאמֹר וְנָתַתְּ אֶת־הַפָּרֶכֶת עַל אֲרוֹן
הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים : לֵאמֹר וְשַׁמַּתְּ
אֶת־הַשִּׁלְחָן מִחוּץ לְפָרֶכֶת וְאֶת־
הַמִּנְחָה נִכַּח הַשִּׁלְחָן עַל צִלְע
הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשִּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־
צִלְע צָפוֹן : לֵאמֹר וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לִפְתָּח
הָאֹהֶל תְּכַלֵּת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

דפרוכתא ית ארונא
דסהדותא ותפרש
פרוכתא לכון בין
קודשא ובין קודש
קודשאי: לו ותתן ית
כפורתא על ארונא
דסהדותא בקודש
קודשאי: לה ותשני ית
פתורא מכרא לפרוכתא
ות מנדיתא דקביר
פתורא על סטר
דמשכנא דרוקא ופתורא
תתן על סטר ציפונא:
לו ותעביר פרכא דתרע
משכנא תכלא וארגומא

תרא והבדלה: יוסף כל פתוח כו: ואל
כפורה: יוסף כל פתוח כו פתוח
ות: והשילחן: סטר: עס:

רש"י

הקדשים: (לו) מסך לפתח האהל, שאין שם יריעות
לכד חצי היריעה הכפולה למעלה: מסך, ככנ
מסך, וכן מנן מנין, למיכר אפי' כשהם דבוקים

ארכו שלשים והקדשים באמצע של ארבעים: אמה של
עשר ויריעות נמצא מן הפרוכת עד פתח כוורח עשרים
של הכל וממנו לצד מערב עשר אמות של בית קדש

שפתי חכמים

רש"י

לכשן עבר מפני שבעת הקדושים כבר כראו לו כהר: פ הרא"ם.
ולא ידעתי למה יכיר ארכה לרחבו ורחבה לגובה ולא כתיב
שיהיה רחבה לרחבו וארכה לרחבו עוד מאחר שהיה מרובעת
אך יכול זה אורך ורחב כו' (נח"י) ולי' ליישב דהלכורות שבו
בפרוכת היו ארבע לרוחב המשכן ולהילוך הלכורות הוא קוטר

בהן עקומין למעלה להשיב עליהן כלום שראש הפרוכת
כרוך בה והאונקלוסות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשויים
והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן ורחבה י' אמות
בנכסה של קדשים פ פרוסה בשלישית של משכן שיהא הימנה
ולפנים עשר אמות והימנה ולחון כ' אמה נמצא בית קדשי

הקדשים עשר על עשר שאלמר ונתת את הפרכת תחת
הרוחב המוכנה כ' אמה וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח
שליש של משכן והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקדשים: (לה) ושמת את השלחן, שלחן בלשון משכן מן הכותל
הצפוני שתי אמות ומחלה, וממורה בדרום משוכה מן הכותל
שבין שלחן לממורה משוך קמעה כלפי הממורה וכולם נחוצים מן חצי המשכן ולפנים, כיצד אורך המשכן מן הפתח
לפרכת עשרים אמה המוכנה והשלחן והממורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך, וילון

הקדשים עשר על עשר שאלמר ונתת את הפרכת תחת
הרוחב המוכנה כ' אמה וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח
שליש של משכן והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקדשים: (לה) ושמת את השלחן, שלחן בלשון משכן מן הכותל
הצפוני שתי אמות ומחלה, וממורה בדרום משוכה מן הכותל
שבין שלחן לממורה משוך קמעה כלפי הממורה וכולם נחוצים מן חצי המשכן ולפנים, כיצד אורך המשכן מן הפתח
לפרכת עשרים אמה המוכנה והשלחן והממורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך, וילון

ענין הפרוכת

וארבעה נחשת ומעשה רוקס כנגד יצירת האדם כמ"ס רקמות
בתחומות ארץ, הרי ג' סנות אל החטא, האחד מזל החומר
המרוקס בתחומות ארץ, שנים מזל שטח הנפש, שלישי מזל
התחלפות פועלה י' חושים, ע"כ היה לפרוכת שבעה
המוחזק מעשה רוקס ועל חמשה עמודים וארבעה נחשת
והמסתכל בלורת המסך יבין וידע שמהל החטא לא ניתן רשות
לכל אדם להסתכל אל מקום הקודש כד"ל עונותיכם היו מנדלין:

מורה על המחילה של יום כפור שהחטאים שכלב וליכני וכו' ה'
סכנן משמש כד' כנדי לכן האחרים כפ' אחרי מות, ודבר זה
קרוי לשמט עמדין הפרכת ותארו מורה על מה שהוא מנדל
כי הכוונה בו מבין מחור רמזו על מה הוא מורה, אבל המסך
של המשכן מסיק בין מקום המוכנה המכפר על כל חטא ועון
שנעשה ע"י החמשה חושים ומקור החטא הוא מן הכלל הקדמוני
ובין ההיכל מקום הקודש, ע"כ היה המסך על חמשה עמודים

פירוש לתורת אלהים

ואלקס נעבין את די דעק על אויף דעם ארון וואס
דאמט דיענען דיא דורות אין קדשי קדשים:
(יה) ושפת אונ דו ואלקס מאהן את השלחן דעם
מיש בחוץ אויסווייניג פון דעם פרוכת ואת אונ די
מנורה אקעניג דעם מיש על צלע אויף דער ויימ
פון משכן הימנה אין דרום ויימ והשלחן דעם מיש
תתן ואלקס נעבין אין צפון ויימ: (לו) והשית אונ
דו ואלקס מאכין אפיוערהאנג צו דיא מיר פון
גידעלס

די העקלאה והבאה אונ דו ואלקס אריין ברינגען
שפת דיענען ספית פרוכת אויסווייניג פון דעם
פרוכת את דעם ארון וואס דארמין ליגען דיא
לחות והבדיה אונ זיא זאל מאכין אצווישען שיד
הפרוכת דער פרוכת דעם צו אויף בין הקודש צווישען
דעם ארט וואס איז הייליג מיניט מען דעם היכל
יבין אונ צווישען דעם ארט וואס איז נאנץ הייליג
מיניט מען דעם קדשי קדשים: (יד) ונתה אונ דו

וצבע וזהו ובין שויר
עובר צייר: לו ותעביר
לפרסא חמשה עמודי
שימין וזחפי יתחון
דהבא ויתחון דהבא
ותחיק דהון חמשה
סמכין דנחשא: ונתעביר
ית מדבחא דאעי שימין
חמש אמין אורכא וחמש
אמין פותיא מדבא יחי
מדבחא ותלת אמין
רומיה: ונתעביר קרניה
על ארבע ויתיה מניה
יתחון קרניה ותחפי
יתיה נחשא: ונתעביר
פסכרתיה דמספי

ויש משור מעשה רקם: לו ועשית
למסך חמשה עמודי ששים וצפית
אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם
חמשה אדני נחשת: ס ששי
כו * ועשית את המזבח עצי שטים
חמש אמות ארך וחמש אמות
רחב רבוע יהיה המזבח ושלוש
אמות קמתו: וועשית קרנתיו על
ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו
וצפית אתו נחשת: וועשית סירתיו

תרומה פסוק דוקס. יוחא עב: חמש אמות. זמנים נס ס סב: רבוע. שס נס סב: וצלב אמות. שס נס ס:

רשבים

אינן נחשפים בראשיהם לפי שהן לשון מועל
כדרכיב ססך פתח אהל מועד. מנן של פתח. וכן
(שמואל ב' א') מנן שאול בלי משוח בשמן. אבל

שפתי חכמים

אורכ: צ דמלת רבוע כאן והלן מוספה הוא לג'ס מכדי כתיב
ה' אמות אורכ וס' אמות רוחב רבוע ליל אלא שמה מינה
לפסטי ומלך השני נמי מוספה דכתיב אמה ארכה ואמה כחכה
ולא שס האומנות ותרומות עובד צייר ולא עובד צייר.
(ח) ועשית את המזבח וגו' ושלש אמות קומתו. (זכרים נס)
אומר לאחר כאן רבוע וגלחמך בפנימי צ רבוע מה לאלן גכה פי
ומה לני מקיים שלש אמות קימתו משפת סוכב ולמעלה: (ג) ממנו תהיין קרנתיו. שלא יעשה לדס ויתברס
כו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עוונת מלך שגלחמך (יסעיה מח) ומלחך נחשה: (ג) סירותיו. כמין וירות:

ענין המזבח

(א) ועשית את המזבח עצי שטים. איהא בתחומהו הס עשו
שקות והכניסו כענל יבואו עלי שטים ויכפרו על שקותן.
כי כל חוקא נכנס בו רוח שקות. ונס שלמה מננה הרעפים
בסם שלמה. וע"כ נאמר כותכה נכנס לוחות מעשה אותו כי
כל מי שיהיה בלא דעת והכנסו קרעא איס נכנס שגלחמך ואיס
נכנס ללב וס' רש"י שס עכל מי שהוא. מלול ונכנס בלא דעת
ואכנסו לרין שיקה לו לב לשוכב נחשכה. וס' אמות קומתו כקומת
אלס כינוי. וס' אמות אורכ וס' אמות רוחב כד' עשרה כנגד
עשרה דברים סבלים מן האל והאם המניין בתפס' נדה. ועל

פי' יושל לותרת אלהים
דעם סוכב עצי שטים פון סענען הארץ חמש אמות
פינף איילין ארך דיא ליינג וחספס אמות אונ פינף
איילין רוחב די ברייט רבוע פיר קאנטים יתיה זאל
ויין הסוכב דער סוכב ושלש אמות אונ דריי איילין
קומתו ויין הייך: (ג) ועשית אונ דו ואלקס סאכין
קרנתיו וייגע עקין עי אויף וייגע פיר ווינקלען
סכני פון אים זאלין ויין קרנתיו וייגע עקין:
(ג) ונחשת אונ דו ואלקס סאכין סירתיו וייגע מעש
דשנו ברי מען זאל אין ויין אריין סאך אש הייך:

כְּדִשְׁנוּ וַיַּעַי וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו
וּמִחֲתָתָיו לְכָל־כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:
וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת
נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע
טַבַּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:
וְנִתְּתָהּ אֵתָּה תַּחַת כָּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ
מִלְמַשָּׁה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

קטמיה ומגופתיה
ומזרקתיה וצינוריתיה
ומחתתיה לכל מנהי
תעביר נחש: ותעביר
ליה סרדא עובד מצדתא
דנחשא ותעביר על
מצדתא ארבעה עיון
דנחשא על ארבעה
סמוריה: ה ותתן יתה
תחת סוכבא דמצדתא
מדרע ותתן מצדתא עד
פלגות מדבחא:

ה' ונחתה אתה תחת כרכב המזבח
מלמשה והיתה הרשת עד חצי

רשבים

החתה איש אש בחיקו: (ד) מכבר. ככברה. כרכב.
כאשר ינוע ככברה ולא יפול צורו ארץ: (ה) כרכב.
כניסת המזבח. שמקצו למעלה ללכת על אוהה
הכניסה סביב המזבח. וגם כהלה קרויה כן בשחיטת
חולין עד שיכרכב בליטות וצוירין שכלי וגומות
שעושין בתן קרויין כן: עד חצי המזבח. להבדיל בין

מחבורות: (ג) ויעי. שקורין וייד"ל כלע"ז לקבץ בהן
הרשן ולחת אותו בהרד סירותיו להוציא בהן הרשן
כאמור בצו את אהרן: ומזרקותיו. לקבל דמי הקרבנות
לזרוק על המזבח: ומזלגותיו. לקחת בהן אברי
הקרבנות ולהפכן על גמלי המערכה להקטיר: ומחתותיו.
לחתות בהן הגחלים כדכתיב לחתות אש סיקוד.

שפתי חכמים

נכנס למח לי אלא שמש מיהא לאפטי וכוין שמופנה משני לדרין
איכא למדרש ולהוציא מתשעמעות הקרא: ק כלומר שכלים עלמין
מעשה נחשת לא הדברים שהם כללים כי אין שם וזלמס ולמל

והשרש שריה (א) כלי משרש. וחלופו: שם (לא)
והלופו (ס) מסעף פלרה משפח שפיה וממור (ירמיה ג) וזה האחרון עמנו שבר עמלותיו וממור (מ"א כא)
ויסקלוהו בלכנים וחלופו (ישעיה סב) סקלו מחלן הסירו חכמיה וכן (ס) כתרנו מנפרות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי
להסיר דשן וכלעו אדשנדר"ל (ז) מנעאשען: ויעי: (ז) כתרנו מנפרות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי
הקדרה של תחכת דק ולו בית יד וכלעו ויד"ל (שיפעל): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הנזבים: ומזלגותיו. כמין
מזלגות כפופים ומכה בהם בכבר ומחמנים כס ומרפסין בהן על גמלי המערכה שיהא ממחר שרפסין וכלעו קרינטי"ל
הפנימי (האקען) וכלעו חכמים ליריות: ומחתותיו. כמין (א) לחתות אש מוקד ל' שחיבת אש ממקומה וכן (תשלי ו)
הפנימי (האקען) וכלעו חכמים ליריות: ומחתותיו. כמין (א) לחתות אש מוקד ל' שחיבת אש ממקומה וכן (תשלי ו)
החתה איש אש בחיקו: לכל בליו. כמו כל ק כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קרינטי"ל (ויפס) כמין
לכנס עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתחונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת:
(ה) כרכב המזבח. סוכב כל דבר המקיף סביב כעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שחטין אלו הן עגומי כלי
עץ כל שעתיד לשוק ולכרכב והוא כמו שעושין חרצין עגולין בקרסי עגולין דפני החיכות וספלי העץ אף למזבח עשה חרין

רש"י

לרשנו. להסיר דשן לחוכס והוא שח"ל לחספי קממיה
לספות הדשן לחוכס כי יש מלות בלי עברית מלה אחת
מחלפות כפתרון לשמש כמין וסחירה כמו (תהלים ס)
והשרש שריה (א) כלי משרש. וחלופו: שם (לא)
והלופו (ס) מסעף פלרה משפח שפיה וממור (ירמיה ג) וזה האחרון עמנו שבר עמלותיו וממור (מ"א כא)
ויסקלוהו בלכנים וחלופו (ישעיה סב) סקלו מחלן הסירו חכמיה וכן (ס) כתרנו מנפרות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי
להסיר דשן וכלעו אדשנדר"ל (ז) מנעאשען: ויעי: (ז) כתרנו מנפרות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי
הקדרה של תחכת דק ולו בית יד וכלעו ויד"ל (שיפעל): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הנזבים: ומזלגותיו. כמין
מזלגות כפופים ומכה בהם בכבר ומחמנים כס ומרפסין בהן על גמלי המערכה שיהא ממחר שרפסין וכלעו קרינטי"ל
הפנימי (האקען) וכלעו חכמים ליריות: ומחתותיו. כמין (א) לחתות אש מוקד ל' שחיבת אש ממקומה וכן (תשלי ו)
החתה איש אש בחיקו: לכל בליו. כמו כל ק כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קרינטי"ל (ויפס) כמין
לכנס עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתחונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת:
(ה) כרכב המזבח. סוכב כל דבר המקיף סביב כעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שחטין אלו הן עגומי כלי
עץ כל שעתיד לשוק ולכרכב והוא כמו שעושין חרצין עגולין בקרסי עגולין דפני החיכות וספלי העץ אף למזבח עשה חרין

דעת זקנים מבדלי התוספות

המזבח חמש אמות: מיד: מתחיל הכרכב ובא למעלה כמין עד
אמה והא קרוי סוכב ובאמה סוכב ולמעלה היה שלש אמות עד
הקרנות ודברי האומר שלש אמות ששפת סוכב ולמעלה
והקרנות נבנה אמה הייבך בין הכל עשר אמות נוכח וגם
יש לקרנות אמה ברבוע וגבה סוכב היה חמש אמות ארך
וחמש אמות רחב והקרנות שהיו עיבין אמה היו ממשפין
אמה נכל רוח וא"כ לא היה בין קרן לקרן אלא שלש אמות
ולפנים מן הקרנות היה אמה להיווך רגלי הכתנים נכל רוח
סקום המערכה וא"כ שאין כבש מסורש כקרא מ"ס ק"ס וכו' וזהו
שם מוכח אבל לרוח אחרת
(ס) ועשית על הרשת. מ' לשאת אותו. והקשח הרב ר' יחיאל ו' מהא דאכירין בסככת שבת הוציאו משוי למעלה
מעשרה ספחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נשאין המזבח והיה כולו למעלה מעשרה ספחים ומימי

ענין המזבח
שנחש ללוי בעל הקרנים מנחם כלפי מעלה. כמו שאלה ולרשעים
אל חמיו קרן אל חמיו למרוס קרנים. ולפני חמיו נחשת פי'
רש"י לכפר לו עוונות מלח שאלמר ומקרא נחשת. ועשית פי'
מכבר מעשה רשת נחשת כי ה"ל שרש רשת ללכנס כמדתו
ורשת של המזבח מוליאו מרשת יתרו. ומליאו שיהי כמזבח מעשה
נחשת. שיהי מליאו מן האש שהיה היה האש דולק בו כיום
נחשת ללוי בעל הקרנים מנחם כלפי מעלה. כמו שאלה ולרשעים
אל חמיו קרן אל חמיו למרוס קרנים. ולפני חמיו נחשת פי'
רש"י לכפר לו עוונות מלח שאלמר ומקרא נחשת. ועשית פי'
מכבר מעשה רשת נחשת כי ה"ל שרש רשת ללכנס כמדתו
ורשת של המזבח מוליאו מרשת יתרו. ומליאו שיהי כמזבח מעשה
נחשת. שיהי מליאו מן האש שהיה היה האש דולק בו כיום

נחשת על הרשת. מ' לשאת אותו. והקשח הרב ר' יחיאל ו' מהא דאכירין בסככת שבת הוציאו משוי למעלה
מעשרה ספחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נשאין המזבח והיה כולו למעלה מעשרה ספחים ומימי

פירוש לתורה אלהים

א"כ מכבר איין זיפ פששה רשת אזוי ווי אנעץ נחשת
פון קופער גי אויף ויינע פיר עקין: (ה) ונתתה אותה
אונ דו ואלקסם נעבין איין פתח אונקער ברבוב המזבח
דעם צייבין וואס איז ארומ דעם מןבם סלפסיה פון
אונקען: ונתתה אונ ויא ואל ויין הרשת ריא אנעץ עד
בין

אונ ויינע בעזימער צום קערין וסוקרתיי אונ ויינע
שפרענג ג' און וסוקרתיי אונ ויינע געפעלאה
וסוקרתיי אונ ויינע פיינער פאנען ויז ביי צו אלע
ויינע בליים תשעה נחשת ואלקסם סוכבין פון
קופער: (ד) ונשית לו אונ דו ואלקסם סוכבין צו

וַיַּעֲבִיד אֲרִימָא
מִדְּבַחָא אֲרִימָא דְאֵי
שִׁמְיוֹן וְתַחֲפִי יִתְחַן
נִחְשָׂא : וַיַּעֲבִיד יֵה
אֲרִימָוְהִי בְעִיקְתָּא וַיִּתְחַן
אֲרִימָא עַל תְּרִין סִימְרִי
מִדְּבַחָא בְּמִישַׁל יִתִּיה :
ח תְּלִיד לִחוּין תַּעֲבִיד
יִתִּיה כְּמָא דִּי אַחֲוִי יִתֵּה
בְּצִירָא בְּן יַעֲבִידוֹן :
ט וַתַּעֲבִיד יֵה דִרְת
מִשְׁנָא דְרוֹם עֵיבֵר
דְּרִמָּא סְרִידִין דִּדְרִתָּא
דְּבוּן שְׂוִיר מָאָה בְּאִמִּין

תְּרִיא וְהִכָּה אֵם . יוֹמָא עֵב :

בעל הטורים

(ח) נכבד לוחות תעשה אותו . נכבד עולה ששים עשר ס' אמות
יכולין להספיק על המזבח : מוכר החלל מלאה כחמה ורחב
חמשים . ט' כחלק אחד מחמשים שבהר הכית דכרפישית לעי :

עפר ואח"כ מקריבים עליו : (ט) קלעים . פי' ר' מנחם

רש"י

יתירה הוא לפיכך לשון : ר כדי להקריב עליו קרנתו : סכיבו והיה רחבו אמה דפנתו לניו והוא לסוף שלש (ס"א)
(ט) אמות של גבהו כדברי האומר גבהו פי שנים כחלרכו
הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סוכב ולמעלה אבל סוכב להלך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על
ראשו לפני מקרנותיו וכן שיעור בזכרים לזוהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי
הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמעלה למטה שהכרכוב דפנתו
הוא ולכנס המכבד תחתיו . ומירך המתכריח חרי הוא חד לניו וחד לכתיב דלא ישתרבו והו' שדכדכונ' לניו היה ומתחתיו
הלכיו המכבד והגיע רחבו עד חלי המזבח נמלא שהמכבד רחב אמה והוא היה סימן לחלי גובהו להכדיל בין דמים
העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עמד למזבח בית עולמים דבומת חוט הסקרה בחלמנו וככש שהיו עולין בו אע"פ
שלא פירשו בענין זה כבר שמענו כפ' מוצב אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות כככש שבו אלא
ככש חלק למדת שהיה לו ככש כך שניו במכילתא . המזבח היה מוצב הנחשת שהיו ממלאין חללי אדמה ר' במדבר
מניחו והככש היה בדרום המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מניעין עד אמה סמוך לקלעי החצר
שכדרום כדברי האומר א' אמות קומתו . ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הככש
אלא א' אמות כך מלאחתי במשנת מ"ע מדות וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא חוט במסכת זבחים למדנוה מן המקרא :
(ו) בשבעות . בלרבע עכבות שנטעו למכבד : (ח) נכבד לחת . כתרמונו חליל לוחין לוחות עליו ששים
מכל ד' והחלל בחלמט ולא יהא כולו עץ ח' שהיה עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן : (ט) קלעים . עשוין

שפתי חכמים

דעת זקנים מבעלי התוספות

החם ראייה הכי דגמרי רבנן מירי דבידלי כמסורת תליתא
מלניע יחרי יחיתו מלתחת ובהרן של לויים עשר אמות עס
הראש וא"כ לכל הפחות מן הכתף ולמטה היו תשע אמות
ונבה המזבח היה תשע אמות בלא הקרנות וכי היו תרי
חלתי מלתחת הדיינו שש אמות אכתי איכא שטם עד
למעלה מעשרה פסחים והשתא קשה היכי מצי סייתי

פירוש לתורת אלהים

איתו או מן אונקלוס אים קראגין : (ח) נכבד הויל
לוחות מאולען פלומר ברעסער תעשה איתו ואלקסמ
מאבין דעם מוזבם פאשר אזוי ווי איך ווייז דיר דא
אויף דעם פארג בן אזוי ואלין ווי קאהן : (ט) וְעִשִּׂית
אונ דו ואלקסמ מאבין אה חצי דאם הויף פון דעם
משכן קאמ אין דעם עק נגד פון דרום ווייט קלעים
אומהוינגען ויחד צום הויף שש פון לוינגען שטור
גורמית

רשבים

דמים העליונים לתחתונים . וסמיך עולה העוף למעלה
דמאות העוף למטה . ובבהמה למספר השמות למעלה
ועולה למטה . הכל במס' זבחים : (ח) נכבד לוחות .
חלול וכן ואיש נכבד ילכב . וכשחונים מסלמים אותו

ענין המזבח

נחלנו ולא נקרא מן האש ולא נקח נחשנו . והיה נילול ממים
כי לא כנו הנשמים האש שעל התערה והיה נילול מן הכוח
כי לא נלחם הכוח את השען . והיה המזבח חליל ומלא אדמה
ש מוצב אכנים אשר לא הוקף עליו כרול . וכל זה רמז אלדס

חזק שש אמות דרוי י"ח פסחים אלמא הוי גיטא

אוּרְכָא לְרוּחָא חָדָא : לְפָאָה הָאֶחָת : י וְעַמְדָּיו עֲשָׂרִים
 י וְעַמְדוֹתֵיהּ עֲשָׂרִין
 וְסַמְכִיהוֹן עֲשָׂרִין דְּנִחְשָׂא
 וְנִי עַמְדֵּיָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן
 כֶּסֶף : י" וְכֵן לְרוּחַ
 צִיפּוּנָא בְּאוּרְכָא סְרָדִין
 מָאָה אוּרְכָא וְעַמְדוֹתֵיהּ
 עֲשָׂרִין וְסַמְכִיהוֹן עֲשָׂרִין
 נִחְשָׂא וְנִי עַמְדֵּיָא
 וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף :
 יכ וּפְתִיחָא דְדִרְתָּא לְרוּחַ
 מַעְרָבָא סְרָדִין חֲמִשָּׁין
 אַמִּין עַמְדֵּיהוֹן עֲשָׂרָא
 וְסַמְכִיהוֹן עֲשָׂרָא :
 עַמְדֵּיהֶם עֲשָׂרָה וְאֲדִנֵּיהֶם עֲשָׂרָה :

רשבים

ענין יריעות האהל ובהלוקה שניה מי קולע אליהם
 מקלעות כרוכים פקעים ענין פיתוח המה . ואני אומר

שפתי חכמים

על כלומר עם רוחם הפעור שהיה אמה ואחת כיון שלא היה כי
 אם ה' אמות בין עמוד לעמוד והעמודים לא היו כ"א כי לא יסר
 אלא ז"ה אמות וי"ל דהכי פירושם שה' עמודים של כל דרום
 החמילו בחקלע מורחית דרומית וכלו לסוף ז"ה אמות . ולסוף
 מהם אמות בחקלע דרומית מערבית החמילו הפערה עמודים
 של כל מערב וכלו לסוף מ"ה אמות ולסוף ז' אמות בחקלע
 מערבית דרומית החמילו הכ' של לפני וכו' לסוף ז"ה אמות .
 ולסוף מהם בחקלע דרומית מערבית החמילו הכ' עמודים של כחף
 הא' מהשער וכלו לסוף ז' אמות ולסוף ט"ו אמות העמוד עמוד של
 השער וכלו כלו לסוף ז' אמות של השער כסוף ז' אמות . ולסוף ז"ה
 אמות החמילו הכ' עמודים של כחף השניית וכלו לסוף מ"ה אמות .
 ולסוף ט"ו אמות העמוד של חקלע מערבית דרומית (כ"ה) וכן
 מפרש רש"י כהניו בסמוך וד"ק אחריו : וכל של הקלעים
 דל"כ היו ליה למימר ועמודים לשון רבים אפי"ן הכינוי של
 עמודיו שכל הכלל ולדנייהם שאלו לשון רבים שכל אל העמודים
 הסמוכים לו : א ר"ל לקח טו אחד ועשה אותו כעין קונדריסין

והחשקיהם . מוקפות היו העמודים בחוסי כסף כביד ואפי"ן
 יודע אני שחשק ל' הגורה שכן מילוי כפילגש בגבעה

דעת זקנים סבלי התוספות

המסכת דהיי תרי תלת סלחת ודכתי' ודיתת הרשת עד
 חצי המבנה ושעית על הרשת ארבע סבכות נחושת שבהן
 היה נישא סבלי דלא הוי המבנה סלחת כי אם חציו .
 וי"ל דהבמרא פיתח ראה דבמרי דלא הוי אלא תילתא
 סבלי וב"ש דה שחיה חציו סבלי ומיהו כלא האי גמירי
 היה יכול להוכיח דהמבואר משוי למעלה מעשרה חייב סבכות
 שהסבכות היו רחבין הרבה עד שלא נשאר למעלה חייב סבכות

פרוש לתורת אלהים

הגנרית פאה הגנרית איילין די ליינג פאה האחת
 צו ריא איינע וייט : (י) וְעַמְדָּיו אוֹן וַיִּנְעוּ וַיִּלְרִין
 עֲשָׂרִים צוֹאֲנָצִין וְאֲדִנֵּיהֶם אוֹן וַיִּנְעוּ שוֹעֲלִין עֲשָׂרִים
 צוֹאֲנָצִין נִחְשָׂא פִּזֵּן קִפְעֵר וַיִּי עַד הֶעֱקֵלָאָה הַגְּמִידִים
 פִּזֵּן דִּי וַיִּלְרִין וְהַשְׂקִיָּהִם אוֹן וַיִּנְעוּ אֲגֻנְרָם כֶּסֶף פִּזֵּן
 וַיִּלְכְּעֵר : (יב) וְרוּחַב אוֹן אֵין דְּעַר בְּרִיִּים פִּזֵּן רָעַם
 הוּיָא לְפָאָה אֵין דְּעַר וַיִּים פִּזֵּן מַעְרֵב קָנִים אוֹן :
 הַיִּינְגֵּן חֲסִישִׁים אָהָה פּוֹפְצִין אֵיילִין עֲמִידֵיהֶם אוֹן
 וַיִּנְעוּ וַיִּלְרִין עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה וְאֲדִנֵּיהֶם אוֹן וַיִּנְעוּ
 שוֹעֲלִין

י ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה
חמשים אמה: י וחמש עשרה אמה
קלעים לפתח עמדיהם שלשה
ואדניהם שלשה: מזולפתת השנית
חמש עשרה קלעים עמדיהם
שלשה ואדניהם שלשה: מזולפער
החצר מסך: עשרים אמה תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש משור
מעשה רקס עמדיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה: מפסיר יז כל עמודי
החצר סביב מחשקים כסף וויהם
כסף ואדניהם נחשת: יח ארך החצר

יג ופתיח דדרתא קרוי
קידומא מדינתא חמשין
אמין: יד וחמש עשר
אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא:
טו ולעברא תנינא חמש
עשרי סרדין עמודיהון
תלתא וסמכיהון תלתא:
טז וכתרע דרתא פרסא
עשרין אמין תכלת
וארגמנא וצבע זהרי
ובזי שזיר עובד ציור
עמודיהון ארבעה
וסמכיהון ארבעה: יז כל
עמודי דדרתא סחור
סחור מכובשין כסף
ווייהון דכסף וסמכיהון
נחשא: יח אורכא דדרתא

תרומא וחמש עשרה: פירושין ב: ארז
תכלת: טז כג נח נחשת: טז:

רשב"ם

חמש אמות של פרושה עמוד א': (יד) וחמש עשרה אמה קלעים לפתח. לצד מזרח בבניסת העזרה שיש

רש"י

בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום העמוד
במקלוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הכ'
שכמזרח ה' אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני
לשלישי חמש אמות וכן לכחף השני ולרבעו עמודים
למסך הרי' עמודים למזרח כנגד י' מערב:
(יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא
סירס ווין ומשקים ואלו נחשת אלא לנפול ולדרוס
אכל למזרח ולמערב לא נאמר ווין ומשקי' ואלו נחשת
לכך בל ולמד כאן: (יח) ארך החצר. השני והדרום

ענין המזבח

מיתות כ"ד מ' דין ל' מיתות לא נכלו מי שמתחייב חק אף
עובד כבוד וכסף שמהנות יגלו משקע מי נשמים כך החטא
לשקע מיס רבים אלו לא ינשום:

פירוש דתורת אלהים

(טו) וישער אונ צום שויער פון דעם הויף סקד זאל
ויון אפויגעהאנגן צושרים אפה פון צוואנאציג איילין
תכלת פון בלאהע וואל פסשה נוערק רוקס פון
אנועבער עטריהם וייערע זיילין ארבעה פיר ואדניהם
און וייערע שווערין ארבעה פיר: (יז) כל עמודי אלע
זיילין פון דעם הויף סביב ארום סחשקים אנגענירט
כסף פון ויפכער וויהם וייערע העקלאך כסף פון
ויפכער ואדניהם וייערע שווערין נחשת פון קופער:
(יח) אורך דא לינג פון דעם הויף סבא באהיה
הונדערט

(יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם
לשון פנים אחור ל' אחורים לפיכך המזרח קרוי קדם
שהוא פנים ומערב קרוי אחור כד"ל (דברי' לז) הים
ההדרון ימא מערבא: חמשים אמה. אחת ל' אמה
לא היו סתומים כולם בקלעים לפי שם הפתח אלא ט"ו
אמה קלעים לכחף הפתח מכאן וכן לכחף השני נשאר
רחב חלל הפתח ביניהם כ' אמה וזה שאלמר ולשער ההצר
מסך עשרים אמה ויולן למסך כנגד הפתח כ' אמה ארך
כרחב הפתח: (יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות

יגלל ע"י מזבח אכנים. משפת אף יגלל ע"י אף המזבח אשר
תוקד בו. מן הכר כמרח יגלל ע"י המזבח שאלמר בו ולא תניף
עליהם כדור. מן חק יגלל ע"ד אמרם ו' א"ש שגלל ל'

שווערין. עשרה צעהן: (יג) ורחב און דא ברייט
החצר פון דעם הויף לפאת אין דער מזרח וייט
חמשים פופציג איילין: (יד) וחמש עשרה אמה און
פופצעהן איילין קלעים אומהיינגען לפתח צו איין
זייט עטריהם וייערע זיילין שלשה דריי ואדניהם און
וייערע שווערין שלשה דריי: (טו) ופתח און צו די
אנדערע זייט חמש עשרה פופצעהן איילין אומ-
היינגען עטריהם וייערע זיילין שלשה דריי ואדניהם
און וייערע שווערין זאלין אויך זיין שלשה דריי:

מֵאָה בְּאַמָּה וּרְחֹב אַ חֲמִשִּׁים
בְּחֲמִשִּׁים וּקְמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ
מִשּׁוֹר וְאֲדָנִיהֶם נְחֻשֶׁת: יֵט לְכָל כָּלִי
הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וּכְלִי־תִדְתּוֹ
וּכְלִי־תִדְתְּ הַחֹצֵר נְחֻשֶׁת: ס ס ס

מֵאָה בְּאַמִּין וּפּוֹתֵיָא
חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וּרְחֵבָא
חֲמִשׁ אַמִּין דְּבוּן שְׁוִיר
וּסְמִכֵיהוֹן דְּנְחֻשָׂא:
יֵט רַבֵּל מְאִנִּי מִשְׁכְּנָא
בְּכָל פּוֹלְחֵינָהּ וּכְלִי סְבוּתֵיהּ
וּכְלִי סְבִי דְּדִרְתָּא
דְּנְחֻשָׂא: ססס

ל' עי"ז סי' ס"ו. ונפתירין וה' נתן הכמה לשלמה במלכים א' סימן ה'.

רשבים

חמשים בחמשים מרובעים ובשלשה רוחות חצר עשרים
אמה שהרי ארכו שלשים ונשארו אחריו למערב עשרים
מן החמשים היו חללו שלו אורך מאה. ורחבו עשרים
ונשארו לצד צמון עשרים מן החמשים רוחב וכן לצד
דרום: (יט) ויתרותיו. הקטורים בקלעים ותוחבין אותן
בקרקע שלא ירגזון וירעות מלמטה לאמן ולכאן: ברות:
חסלת פראת תרומה מיסוד רבינו שמואל:

שפתי חכמים

וארכו ו' טפחים: ב דק"ל דמשתע שלל היה ארכו חלל חמשים
מרכבים ורוחב חמשים בחמשים ומתחיל לחון חלק חצר עשרים
ממנום שפתי הפתח היה מרובעת חמשים על חמשים: ג ו' א"ס
והא חמשים היו חללו שלו א' אמות באורך ו' אמות ברוחב וגם
הקטורים היו עוביין חמה וא"כ לא יהיה חלל י"ט אמות ריוס
לאחריו וגם הקלר המשכן לא יהיה א' חלל מ"ט וגם מן כלודין
לצמן ולדרום לא יהיה כ"א י"ט אמות וי"ט שגם העמודים של חצר
המשכן היה עוביין חמה כמו עוביין של קרשים והקלעים לא היו
מליין: ו' א"ס מן העמודים חלל לחון מן העמודים ולכן נקט רש"י
המשכן על הקלעים ולא על העמודים: ד' כמן פסוק: ה' כמן
ברחמים: הסלת פראת תרומה

רוחב חמשים אמה מצד זה קלעים וכן לצד השני ומסך
עשרים כאמצע. הרי חמשים אמות סכומים: (יח) ורוחב
חמשים בחמשים. כיצד החצר ארכו מאה אמה סמורה
למערב שהרי כותל צפוני מאה אמה קלעים. וכן
דרומי. וסצמון לדרום חמשים אמה רוחב החצר
ושמכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד המושכן על
שפת חמשים מן האמצע ונשארו החצר מן המושכן
רש"י

מן המזרח למערב מאה באמה: ורוחב חמשים
בחמשים. החר שבמזרח היה מרובעת חמשים על
חמשים משמכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח
פתחו בשפת ל' החיטונים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים
הסנימים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחריו
בין הקלעים ג שבמערב ליריעות של אחריו המושכן ורחב
המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים
אמה ריוח ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן
וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג):

וקמה חמש-אמרות. טובה מחילוח החצר והא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא חללי המסך שלל חלמור לא
נחמרו חללי נחשת חלל לעמודי הקלעים חלל חללי המסך של מין חמר היו כך נראה בעיני שלכן חמר ושלכן: (יט) לבר
כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהאדרתו כגון מקצות לחקיע שיתיהן כדי שלא תהא הרוח מנביחין ואולי יודע חס
עשוין ליריעות החלל ולקלעי החצר קטורים במיתרים סביב סביב כשפליהן כדי שלא תהא הרוח מנביחין ואולי יודע חס
מחובין בלחץ או קטורין ותולין וכוכדן מכביד שפלי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר חלי ששמן מוכית עליהם שיה חקועין
בחרן לכך נקראו יתדות ונקרא זה חסייעי (ישעיה לג) חלל כל יטען כל יטען יתדותיו ללח: חסלת פראת תרומה
דעת זקנים מבעלי התוספות

נבונה כמו פתח היכל של בית עולמים ולכן היה מפרש
דוראי קלעים של צמון ודרום ומערב היו גבוהין חמש עשרה
אמות והא וקומה סירי בקלעים שבמזרח ויהי דלם גובה
חמש אמות יותר מקלעים שאר רוחות וא"כ גבהן עשרים
והפתח גבוה עשרים כמו כן:

פירוש להורא אלהים

פון דעם משכן בני אלע בליס וואס קען האם
בדארקט צו ויין ארבעס דאס איז צו נוף
שאַעלען דעם משכן אדער צי צו ווארפן דעם
משכן וזי און אלע זיינע נעגיל וזי יתרו און אלע
נעגיל פון דעם הויף נחשה ואל אלץ ויין פון קופער:
הונדערטם איילין ורוחב און די ברייטם חמשים בחמשים
פופציג איילין ריא ליינג און פופציג איילין ריא
ברייטם וקדשה און די הייף חמש אמות פינג איילין
שש ליינג קישור גידיגים ואדניהם און וייערע
שועלען נחשת פון קופער: (יט) כל צו אלע בליס

הפמרת תרומה במלכים א סימן ה

בנין שלמה

א ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר-לו ויהי
שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית

פירוש ע"ס

גירעם און האם אים צו גינאקם ויהי און עם איז
גינען שלום גינען חירם דער סקף פון צור יצו
שלמה הקלף כאשר אזוי ויהי גאם האם

והיטען מיטען סעוד, וואס גייער דער בית הקברות מיט די סעוד, למשל עס איז אסאך גייען אגרוסער סעוד וואס האט געקניגט אויף פיל סידנות, אין דיא סידנות זענען גייען פיל גרויסע שפעס, און די סענאטשן פון די שפעס האבן זיך געפירט מיט זייער שטייג סידות, און דאס פיליטער וואס האבן געקניגט פאר דעם סעוד זענען גייען געפירט צום סעוד און צו דיא סידות, דיא אלע שרים פון דיא שפעס האבן געשטעלט פירער, דיא סענאטשן פון זענער שפעס, דער סעוד האט געוואלט אין זיין גענעקט שפעס מיט גרויסע סענאטשן, דער בייסקער פון אלע סידנות פון סעוד האט געמאכט אקרויז פאר דעם סעוד וואס אויף דיא קרוין איז גייען אויף געמאלט אלע סידנות פון סעוד און אלע שרים, די קרוין איז גייען פירער בייא דעם סעוד, ווייל אלע סאג האט ער געזען אויף דיא קרוין זיין גאנצע סידות, און האט שטענדיג געמאכט צו סאקן סובות די סענאטשן פון גייען

שניהם: ב ויער המלך שלמה מס מכה ישראל ויהי המס שלשים אלף איש: ג וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחרש חריפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדניהם על-המס: ד ויהי שלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר: ה לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על-המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הרהר פעם העשים במלאכה: ו ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: ז ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: ח ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על-ישראל ויבן הבית ליהוה:

פירוש ע"ט

בארג, ורש"י מאכט דיא הונדערט און פופציג מויענדע סענאטשן זענען אלע גרים גייען וואס וי"א האבן זיך קניג גייען ווייל זיי האבן גייען דיא גרוסה פון שלמה המלך: (ה) גבר חזק משרי פון דיא הארין הנצבים די פקידים וואס זיי זענען גייען צו שלמה אשר וואס זיי האבן געמאכט צו שאפן איבער דער קלאכה זענען גייען ששית אגדים כרי מויענדע וישלש כאות און כריי הונדערט הרהר פעם וואס האבן מושל גייען איבער דעם פאלק העשים וואס זיי האבן געמאכט די סלאכה: (ו) ויבני האם דער סעוד געשטעלט ויבני און ויבני האבן אויס געריסען אבנים יקרות שווערע שטיינער זינד צו גרויסן הבית דאס הויז פלוקר פון דיא שטיינער ואל קען סאטערין אנגונד צום הויז אגדי גיט דיא שטיינער זענען גייען געשעסען: (ז) ויפסלו און זיי האבן אויס געמאכט די שטיינער פון דעם בארג בער די בויערס פון שלמה ויבני און די בויערס פון חירום והגבלים און די אוקה וואס קען האט זיי גערופן גבלים ויבני העצים און וי"א האבן אן געקניגט דאס האלץ והאבנים און דיא שטיינער לבנות הבית צו קאכן דם ביהמק: (ח) ויהי און עס איז גייען געמאכט שנה וי"א פיר הונדערט און אכציג יאהר גצאט צום ארויס גיין די קינדער ישראל פון דעם לאנד מצרים בשנה הרביעית אין דעם פערדין יאהר בחדש זו אין דעם חודש אייר וואס ווערט גערופן זיו הוא החדש השני דאס איז דער אגדערער חודש פון דעם פערדין יאהר אז שלמה איז אסלך גייען איבער דיא ישראל ויבן

און צווישען שלמה המלך ויבניו און האבן פירער צווישען זיך בורח ברית גייען: (כ) וישל און דער סעוד שלמה האט אויף געבראכט מס ציגן סגד ישראלי פון אלע יודין ויהי המס און דער מס האט אזוי פיל אן געבראכט אז קען האט געקאנט פאר דעם געלט דונגען שלשים דרייסיג מויענדע סענאטשן: (ג) וישלחם און ער האט וי"א געשיקט לבנונה אין וואלד עשרת אלפים צו זעהן מויענדע בחרש אין אחרש פלוקר וי"א זאלין זיך פאר זאקען אין וואלד אחרש חריפות דיא דרייסיג מויענדע האבן זיך אלע חודש געביטען דעיינו לטוב חודש זענען דיא ערשטע זעהן מויענדע אהיים געקומען זענען אנדערע זעהן מויענדע געגאנגען אויף אחרש אין וואלד אזוי האבן זיי זיך אלץ געביטען אלע חודש איז אויס געקומען חודש ויהי בחדש זו אימליכען זעהן מויענדע סאן זענען גייען אין חודש אין וואלד צוויי חרשים אין דער היים והחודש און עס איז גייען אקענטש וואס האט געוויסן אדוניים איז ער גייעט גייען ארין צו המס ער ואל גובה זיין דאס ציגן: (ד) ויהי און עס איז גייען צו שלמה שבעים אלף ויבעציג מויענדע סענאטשן וישל סגד וואס האבן געבראכט דיא מושא פלוקר וי"א האבן געקראגן דיא שטיינער פון בארג צו דר שטאט ויבניו אף און אכציג מויענדע סענאטשן ויבני דער וואס וי"א האבן געמאכט שטיינער פון דעם

סוציע קרי סהיציע קרי

פירוש ע"מ

צלוּחִית

נתקעו ואין כן הלכה: ג שחה מהן בהמה או חיה פסולין. משום משקה שצפיהן המזון והמים והרוק שצפיהן מתערבין (א) מוצצת. ואין המשקה שפניה סוד למים: מלקת. ללשונה ומתערב הרוק שצפיהן פס המים: (ב) הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר"א: ד החושב על מי חמאת לשותות ר"א פוסל. להפסלו להו כחמשי: כשיטתו. הכחית לשותות או ליקח ממנה מים לשותות אבל כחמסות גירד' לא פסל: במים שאינן מקודשין. שאלון כדי ליתן בהן לח המזון ועדיין לא נתן: ר"א אומר כשיטתו. והכל לא פסל להו כחמסות דכיון דמים קדושין הן אמלכין ממליך ומזון בו מתחמסות הלכך לא פסל רבי אליעזר עד שיקח: ר' יהושע או' כשיטתו. מעט משק' שצפיהן שחור ומתערב עם המים ופסל להו: ואם גרנר. לטן

ג שחה מהן בהמה או חיה פסולין. כל (ד) העופות פסולין וחזין מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פסולין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהיא מקיאה (ס"א שהוא מקיאה) ר"א אומר אף העכבר: ד (ה) החושב על מי חמאת לשתות ר' אליעזר אומר פסול. רבי יהושע אומר כשיטתו. אמר רבי יוסי כמה דברים אמורים במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין רבי אליעזר אומר כשיטתו. רבי יהושע אומר כשיטתו. ואם גרנר כשר: ה מי חמאת (ו) שנפסלו לא יגבולו במים שלא יעשה תקלה לאחרים. רבי

גרנר כלומר שלא שחה כדרך הצמים אלא שך גרמו (ג). כשר. ללכת משקה פיו כחכיתו. והכלה כרבי יהושע כחוויו: ה שלא יעשה תקלה לאחרים. שגזעו כמים ויסמלו כחמסות שנו: רבי

ג שחה מהן בהמה או חיה פסולין אויב אבהקה אדער אחרה האם געקרוקען פון דיא נואקער. איז די נואקער פסול צו דיא פרה אדוקה די העופות פסולין אלע עופות אז זיי קרינקען פון די נואקער ווערן דיא נואקער פסול. זייל כהמות אונ חיות אונ עופות אז זיי קרינקען גיסען זייל דיא נואקער וואס זייל האבן אין מויל צוריק אין דיא פלי. אונ די נואקער וואס זיי האבן געהאט אין מויל איז דאך אויס געמישט גיווארן מיט שפייאקץ חוץ פן היינה נאר אפאדאב אז זייל קרינקט פון דיא נואקער איז דיא נואקער גיט פסול מפני שהיא מוצצת וזייל זייל ציהם אין ויך אריין דיא נואקער אונ שפייאקץ גיט אויס צוריק די העפצים אינם פסולין אלע שרצים אז זייל קרינקען פון דיא נואקער כאטש זייל גיט פסול דיא נואקער חוץ פן החולדה נאר אז אחולדה קרינקט פון דיא נואקער ווערן דיא נואקער פסול מפני שהיא מלקת וזייל זייל לעקט דיא נואקער מיט דעם צונג. מישם ויך אויס די שפייאקץ פון דעם צונג מיט דיא נואקער רבן גמליאל אומר אף הנחש רבן גמליאל נאגט אז אשלאנג קרינקט פון דיא נואקער ווערן אויך די נואקער פסול מפני שהיא מקיאה וזייל זייל פקעט אויס די נואקער צוריק אין דיא פלי מישם ויך אויס די שפייאקץ מיט די נואקער רבי אליעזר אומר אף העכבר רבי אליעזר נאגט אז אמזוי קרינקט פון דיא נואקער ווערן אויך דיא נואקער פסול: ד החושב על מי חמאת לשותות או איינער האט געקראכט ער זאל קרינקען פון דיא נואקער וואס ער האט אן גישעפט צו דיא פרה אדוקה רבי אליעזר אומר פסול רבי אליעזר נאגט אפילו ער האט גאך גיט געקרוקען איז זיין דיא נואקער פסול רבי יהושע אומר כשיטתו רבי יהושע נאגט אז ער גיינט איין

דיא פלי צום קרינקען ווערן שוין דיא נואקער פסול אפילו ער האט גאך גיט געקרוקען. אדער מיט דעם קראקטן אלליין ווערן גיט פסול דיא נואקער אפיר רבי יוסי האט רבי יוסי געזאגט פסל דברים אסורים ווען זענען די רייד געזאגט גיווארן וואס רבי אליעזר מיט רבי יהושע קרינקט פסל שאיין מקדשים נאר ביי נואקער וואס קען האט אן גישעפט קען זאל אויף זיי ארויף שישען די אש. אדער זייל זענען גאך גיט. געהייליגט גיווארן קען האט גאך גיט ארויף געשאטן אויף זיי דיא אש אגל בפנים מקדשים אדער אז קען האט שוין דיא נואקער געהייליגט קען האט שוין ארויף געשאטן אויף זייל די אש רבי אליעזר אומר כשיטתו רבי אליעזר נאגט אז ער וועט איינפייגן די פלי צום קרינקען פון איר ווערן שוין דיא נואקער פסול. אדער מיט קראקטן אלליין ווערן גיט פסול דיא נואקער רבי יהושע אומר כשיטתו רבי יהושע נאגט אז ער וועט קרינקען פון דיא פלי ווערן דיא נואקער פסול. וזייל די שפייאקץ פון מויל ווערן אויס געמישט מיט די נואקער ואם גרנר אונ אויב ער האט גיט געהאלטן דיא מויל ביי דיא פלי. נאר ער האט אריין געגאסן דיא נואקער אין האלדו גיט דיא איינערניקע נואקער וואס אין די פלי איז פשר: ה מי חמאת נואקער וואס קען האט אין זיי אריין געשאטן דיא אש פון דיא פרה אדוקה נפסלי אויב זיי זענען פסול גיווארן יא יגבולו בפנים פאר קען זיי גיט קעטשן מיט ליים שלא יעשה תקלה לאחרים ער זאל גיט מאבין אשקרויכלונג פאר אנדערע קעטששן. מאקער וועט איינער אן רירען דיא ליים וועט ער קסא ווערן. אונ ער וועט גיט וויסען אז ער איז קסא וועט ער מאבין פיל שארין מיט זיין מוקאח רבי

תרומה יום ו

עיקר תירס

יהודה אומר במלו. געט וחו לא ממעלו מאחר שנבנל: מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שחיה אכל שחיה' עפי מוכי נתעבל במעיה: רבי יהודה אומר במעיה. ואפילו שחט' בתוך מעת לעת כשרה סהור. ואין הלכה כרבי יהודה בחרויהו: ו מי חמאת. במקדשין איירי אכל מים שאין מקדשין טרי כדקתני ספח: אפר חמאת. אפי' אפר עלמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגור משום מעשה שחיה

באדם אל ספיה מעבירי מי חמאת ואפר חמאת בספינה בירדן וממלא כוית מת חמור בקדשין של ספינה: (ד) ולא ישימם על פני המים. דדמי לספינה: וכן לא יעמוד בצד זה. ויורקם לצד השני. דנס זה דמי קלת לספינה: אבל עובר הוא. דרגלו (ה) במים. עס מי חמאת שנידו (ו): עובר הוא המהור לחמאת. בין כספיה בין עץ על פני המים ואיטו חושש: וכן נושא בידו. או משיכו על פני המים: כלי שהוא מהור. לחת בו מי חמאת כשהוא ריקס או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו כאשר פרה שלא נזרו אלף על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על האדם והכלים כשהיו ומים שאינן מקודשים: ו אפר בשר. אפר פרה הכשר להז' שנתערב באפר מקלה. כאשר כירה: הולכין אחר הרוב לממא. אם רוב אפר פרה ממעל אם רוב אפר מקלה אינו ממעל (ו): ואין מקדשין בו. אפי' רוב אפר חמאת אין מקדשין בו הולכי ומתערבו בו אפר כירה ואפילו כל שחיה: רא"א מקדשין כולן. דסגר רבי אליעזר לא בעי' שיעורא כהז' ואל"א דליכא סורחא מאחר חמאת ואין הלכה כר"א:

יהודה אומר בספינה רבי יהודה ואנאם דיא נואסער ווערמ קטל אין דיא ליים. אין דיא ליים גיט קטמא פרה ששחת מי חמאת אויב איינער האט געהאט נואסער וואס אין וויא אין גיטען אלש פון דיא פרה אדוקה אונ דיא נואסער איז פסול גיטארין אונ אדוקה האט געטרונקען פון דיא נואסער בשרה פסא פשה געט אויב מען האט די קדוה געשאכטן איידער עס איז גיטען אסעט לעבט ופיר אונ צוואנציג שעה: ווי ווא האט געטרונקען דיא נואסער. איז דיא פלייש קטא רבי יהודה אפי' בפניו בפניה רבי יהודה נאנאם דיא נואסער איז קטל גיטארין אין אירע גידערים. דריבער אפילו קען האט די קדוה גישאכטן אין די פיר אונ צוואנציג שעה פון דער צייט וואס ווא האט געטרונקען די נואסער איז אויך גיט קטא די פלייש אבער אז מען האט איר געשאכטן נאך דיא פיר אונ צוואנציג שעה וויא ווא האט געטרונקען דיא נואסער האלטן אלע אז די פלייש איז גיט קטא: ו מי חמאת נואסער וואס מען האט אין וויא אריין געשאטן דיא אש פון דיא פרה אדוקה ואפר חמאת אונ אש פון דיא פרה אדוקה אן נואסער יא יעבירם בנהר ובספינה קאר מען וויא גיט פירען אין אשיף איבער אנוואסער ווא ישימם על פני המים אונ קען קאר וויא גיט שוכין שוויקען אויף דעם נואסער ווא יעמוד בצד זה ויורקם בצד זה אונ ער ואל גיט שמין אויף דער וייט נואסער אונ אריבער נוארפין דיא אש ואדער דיא נואסער מיט די אש אויף דיא אנדערע וייט נואסער אפי' עבר הוא בפנים ער צומיר אבער ער קען גיין מיט דיא פיס אין נואסער ביי צום האלדן אונ ער טראגט אין האנט

די אש פון דיא פרה אדוקה אדער דיא נואסער מיט דיא אש פון דיא פרה אדוקה עבר הוא הפסול דחמאת דער קענעמאש וואס איז גיטארין סהור צו בשעפטיגען ויך מיט דיא פרה אדוקה קען ער ויך אריבער שיפען אדער אריבער שוויקען אויף דעם נואסער ויבדיו ביי ריקס הפסול דחמאת אונ ער קען האלטן אין האנט אללידיגע פלי וואס ווא איז סהור אריין צו גיטען אין איר נואסער מיט אש פון דיא פרה אדוקה ובפנים שאיין קקדשים אונ אפילו אין דיא פלי איז דיא נואסער וואס וויא וועגן אנגעגרייט קען ואל אין ווי אריין שיעמן דיא אש פון די פרה אדוקה נאך קען האט נאך גיט אריין געשאטן דיא אש. קען ער דיא פלי מיט דיא נואסער אויך האלטן אין האנט. אונ קען דיא ליידענע פלי אדער דיא פלי מיט דיא נואסער אריבער שיפען אדער אריבער שוויקען אויף דעם נואסער: ו אפר בשר דיא אש פון דיא פרה אדוקה שנתערב וואס איז צו שיש גיטארין באפר מקלה מיט דיא אש פון קייקען היגין אחר הרוב לפסא גיט קען נאך דיא מערערע צו קטמא ויין. אויב די אש פון די פרה אדוקה איז קער ווי די אש פון קייקען איז קטא דער וואס ריקט אן די אש. אונ אויב די אש פון קייקען איז קער וויא דיא אש פון די פרה אדוקה איז סהור דער וואס ריקט אן דיא אש וואן פארשן די אבער קען קאר גיט הייליגען מיט דיא צומישקע אש דיא נואסער. אפילו די אש פון די פרה אדוקה איז קער ווי דיא אש פון קייקען כיי וליעזר אפי' רבי אליעזר נאנאם פארשן גיטו קען ואל אריין שיעמן די נאנאנע אש אין די נואסער. איז דאך דא אין

ח מי חטאת שנפסלו. כגון ששחטו מראשין שלא מחמת עולמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת : מטמאין. את האדם : המהור לתרומה. בין שגנע בהן בידיו. בין שגנע בגופו. דכמה חטאת כשרים תשיב' וטומאה זו דרכן הוא דמלאורייתא כיון שפלו פרהה מכן טומאתן הקמור' משום הכי חתן מטמאין את האדם הטבור לתרומה דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין : ואת המהור לחטאת לא בידיו. כלומר

כמשא' גמרא : (ח) ר"ל לקח המיניו ולקדש ולהוות כר"ט : (ט) פ"י שד"ך לסביל דיו : אבל לא בידיו כלומר לא טמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת : בין שגנע בידיו בין בגופו : ולענין זה לא חשבו כמשקים טמאין : כ"ר :

ח מי חטאת שנפסלו. מטמאין את המהור לתרומה בידיו ובגופו ואת המהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאין את המהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת המהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו : מ אשר כשר שנתנו על גבי המים ש"ג : גם ראויין לקדש מטמאין את המהור לתרומה בידיו ובגופו. את המהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו :

כשרים אבל : את המהור לחטאת. מטמאין אותו אם גנע : בידיו. דכיון דנטמא' לא גריד' מטמא' מוכלים ומשקים דמטמאין את הידים וקיימא לן דנעברה מי חטאת מי שנטמאו דיו נטמא' גופו (ט) : מ אשר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראויים לקדש. הוי דיעא כדון מי חטאת שנפסלו : מטמאין את המהור לתרומה בידיו ובגופו. כדון כל שאר מי חטאת הכשרים ולין מטמאין : המהור לחטאת. שאין מי חטאת מטמאין הטמא' והטנע בהן אלא לשאר טומא' לא לעברה מי חטאת :

די וואסער דיא אש פון פרה אדומה אויף : ח מי חטאת שפסלו וואסער וואס אין זיין איז דא אש פון פרה אדומה אפילו זיין זענען פסול גינארין. פון דעספונענען פסאין את המהור לתרומה אויב אפענש וואס איז מהור האט אן געריקט די וואסער איז ער טמא צו תרומה בידיו סאיי ער האט אן געריקט די וואסער מיט די הענט ונטעט אונ סאיי ער האט אן געריקט דיא וואסער מיט זיין גוף איז ער אלץ טמא צו תרומה ואת המהור לתרומה לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אמהור האט אן געריקט די וואסער מיט די אש וואס זענען פסול גינארין סאיי ער האט אן געריקט מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן געריקט מיט זיין גוף ווערט ער גיט טמא צו דיא פרה אדומה וער מען שפריצען בשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, אונ ער מען ארויף שיען אש אויף וואסער צו הייליגען זיין נפשו אויב די וואסער מיט די אש איז טמא גינארין פסאין את המהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אפענש וואס איז מהור האט אן געריקט די וואסער איז ער טמא צו תרומה, סאיי ער האט אן געריקט דיא וואסער מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן געריקט דיא וואסער מיט זיין גוף, אונ ער גיט טמא צו דיא פרה אדומה, וער מען שפריצען בשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, אונ ער מען ארויף שיען בשרה אש אויף בשרה וואסער צו הייליגען זיין :

רש"י

גמרא גרה דף י"ז ע"א

מילא פרהבא. קיטור' ובודקין ממותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל מתוך שהיה לכן נחלית בו טיף כחנלל לישנה

אחריתא גמ' נקי וך : פקולין. קיטור' :

ובודקין כמותיהן כפי' פהבא די ווייבער פלעגין פארשפרייטן אין די בעשין זייליכער פון ווייסקע לינגאנד, אויב עס וועט זיין אויף דעם זייליק אפלעק פון גרה וועלן זיין דאס בארר נער ווען פסיד' יח זשיבא' דאס איז אראנה צו דעם דין וואס שמואל האט גינאנט דאסר שטאנ נארום שמואל האט גינאנט אין בודקין את הססה אלא בקיצין או דבסר נקי דיד מען קאר גיט בעדוין דאס בעט אויב עס איז דא אפלעק פון גרות נאר אז נער זייליק איז פון ווייסקע לינגאנד אדער

הא כחדתי הו' כשחקי. תיעה
דכפרק קמא דשטות (דף
ז) גבי שח' כחמר לכן שנייה
לה כקרום ביל' מפרש כמו בלחמ'
דכיתא וסחקים משמע שחמשה
לכן מן היסוד וי"ל דהם כגליח'
שחין רגילות לכנס וכחל כחוק
וכיוצא בו שמכסין מדי וסד
י"ל דהם נעוין חסיד' מידי
כי סק' לנעו' כחוק שחוק מלכ'
וריש גלות :

אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי
שבחות הוו אמרי מאן בעי פקולי כנהמא
ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני
שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא
דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד
אדום ולא בעד שחור ולא בפשתא אלא
בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא
בכיתנא הא במאני דכיתנא ואי בעית אימא
הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי :

דכי הואי התם. כל"י :
בערבי שבחות. וכן שנות
פרוסים ותלמידי חכמים
מערב שנת לערב שנת :
שחקי דכיתנא. גנדים
כלוי' של פסחן. ולא בפשתן
שחור לכן ואין דס ניכר
יפה אלא בעד לכן: שחקים.
לכנס יותר מן החדשים :

פון ווייסקע וואל ריינע אונ ווייסקע. אויב אויף
אויף אליינדיק קען געפינט גיט אפ'לעק. איז דיא
אשה קהור. ווארום אז עס וואלט גיווען אפ'לעק
אפ'לעק דער קלענקסטער פ'לעק וואלט קען. אים
גיווען אפר רב הייט דכי תהי' התם געבוי' שבתות הוי
אפ'י' פון בעי קפוי' דגהי' האט רב גינאנט גען איה
בין גיווען אין ארץ ישראל האב איה גיהערט
ערב שבת פ'לעקט קען זאגן. ואוים רופין ווער
דארף אנווייסיין ליידיק מיט גרויס ווא דאגא פאי
קאפ'ר אונ איה האב גיט געוואקט וואס זיי זאגן.
איצט וויים איה שוין. ווייט שבת ביא נאכט איז
די צייט וואס פ'למירי חקמים פ'העפ'טין יד מיט
ווייסקע ווייבער. דריבער האט קען אויפגערויפן
ווער ווייל קויפן אנווייסיין ליידיק מיט גרויס.
דאס ווייב ווערט גערופין גרויס אפר רבא הני
שחקי דכיתנא פ'לי' דבדיקה רבא האט גינאנט אלטע
פ'לאקסענע קליידער איז גיט אויס צו שפ'רייטן
אין בעט קען זאל קענען זעהן אויב עס איז דא
אויף זיי אפ'לעק פון גדות. פ'רענט דיא נקרא
זיי' עס איז דאך גיט אזוי ווא גבא דבי כשעה דיא

תלמידים פון רבי קנשה האבין גי'ערונט איז
בדקין את המטה קען קאר גיט אוי'שפ'רייטן אין
בעט יא בעד אדום גיט ארויטין ליידיק ווא בעד שחור
אונ גיט אש'ווארצין ליידיק ווא בשש'ן אונ גיט
אליידיק פון פ'לאקס אלא בפ'לוי' או דג'סר גבי יד
קאר מיט אליינענענענע ליידיק אדער רבא
אליידיק פון ווייב וואל ריינע. זעהן מיר דאך
איז אים פ'לאקסענע ליידיק קאר קען גיט
אוי'שפ'רייטן אין בעט פון אשה. ע'פ'ערט
דיא נקרא יא משי' עס איז קריי' קשיא הא דכיתנא
הא דכיתנא דכיתנא אליידיק פון פ'לאקס קען קען
אוי'שפ'רייטן. קליידער פון פ'לאקס קאר קען
גיט אוי'שפ'רייטן ווא דכיתנא אויב דו ווי'לסט
ווער איה דיר זאגן הא ווא דכיתנא ביידע
שמועסין פון פ'לאקסענע קליידער הא דכיתנא הא
בשח' מיט גייע פ'לאקסענע קליידער קאר קען
גיט אוי'שפ'רייטן. אונ מיט אלטע פ'לאקסענע
קליידער קען קען אוי'שפ'רייטן. ווייל אלטע
פ'לאקסענע קליידער געוואשענע זענען ווייסקער
וויא גייע פ'לאקסענע קליידער געוואשענע :

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

וואגא כהאי יומא דאורייתא מתעשרא ביה מתעשרא ככלא בכל אינון פידיון בכל אינון גורין ועושין כשכעין
ענפין דהורא דזהרין מכל סטרא וכערא. מחן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשה קיימין בנו
אילנא כלבו ענפין בזה אחידן. מחן חמי אינון תרעין דמתפתחין בכל סטר וסטר כלבו מזדקרין ונעדין כההוא נהורא
דנפקי ולא פסק קל כרוזא נפיק אחעריו קדיש עלינון אחעריו עמא קדישא דלחכחך לעילא ותתא אחכריו דהורא
לקדמות מאכריון אחעריו כהדורא שלימחא חודמנו בחלת מדורו דחלת אכחן חודמנו לקדמות מהימנותא דחדורא דכל
דדורא. וזכא חולקין יבראל קדישין כעלמא דין וכעלמא דלחי דא הוא ירותא לכוין מכל עמין עשכ"ס ועל דא
כתיב בני וכו' בני ישראל :

מוסר

יוסף דחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' שבת פרק ו'

אורי' כל הכנסת חס' תלמיד חכם. הוא תכחמו מסתלקת ממנו וכו'
מלך ממשא ואלישע וכו' ואמר ליה אליהו ו'ל ירכי יסודס'
אמר רבותינו זכרונ'ם ב'רבה די רבין האבין גינאנט
פ' הבעט אס תלמיד חכם הוא חקטו ספ'קת
סמט דער קענענטש וואס איז אין בעס אויב ער איז
אפ'למיר חכם ווערט דיא חקקה אפ'גיטאדן פון
אים פ'לן מ'ס'ס ווא'ישע דאס ווייסיין מיר פון משה
רבינו אונ פון דעם גביא א'לישע. ווען משה
רבינו איז ביין גינאנרין איז פון אים פארגעסן גינאנרין אדין. אונ ווען א'לישע איז ביין גינאנרין
איז פון אים אפ'גיטאדן גינאנרין דיא גבואה ואפר זיה אליהו וקרונו ב'רבה רבב יחידה א'לר'ה הנביא האט
גינאנט

- (א) אומר ישראל לעובר כוכבים וסולות בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי
- (א) אומר ישראל יעברם בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי
- שבת עד זאל ארויף גיין אויף אבנים אום שבת עד
- אדעו עד קען זאגן צום עברם אום שבת עד
- זאל שוויקען אויף דעם וואסער אום שבת כדי

אור צדיקים

(לד) **מבואר** במדרש הנעלם כי כל תיבה שבקריאת שמע מרפאת אבר אחר. ע"כ צריך לדקדק מאוד בקריאתה כמי שמונה מרגליות לבל יפיל תיבה אחת ארצה בערבוב מחשבה אחרת :

(לה) **האר"י** ז"ל היה משים הציצית בידו השמאלית נגד החזה עד ואמונתו לעד קיימת, ואף כי הטעם נפלא ואין שוה להבין לכל אדם על כל זה יעשה כן כל אדם :

(לו) **אמת** ויציב וכו' כל זה קאי אתיבת הדבר הזה שאומר אח"כ כן הוא מבואר בתוספת פ"ק דברכות. ומאבדוהם נראה שאמת ויציב קאי אמה שאמר לפני זה אני ה' אלהיכם. ותיבת ומתוקן וכו' קאי אהדבר הזה. ועי' נדפס בסידורים פסיק בין ואדיר למתוקן. אבל העיקר נ"ל כדעת התוספת כנזכר :

(לז) **מהרי"ל** היה עומד להתפלל י"ח ברכות כשהגיע לתהלות לאל עליון ולא קודם :

(לח) **דע** כי דעת הזוהר שלא להפסיק כלל בין גאולה לתפלה וכן דעת הפוסקים הראשונים שלא לומר תיבת אמן אחר גאל ישראל שלא להפסיק. אבל הטור כתב דשרי לענות אמן ולא עוד אלא דמצוה לענות, וכן כתב רמ"א בש"ע. ודע כי המגיד שנתגלה לבי החזיק לו טובה על זה שכתב בש"ע שלו שלא לומר אמן והשיג אבעל הטורים, וכן ראוי לנהוג וישר הוא ואין לשנות. ובכתבי האר"י ז"ל כתוב אין לענות אמן אחר גאל ישראל כי אין להפסיק בין גאולה לתפלה. כי היא אש עד אכדון תאכל ח"ו : (לט) **בגין** דא צריכין אנו להודיע טעות הרבה בני אדם אפילו לומדים שעושים כן שממתינים בגואלנו ה' צבאות עד שמסיים ש"ץ גאל ישראל ועונין אמן ואחר כן אומרים גואלנו וכו' להסמיך גאולה לתפילה והוא טעות גדול שהרי מבי מתחיל יוצר אור עד סוף י"ח ברכות אסור להפסיק בשום דבר בעולם אפילו דבר שבקדושה זולת לקדיש וקדושה וברכו ואמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפלה והרי הוא עומד עכשיו באמצע הפרק דהיינו באמצע הברכה שאחר ק"ש שהיא אמת ויציב שמסיימת גאל ישראל ואם כן האין מפסיק באמן דגאל ישראל שאינו רשאי להפסיק לשום אמן כי אם להנזכר לעיל :

(מ) **מבואר** בזוהר המתפלל י"ח ועיניו אינם סגורות שאינו זוכה לראות פני השכינה קודם מיתתו כמו כל בר ישראל זכאי, ואם מתפלל מתוך הסידור הוי כמו עיניו סגורות וכמו שכתוב בספר מטה משה :

בעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א

למרן החיד"א זל"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא
סדר נאה דרך קלרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות חנ"ך
ולשנות משנה וגמרה וזכר ונאיש הירא ח"ק נתן ולא יעבור כי
הוא תועלת עולם לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד
חנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י זל"ל ובס' ימלא הכל מוכן אומנם
יש בו עיוות הרבה ולריך להבין ולהרגיש בעטיות ובנציחיים ובחובות
ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכוונות הכתובים
שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שצראש הס'
(ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

בעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד

שבת למידי הגה"ק מוהר"ר' מרדכי

מטשארנאביל זצוק"ל.

שער השובבים דרוש א

והנה הרוחה יראה נספר הקדוש שנקרא חק לישראל
שהוא תיקון לפגם הנרית. ככה קבלתי מרצותי
שתיקון האמיתי הוא ע"י התחזרות תורה שזכתה עם
תורה שזע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק ששחרו
שם וכו'. ע"כ צעקנות משיחא חלו ילא לאור ספר
„יוסף לחק" מהנדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של
ר' חיים חנן עטר צעל האור החיים שיש בו שני
אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד
נדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרוחה יראה
כי צימים האלו צימי שזנזי"ס ת"ת תיקונים גדולים לפגם
נרית המעורר והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין
דרזין כו'.